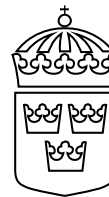

Regeringens proposition

2022/23:136

Grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Prop.
2022/23:136

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 6 juli 2023

Ebba Busch

Niklas Wykman
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att uppnå en hög konsumentskyddsnivå och förbättra konsumenters tillgång till rättslig prövning av överträdelse av konsumentskyddande bestämmelser föreslår regeringen en ny lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen.

Förslagen innebär att regler införs om godkännande av enheter som ska kunna väcka talan om åtgärder för dels förbudsföreläggande, dels gottgörelse (t.ex. skadestånd) för en grupp konsumenters räkning. Tillämpningsområdet för den nya lagen är brett och omfattar bl.a. marknadsföring, avtalsvillkor, finansiella tjänster, transport, läkemedel, dataskydd och energi. I flera delar hänvisar den nya lagen till vad som gäller sedan tidigare enligt bl.a. lagen (2002:599) om grupprättegång och marknadsföringslagen (2008:486). Utöver den nya lagen föreslås en följdändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.

Förslagen i propositionen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG.

I propositionen föreslås även en justering av rättelsekaraktär i konsumentköplagen (2022:260).

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om grupp-talan till skydd för konsumenters kollektiva intressen.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.....	12
2.3	Förslag till lag om ändring i konsumentköplagen (2022:260)	14
3	Ärendet och dess beredning	15
4	Grupptalandirektivet och dess genomförande.....	15
4.1	Vägen fram till grupptalandirektivet	15
4.2	Grupptalandirektivets syfte och innehåll.....	16
4.3	Utgångspunkter för genomförandet.....	17
5	Särskilt om grupptalandirektivets tillämpningsområde.....	17
5.1	Konsumentverkets inklusive Konsumentombudsmannens tillsynsområde	18
5.1.1	Direktivet om oskäliga avtalsvillkor.....	18
5.1.2	Bestämmelser i marknadsföringslagen	18
5.1.3	Hänvisningar till marknadsföringslagen.....	19
5.1.4	Beslut som överklagas till allmän förvaltningsdomstol.....	24
5.1.5	Rättsakter med konsumentskyddande bestämmelser som prövas i allmän domstol	26
5.2	Finansinspektionens tillsynsområde	27
5.2.1	Fondområdet.....	27
5.2.2	Värdepappersmarknaden	28
5.2.3	Bolånedirektivet	29
5.2.4	Betaltjänster.....	30
5.2.5	Försäkring.....	31
5.2.6	Faktablad	32
5.3	Post- och telestyrelsens tillsynsområde	32
5.4	Läkemedelsverkets tillsynsområde.....	33
5.5	Livsmedelsverkets tillsynsområde.....	35
5.6	Energimarknadsinspektionens tillsynsområde	36
5.7	Energimyndighetens tillsynsområde	37
5.8	Elsäkerhetsverkets tillsynsområde.....	38
5.9	Swedacs tillsynsområde	38
5.10	Kemikalieinspektionens tillsynsområde	39
5.11	Miljömärkning Sverige Aktiebolags område	39
5.12	Integritetsskyddsmyndighetens tillsynsområde.....	40
5.13	Kammarkollegiets tillsynsområde	40
5.14	Transportstyrelsens tillsynsområde	40
5.15	Granskningsnämnden för radio- och tv:s tillsynsområde	41
5.16	Portabilitetsförordningen.....	41

5.17	Energieffektiviseringsdirektivet	41	Prop. 2022/23:136
6	En ny lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen	42	
7	Godkännande av enheter	49	
7.1	Godkännande av enheter för gränsöverskridande grupptalan	49	
7.2	Godkännande av enheter för inhemsk grupptalan	52	
7.3	Förvaltningsmyndigheter som godkända enheter	56	
7.4	Prövning av ett lämnat godkännande.....	57	
7.5	Återkallelse av ett godkännande för väckande av grupptalan	60	
7.6	Nationell kontaktpunkt	62	
7.7	Förteckning över godkända enheter	62	
7.8	Överklagande av beslut om godkända enheter	63	
8	Rätten för godkända enheter att väcka grupptalan	65	
9	Grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande	66	
9.1	Godkända inrättningar enligt förbuds föreläggandedirektivet.....	66	
9.2	Grupptalandirektivets reglering av åtgärder för förbuds föreläggande	67	
9.3	Grupptalan vid domstol och förvaltningsmyndighet	68	
9.4	De åtgärder en godkänd enhet ska få ansöka om.....	73	
10	Grupptalan om åtgärder för gottgörelse	80	
10.1	De anspråk en godkänd enhet ska kunna väcka talan om.....	80	
10.2	Gruppens bestämning	83	
10.3	Pågående rättegång och verkställighet.....	86	
10.4	Beskrivning av gruppen.....	86	
10.5	Direkt tillgång till gottgörelsen.....	87	
10.6	Tidsfrister för att dra nytta av åtgärder för gottgörelse	88	
10.7	Inget krav på separat talan avseende överträdelsen	92	
10.8	Rätt till ytterligare avhjälpande åtgärder	92	
10.9	Finansiering av grupptalan om åtgärder för gottgörelse	94	
10.10	Förlikning avseende gottgörelse	97	
10.11	Fördelning av kostnader för en grupptalan om åtgärder för gottgörelse.....	99	
11	Finansiering av grupptalan	101	
11.1	Bistånd till godkända enheter	101	
11.2	Begränsningar av domstolsavgifter och administrativa avgifter.....	102	
11.3	Tillgång till rättshjälp	103	
11.4	Offentliga fonder	103	
11.5	Inträdesavgift för att delta i grupptalan	104	
11.6	Riskavtal.....	105	
11.7	En reglering för tredjepartsfinansiering.....	106	

Prop. 2022/23:136	12	Information om grupptalan	109
	12.1	Godkända enheters informationsskyldighet	109
	12.2	Information om slutliga avgöranden och godkända förlikningar.....	111
	13	Elektroniska databaser	114
	14	Några ytterligare processuella frågor	115
	14.1	Inget gemensamt förfarande för grupptalan om förbudsföreläggande och gottgörelse	115
	14.2	Uppenbart ogrundade ärenden.....	116
	14.3	Verknningar av slutliga beslut.....	118
	14.4	Preskriptionsfrister	119
	14.5	Processeffektivitet	123
	14.6	Framläggande av bevis	124
	15	Några handläggningsfrågor.....	129
	15.1	Handläggningen när godkännandet av den enhet som för talan ifrågasätts	129
	15.2	Återkallelse av godkännande under pågående grupptalan.....	131
	16	Ändring av rättelsekaraktär i konsumentköplagen och en följdändring.....	132
	17	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	133
	18	Konsekvenser.....	134
	19	Författningskommentar.....	140
	19.1	Förslaget till lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen	140
	19.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.....	158
	19.3	Förslaget till lag om ändring i konsumentköplagen (2022:260)	159
	Bilaga 1	EU:s grupptalandirektiv	160
	Bilaga 2	Sammanfattning av betänkandet Skydd för konsumenters kollektiva intressen – genomförande av EU:s grupptalandirektiv (SOU 2022:42)	187
	Bilaga 3	Betänkandets lagförslag	192
	Bilaga 4	Förteckning över remissinstanserna	200
	Bilaga 5	Jämförelsetabell: Direktivet och svensk lag	201
	Bilaga 6	Lagrådsremissens lagförslag	203
	Bilaga 7	Lagrådets yttrande	212
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 juli 2023	219

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i konsumentköplagen (2022:260).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Härigenom föreskrivs¹ följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas i fråga om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen i domstolar eller vid förvaltningsmyndigheter avseende överträdelse av

– bestämmelser i förordningar som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022, och bestämmelser som kompletterar dessa, och

– bestämmelser som genomför direktiv som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022.

Lagen tillämpas också i fråga om godkännande av enheter för att väcka sådan grupptalan.

Uttryck i lagen

2 § I denna lag avses med

– *gränsöverskridande grupptalan*: en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan EU-medlemsstat än den där den godkända enheten har godkänts,

– *inhemsk grupptalan*: en grupptalan som väcks i Sverige av en enhet som har godkänts här,

– *konsument*: en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet,

– *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person som handlar för ändamål som har samband med den egna näringsverksamheten,

– *åtgärd för gottgörelse*: en åtgärd som innebär att en näringsidkare tillhandahåller berörda konsumenter skadestånd, hävning av avtal, avhjälpande, prisavdrag, omleverans eller en liknande åtgärd som syftar till att kompensera för en överträdelse.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG.

Beslutande myndighet

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågor om godkännande av enheter enligt denna lag. Detta gäller dock inte beslut att utse en förvaltningsmyndighet enligt 9 §.

Förutsättningar för godkännande

4 § En svensk juridisk person ska efter ansökan godkännas som enhet för väckande av gruppitalan enligt denna lag under förutsättning att den

1. bedriver verksamhet riktad till allmänheten i syfte att skydda konsumenters intressen och har bedrivit sådan verksamhet under minst tolv månader före ansökan,

2. inte är vinstdrivande,

3. inte är föremål för något insolvensförfarande eller har förklarats insolvent,

4. är oberoende och inte påverkas av andra än konsumenter och har regler för sin verksamhet som förebygger såväl inflytande från andra som intressekonflikter, och

5. offentliggör klar och begriplig information genom att publicera informationen på sin webbplats eller på något motsvarande sätt om

– hur den uppfyller kriterierna för godkännande i 1–4,

– hur den finansieras,

– sin organisations-, lednings- och medlemsskapsstruktur, och

– sin verksamhet och dess syfte.

Godkännandet får avse gränsöverskridande eller inhemsk gruppitalan eller båda. Om syftet med den juridiska personens verksamhet är begränsat ska godkännandet begränsas på motsvarande sätt.

Ansökans innehåll

5 § En ansökan om godkännande ska ges in till den beslutande myndigheten och innehålla sådan information som visar att sökanden uppfyller förutsättningarna i 4 §. Av ansökan ska det framgå om enheten ansöker om att godkännas som enhet för gränsöverskridande eller inhemsk gruppitalan eller båda.

Skyldighet att informera om ändrade förhållanden

6 § Om de förhållanden som har legat till grund för ett beslut att godkänna en enhet ändras, ska den godkända enheten omedelbart underrätta den beslutande myndigheten.

Prövning av ett lämnat godkännande

7 § Den beslutande myndigheten ska vart femte år pröva om ett godkännande ska fortsätta att gälla.

En prövning av ett godkännande ska också göras om det framkommer uppgifter som ger skäl att anta att en godkänd enhet inte längre uppfyller förutsättningarna för godkännande.

På begäran av den beslutande myndigheten ska en godkänd enhet ge in de uppgifter som behövs för prövningen av om ett godkännande ska fortsätta att gälla. Om den godkända enheten inte lämnar de uppgifter som

Prop. 2022/23:136 begärts, får den beslutande myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Återkallelse av ett godkännande

8 § Den beslutande myndigheten ska återkalla ett godkännande av en enhet om förutsättningarna för ett godkännande inte längre är uppfyllda, om inte en återkallelse är uppenbart olämplig.

Beslut att utse en förvaltningsmyndighet

9 § Regeringen får utse en förvaltningsmyndighet till en godkänd enhet för väckande av grupptalan om en åtgärd för gottgörelse. Bestämmelserna i 4–8 §§ tillämpas inte i fråga om en sådan enhet.

Förteckning över godkända enheter

10 § Den beslutande myndigheten ska föra en förteckning över de enheter som har godkänts som enheter för väckande av grupptalan enligt denna lag. Förteckningen ska publiceras på myndighetens webbplats.

Nationell kontaktpunkt

11 § Den beslutande myndigheten ska vara nationell kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828.

Anmälan till Europeiska kommissionen

12 § Den beslutande myndigheten ska anmäla vilka enheter som är godkända som enheter för väckande av gränsöverskridande grupptalan till Europeiska kommissionen.

13 § Om ett godkännande att väcka gränsöverskridande grupptalan återkallas ska den beslutande myndigheten genast anmäla det till Europeiska kommissionen. Kommissionen ska därefter underrättas så snart ett beslut om återkallelse har fått laga kraft.

Även när regeringen beslutar att en förvaltningsmyndighet inte längre ska vara godkänd enhet för väckande av gränsöverskridande grupptalan ska det anmälas till kommissionen.

Överklagande av den beslutande myndighetens beslut

14 § Beslut enligt 4 § om godkännande av en enhet, föreläggande enligt 7 § som har förenats med vite, beslut enligt 8 § om återkallelse av ett godkännande och föreläggande enligt 17 § som har förenats med vite får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Talerätt för godkända enheter

15 § En enhet som finns upptagen i Europeiska kommissionens förteckning över godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan har rätt att väcka en grupptalan enligt 18, 19 eller 22 § i Sverige. Talerätten omfattar inte en talan som ligger utanför syftet med den godkända enhetens verksamhet.

Vad som sägs i första stycket gäller också en godkänd enhet för inhemsk gruppptalan som finns upptagen i den beslutande myndighetens förteckning enligt 10 §.

16 § Om det finns anledning att misstänka att en enhet som har väckt gruppptalan enligt denna lag inte uppfyller kriterierna för godkännande, ska domstolen eller förvaltningsmyndigheten hos vilken en gruppptalan har väckts kontakta den nationella kontaktpunkten i den medlemsstat som har godkänt enheten för en bedömning av frågan.

Godkända enheters informationsskyldighet om en gruppptalan

17 § En godkänd enhet ska på sin webbplats, eller på något motsvarande sätt, informera om en gruppptalan som enheten avser att väcka, om en pågående gruppptalan och om resultatet av en gruppptalan.

Om den godkända enheten inte uppfyller informationsskyldigheten får den beslutande myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Gruppptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande

Gruppptalan vid förvaltningsmyndighet

18 § En godkänd enhet får ansöka hos en förvaltningsmyndighet om en åtgärd som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas att fortsätta med en överträdelse som omfattas av 1 §. Det gäller dock bara åtgärder som överklagas till en förvaltningsdomstol eller mark- och miljödomstol. Myndigheten är endast skyldig att pröva ansökningar om åtgärder som myndigheten har befogenhet att besluta om.

Gruppptalan vid domstol

19 § En godkänd enhet får väcka talan i domstol om en åtgärd som innebär att en näringsidkare

1. förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller åläggs att tillhandahålla tekniska hjälpmedel till konsumenter med stöd av lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller marknadsföringslagen (2008:486),

2. åläggs att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen (2010:696) vid överträdelse av bestämmelser om produktplacering, sponsring och reklam i tv-sändning, beställ-tv och på videodelningsplattformar, eller

3. förpliktas att betala vite vid en överträdelse av ett beslut enligt 1.

En talan enligt första stycket 1 och 3 väcks vid Patent- och marknadsdomstolen. En talan enligt första stycket 2 väcks vid Förvaltningsrätten i Stockholm.

En talan om utdömmande av vite enligt första stycket 3 får föras av den som har fört talan om åtgärden eller av Konsumentombudsmannen.

Preskription

20 § En preskriptionstid som löper när en gruppptalan om en åtgärd enligt 18 § eller 19 § första stycket 1 inleds, och som rör en fordran som grundar

Prop. 2022/23:136 sig på den överträdelse som talan avser, löper ut tidigast en månad efter att grupptalan har avslutats genom ett avgörande som har fått laga kraft.

Information om ett avgörande

21 § På yrkande av den godkända enheten får domstolen eller förvaltningsmyndigheten, när en talan förs om en åtgärd enligt 18 eller 19 §, besluta att den som åtgärden riktas mot på egen bekostnad ska vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om ett slutligt avgörande i målet eller ärendet. Av beslutet ska det framgå på vilket sätt och inom vilken tid informationen ska lämnas.

Ett sådant beslut får förenas med vite.

En talan om utdömande av vite får föras av den godkända enhet som har fört talan om åtgärden.

Grupptalan om en åtgärd för gottgörelse

Grupptalan vid domstol

22 § En grupptalan vid domstol om en åtgärd för gottgörelse enligt denna lag får avse

1. anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål, eller
2. skadeståndsanspråk enligt 37 § marknadsföringslagen (2008:486) som prövas av Patent- och marknadsdomstolen.

Vid en grupptalan enligt första stycket tillämpas lagen (2002:599) om grupprättegång med undantag för 4–7 §§, 8 § 5, 21 och 22 §§.

Finansiering av en grupptalan

23 § Om en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse finansieras av en tredje part får en godkänd enhet som villkor för att en gruppmedlem ska omfattas av grupptalan föreskriva att en andel av vad gruppmedlemmen har tillerkänts i processen ska tillfalla finansören. Villkoret ska anges i underrättelsen till gruppmedlemmarna enligt 13 § lagen (2002:599) om grupprättegång.

24 § En grupptalan om en åtgärd för gottgörelse får inte finansieras av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden. En tredje part som finansierar en sådan grupptalan får inte påverka de processuella beslut som den godkända enheten fattar på ett sätt som skadar gruppmedlemmarnas gemensamma intressen.

25 § Om det finns anledning att misstänka att en tredje part finansierar eller påverkar en grupptalan i strid med 24 § ska domstolen förelägga den godkända enheten att redovisa hur talan har finansierats och om någon ändring har gjorts avseende finansieringen.

Om en grupptalan har finansierats eller påverkats i strid med 24 §, och den godkända enheten efter ett föreläggande inte vidtar tillräckliga åtgärder för att förändra finansieringen, har den godkända enheten inte längre talerätt enligt 15 §. Talerätten kvarstår dock om domstolen med hänsyn till gruppmedlemmarnas och svarandens intressen bedömer att det är lämpligt att processen fortsätter.

26 § Om den beslutande myndigheten återkallar ett godkännande av en enhet under en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse, eller om den godkända enheten förlorar sin talerätt enligt 25 §, kan rätten utse en annan godkänd enhet att föra talan vid domstolen.

Om någon ny godkänd enhet inte utses, och om talan inte kan föras med stöd av annan lag, ska grupptalan avvisas.

Anspråk på och utbetalning av medel

27 § Om en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse har bifallits genom att ett belopp har tillerkänts gruppen med den godkända enheten som företrädare för gruppen, får den godkända enheten bestämma en tidsfrist inom vilken var och en av gruppmedlemmarna kan göra anspråk på de medel som medlemmen har rätt till.

Tidsfristen får inte vara kortare än tre månader och ska löpa från den dag den godkända enheten informerar gruppmedlemmen om att en utbetalning är aktuell och begär in de uppgifter som behövs för att betala ut medlen. En gruppmedlem som inte har gjort något anspråk inom tidsfristen förlorar sin rätt till medlen.

28 § Medel som en gruppmedlem inte har gjort anspråk på enligt 27 § ska fördelas mellan övriga gruppmedlemmar, om utbetalningen kan ske i samband med att det belopp som en gruppmedlem har rätt till enligt domen betalas ut. Om så inte kan ske ska sådana medel fördelas mellan övriga gruppmedlemmar endast om beloppet uppgår till minst 100 kronor per gruppmedlem. I annat fall ska medlen tillfalla den godkända enheten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
 2. Genom lagen upphävs lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.
 3. Äldre föreskrifter gäller fortfarande om talan har väckts före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §¹

Patent- och marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt det som föreskrivs i

1. lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, patentlagen (1967:837), lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar, lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. och växtförädlarrättslagen (1997:306),

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter, varumärkeslagen (2010:1877), lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister, lagen (2018:1653) om företagsnamn och lagen (2018:1654) om skydd för beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel,

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, *lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer*, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964), lagen (2016:977) om

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964), lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, lagen (2020:514) med kompletterande bestämmelser till

kollektiv förvaltning av upphovs-
rätt *och* lagen (2020:514) med
kompletterande bestämmelser till
EU:s plattformsförordning, och
4. annan lag.

EU:s plattformsförordning *och*
lagen (2023:000) om grupp-talan
till skydd för konsumenters kolle-
tiva intressen, och

Prop. 2022/23:136

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande om talan har väckts före ikraft-
trädandet.

2.3 Förslag till lag om ändring i konsumentköplagen (2022:260)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 1 § konsumentköplagen (2022:260) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

1 §

Om tiden för tillhandahållande av det digitala innehållet eller den digitala tjänsten inte följer av avtalet, ska tillhandahållandet ske utan onödigt dröjsmål.

Ett digitalt innehåll är tillhandahållet när konsumenten ges tillgång eller åtkomst till innehållet eller ett medel som är lämpligt för att få tillgång till eller ladda ned det. En digital tjänst är tillhandahållen när den görs tillgänglig för konsumenten.

För digitalt innehåll på ett fysiskt medium ska 2 kap. 1 och 2 §§, 3 § första stycket och 5 och 6 §§ tillämpas, i stället för det som anges i första och andra styckena.

För digitalt innehåll på ett fysiskt medium ska 2 kap. 1–3, 5 och 6 §§ tillämpas, i stället för det som anges i första och andra styckena.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Den 25 november 2020 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupp-talan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG (grupp-talandirektivet). De nationella åtgärderna för att genomföra grupp-talandirektivet ska antas i medlemsstaterna senast den 25 december 2022. Medlemsstaterna ska tillämpa bestämmelserna i direktivet fr.o.m. den 25 juni 2023. Grupp-talandirektivet finns i *bilaga 1*.

Regeringen beslutade den 14 januari 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att ta ställning till hur grupp-talandirektivet ska genomföras i svensk rätt (dir. 2021:2). Utredningen, som antog namnet 2021 års grupp-talanutredning, överlämnade i juli 2022 betänkandet Skydd för konsumenters kollektiva intressen – genomförande av EU:s grupp-talandirektiv (SOU 2022:42). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 2*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 3*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2022/02280).

En jämförelsetabell med en sammanställning av bestämmelserna i grupp-talandirektivet och bestämmelserna i den föreslagna nya lagen om grupp-talan till skydd för konsumenters kollektiva intressen finns i *bilaga 5*.

I detta lagstiftningsärende behandlar regeringen förslagen i det ovan nämnda betänkandet. Dessutom behandlas en ändring av rättelsekaraktär i konsumentköplagen (2022:260).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 11 maj 2023 att inhämta Lagrådets yttrande över de förslag som finns i *bilaga 6*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 7*. Lagrådets synpunkter och förslag behandlas i avsnitt 6, 7.4, 7.8, 9.3, 10.1, 12.1, 12.2 och 15.2 och i författningskommentaren. Regeringen följer i huvudsak Lagrådets förslag. I förhållande till lagrådsremissens lagförslag görs dessutom vissa språkliga och redaktionella ändringar.

4 Grupp-talandirektivet och dess genomförande

4.1 Vägen fram till grupp-talandirektivet

Genom grupp-talandirektivet upphör direktiv 2009/22/EG av den 23 april 2009 om förbuds-föreläggande för att skydda konsumenternas intressen (förbuds-föreläggandedirektivet) att gälla. Förbuds-föreläggandedirektivet antogs ursprungligen 1998 och omarbetades 2009. Syftet var att få över-trädelser av bestämmelser till skydd för konsumenters intressen att upphöra, framför allt genom att myndigheter och konsumentorganisationer gavs en rätt att väcka talan om förbud rörande en över-trädelse. Om en

Prop. 2022/23:136 överträdelse hade sitt ursprung i en viss medlemsstat, skulle det säkerställas att myndigheter och organisationer som godkänts i andra medlemsstater kunde väcka talan i den medlemsstaten om överträdelsen. Förbuds-föreläggandedirektivets tillämpningsområde omfattade 17 direktiv. Dessa handlade om bl.a. otillbörlig marknadsföring, paketresor, oskäliga avtalsvillkor, konsumentkrediter, humanläkemedel och distansförsäljning.

När det gäller möjligheten till kollektiv prövning av individuella ersättningsanspråk uppmanade Europeiska kommissionen i en rekommendation 2013 medlemsstaterna att införa sådana prövningsmöjligheter på nationell nivå. Kommissionen föreslog i rekommendationen även vissa principer för sådana förfaranden.

I samband med Europaparlamentets uppföljning av en undersökning om utsläppsmätningar i bilindustrin uppmanades kommissionen av parlamentet att lägga fram ett lagförslag om inrättande av ett system för kollektiv prövning av konsumenters ersättningsanspråk (se Europaparlamentets rekommendation av den 4 april 2017 till rådet och kommissionen som uppföljning av undersökningen om utsläppsmätningar i bilindustrin).

I maj 2017 presenterade kommissionen resultatet av en översyn av ändamålsenligheten hos EU:s konsument- och marknadsföringsrätt. Kommissionen konstaterade att regelverket på det stora hela var ändamålsenligt, men att det i vissa avseenden behövdes lagstiftningsåtgärder. Kommissionen bedömde bl.a. att förfarandet för förbuds-föreläggande behövde förbättras och att frågan om kollektiva prövningsmöjligheter av individuella anspråk borde analyseras.

I januari 2018 publicerade kommissionen en rapport angående genomförandet av 2013 års rekommendation, i vilken kommissionen bedömde att det behövdes gemensamma EU-regler om kollektiv talan rörande ersättningsanspråk.

Den 11 april 2018 lade kommissionen fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om grupp-talan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av förbuds-föreläggandedirektivet. Efter ytterligare förhandlingar på EU-nivå antogs direktivet om grupp-talan i november 2020. Bilagan till direktivet har ändrats ett flertal gånger och senast genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022 om en inre marknad för digitala tjänster och om ändring av direktiv 2000/31/EG.

4.2 Grupp-talandirektivets syfte och innehåll

Grupp-talandirektivet innehåller regler som avser att säkerställa att en mekanism för grupp-talan till skydd för konsumenters kollektiva intressen är tillgänglig i alla medlemsstater, samtidigt som lämpliga skyddsåtgärder tillhandahålls för att undvika rättegångsmissbruk. I direktivet avses med grupp-talan en talan för att skydda konsumenters kollektiva intressen som väcks av en godkänd enhet i egenskap av kärke på konsumenters vägnar för att ansöka om en åtgärd för förbuds-föreläggande, en åtgärd för gott-görelse (t.ex. ersättning, prisavdrag eller hävning) eller båda dessa. Med en godkänd enhet avses en organisation eller ett offentligt organ som

företräder konsumenters intressen och som av en medlemsstat har utsetts till godkänd enhet för att väcka grupptalan i enlighet med direktivet.

Syftet med grupptalandirektivet är att uppnå en hög konsumentskyddsnivå och att därigenom bidra till en fungerande inre marknad och förbättra konsumenters tillgång till rättslig prövning.

4.3 Utgångspunkter för genomförandet

Ett EU-direktiv är bindande för medlemsstaterna när det gäller det resultat som ska uppnås, men överläter åt medlemsstaterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet (artikel 288 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt). Det innebär att en medlemsstat inte behöver använda sig av samma terminologi eller systematik som i direktivet. Det avgörande är att medlemsstaterna uppnår det avsedda resultatet. Medlemsstaterna ska också verka för en enhetlig tolkning och tillämpning av EU-rätten. Särskilt viktigt är detta när det gäller direktiv som – i likhet med grupptalandirektivet – syftar till att säkerställa en väl fungerande inre marknad. En likartad tolkning och tillämpning av reglerna främjar goda konkurrensvillkor i näringslivet.

Vid genomförandet av EU-direktiv bör utgångspunkten vara att direktivtexten transformeras till svensk författningstext. I denna proposition har därför direktivtexten i stor utsträckning omarbetats till svensk författningstext. Det avgörande är dock att det i nationell rätt läggs fast en rättslig ram som garanterar att direktivet tillämpas fullt ut på ett tillräckligt klart och precist sätt. Enskilda ska ha möjlighet att identifiera sina rättigheter enligt direktivet och göra dessa rättigheter gällande. Om det redan finns nationella regler som uppfyller direktivets målsättning behövs inga särskilda åtgärder. I vissa avseenden har det därför inte bedömts vara nödvändigt att återge direktivets bestämmelser i författningstexten.

5 Särskilt om grupptalandirektivets tillämpningsområde

Grupptalandirektivet är tillämpligt vid grupptalan som väcks med avseende på näringsidkares överträdelse av de rättsakter som finns förtecknade i bilaga I till direktivet – inklusive de bestämmelser i nationell rätt som genomför eller kompletterar rättsakterna – som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen (artikel 2.1). Bilagan kan ändras genom att rättsakter läggs till eller tas bort. Sedan direktivet antogs har två nya rättsakter tillkommit i bilagan, senast genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022. Bilagan innehåller för närvarande 68 rättsakter. Det kan antas att bilagan kommer att ändras flera gånger i framtiden.

Medlemsstaterna ska säkerställa att minst en processuell mekanism gör det möjligt för godkända enheter att väcka grupptalan om både åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse (artikel 1.2). Således

Prop. 2022/23:136 är gruppallanddirektivets tillämpningsområde av central betydelse vid övervägandena kring hur den lagstiftning som behöver införas för att genomföra direktivet bör utformas. I det följande ges därför en beskrivning av hur unionsrättsakterna i bilagan till gruppallanddirektivet har genomförts eller kompletterats i svensk rätt. Vidare redogörs för vilka myndigheter som bedriver tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna och vilka åtgärder som tillsynsmyndigheterna kan vidta vid överträdelser av dessa.

5.1 Konsumentverkets inklusive Konsumentombudsmannens tillsynsområde

5.1.1 Direktivet om oskäliga avtalsvillkor

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (direktivet om oskäliga avtalsvillkor), punkt 2 i bilagan, innehåller bestämmelser om konsumentavtal och avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling. Direktivet har huvudsakligen genomförts genom lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (avtalsvillkorlagen).

Lagen innehåller bl.a. marknadsrättsliga regler. Dessa innebär i huvudsak att Patent- och marknadsdomstolen får förbjuda en näringsidkare att i framtiden i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor som har bedömts vara oskäligt (3 §). Ett förbud ska förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt. Det krävs att förbudet är påkallat från allmän synpunkt eller annars ligger i bl.a. konsumenternas intresse. Ett förbud får beslutas att gälla även för tiden till dess att det finns ett slutligt beslut (6 §).

Talan hos domstolen förs av KO eller, om KO för ett visst fall beslutar att inte väcka talan, av en sammanslutning av bl.a. konsumenter (4 §).

5.1.2 Bestämmelser i marknadsföringslagen

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillebörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktivet om otillebörliga affärsmetoder), punkt 14 i bilagan, har huvudsakligen genomförts genom marknadsföringslagen (2008:486). Lagen slår fast att näringsidkares marknadsföring ska stämma överens med god marknadsföringssed. Den kompletterar och fyller ut den särskilda lagstiftningen på det marknadsrättsliga området.

Även artiklarna 1, 2 c och 4–8 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/114/EG av den 12 december 2006 om vilseledande och jämförande reklam, punkt 15 i bilagan, som anger under vilka förutsättningar jämförande reklam är tillåten, har genomförts genom bestämmelser i marknadsföringslagen.

Vidare har bestämmelser i ett par direktiv genomförts genom ändringar i 1995 års marknadsföringslag som därefter överförts till den gällande marknadsföringslagen. Det gäller dels artikel 6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (konsumentköpsdirektivet), punkt 5 i bilagan, som handlar om utformningen av garantier, dels artikel 13 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (direktivet om integritet och elektronisk kommunikation), punkt 10 i bilagan, som innehåller bestämmelser med restriktioner mot obeställd reklam.

Vid överträdelser av marknadsföringslagen kan näringsidkaren förbjudas att fortsätta med viss marknadsföring eller åläggas att lämna viss information (23 och 24 §§). Förbud och ålägganden ska förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövt (26 §). Näringsidkaren kan också påföras marknadsstörningsavgift (29–36 §§) och förpliktas att betala skadestånd (37 §). Patent- och marknadsdomstolen prövar mål om förbud, åläggande, marknadsstörningsavgift, skadestånd och utdömande av vite (46 a §).

En talan om förbud eller åläggande får väckas av KO, en näringsidkare som berörs av marknadsföringen, eller en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare (47 §). En talan om utdömande av vite får väckas av den som har begärt vitesföreläggandet och av KO (49 §). KO har rätt att meddela förelägganden om förbud och åläggande i fall som inte är av större vikt (28 §).

5.1.3 Hänvisningar till marknadsföringslagen

Ett stort antal direktiv och förordningar som är upptagna i bilaga I till gruppalandirektivet innehåller bestämmelser om näringsidkares informationsskyldighet i olika sammanhang. Bestämmelserna har i stor utsträckning genomförts eller kompletterats av lagstiftning som föreskriver att om en näringsidkare inte lämnar viss angiven information ska marknadsföringslagen tillämpas med undantag för bestämmelserna i 29–36 §§ om marknadsstörningsavgift. Vidare föreskrivs att den aktuella informationen ska anses vara väsentlig enligt 10 § tredje stycket marknadsföringslagen, vilket har betydelse för möjligheten att ingripa mot överträdelser. Bilagan till gruppalandirektivet innehåller även rättsakter som har kompletterats med eller genomförts genom lagstiftning som hänvisar till andra paragrafer i marknadsföringslagen. Hänvisningen till marknadsföringslagen innebär att Konsumentverket har ett eget eller delat tillsynsansvar över bestämmelserna och att Konsumentverket eller KO har möjlighet att ingripa vid överträdelser. Motsvarande talerätt ges till bl.a. en sammanslutning av konsumenter enligt 46 § marknadsföringslagen. I det följande redovisas vilka direktiv och förordningar som avses och vilka lagar som kompletterats eller genomför rättsakterna.

Rådets förordning (EG) nr 2027/97 av den 9 oktober 1997 om lufttrafikföretags skadeståndsansvar avseende lufttransport av passagerare och deras bagage, punkt 3 i bilagan, innehåller bl.a. bestämmelser om

Prop. 2022/23:136 transportörers skyldighet att lämna viss information till passagerare. Lagen (2010:510) om lufttransporter innehåller bestämmelser som kompletterar EU-förordningen. Enligt 13 § utövar Konsumentverket tillsyn över att transportörer fullgör dessa skyldigheter.

Europaparlamentets och rådets direktiv 98/6/EG av den 16 februari 1998 om konsumentskydd i samband med prismärkning av varor som erbjuds konsumenterna (prismärkningsdirektivet), punkt 4 i bilagan, innehåller bestämmelser med krav på att försäljningspris och jämförpris ska anges på alla varor som näringsidkare erbjuder konsumenterna. Direktivet har genomförts genom prisinformationslagen (2004:347).

Artiklarna 5–7, 10 och 11 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt den elektroniska handeln, på den inre marknaden (direktivet om elektronisk handel, det s.k. e-handelsdirektivet), punkt 6 i bilagan, har huvudsakligen genomförts genom 8–13 §§ lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informations-samhällets tjänster (e-handelslagen). Av bestämmelserna framgår vilken information en tjänsteleverantör ska lämna och vilka tekniska hjälpmedel som ska tillhandahållas.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden (tjänstedirektivet), punkt 16 i bilagan, innehåller bestämmelser om administrativ förenkling, etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänsteleverantörer, tjänstemottagarnas rättigheter och tjänsternas kvalitet samt bestämmelser om administrativt samarbete mellan medlemsstaterna. I artikel 20 föreskrivs en princip om icke-diskriminering. Artikel 22 innehåller bestämmelser om tjänsteleverantörers informationsskyldighet. Direktivet har huvudsakligen genomförts genom lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden. Av 16 och 17 §§ framgår vilken information som tjänsteleverantörer ska lämna till tjänstemottagarna (motsvarande artikel 22 i direktivet). Principen om icke-diskriminering i artikel 20 i tjänstedirektivet återges i 20 §. Enligt paragrafen får en tjänsteleverantör inte ställa upp allmänna villkor för tillhandahållandet av sina tjänster som är diskriminerande på grund av mottagarnas nationalitet eller bosättningsort, om detta inte är direkt motiverat på objektiva grunder.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91 (förordningen om nekad ombordstigning), punkt 13 i bilagan, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 av den 5 juli 2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet (PRM-förordningen), punkt 17 i bilagan, och artikel 23 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen, punkt 21 i bilagan, innehåller bl.a. bestämmelser om prissättning, icke-diskriminering, information och passagerares rätt till kompensation och assistans. Regler som kompletterar förordningarna finns i lagen (2010:510) om lufttransporter.

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1371/2007 av den 23 oktober 2007 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer,

punkt 18 i bilagan, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1177/2010 av den 24 november 2010 om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004, punkt 35 i bilagan, och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 av den 16 februari 2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004, punkt 38 i bilagan, har resenärer vissa rättigheter, bl.a. rätt till information och ersättning vid förseningar. Bestämmelser om tillsyn och sanktioner vid överträdelser av förordningarna finns i lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar. I lagen finns, utöver sanktionsbestämmelser avseende underlåtenhet att lämna information, en särskild marknadsrättslig sanktion avseende underlåtenhet att fullgöra vissa andra skyldigheter, bl.a. att utan diskriminering utfärda biljetter. Konsumentverket har tillsynsansvar i dessa avseenden (1 § förordningen [2014:1463] med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar).

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 392/2009 av den 23 april 2009 om transportörens skadeståndsansvar i samband med olyckor vid passagerarbefordran till sjöss (EU:s Atenförordning), punkt 29 i bilagan, innebär att transportörer har ett strikt ansvar för personskador vid sjöfartsolyckor och en skyldighet att ha en försäkring som täcker ansvaret. Enligt artikel 7 i förordningen ska en transportör eller en utförande transportör även se till att passagerarna får tillräcklig och tydlig information om sina rättigheter enligt förordningen. Konsumentverket utövar tillsyn över att transportören fullgör sin informationskyldighet (1 § förordning [2014:1462] om tillsyn över transportörens informationsskyldighet enligt EU:s Atenförordning).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/122/EG av den 14 januari 2009 om konsumentskydd vid vissa aspekter av avtal om tidsdelat boende, långfristiga semesterprodukter, återförsäljning och byte, punkt 20 i bilagan, har genomförts genom lagen (2011:914) om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende eller långfristig semesterprodukt. Lagen innehåller bl.a. bestämmelser om information som näringsidkaren ska lämna till konsumenten. Den innehåller även bestämmelser om upprättande av avtal och konsumentens ångerrätt.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG (paketresedirektivet), punkt 53 i bilagan, har delvis genomförts genom paketreselagen (2018:1217), som bl.a. föreskriver att en näringsidkare ska lämna viss information. Lagen innehåller också bestämmelser om bl.a. resenärens avbeställningsrätt och ändringar av avtalet.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG av den 13 juli 2009 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) (UCITS-direktivet), punkt 23 i bilagan, innehåller regler för värdepappersfonder och fondbolag. Direktivet har i huvudsak genomförts genom lagen (2004:46) om värdepappersfonder. I 4 kap. 15–16 a §§ finns bestämmelser om vilken information som måste finnas med vid marknadsföring

Prop. 2022/23:136 av fonder. Enligt 4 kap. 25–27 §§ ska även information om aktivitetsgrad i fondförvaltning anges.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU av den 8 juni 2011 om förvaltare av alternativa investeringsfonder samt om ändring av direktiv 2003/41/EG och 2009/65/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 1095/2010 (AIFM-direktivet), punkt 36 i bilagan, reglerar juridiska personer vars normala verksamhet består i förvaltning av en eller flera alternativa investeringsfonder. Direktivet har huvudsakligen genomförts genom lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder. I 10 kap. 2–3 och 13–16 §§ i nämnda lag finns bestämmelser om vilken information som ska lämnas i samband med marknadsföring av en alternativ investeringsfond.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1286/2014 av den 26 november 2014 om faktablad för paketerade och försäkringsbaserade investeringsprodukter för icke-professionella investerare (Priip-produkter), punkt 50 i bilagan, har kompletterats genom lagen (2017:317) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om faktablad för Priip-produkter. Av förordningen framgår vilken information som ska framgå av faktablad och marknadsföringsmaterial för denna typ av produkter och på vilket sätt och i vilken form materialet ska lämnas.

Artiklarna 17–24 och 28–30 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 av den 20 januari 2016 om försäkringsdistribution, punkt 55 i bilagan, innehåller bestämmelser om informationskrav och uppföranderegler för försäkringsdistributörers försäkringsdistribution. Artiklarna har genomförts i svensk rätt genom bestämmelser i bl.a. 5 kap. och 6 kap. lagen (2018:1219) om försäkringsdistribution.

Artiklarna 3–18 och 20.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner (betalkontodirektivet), punkt 49 i bilagan, har huvudsakligen genomförts genom ett nytt kapitel i lagen (2010:751) om betaltjänster (4 a kap. 1–8 §§). Regleringen omfattar bl.a. bestämmelser om skyldighet att tillhandahålla betalkonto med s.k. grundläggande funktioner, avgifter för sådana konton samt information om tjänster och avgifter.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/65/EG av den 23 september 2002 om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter och om ändring av rådets direktiv 90/619/EEG samt direktiven 97/7/EG och 98/27/EG (direktivet om distansförsäljning av finansiella tjänster), punkt 11 i bilagan, har genomförts genom lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler (distansavtalslagen). Bestämmelser om näringsidkares informationsskyldighet gällande distansavtal om finansiella tjänster och finansiella instrument finns i 3 kap. 3–5 §§.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU av den 4 februari 2014 om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet och om ändring av direktiven 2008/48/EG och 2013/36/EU och förordning (EU) nr 1093/2010 (bolånedirektivet), punkt 45 i bilagan, syftar till att utveckla en väl fungerande inre marknad för bostadskreditavtal med ett starkt konsumentskydd. Bolånedirektivets civil- och marknadsrättsliga delar har genomförts genom konsumentkreditlagen (2010:1846).

Konsumentverket har tillsyn över konsumentkreditlagen, dock inte över verksamhet som står under tillsyn av Finansinspektionen (55 §). När det gäller bestämmelser i konsumentkreditlagen där en hänvisning görs till marknadsföringslagen i fråga om sanktioner har dock Konsumentverket det primära tillsynsansvaret även över företag som står under inspektionens tillsyn. För företag som bedriver verksamhet enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter har Konsumentverket hela tillsynsansvaret över konsumentkreditlagen, trots att företagen står under Finansinspektionens tillsyn i övrigt (16 § lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter och 49 § konsumentkreditlagen).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktivet om audiovisuella medietjänster, det s.k. AV-direktivet) innehåller bestämmelser om tv-sändningar och beställ-tv. Efter genomförandet av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2018/1808 av den 14 november 2018 om ändring av direktiv 2010/13/EU om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktivet om audiovisuella medietjänster), det s.k. ändringsdirektivet, omfattas även s.k. videodelningsplattformar (såsom t.ex. Youtube). AV-direktivet, inklusive ändringsdirektivet, har delvis genomförts genom radio- och tv-lagen (2010:696). Tillsynen över radio- och tv-lagen är uppdelad mellan olika myndigheter. KO har enligt 16 kap. 4 § tillsyn över att bestämmelserna om information i 2 kap. 1 § följs. KO har även enligt 16 kap. 4 § tillsyn när det gäller bestämmelserna om reklam i 8 kap. 7 § första stycket, 8 och 9 §§ (barnreklam och personer som inte får förekomma i annonser i tv-sändningar, sökbar text-tv och beställ-tv), 14 § första och andra styckena (reklam för läkemedel och medicinsk behandling), 9 a kap. 10 och 11 §§ (barnreklam och förbud mot reklam för medicinsk behandling avseende leverantörer av videodelningsplattformar) och 15 kap. 4 § (personer som inte får förekomma i annonser i ljudradiosändningar). En handling som strider mot förbuden ska enligt 17 kap. 9 § radio- och tv-lagen vid tillämpningen av 5, 23 och 26 §§ marknadsföringslagen anses vara otillbörlig marknadsföring mot konsumenter. En sådan handling kan medföra en marknadsstörningsavgift enligt bestämmelserna i 29–36 §§ marknadsföringslagen.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG (direktivet om konsumenträttigheter), punkt 37 i bilagan, har huvudsakligen genomförts genom distansavtalslagen samt delar av konsumentköplagen och avtalsvillkorslagen. Distansavtalslagen innehåller bl.a. bestämmelser om att näringsidkaren måste lämna viss information i samband med en försäljning.

Artikel 13 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/11/EU av den 21 maj 2013 om alternativ tvistlösning vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG (direktivet om alternativ tvistlösning), punkt 43 i bilagan, som innehåller bestämmelser om information om alternativa tvistlösningsorgan, är genomförd

Prop. 2022/23:136 genom lagen (2015:671) om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden. Samma lag kompletterar artikel 14 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 524/2013 av den 21 maj 2013 om tvistlösning online vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG (förordningen om tvistlösning online vid konsumenttvister), punkt 44 i bilagan, som innehåller föreskrifter om den konsumentinformation som näringsidkaren ska lämna.

5.1.4 Beslut som överklagas till allmän förvaltningsdomstol

Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/95/EG av den 3 december 2001 om allmän produktsäkerhet (allmänna produktsäkerhetsdirektivet), punkt 8 i bilagan, är genomfört i svensk rätt i huvudsak genom produktsäkerhetslagen (2004:451) och produktsäkerhetsförordningen (2004:469). I produktsäkerhetslagen anges när en vara eller tjänst ska anses säker respektive farlig (7–12 §§). Bestämmelserna motsvarar artikel 3 i direktivet. I lagen finns också bestämmelser om att näringsidkare ska vara skyldiga att på eget initiativ lämna säkerhets- och varningsinformation, återkalla farliga varor och tjänster från såväl näringsidkare i senare säljled som konsumenter, bedriva ett förebyggande produktsäkerhetsarbete samt underrätta tillsynsmyndigheten i vissa fall (13–23 §§). Tillsyn över lagen utövas av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer (24 §). Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att lagen och föreskrifter som har meddelas med stöd av lagen ska efterlevas (27 §). En näringsidkare kan vidare förbjudas att tillhandahålla en tjänst eller vara eller meddelas exportförbud (29 §). Förelägganden och förbud ska förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt (31 §). En tillsynsmyndighets beslut om föreläggande eller förbud får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövnings-tillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (44 §). En tillsynsmyndighet får bestämma att dess beslut enligt 26–29 §§ ska gälla omedelbart (45 §). Enligt 3 § produktsäkerhetsförordningen ankommer det på Konsumentverket att se till att bestämmelserna i produktsäkerhetslagen samt föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen efterlevs. Konsumentverket delar enligt andra stycket ansvaret med andra myndigheter som har tillsyn över särskilda varor, tjänster och risker.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 66/2010 av den 25 november 2009 om ett EU-miljömärke, punkt 34 i bilagan, tillämpas på alla varor och tjänster som tillhandahålls för distribution, konsumtion eller användning på unionsmarknaden, med undantag för humanläkemedel, veterinärmedicinska läkemedel och medicinsk utrustning (artikel 2). Enligt artikel 9 ska behöriga organ pröva ansökningar om tilldelning av EU-miljömärket och villkoren för att använda detta (artikel 9) samt utöva marknadsövervakning och kontroll av användningen av EU-miljömärket (artikel 10). Förordningen har kompletterats genom lagen (2013:849) om EU-miljömärket och förordningen (2013:850) om EU-miljömärket. Miljömärkning Sverige Aktiebolag är det behöriga organ som prövar ansökningar om tilldelning av EU-miljömärket och villkoren för att använda detta (artikel 9) samt utför marknadsövervakning och kontroll av

användningen av EU-miljömärket (artikel 10), se 2 § förordningen om EU-miljömärket. Konsumentverket är marknadskontrollmyndighet och utövar marknadskontroll enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011 över att produkter överensstämmer med kraven i förordningen (EG) nr 66/2010 om ett EU-miljömärke. Bestämmelser om en marknadskontrollmyndighets befogenhet att besluta om åtgärder finns i lagen om EU-miljömärket. Av 2 c § lagen om EU-miljömärket följer att marknadskontrollmyndigheten får besluta de förelägganden som behövs för att förordningen (EU) 2019/1020 ska följas. Ett beslut om föreläggande får enligt 2 d § förenas med vite. I 2 e § anges att marknadskontrollmyndigheten får bestämma att beslut enligt 2 c § ska gälla omedelbart. En marknadskontrollmyndighets beslut enligt lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (5 §).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (direktivet om konsumentkreditavtal), punkt 19 i bilagan, har genomförts genom konsumentkreditlagen, som utöver bestämmelser om att näringsidkaren ska lämna viss information även innehåller föreskrifter om bl.a. kreditprövning, konsumenters ångerrätt och rådgivning av bostadskrediter. Tillsynen över konsumentkreditlagen är delad mellan Konsumentverket och Finansinspektionen. Konsumentverket har enligt lagen vissa utredningsbefogenheter. Om näringsidkaren inte följer bestämmelsen om kreditprövning, får Konsumentverket meddela en varning. En varning ska förenas med en sanktionsavgift, om överträdelsen inte är ringa. Om näringsidkaren tidigare har meddelats en varning eller om överträdelsen är särskilt allvarig får Konsumentverket förbjuda näringsidkaren att lämna krediter. Ett beslut om förbud får förenas med vite (57 §).

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/302 av den 28 februari 2018 om åtgärder mot omotiverad geoblockering och andra former av diskriminering på grund av kunders nationalitet, bosättningsort eller etableringsort på den inre marknaden och om ändring av förordningarna (EG) nr 2006/2004 och (EU) 2017/2394 samt direktiv 2009/22/EG (EU:s geoblockeringsförordning), punkt 63 i bilagan, kompletteras i svensk rätt genom lagen (2019:59) och förordningen (2019:60) med kompletterande bestämmelser till EU:s geoblockeringsförordning. Konsumentverket utövar tillsyn enligt lagen när det gäller överträdelser som drabbar kunder som är konsumenter (2 § förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s geoblockeringsförordning). Konsumentverket får meddela de förelägganden som behövs i ett enskilt fall för att EU:s geoblockeringsförordning, i den ursprungliga lydelsen, ska följas. Ett föreläggande ska förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt (8 § lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s geoblockeringsförordning). Beslut om föreläggande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (15 §).

5.1.5 Rättsakter med konsumentkyddande bestämmelser som prövas i allmän domstol

Vissa av de rättsakter som finns förtecknade i bilaga I till direktivet innehåller bestämmelser av sådan karaktär att tvister mellan konsumenter och näringsidkare kan prövas i allmän domstol. Konsumentombudsmannen (KO) kan i sådana fall, enligt lagen (2011:1211) om Konsumentombudsmannens medverkan i vissa tvister, biträda en konsument i en domstolsprocess om tvisten är av betydelse för rättstillämpningen eller om det annars finns ett allmänt konsumentintresse av att tvisten prövas. KO får också väcka en offentlig grupptalan enligt 6 § lagen (2002:599) om grupprättegång som företrädare för en grupp konsumenter (se 5 § 2 förordningen [2009:607] med instruktion för Konsumentverket). Enligt 5 § lagen om grupprättegång får vidare en talan väckas av en ideell förening som i enlighet med sina stadgar tillvaratar konsumentintressen i tvister mellan konsumenter och en näringsidkare om någon vara eller tjänst. Nedan följer en beskrivning av de rättsakter i bilaga I som innehåller bestämmelser som kan bli föremål för sådan prövning.

Rådets direktiv 85/374/EEG av den 25 juli 1985 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister, punkt 1 i bilagan, innehåller bestämmelser om skadestånd vid personskada eller sakskada orsakat av en defekt produkt. Direktivet har genomförts genom produktansvarslagen (1992:18). Skadestånd enligt den lagen betalas för personskada som en produkt har orsakat på grund av en säkerhetsbrist. Ersättningskyldighet gäller oavsett om någon har varit vårdslös eller inte (strikt ansvar). Det strikta ansvaret gäller sådana fall där skadan har orsakats av att produkten inte har varit så säker som skäligen kunnat förväntas.

Rådets förordning (EG) nr 2027/97 av den 9 oktober 1997 om lufttrafikföretags skadeståndsansvar avseende lufttransport av passagerare och deras bagage, punkt 3 i bilagan, innehåller bl.a. bestämmelser om skadestånd vid flygolyckor när passagerare drabbas av personskador. Lagen (2010:510) om lufttransporter innehåller bestämmelser som kompletterar EU-förordningen. I lagen föreskrivs bl.a. att svenska transportörer måste ha en ansvarsförsäkring som täcker de förskottsbetalningar lufttrafikföretaget enligt artikel 5 är skyldiga att betala om en passagerare dödas eller skadas.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/770 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster (digitaldirektivet), punkt 65 i bilagan, och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor, om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv 2009/22/EG samt om upphävande av direktiv 1999/44/EG (varudirektivet), punkt 66 i bilagan, innehåller konsumenträttsliga bestämmelser som ska gälla vid köp av varor och vid avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster. Direktiven har till stor del genomförts genom 2022 års konsumentköplag. I konsumentköplagen regleras bl.a. vad som gäller för leverans av varor och digitalt innehåll och vid dröjsmål med att leverera eller betala, vad som utgör fel på en vara eller digitalt innehåll, vem som ansvarar för felet och vilken rätt konsumenten har att få felet avhjälpt.

5.2.1 Fondområdet

Den svenska lagstiftningen på fondområdet består i huvudsak av lagen om värdepappersfonder och lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Lagarna genomför UCITS-direktivet, punkt 23 i bilagan, respektive AIFM-direktivet, punkt 36 i bilagan, i svensk rätt.

Finansinspektionen har enligt 10 kap. lagen om värdepappersfonder tillsyn över fondbolag, förvaltningsbolag som driver verksamhet i Sverige efter anmälan enligt 1 kap. 6 §, fondföretag som driver verksamhet i Sverige enligt 1 kap. 7 § samt förvaringsinstitut. Finansinspektionens befogenheter att ingripa regleras i 12 kap. i lagen.

Om ett fondbolag eller förvaltningsinstitut åsidosätter sina skyldigheter ska Finansinspektionen ingripa genom utfärdande av ett föreläggande att inom viss tid begränsa eller minska riskerna i verksamheten i något avseende eller vidta någon annan åtgärd för att komma till rätta med situationen, genom förbud att verkställa beslut eller genom anmärkning. Om ett fondbolags överträdelse är allvarlig, ska bolagets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas (12 kap. 1 §).

Om ett förvaltningsbolag som driver verksamhet i Sverige efter anmälan enligt 1 kap. 6 § åsidosätter sina skyldigheter får Finansinspektionen förelägga bolaget att göra rättelse (12 kap. 15 § första stycket). Om förvaltningsbolaget inte följer föreläggandet, ska Finansinspektionen underrätta behörig myndighet i bolagets hemland (andra stycket). Om rättelse inte sker, får Finansinspektionen utfärda ett föreläggande att vidta åtgärder för att komma till rätta med situationen, genom t.ex. förbud att verkställa beslut eller genom att förbjuda förvaltningsbolaget att påbörja nya transaktioner i Sverige (tredje stycket). Finansinspektionen får också besluta att bolaget inte längre får förvalta en värdepappersfond (tredje stycket). Har förvaltningsbolaget fått sitt verksamhetstillstånd återkallat i hemlandet, ska Finansinspektionen genast förbjuda bolaget att påbörja nya transaktioner i Sverige (12 kap. 16 §).

Om ett fondföretag som driver verksamhet i Sverige enligt 1 kap. 7 § åsidosätter sina skyldigheter enligt lagen eller andra författningar som reglerar företagets verksamhet i Sverige, får Finansinspektionen förelägga företaget att göra rättelse. Om rättelse inte sker, får inspektionen förbjuda företaget att påbörja nya transaktioner i Sverige (12 kap. 17 §).

Om Finansinspektionen har skäl att anta att ett fondföretag som driver verksamhet i Sverige enligt 1 kap. 7 § vid marknadsföringen åsidosätter sina skyldigheter enligt UCITS-direktivet i annat fall än som avses i 17 §, ska Finansinspektionen underrätta behörig myndighet i företagets hemland. Om rättelse inte sker och detta innebär att investerarens intressen i Sverige skadas, får Finansinspektionen förelägga fondföretaget att göra rättelse eller förbjuda fondföretaget att påbörja nya transaktioner i Sverige (12 kap. 17 a §).

Om någon driver verksamhet som omfattas av lagen om värdepappersfonder utan att vara berättigad till det ska Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med verksamheten (12 kap. 19 §).

Förelägganden eller förbud enligt lagen får förenas med vite (12 kap. 20 §). Finansinspektionens beslut om förelägganden eller förbud får överklagas

Prop. 2022/23:136 till allmän förvaltningsdomstol (14 kap. 1 § andra stycket). Prövningsstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (tredje stycket). Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse ska gälla omedelbart (fjärde stycket).

Finansinspektionen är den myndighet som har utsetts till behörig myndighet i Sverige enligt AIFM-direktivet och som bedriver tillsyn över AIF-förvaltare och alternativa investeringsfonder (1 kap. 9 § och 13 kap. 1 § lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder). I 14 kap. i den lagen finns bestämmelser om vilka ingripanden som Finansinspektionen kan göra vid överträdelser. Finansinspektionens ingripandebefogenheter motsvarar de som inspektionen har enligt lagen om värdepappersfonder. Förelägganden eller förbud enligt lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder får förenas med vite (14 kap. 24 §). Finansinspektionens beslut får, med några undantag, överklagas till allmän förvaltningsdomstol (16 kap. 1 § andra stycket). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (tredje stycket).

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 av den 29 april 2015 om europeiska långsiktiga investeringsfonder, punkt 51 i bilagan, har kompletterats i svensk rätt genom ändringar i lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Finansinspektionen är behörig myndighet enligt förordningen och ska fullgöra de uppgifter som ska skötas av behörig myndighet enligt förordningen, exempelvis att pröva ansökningar och utöva tillsyn över förvaltare och fonder. Av förordningen följer att behörig myndighet även ska övervaka företag för kollektiva investeringar som är etablerade i eller marknadsförs i landet i syfte att kontrollera att de inte använder beteckningen Eltif-fond utan tillstånd eller låter påskina att de är en sådan fond (artikel 32.5).

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1131 av den 14 juni 2017 om penningmarknadsfonder, punkt 61 i bilagan, har kompletterats genom ändringar i lagen om värdepappersfonder och lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Finansinspektionen är behörig myndighet enligt förordningen och ska fullgöra de uppgifter som ska skötas av behörig myndighet enligt förordningen, exempelvis att pröva ansökningar om auktorisation och utöva tillsyn över penningmarknadsfonder, fondbolag och AIF-förvaltare. Av förordningen följer att Finansinspektionen även ska övervaka att beteckningen penningmarknadsfond eller liknande beteckningar inte används för värdepappersfonder och alternativa investeringsfonder om de inte uppfyller kraven i förordningen (artikel 38.5). I egenskap av behörig myndighet har Finansinspektionen även befogenhet att återkalla en auktorisation av en penningmarknadsfond som har beviljats i enlighet med förordningen, om de krav som gäller inte uppfylls (artikel 41.2 b).

5.2.2 Värdepappersmarknaden

Artiklarna 23–29 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU, punkt 48 i bilagan, har i huvudsak genomförts i svensk rätt genom bestämmelser i 8 och 9 kap. lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Finansinspektionen har

tillsyn över bl.a. värdepappersinstitut (23 kap. 1 §). Om ett svenskt värdepappersinstitut eller en börs som Finansinspektionen har tillsyn över har åsidosatt sina skyldigheter ska Finansinspektionen ingripa. Bestämmelserna om ingripanden finns i 25 kap. i lagen. Finansinspektionens befogenheter att ingripa motsvarar i huvudsak de som Finansinspektionen har på fondområdet. Ett beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite (25 kap. 29 §). Finansinspektionens beslut får, med några undantag, överklagas till allmän förvaltningsdomstol (26 kap. 1 § andra stycket). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (tredje stycket). Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse ska gälla omedelbart (fjärde stycket).

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1129 av den 14 juni 2017 om prospekt som ska offentliggöras när värdepapper erbjuds till allmänheten eller tas upp till handel på en reglerad marknad, och om upphävande av direktiv 2003/71/EG (EU:s prospektförordning), punkt 60 i bilagan, fastställer krav för upprättande, godkännande och spridning av prospekt som ska offentliggöras när värdepapper erbjuds till allmänheten eller tas upp till handel på en reglerad marknad som är belägen eller bedriver verksamhet inom en medlemsstat (artikel 1.1).

Förordningen har i svensk rätt kompletterats genom lagen (2019:414) med kompletterande bestämmelser till EU:s prospektförordning. Lagen innehåller bl.a. bestämmelser om tillsyns- och utredningsbefogenheter (3 kap.) och ingripanden (5 kap.). Finansinspektionen är behörig myndighet enligt EU:s prospektförordning (1 kap. 4 §). Av 5 kap. 1–3 §§ framgår vid vilka överträdelser av prospektförordningen som Finansinspektionen ska ingripa. Ett ingripande ska enligt 5 kap. 4 § första stycket 1–4 ske genom beslut om föreläggande att inom viss tid vidta en åtgärd eller upphöra med ett visst agerande, anmärkning, att inte godkänna ett prospekt eller sanktionsavgift. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite (andra stycket).

Finansinspektionens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol (6 kap. 1 § första stycket). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (andra stycket). Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller förbud enligt EU:s prospektförordning eller enligt lagen ska gälla omedelbart (6 kap. 2 §).

5.2.3 Bolånedirektivet

Bolånedirektivets, punkt 45 i bilagan, civil- och marknadsrättsliga delar har genomförts genom konsumentkreditlagen (se avsnitt 5.1.3) medan direktivets näringsrättsliga regler har genomförts genom lagen (2016:1024) och förordningen (2016:1033) om verksamhet med bostadskrediter.

Finansinspektionen har tillsyn över kreditgivare och kreditförmedlare. Tillsynen omfattar att verksamheten drivs enligt lagen, andra författningar som reglerar verksamheten, företagets bolagsordning eller stadgar och interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar företagets verksamhet (5 kap. 2 § lagen om verksamhet med bostadskrediter). Inspektionens ingripandebefogenheter framgår av sjätte kapitlet i lagen och motsvarar i huvudsak inspektionens ingripandebefogenheter på fondom-

Prop. 2022/23:136 rådet. Förbud eller förelägganden enligt lagen får förenas med vite (6 kap. 18 §).

Finansinspektionens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse ska gälla omedelbart (8 kap. 1 §).

5.2.4 Betaltjänster

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner (betalkontodirektivet), punkt 49 i bilagan, och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (andra betaltjänstdirektivet), punkt 54 i bilagan, har genomförts genom bestämmelser i lagen (2010:751) om betaltjänster (betaltjänstlagen).

Även Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 924/2009 av den 16 september 2009 om gränsöverskridande betalningar i gemenskapen och om upphävande av förordning (EG) nr 2560/2001, punkt 30 i bilagan, och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012 av den 14 mars 2012 om antagande av tekniska och affärsmässiga krav för betalningar och autogireringar i euro och om ändring av förordning (EG) nr 924/2009 (Sepa-förordningen), punkt 41 i bilagan, har kompletterats genom bestämmelser i betaltjänstlagen.

Finansinspektionen har tillsyn över att bestämmelserna i lagen och EU-förordningarna följs (8 kap. 1 §). Såvitt gäller bestämmelserna i bl.a. 4 a kap. 4 b, 5 och 5 a §§ delas tillsynsansvaret med KO. Finansinspektionens ingripandebefogenheter framgår också av 8 kap. och motsvarar de ingripandebefogenheter som inspektionen har enligt annan lagstiftning. Finansinspektionens beslut om föreläggande eller förbud enligt lagen får förenas med vite (8 kap. 25 §). Besluten får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse ska gälla omedelbart (8 kap. 26 §).

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG (det nya e-penningdirektivet), punkt 26 i bilagan, ges bestämmelser om villkor för att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt för tillsyn av sådan verksamhet och om utgivning och möjlighet till inlösen av elektroniska pengar. Direktivet har ett nära samband med betaltjänstdirektivet, som har redogjorts för ovan. Det nya e-penningdirektivet har i huvudsak genomförts genom lagen (2011:755) om elektroniska pengar. Lagen är tillämplig vid all utgivning av elektroniska pengar. Lagen innehåller också bestämmelser om rätt

att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet.

Finansinspektionen utövar tillsyn över att lagen följs och över såväl institut för elektroniska pengar som registrerade utgivare (5 kap. 1 § lagen om elektroniska pengar). Finansinspektionens ingripandebefogenheter framgår även av 5 kap. lagen om elektroniska pengar. Ingripandebefogenheterna motsvarar i huvudsak de som inspektionen har på bl.a. fondområdet. Finansinspektionens beslut får förenas med vite (5 kap. 25 §). Besluten får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Vid prövning i kammarrätten krävs prövningstillstånd. Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse ska gälla omedelbart (5 kap. 26 §).

5.2.5 Försäkring

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II-direktivet), punkt 28 i bilagan, är det grundläggande regelverket på EU-nivå för försäkringsföretag. Artiklarna 183–186 i Solvens II-direktivet innehåller bestämmelser om information till försäkringstagare och uppsägningstid för livförsäkringar.

Solvens II-direktivet har genomförts i svensk rätt genom omfattande ändringar i bl.a. försäkringsrörelselagen (2010:2043).

Finansinspektionen utövar tillsyn över försäkringsföretag och ska ingripa bl.a. om ett försäkringsföretag har åsidosatt sina skyldigheter enligt lagar och andra författningar som reglerar företagets verksamhet (17 kap. 2 § första stycket och 18 kap. 1 § 1 försäkringsrörelselagen). Ett ingripande kan ske genom utfärdande av föreläggande att vidta rättelse inom viss tid, genom förbud att verkställa beslut eller genom anmärkning. Om en överträdelse är allvarlig ska försäkringsföretagets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas (18 kap. 2 § försäkringsrörelselagen). Om någon driver sådan rörelse som omfattas av försäkringsrörelselagen utan att vara berättigad till det, ska Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med rörelsen. Inspektionen får besluta hur avvecklingen av rörelsen ska ske (18 kap. 25 § första stycket försäkringsrörelselagen). Om Finansinspektionen meddelar föreläggande eller förbud enligt lagen, får föreläggandet förenas med vite (18 kap. 27 § försäkringsrörelselagen).

Finansinspektionens beslut får som huvudregel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (21 kap. 3 § försäkringsrörelselagen). Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse ska gälla omedelbart (21 kap. 4 §).

Motsvarande bestämmelser finns i lagen om försäkringsdistribution för försäkringsdistributörens försäkringsdistribution, se Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 av den 20 januari 2016 om försäkringsdistribution, punkt 55 i bilagan.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1286/2014 av den 26 november 2014 om faktablad för paketerade och försäkringsbaserade investeringsprodukter för icke-professionella investerare (Priip-produkter), punkt 50 i bilagan, har kompletterats genom lagen (2017:317) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om faktablad för Priip-produkter. Finansinspektionen är behörig myndighet i Sverige enligt förordningen (3 §). I artikel 17 i förordningen finns bestämmelser om Finansinspektionens rätt att förbjuda eller begränsa en viss typ av finansiell verksamhet eller praxis vid försäkrings- eller återförsäkringsföretag och marknadsföring, distribution eller försäljning av försäkringsbaserade investeringsprodukter eller försäkringsbaserade investeringsprodukter med vissa specifika egenskaper.

Finansinspektionen får förelägga den som har åsidosatt sina skyldigheter enligt förordningen att vidta en viss åtgärd eller att upphöra med ett visst agerande (5 §). Ett föreläggande får förenas med vite (6 §). Finansinspektionen får bestämma att ett föreläggande ska gälla omedelbart (7 §). Finansinspektionens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (25 §).

5.3 Post- och telestyrelsens tillsynsområde

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (direktivet om kodex för elektronisk kommunikation), punkt 64 i bilagan, utgör en omarbetning av och ersätter fyra direktiv om elektronisk kommunikation, bl.a. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (direktivet om samhällsomfattande tjänster, det s.k. USO-direktivet). Direktivet har genomförts genom en ny lag (2022:482) om elektronisk kommunikation som trädde i kraft den 3 juni 2022. Den nya lagen innehåller bl.a. bestämmelser om information som ska lämnas innan ett avtal ingås, byte av tillhandahållare av internetanslutningstjänster och paketerbjudanden.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 531/2012 av den 13 juni 2012 om roaming i allmänna mobilnät i unionen (roamingförordningen), punkt 42 i bilagan, och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/2120 av den 25 november 2015 om åtgärder rörande en öppen internetanslutning och om ändring av direktiv 2002/22/EG och förordning (EU) nr 531/2012 (TSM-förordningen), punkt 52 i bilagan, har kompletterats genom bestämmelser i lagen om elektronisk kommunikation. Den 6 april 2022 upphävdes roamingförordningen och ersattes av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/612 om roaming i allmänna mobilnät i unionen (den omarbetade roamingförordningen). Den omarbetade roamingförordningen har inte lagts till i bilaga 1 till grupptalandirektivet. Enligt artikel 23 i den omarbetade roamingförordningen ska dock hänvisningar till den upphävda förordningen anses som hänvisningar till den omarbetade förordningen,

vilket innebär att den omfattas av grupptalandirektivets tillämpningsområde.

Bestämmelser om tillsyn m.m. finns i 11 kap. lagen om elektronisk kommunikation. Post- och telestyrelsen är tillsynsmyndighet enligt lagen (1 kap. 5 § första stycket förordningen [2022:511] om elektronisk kommunikation). Post- och telestyrelsen ska även för Sveriges del fullgöra de uppgifter som den nationella tillsynsmyndigheten har enligt roamingförordningen och TSM-förordningen (1 kap. 5 § andra stycket). Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för fullgörande av de skyldigheter som anges i roamingförordningen och artiklarna 3–5a i TSM-förordningen ska följas. Förelägganden och förbud får förenas med vite (11 kap. 13 § lagen om elektronisk kommunikation).

Den som är föremål för tillsyn ska alltid få möjlighet att inom skäligen tid yttra sig över tillsynsmyndighetens misstanke om överträdelse (11 kap. 5 §). Tillsynsmyndigheten kan meddela de förelägganden och förbud som behövs för att rättelse ska ske. Det kan ske i samband med en under rättelse enligt 5 § eller senare, beroende på vad tillsynsmyndigheten bedömer är mest lämpligt med hänsyn till omständigheterna. Tillsynsmyndighetens förelägganden kan innebära att rättelse ska vidtas omedelbart eller inom skäligen tid. Om föreläggandet inte följs, får tillsynsmyndigheten, efter utgången av den tid som har angetts i underrättelsen enligt 5 §, återkalla ett tillstånd, ändra tillståndsvillkor eller besluta att den som åsidosatt en skyldighet helt eller delvis ska upphöra med verksamheten, om inte överträdelsen är av mindre betydelse, eller meddela de ytterligare förelägganden som behövs för efterlevnaden av lagen eller av de beslut om skyldigheter, åtaganden eller villkor som har meddelats med stöd av lagen eller de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Förelägganden och förbud får förenas med vite (11 kap. 6 §). Myndighetsbeslut enligt lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Kammarrättens avgörande i ett mål enligt lagen får inte överklagas (15 kap. 1 §).

5.4 Läkemedelsverkets tillsynsområde

Artiklarna 86–90, 98 och 100 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/83/EG av den 6 november 2001 om upprättande av gemenskapsregler för humanläkemedel (läkemedelsdirektivet), punkt 7 i bilagan, innehåller bestämmelser om marknadsföring och har huvudsakligen genomförts genom bestämmelser i 12 kap. läkemedelslagen (2015:315). Läkemedelsverket har tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna (14 kap. 1 § läkemedelslagen). Vid överträdelser kan Läkemedelsverket meddela de förelägganden och förbud som behövs för efterlevnaden av bestämmelserna samt de förordningar, föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite och besluten kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (14 kap. 3 § läkemedelslagen).

Artiklarna 3–8 och 19–21 i Europaparlamentets och rådets förordning EG nr 1223/2009 av den 30 november 2009 om kosmetiska produkter

Prop. 2022/23:136 (EU:s kosmetikaförordning), punkt 32 i bilagan, innehåller bestämmelser om säkerhet och ansvar samt vilken information som ska lämnas till konsumenterna. En kosmetisk produkt får endast tillhandahållas på marknaden om den är märkt på behållaren eller förpackningen med viss information. Förutom informationen i märkningen ska även viss information om den kosmetiska produkten hållas lätt tillgänglig för allmänheten. Läkemedelsverket har ansvar för tillsynen i fråga om kosmetiska produkter enligt EU:s kosmetikaförordning och förordningen (2013:413) om kosmetiska produkter samt sådana varor som avses i 7 § i den förordningen, med undantag för sådana frågor som rör produktens brandfarliga, oxiderande eller explosiva egenskaper (2 kap. 23 § miljö-tillsynsförordningen). Även kommunerna har, genom bestämmelser i miljö-tillsynsförordningen (2011:13), getts ett uppdrag att bedriva kosmetikatillsyn enligt EU:s kosmetikaförordning.

Tillsynsmyndigheterna får meddela de förelägganden och förbud som i ett enskilt fall behövs för att relevant EU-lagstiftning ska efterlevas. Förelägganden och förbud får förenas med vite. Vidare får en tillsynsmyndighet bestämma att dess beslut ska gälla omedelbart även om det överklagas (26 kap. 5, 9, 14, och 26 §§ miljöbalken). Den svenska förordningen ställer krav på att vissa delar av produktmärkningen ska anges på svenska för produkter som tillhandahålls slutanvändare på marknaden i Sverige (4 § förordningen [2013:413] om kosmetiska produkter). Med slutanvändare menas konsument eller yrkesverksam. Den som bryter mot bestämmelsen kan få betala en miljö-sanktionsavgift.

Kapitel II i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/745 av den 5 april 2017 om medicintekniska produkter, om ändring av direktiv 2001/83/EG, förordning (EG) nr 178/2002 och förordning (EG) nr 1223/2009 och om upphävande av rådets direktiv 90/385/EEG och 93/42/EEG, (MDR-förordningen), punkt 57 i bilagan, och kapitel II i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/746 av den 5 april 2017 om medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik och om upphävande av direktiv 98/79/EG och kommissionens beslut 2010/227/EU (IVDR-förordningen), punkt 58 i bilagan, kompletteras i svensk rätt av bestämmelser i lagen (2021:600) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter.

Kapitel II i förordningarna innehåller bestämmelser om tillhandahållande på marknaden, ibruktagande av produkter, de ekonomiska aktörernas skyldigheter, CE-märkning och fri rörlighet. I kapitel II i MDR-förordningen finns även bestämmelser om reprocessing (åtgärder som vidtas för att en begagnad produkt ska vara säker att återanvända). Läkemedelsverket utövar, med vissa undantag, tillsyn över EU-förordningarna, lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen (3 kap. 1 § lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter och 5 kap. 1 § förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter).

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att EU-förordningarna, lagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas. Ett beslut om föreläggande kan innebära att adressaten ska vidta en viss åtgärd (påbud) eller avstå från att vidta en viss åtgärd

(förbud). Ett beslut om föreläggande får förenas med vite (3 kap. 6 § nämnda lag) Beslut enligt lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (6 kap. 2 §).

5.5 Livsmedelsverkets tillsynsområde

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet (EU:s livsmedelsförordning), punkt 12 i bilagan, fastslår allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning samt förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet i samtliga EU:s medlemsstater. Förordningen kompletteras av ytterligare ett antal EU-förordningar samt nationella regler i form av livsmedelslagen (2006:804), livsmedelsförordningen (2006:813), tillkännagivande (2023:85) av de EU-bestämmelser som livsmedelslagen (2006:804) kompletterar och Livsmedelsverkets olika föreskrifter.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna, och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 1924/2006 och (EG) nr 1925/2006 samt om upphävande av kommissionens direktiv 87/250/EEG, rådets direktiv 90/496/EEG, kommissionens direktiv 1999/10/EG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/13/EG, kommissionens direktiv 2002/67/EG och 2008/5/EG samt kommissionens förordning (EG) nr 608/2004 (informationsförordningen), punkt 39 i bilagan, fastställs allmänna principer, krav och ansvarsområden i fråga om livsmedelsinformation, i synnerhet livsmedelsmärkning. Förordningen kompletteras av nationella bestämmelser i livsmedelslagen, livsmedelsförordningen, tillkännagivandet av de EU-bestämmelser som livsmedelslagen kompletterar och Livsmedelsverkets olika föreskrifter.

Enligt livsmedelslagen ska den offentliga kontrollen av att lagen, de föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen och de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna följs, utövas av Livsmedelsverket, länsstyrelserna, andra statliga myndigheter och kommunerna i enlighet med vad regeringen bestämmer (11 § livsmedelslagen).

Utöver vad som följer av de EU-bestämmelser som lagen kompletterar eller vad som särskilt anges i 18 § livsmedelslagen får en kontrollmyndighet besluta de förelägganden som behövs för att lagen, de föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som lagen kompletterar och de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna ska följas (22 §). Förelägganden får förenas med vite (23 §). Följs inte ett föreläggande eller förbud får kontrollmyndigheten ta hand om varan (24 §). Kontrollmyndigheten får även besluta om rättelse om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt bl.a. de EU-bestämmelser som lagen kompletterar eller de beslut som har meddelats med stöd av EU-

Prop. 2022/23:136 bestämmelserna (26 §). Livsmedelsverkets beslut i ett enskilt fall får överklagas till allmän förvaltningsdomstol om det har meddelats enligt livsmedelslagen, de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, eller de EU-bestämmelser som lagen kompletterar. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (32 §).

En kommuns uppgift ska fullgöras av den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet. Beslut som fattas i en kommunal nämnd och rör livsmedelskontroll kan överklagas till länsstyrelsen (31 §). Länsstyrelsen är också en kontrollmyndighet som i vissa fall ska hjälpa och stötta de kommunala myndigheterna (12 §).

5.6 Energimarknadsinspektionens tillsynsområde

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (elmarknadsdirektivet), punkt 24 i bilagan, och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG (gasmarknadsdirektivet), punkt 25 i bilagan, syftar bl.a. till att stärka elkonsumenternas respektive naturgaskonsumenternas rättigheter på marknaden. Reglerna om konsumentskydd och konsumentskyddsåtgärder finns i artikel 3 i och i bilaga I till direktiven.

Elmarknadsdirektivet har huvudsakligen genomförts genom ellagen (1997:857), elförordningen (2013:208) och förordningen (2022:585) om elnätsverksamhet, medan naturgasdirektivet huvudsakligen har genomförts genom naturgaslagen (2005:403) och naturgasförordningen (2006:1043).

Energimarknadsinspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i ellagen och naturgaslagen (12 kap. 1 § ellagen, 3 § elförordningen och 10 kap. naturgaslagen). Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite (12 kap. 3 § ellagen och 10 kap. 3 § naturgaslagen). Beslut om föreläggande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (13 kap. 7 § ellagen och 11 kap. 4 § naturgaslagen).

Elmarknadsdirektivet har ersatts av ett nytt elmarknadsdirektiv, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU. I det nya elmarknadsdirektivet fastställs gemensamma regler för produktion, överföring, distribution, energilagring och leverans av el, samt bestämmelser om konsumentskydd, i syfte att skapa verkligt integrerade, konkurrensutsatta, konsumentorienterade, flexibla, rättvisa och transparenta elmarknader i unionen. I artikel 9 i det nya elmarknadsdirektivet föreskrivs skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och i kapitel 3 (artiklarna 10–29) finns bestämmelser om konsumentinflytande och konsumentskydd.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter (det reviderade ekodesigndirektivet), punkt 27 i bilagan, är ett ramdirektiv som anger vissa grundläggande bestämmelser som måste iakttas av den som släpper ut en energirelaterad produkt på gemenskapsmarknaden. Direktivet har genomförts genom lagen (2008:112) om ekodesign. Statens energimyndighet (Energimyndigheten) är tillsynsmyndighet enligt lagen (3 § förordningen [2016:187] om ekodesign). Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen, de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen samt föreskrifterna i en genomförandeåtgärd enligt artikel 15 i direktivet ska följas. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite (14 § lagen om ekodesign). För att fullgöra sina skyldigheter har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som har anknytning till den verksamhet som tillsynen avser, dock inte bostäder (16 §).

Artiklarna 4–6 i Europaparlamentets och rådets förordning EG nr 1222/2009 av den 25 november 2009 om märkning av däck vad gäller drivmedelseffektivitet och andra väsentliga parametrar (EU:s däckmärkningsförordning), punkt 31 i bilagan, innehåller bestämmelser om däckleverantörernas, däckdistributörernas, fordonsleverantörernas och fordonsdistributörernas ansvarsområden i fråga om bl.a. märkning av däck och information som ska lämnas. Förordningen har kompletterats genom lagen (2018:551) med kompletterande bestämmelser till EU:s däckmärkningsförordning. Enligt lagen får marknadskontrollmyndigheten besluta de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att EU:s däckmärkningsförordning ska följas (4 §). Energimyndigheten är marknadskontrollmyndighet enligt lagen (1 och 3 §§ förordningen [2014:520] med instruktion för Statens energimyndighet). Myndighetens beslut får förenas med vite (5 §). Ett beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (11 §).

Artiklarna 3–6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1369 av den 4 juli 2017 om fastställande av en ram för energimärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU (EU:s energimärkningsförordning), punkt 62 i bilagan, innehåller bestämmelser om leverantörers och återförsäljares skyldigheter i fråga om bl.a. att lämna information om energieffektivitet. Förordningen har kompletterats genom lagen (2018:550) med kompletterande bestämmelser till EU:s energimärkningsförordning. Enligt lagen får marknadskontrollmyndigheten besluta de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att EU:s energimärkningsförordning ska följas (4 §). Energimyndigheten är marknadskontrollmyndighet enligt lagen (1 och 3 §§ förordningen [2014:520] med instruktion för Statens energimyndighet). Myndighetens beslut får förenas med vite (5 §). Ett beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (11 §).

5.8 Elsäkerhetsverkets tillsynsområde

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/35/EU av den 26 februari 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhållande på marknaden av elektrisk utrustning avsedd för användning inom vissa spänningsgränser (lågspänningsdirektivet), punkt 47 i bilagan, har genomförts i svensk rätt genom elsäkerhetslagen (2016:732), elsäkerhetsförordningen (2017:218) och Elsäkerhetsverkets föreskrifter (ELSÄK – FS 2016:1). Elsäkerhetsverket är marknadskontrollmyndighet och utövar marknadskontroll enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011 över att elektrisk utrustning överensstämmer med bl.a. kraven i lågspänningsdirektivet. Elsäkerhetsverket får i egenskap av marknadskontrollmyndighet meddela de förelägganden som behövs för att förordningen (EU) 2019/1020 ska följas (46 c § elsäkerhetslagen). Ett beslut om föreläggande enligt elsäkerhetslagen får förenas med vite (46 d §). Marknadskontrollmyndigheten får, när den fattar beslut om förelägganden bestämma att beslutet ska gälla omedelbart (46 e §). En marknadskontrollmyndighets beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (53 §).

5.9 Swedacs tillsynsområde

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/31/EU av den 26 februari 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhållande på marknaden av icke automatiska vågar, punkt 46 i bilagan, finns bestämmelser om sådana vågar som kännetecknas av att de kräver medverkan av en operatör vid vägningen. Direktivet har genomförts genom kompletteringar i form av övergripande bestämmelser i lagen (1992:1514) om måttenheter, mätningar och mätdon och bestämmelser på förordnings- och föreskriftsnivå.

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) utövar tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen följs med undantag av färdigförpackade livsmedel, vilka Livsmedelsverket eller den kommunala nämnd som utövar offentlig kontroll har tillsynsansvar över (7 § förordning om måttenheter, mätningar och mätdon).

En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att lagen eller föreskrifter meddelade med stöd av lagen ska efterlevas. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite (6 § lagen om måttenheter, mätningar och mätdon). I vissa fall kan även en tillverkare m.fl. åläggas en sanktionsavgift. Beslut enligt lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (7 §).

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 (CLP-förordningen), punkt 22 i bilagan, innehåller regler om hur kemikalier ska klassificeras med avseende på farliga egenskaper samt hur de ska förpackas och märkas.

Kemikalieinspektionen har tillsyn över s.k. primärleverantörers utsläppande på marknaden (26 kap. 5 § miljöbalken och 2 kap. 19 § 12 och 21 § miljötillsynsförordningen [2011:13]). Kommunerna har tillsyn över hanteringen av bl.a. kemiska produkter i andra verksamheter än verksamheter enligt 9 kap. miljöbalken, utom den tillsyn som Kemikalieinspektionen utövar över primärleverantörers utsläppande på marknaden enligt ovan (2 kap. 31 § 5 miljötillsynsförordningen). I begreppet hantering inkluderas distribution och försäljning.

En tillsynsmyndighet får i det enskilda fallet besluta om de förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska följas (26 kap. 9 § miljöbalken). Beslut om förelägganden eller förbud får förenas med vite (26 kap. 14 §). En tillsynsmyndighet får bestämma att dess beslut ska gälla omedelbart även om det överklagas (26 kap. 26 §).

5.11 Miljömärkning Sverige Aktiebolags område

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 66/2010 av den 25 november 2009 om ett EU-miljömärke, punkt 34 i bilagan, tillämpas på alla varor och tjänster som tillhandahålls för distribution, konsumtion eller användning på unionsmarknaden, med undantag för humanläkemedel, veterinärmedicinska läkemedel och medicinsk utrustning (artikel 2). Enligt artikel 9 ska behöriga organ pröva ansökningar om tilldelning av EU-miljömärket och villkoren för att använda detta (artikel 9) samt utöva marknadsövervakning och kontroll av användningen av EU-miljömärket (artikel 10).

Förordningen har kompletterats genom lagen (2013:849) om EU-miljömärket och förordningen (2013:850) om EU-miljömärket. Miljömärkning Sverige Aktiebolag är det behöriga organ som prövar ansökningar om tilldelning av EU-miljömärket och villkoren för att använda detta (artikel 9) samt utför marknadsövervakning och kontroll av användningen av EU-miljömärket (artikel 10), se 2 § förordningen om EU-miljömärket.

Ett behörigt organs beslut om tilldelning av EU-miljömärket och förbud mot att använda EU-miljömärket på en produkt som tilldelats märket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (5 § lagen om EU-miljömärket).

5.12 Integritetsskyddsmyndighetens tillsynsområde

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), i det följande kallad EU:s dataskyddsförordning, punkt 56 i bilagan, har kompletterats genom lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen) och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Integritetsskyddsmyndigheten är tillsynsmyndighet enligt EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen (3 § förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning). I artikel 58 i EU:s dataskyddsförordning anges samtliga befogenheter som tillsynsmyndigheten har. I artikel 58.2 a–j ges vissa korrigerande befogenheter, bl.a. reprimand, föreläggande och sanktionsavgifter. Enligt artikel 58.2 kan tillsynsmyndigheten påföra sanktionsavgift utöver eller i stället för andra korrigerande åtgärder som avses i artikel 58.2, beroende på omständigheterna i varje enskilt fall. Om det är fråga om en mindre överträdelse får tillsynsmyndigheten utfärda en reprimand i stället för att påföra en sanktionsavgift.

5.13 Kammarkollegiets tillsynsområde

Paketresedirektivets, punkt 53 i bilagan, bestämmelser om skydd för resenärer vid obestånd har genomförts genom resegarantilagen (se avsnitt 5.1.3). Den som erbjuder paketresor eller underlättar för uppkomsten av ett sammanlänkat researrangemang ska anmäla sin reseverksamhet till Kammarkollegiet (11 § resegarantilagen). Kammarkollegiet prövar därefter om anmälaren ska ordna med resegaranti (12 § resegarantilagen).

Kammarkollegiet utövar tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs. Om en näringsidkare som är skyldig att se till att resegaranti ordnas enligt lagen inte gör det, får tillsynsmyndigheten förelägga denne att fullgöra sin skyldighet. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite (22 §). Tillsynsmyndigheten får bestämma att beslut om föreläggande vid vite ska gälla omedelbart (23 §). Om en näringsidkare inte ser till att en paketresa eller ett sammanlänkat researrangemang omfattas av en resegaranti enligt lagen ska en sanktionsavgift tas ut (24 §). Beslut enligt lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (30 §).

5.14 Transportstyrelsens tillsynsområde

Konsumentverket och Transportstyrelsen utövar tillsyn över att bestämmelserna i EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar följs, punkterna 18, 35 och 38 i bilagan (se avsnitt 5.1.3). Ansvarsfördelningen myndigheterna emellan följer av förordningen (2014:1463) med kom-

pletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar. Transportstyrelsen utövar tillsyn över att passagerarförordningarnas bestämmelser av teknisk karaktär eller om utbildning följs. Myndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att bestämmelserna ska följas. Ett sådant föreläggande får förenas med vite (7 §). Beslut om förelägganden kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol och prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (9 §).

5.15 Granskningsnämnden för radio- och tv:s tillsynsområde

AV-direktivet, punkt 33 i bilagan (se avsnitt 5.1.3), har delvis genomförts genom radio- och tv-lagen. Granskningsnämnden för radio och tv övervakar genom granskning i efterhand om program står i överensstämmelse med radio- och tv-lagen. Den som inte följer bestämmelserna kan åläggas att betala en särskild avgift (17 kap. 5 §). Frågor om påförande av särskild avgift prövas av Förvaltningsrätten i Stockholm på ansökan av granskningsnämnden för radio och tv (19 kap. 4 §).

5.16 Portabilitetsförordningen

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1128 av den 14 juni 2017 om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden (portabilitetsförordningen), punkt 59 i bilagan, syftar till att säkerställa möjligheten för en konsument som abonnerar på en innehållstjänst på internet att ta med sig tjänsten över gränserna. Enligt förordningen är en tjänsteleverantör bl.a. skyldig att ordna så att en konsument kan ta med sig en abonnerad innehållstjänst på internet över gränserna utan extra kostnad. Leverantören ska ge abonnenten av innehållstjänsten tillgång till samma innehåll på samma typer och antal apparater, för samma antal användare och med samma funktioner vid tillfällig vistelse i en annan medlemsstat (artikel 3). Enligt artikel 7 i förordningen ska alla avtalsbestämmelser vara utan verkan om de strider mot förordningen. Förordningens bestämmelser blir direkt tillämpliga i Sverige. Någon nationell lagstiftning som kompletterar förordningen finns inte.

Regeringen har gjort bedömningen att avtalsvillkor som förhindrar gränsöverskridande portabilitet bör kunna angripas av KO med stöd av avtalsvillkorslagen och att underlåtenhet av näringsidkare att tillhandahålla viss information torde kunna angripas med stöd av marknadsföringslagen (se prop. 2019/20:120 s. 42–43).

5.17 Energieffektiviseringsdirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet, om ändring av direktiven 2009/125/EG och 2010/30/EU och om upphävande av direktiven 2004/8/EG och 2006/32/EG (det ursprungliga energieffektiviseringsdirektivet), punkt 40 i

Prop. 2022/23:136 bilagan, trädde i kraft i december 2012. Direktivet har ändrats genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2002 av den 11 december 2018 om ändring av direktiv 2012/27/EU om energieffektivitet (ändringsdirektivet). Genom ändringsdirektivet införs särskilda bestämmelser för bl.a. mätning och fakturering av värme, kyla och varmvatten för hushållsbruk. Energieffektiviseringsdirektivet har även ändrats genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU (elmarknadsdirektivet). Genom artikel 70 i elmarknadsdirektivet ändras artiklarna 9, 10, 11 och 13 samt bilaga 7 i ändringsdirektivet.

Ändringsdirektivet har genomförts genom en ny fjärrkylelag (2022:332) och en ny lag (2022:333) om energimätning i byggnader samt genom ändringar i fjärrvärmelagen (2008:263). Samtliga lagändringar trädde i kraft den 1 juni 2022. Fjärrkylelagen innehåller regler om mätning och fakturering av fjärrkyla. Den innehåller även krav på tillhandahållande av faktureringsinformation och information om energianvändning. I fjärrvärmelagen har vissa ändringar och förtydliganden gjorts i fråga om mätning, fakturering och tillhandahållande av information. Enligt bestämmelser i den nya lagen om energimätning i byggnader ska användningen av tappvarmvatten för hushållsbruk alltid mätas på lägenhetsnivå i nya flerbostadshus eller i bostadsdelarna av nya byggnader med både bostäder och lokaler. Lagen innehåller också nya regler om tillhandahållande av faktureringsinformation och information om energianvändning.

Energimarknadsinspektionen är tillsynsmyndighet enligt fjärrvärmelagen och fjärrkylelagen. Myndigheten får besluta de förelägganden som behövs för att bestämmelserna ska följas. Sådana förelägganden får förenas med vite. Detta följer av 53 § fjärrvärmelagen och 10 § fjärrkylelagen.

Enligt lagen om energimätning i byggnader ska byggnadsnämnden och den eller de statliga myndigheter som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) utöva tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs (9 §). Enligt förordningen (2022:336) om energimätning i byggnader är byggnadsnämnden tillsynsmyndighet enligt lagen (3 §) medan Boverket ska ge byggnadsnämnden tillsynsvägledning (4 §).

6 En ny lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Regeringens förslag: Grupptalandirektivet ska genomföras genom en ny lag, lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Den nya lagen ska ersätta lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.

Lagen ska tillämpas i fråga om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen i domstolar eller vid förvaltningsmyndigheter avseende överträdelse av bestämmelser i förordningar som omfattas av grupptalandirektivet och de bestämmelser som kom-

pletterar dessa, och bestämmelser som genomför direktiv som omfattas av grupptalandirektivet. Lagen ska också tillämpas i fråga om godkännande av enheter för att väcka sådan grupptalan.

Den nya lagen ska innehålla definitioner av begreppen gränsöverskridande grupptalan, inhemsk grupptalan, konsument, näringsidkare och åtgärd för gottgörelse.

Regeringens bedömning: En grupptalan enligt den nya lagen bör inte kunna inledas vid en kommunal förvaltningsmyndighet.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår en annan utformning av lagens tillämpningsområde. Utredningens förslag till lag innehåller vidare inte några definitioner.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna invänder inte mot förslaget att direktivet ska genomföras genom en ny lag. *Sveriges Konsumenter* välkomnar förslaget till en ny lag. *Sveriges advokatsamfund* instämmer i utredningens förslag till utvidgande av talerätten vid genomförande av direktivet genom en ny lag.

Finansinspektionen och *Svensk Försäkring* anser att utredningens förslag om tillämpningsområdet är vidare än grupptalandirektivets tillämpningsområde, eftersom det inte finns någon begränsning till sådana överträdelse som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen. Även *Näringslivets Regelnämnd* invänder mot att begränsningen till överträdelse som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen saknas i utredningens förslag och anser att det utgör en överimplementering som varken har motiverats eller konsekvensutretts. Enligt *Finansinspektionen* måste det också tydliggöras vad skada för konsumenters kollektiva intressen innebär, särskilt när hänvisningar i direktivets bilaga I omfattar ett helt direktiv eller en hel förordning. *Svensk Försäkring* anför att lagtexten bör justeras så att den motsvarar direktivets tillämpningsområde genom att hänvisningen till att även bestämmelser som genomför eller kompletterar bestämmelserna i direktivets bilaga stryks. Även *Finansinspektionen* motsätter sig användningen av uttrycks-sättet ”kompletterar dessa” eftersom det, enligt myndigheten, på ett oklart sätt signalerar att grupptalan kan avse fler bestämmelser än de som direkt genomför de i direktivets bilaga I angivna bestämmelserna. Ett mer omfattande tillämpningsområde än vad direktivet kräver är enligt myndigheten olämpligt. *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Sparbankernas Riksförbund*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonserer* framför liknande synpunkter och anser att utredningens förslag bör justeras för att motsvara och inte gå utöver direktivets tillämpningsområde.

Funktionsrätt Sverige förespråkar att det i lagen görs en koppling till och samordning med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) så att direktivet omfattas av lagens tillämpningsområde. *Sveriges Konsumenter* och *Elöverkänsligas Riksförbund* ställer sig bakom *Funktionsrätt Sverige*s synpunkter.

Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen) påpekar att det inte framgår av utredningen om det har övervägts huruvida den nya lagstiftningen medför att bestämmelsen i 2 § tredje stycket lagen om grupp-

Prop. 2022/23:136 rättegång, som hänvisar till särskilda bestämmelser i miljöbalken och konkurrensskadelagen (2016:964), behöver kompletteras med en hänvisning till den nya lagen. Domstolen tar även upp frågan om det finns behov av hänvisningar i andra lagar, exempelvis marknadsföringslagen. Domstolen pekar också på att bilaga I till grupptalandirektivet kan ändras genom att rättsakter läggs till eller tas bort samt att utredningens förslag tolkas som att bestämmelsen om tillämpningsområdet ska tillämpas dynamiskt och att de vid var tid upptagna rättsakterna i bilagan ska omfattas av lagen. I sammanhanget uppmärksammar domstolen 4 § marknadsföringslagen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Genomförandet av förbudsföreläggandedirektivet

Förbudsföreläggandedirektivet, som upphävs genom grupptalandirektivet, antogs 2009 i syfte att stärka konsumentskyddet inom EU vid gränsöverskridande överträdelse av bestämmelser i vissa konsumentskyddsdirektiv. Det har genomförts i Sverige främst genom lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer (talerättslagen) samt genom bestämmelser i marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen.

Talerättslagen är tillämplig vid näringsidkares överträdelse av de nationella bestämmelser som genomför de EU-direktiv som anges i bilagan till direktivet (1 § första stycket), under förutsättning att bestämmelserna avser att skydda konsumenters kollektiva intressen. Lagen gäller bara överträdelse som påverkar konsumenter i en annan stat som är ansluten till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-stat) än Sverige (1 § andra stycket). Endast myndigheter och organisationer som är godkända enligt en särskild förteckning som har upprättats av kommissionen och som har publicerats i Europeiska unionens officiella tidning har talerätt enligt lagen (3 §). För svenskt vidkommande har enbart KO anmälts som godkänd inrättning. Talan enligt lagen får avse åtgärder om förbud eller ålägganden vid vite enligt marknadsföringslagen, förbud vid vite enligt avtalsvillkorslagen eller utdömande av ett förelagt vite, eller åläggande att betala en sådan särskild avgift som avses i radio och tv-lagen (3 §). En talan får väckas först efter att sökanden genom samråd försökt att få motparten att upphöra med den påstådda överträdelsen och denna inte har upphört inom två veckor efter det att motparten har mottagit begäran om samråd (4 §). Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol när det gäller talan om förbud och åläggande samt utdömande av vite medan Förvaltningsrätten i Stockholm prövar frågor om sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen (5 §).

Lagen om grupprättegång

I lagen om grupprättegång finns bestämmelser om grupptalan som innefattar sådant som i grupptalandirektivet kallas åtgärder för gottgörelse. Genom lagen om grupprättegång infördes från 2003 en möjlighet till grupptalan som komplement till det vanliga rättegångsförfarandet. Med grupptalan avses enligt lagen om grupprättegång en talan som en kärke för som företrädare för flera personer med rättsverkningar för dem, trots

att de inte är parter i målet (1 §). En dom i processen gäller för och mot alla som ingår i gruppen. Ansvar för rättegångskostnader i händelse av förlust står dock den som väcker talan (käranden) ensam för. En rättegång där grupptalan förs kallas grupprättegång. En grupprättegång får avse anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål. För en grupprättegång tillämpas huvudsakligen reglerna i rättegångsbalken om tvistemål.

Grupptalan får väckas som enskild grupptalan, organisationstalan eller offentlig grupptalan. För att ha rätt att väcka enskild grupptalan ska den fysiska eller juridiska personen själv ha ett anspråk som omfattas av talan (4 §). En organisationstalan får väckas av en ideell förening som i enlighet med sina stadgar tillvaratar konsument- eller löntagarintressen i tvister mellan konsumenter och en näringsidkare om någon vara, tjänst eller annan nytthet som näringsidkaren erbjuder konsumenter. En sådan talan får omfatta även en tvist av annat slag, om det medför betydande fördelar med hänsyn till utredningen och övriga omständigheter att tvisterna handläggs gemensamt (5 §). Offentlig grupptalan får väckas av en myndighet som med hänsyn till vad tvisten rör är lämpad att företräda gruppmedlemmarna. Regeringen har med stöd av 6 § beslutat att Konsumentverket och Naturvårdsverket under vissa förutsättningar har rätt att väcka offentlig grupptalan (se 5 § 2 förordningen [2009:607] med instruktion för Konsumentverket och 6 § förordningen [2012:989] med instruktion för Naturvårdsverket).

En ny lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Grupptalandirektivet ställer krav på att det i varje medlemsstat ska finnas minst en processuell mekanism som gör det möjligt för s.k. godkända enheter att väcka grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse för konsumenters räkning. I vissa delar kräver direktivet att medlemsstaterna genomför en viss ordning medan det i andra delar – i enlighet med principen om medlemsstaternas processuella autonomi – är upp till medlemsstaterna att bedöma hur förfarandet ska regleras.

Svensk rätt är sedan tidigare i överensstämmelse med grupptalandirektivet i flera avseenden. Det finns redan en möjlighet för konsumentorganisationer att väcka grupptalan om åtgärder för gottgörelse i enlighet med lagen om grupprättegång samt att ansöka om förbud och ålägganden enligt marknadsföringslagen.

För att helt genomföra grupptalandirektivet krävs det dock författningsändringar. Svensk rätt saknar t.ex. en reglering som gör det möjligt för konsumentorganisationer att i förväg godkännas som en enhet för väckande av en gränsöverskridande grupptalan. Vidare saknar organisationer i dag möjlighet att ansöka om åtgärder för förbuds föreläggande vid överträdelse av flera av de regelverk som faller inom ramen för grupptalandirektivets tillämpningsområde.

Av det anförda följer att författningsändringar kommer att krävas som reglerar rättegången i svensk domstol. En konsumentorganisations talerätt vid en gränsöverskridande talan förutsätter att organisationen har utsetts till en godkänd enhet. Regleringen avseende ett sådant förfarande är därmed av stor betydelse för organisationer som vill godkännas. Beslut

Prop. 2022/23:136 med anledning av en ansökan om godkännande måste vidare kunna överklagas av den som berörs.

Grupptalandirektivets tillämpningsområde utgörs av de unionsrättsakter som framgår av bilaga I till direktivet och de nationella bestämmelser som genomför eller kompletterar dessa. Bilagan innehåller för närvarande 68 rättsakter. Det kan förutses att bilagan regelbundet kommer att uppdateras och att rättsakter i bilagan både kan komma att tas bort och läggas till. Mot den bakgrunden framstår det inte som ändamålsenligt att genomföra direktivet genom att komplettera de enskilda lagarna med de förfaranderegler som krävs för att genomföra direktivet.

I talerättslagen finns bestämmelser som genomför förbudsförelägganddirektivet. Eftersom grupptalandirektivet är mer omfattande än förbudsförelägganddirektivet bör genomförandet inte ske genom ändringar i den lagen. Regeringen anser i stället, i likhet med *Sveriges Konsumenter* och *Sveriges advokatsamfund*, att det är lämpligast att genomföra direktivet genom bestämmelser som införs i en ny lag, som bör benämnas lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen.

Den nya lagens tillämpningsområde

Grupptalandirektivet är tillämpligt på en grupptalan som väcks med avseende på näringsidkares överträdelse av de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I, inbegripet sådana bestämmelser som har införlivats i nationell rätt, som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen (artikel 2.1 första meningen). Konsumenters kollektiva intressen definieras i direktivet som konsumenters allmänna intresse och, i synnerhet vad gäller åtgärder för gottgörelse, en grupp konsumenters intressen (artikel 3.3).

I bilaga I till grupptalandirektivet finns såväl förordningar som direktiv. EU-förordningar är direkt tillämpliga i medlemsstaterna men kompletteras normalt av nationella förfaranderegler. EU-direktiv är inte direkt tillämpliga utan måste införlivas i den nationella rättsordningen. *Lagrådet* framför att en avgränsning av lagens tillämpningsområde till de unionsrättsliga bestämmelser som tas upp i bilaga I – inklusive de bestämmelser som genomför dem – ger intryck av att lagen ska tillämpas både vid överträdelse av direktiv och vid överträdelse av bestämmelser i svensk rätt som genomför direktiven. *Lagrådet* anser att syftet med grupptalandirektivet kan uppnås om tillämpningsområdet för den nya lagen – vad gäller direktiv – uttryckligen begränsas till bestämmelser i svensk rätt som genomför direktiven i bilagan. Regeringen instämmer i *Lagrådets* bedömning att en sådan begränsning är lämplig. Lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen bör mot denna bakgrund tillämpas i fråga om godkännande av enheter och om deras rätt att väcka grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen avseende överträdelse av bestämmelser i EU-förordningar som omfattas av grupptalandirektivet och de nationella bestämmelser som kompletterar dessa samt överträdelse av de nationella bestämmelser som genomför de direktiv som omfattas av grupptalandirektivet. Därigenom framgår det också – i enlighet med vad *Finansinspektionen*, *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Sparbankernas Riksförbund*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Annonssörer* och *Närings-*

livets Regelnämnd efterlyser – att lagens tillämpningsområde är begränsat på så sätt att den endast omfattar grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen.

Till skillnad från vad Svensk Försäkring och Finansinspektionen anser, behöver det i regleringen av den nya lagens tillämpningsområde anges att det även omfattar bestämmelser som *kompletterat* de förordningar som omfattas av grupptalandirektivet. När det gäller direktiv är det dock tillräckligt att ange att lagen ska tillämpas på de nationella bestämmelser som *genomför* de direktiv som omfattas av grupptalandirektivet. Som *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen)* påpekar finns det i 2 § tredje stycket lagen om grupprättegång upplysningar om att en grupprättegång också kan föras enligt särskilda bestämmelser i miljöbalken och konkurrensskadelagen. Regeringen ser emellertid inte något behov av att införa en upplysning i lagen om grupprättegång avseende den nya lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Inte heller anser regeringen att det finns behov av hänvisningar från andra lagar till den nya lagen. Lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen reglerar uteslutande den särskilda typen av grupptalan som avser överträdelse av bestämmelser som är kopplade till grupptalandirektivet. Möjligheten att väcka grupptalan enligt andra regler påverkas inte av den nya lagen.

Överträdelse som kan bli föremål för grupptalan är sådana som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen. Definitionen av konsumenters kollektiva intressen i direktivet har en förhållandevis vid utformning. Den medför att det inte är möjligt att, som Finansinspektionen efterfrågar, mer i detalj tydliggöra vad skada för konsumenters kollektiva intressen innebär. Eventuella oklarheter i direktivet bör enligt regeringen tydliggöras genom rättstillämpningen.

Hänvisningar till EU-rättsakter kan göras antingen statiska eller dynamiska. En statisk hänvisning innebär att hänvisningen avser EU-rättsakten i en viss angiven lydelse. En dynamisk hänvisning innebär att hänvisningen avser EU-rättsakten i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen. För att undvika att tillämpningsområdet, som *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen)* uppmärksammar, förändras genom ändringar i grupptalandirektivet bedömer regeringen, till skillnad från utredningen, att hänvisningen till direktivet i lagens inledande bestämmelse bör avse dess nuvarande lydelse genom en s.k. statisk hänvisning till direktivet. Det finns enligt regeringen inte anledning att använda en liknande konstruktion som den i 4 § marknadsföringslagen, där bilaga I till direktivet om otillbörliga affärsmetoder tillkännages av regeringen i Svensk författningssamling.

Det saknas beredningsunderlag och därmed förutsättningar för att – som *Funktionsrätt Sverige, Sveriges Konsumenter* och *Elöverkänsligas Riksförbund* argumenterar för – närmare överväga att göra en koppling till och samordning med tillgänglighetsdirektivet, vilket inte finns med i bilaga I till grupptalandirektivet.

Talan vid kommunala förvaltningsmyndigheter

Tillsynen enligt några av rättsakterna i bilaga I till grupptalandirektivet är delad mellan statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter. Det gäller

Prop. 2022/23:136 t.ex. inom området för kosmetiska produkter. När det gäller energi-effektiviseringsdirektivet (punkt 40 i bilagan) har genomförandet skett bl.a. genom lagen om energimätning i byggnader. Tillsynen utövas för närvarande av de kommunala nämnderna. I lagen anges att regeringen även får utse en eller flera statliga förvaltningsmyndigheter till tillsynsmyndigheter.

Den nya lagen ska tillämpas i fråga om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. För att den nya lagen ska vara tillämplig måste det alltså finnas en koppling mellan konsumenters allmänna intressen – eller en specifik grupp konsumenters intressen – och de bestämmelser som överträds. De rättsakter som finns i bilaga I till direktivet innehåller även bestämmelser av sådan karaktär att det saknas sådan koppling. Eftersom lagens tillämpningsområde är begränsat på angivet sätt innebär det att överträdelser av bestämmelser som faller utanför inte kommer att kunna bli föremål för grupptalan enligt den nya lagen, trots att de genomför eller kompletterar en rättsakt som finns i bilaga I. När det gäller kommunala myndigheters tillsynsansvar omfattar detta huvudsakligen efterlevnaden av bestämmelser där tillsynsansvaret är delat med en statlig myndighet eller som faller utanför grupptalandirektivets område. Mot den bakgrunden bedömer regeringen, i likhet med utredningen, att det inte finns skäl att göra det möjligt att väcka grupptalan hos kommunala förvaltningsmyndigheter.

Definitioner

I grupptalandirektivet definieras tio begrepp (artikel 3). Dessa är konsument, näringsidkare, konsumenters kollektiva intressen, godkänd enhet, grupptalan, inhemsk grupptalan, gränsöverskridande grupptalan, handlande, slutligt beslut och åtgärd för gottgörelse. Utredningen har inte föreslagit att någon av dessa ska tas in i den svenska lagtexten. Ett sådant förhållningssätt ligger i linje med att definitioner enligt svensk rätts-tradition inte brukar tas in i lag om det inte finns ett reellt behov av det. En viss definition brukar i stället framgå av den relevanta materiella bestämmelsen eller utvecklas i förarbetena. Ingen remissinstans har heller efterfrågat definitioner.

Som utgångspunkt finns det inte skäl att tynga lagtexten. Med den svenska lagstiftningstekniken är det möjligt att, med de begränsningar som följer av ordalydelsen, förtydliga innebörden av lagtexten genom förklaringar i förarbetena. Det gör att lagens innebörd blir tydlig utan att lagtextens klarhet, enkelhet och överskådlighet påverkas i en negativ riktning.

En omständighet att beakta är dock att kommissionen, vid genomföranden av andra konsumenträttsliga direktiv, har ifrågasatt valet att inte låta vissa definitioner komma till uttryck i lag. Denna kritik har under senare år resulterat i att ytterligare ett par definitioner har införts i distansavtalslagen som ett kompletterande genomförande av direktivet om konsumenträttigheter (se prop. 2019/20:63 s. 17–18). Kritiken beaktades även i samband med införandet av 2022 års konsumentköplag, där ett flertal definitioner infördes i den nya lagen (se prop. 2021/22:85 s. 47).

Mot denna bakgrund bör de av grupptalandirektivets definitioner som inte i sig är självförklarande tas in i den nya lagen.

Grupptalandirektivets definitioner av begreppen konsument och näringsidkare är snarlika de som förekommer sedan tidigare i ett flertal konsumenträttsliga lagar, bl.a. konsumentköplagen, avtalsvillkorslagen, distansavtalslagen, konsumentkreditlagen och marknadsföringslagen. Definitioner av begreppen bör även införas i den nya lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Definitionerna bör utformas på liknande sätt som i dessa lagar, vilket får anses motsvara innebörden av definitionerna i grupptalandirektivet.

En gränsöverskridande grupptalan är enligt definitionen i grupptalandirektivet en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan medlemsstat än den där den godkända enheten utsågs. Vad som i direktivet avses med en gränsöverskridande grupptalan är enligt regeringen i sig inte självklart. Grupptalandirektivets definition av gränsöverskridande grupptalan bör därför tas in i den nya lagen. Även grupptalandirektivets definition av inhemsk grupptalan bör tas in i den nya lagen.

En åtgärd för gottgörelse definieras i grupptalandirektivet som en åtgärd som kräver att näringsidkaren tillhandahåller berörda konsumenter avhjälpande åtgärder, såsom ersättning, reparation, byte, prisavdrag, hävande av avtal eller återbetalning av erlagt pris, beroende på vad som är lämpligt och på det sätt som är möjligt enligt unionsrätten eller nationell rätt. Enligt regeringen är det inte självklart vad som avses med en åtgärd för gottgörelse i grupptalandirektivets mening. En definition av begreppet bör därför tas in i den nya lagen. Vid utformningen av definitionen bör i Sverige vedertagen civilrättslig påföljdsterminologi användas, såsom den kommer till uttryck exempelvis i konsumentköplagen. Som *Lagrådet* anför bör, till skillnad från i lagrådsremissen, hävning av avtal uttryckligen finnas med i definitionen.

När det gäller övriga begrepp som definieras i direktivet behövs det enligt regeringen för förståelsen av dem inte några uttryckliga definitioner i den nya lagen.

7 Godkännande av enheter

7.1 Godkännande av enheter för gränsöverskridande grupptalan

Regeringens förslag: En konsumentorganisation ska godkännas som en enhet för gränsöverskridande grupptalan enligt grupptalandirektivet om den

1. bedriver verksamhet riktad till allmänheten i syfte att skydda konsumenters intressen och har bedrivit sådan verksamhet under minst tolv månader före ansökan,
2. inte är vinstdrivande,
3. inte är föremål för något insolvensförfarande eller har förklarats insolvent,

4. är oberoende och inte påverkas av andra än konsumenter och har regler för sin verksamhet som förebygger såväl inflytande från andra som intressekonflikter, och
5. offentliggör klar och begriplig information genom att publicera den på sin webbplats eller på något motsvarande sätt om hur den uppfyller kriterierna för godkännande i 1–4, hur den finansieras, sin organisations-, lednings- och medlemsskapsstruktur samt sin verksamhet och dess syfte.

Frågan om godkännande ska prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Om syftet med den juridiska personens verksamhet är begränsat ska godkännandet begränsas på motsvarande sätt.

En ansökan om godkännande ska innehålla de uppgifter organisationen vill åberopa för att visa att förutsättningarna för godkännande är uppfyllda.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om ansökans innehåll. Utredningens förslag till lagtext är också något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det. *Kammarkollegiet* förespråkar att direktivets bestämning följs och att ”stadgeenliga syfte” anges i stället för ”syfte” i punkten 1 för att vara konsekvent med punkten 5. Flera kriterier är enligt myndigheten otydliga, särskilt punkten 4 om enhetens oberoende, regler för sin verksamhet och intressekonflikter. *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Svensk Försäkring*, *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonsörer* förordar att det ska vara en domstol – som ofta prövar frågor om talerätt – och inte en förvaltningsmyndighet som beslutar om förhandsgodkännande av enheter för gruppitalan.

Skälen för regeringens förslag

Direktivregleringen

Enligt gruppitalandirektivet ska en konsumentorganisation som begär att bli godkänd för gränsöverskridande gruppitalan omfattas av samma kriterier i hela unionen. De kriterier som enheten måste uppfylla framgår av artikel 4.3 a–f. Det ska vara fråga om en juridisk person som

- har inrättats i enlighet med nationell rätt i den medlemsstat som prövar begäran och som kan påvisa faktisk verksamhet riktad till allmänheten på området för skydd av konsumenters intressen, under tolv månader före sin begäran om att godkännas,
- enligt sina stadgar har ett syfte med sin verksamhet som visar att den har ett berättigat intresse av att skydda konsumenters intressen enligt de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I till direktivet,
- inte är vinstdrivande,
- inte är föremål för insolvensförfarande eller har förklarats insolvent,
- är oberoende och inte påverkas av personer, som inte är konsumenter, som har ett ekonomiskt intresse av att väcka gruppitalan, bl.a. genom finansiering från tredje parter, och har regler för att förebygga såväl

sådant inflytande som intressekonflikter mellan den själv, dess finansärer och konsumenters intressen, och

- på ett enkelt och begripligt språk offentliggör information som visar att den uppfyller kriterierna samt information om hur den finansieras, om dess organisations-, lednings- och medlemsstruktur, och om dess stadgeenliga syfte och dess verksamhet.

Regleringen beskrivs i skäl 25 till grupptalandirektivet. Där framgår bl.a. att exempel på aktörer som skulle kunna påverka en enhet på det sätt som anges i artikel 4.3 e kan vara näringsidkare och hedgefonder samt att den information som ska lämnas enligt artikel 4.3 f bör offentliggöras på enhetens webbplats.

En reglering av förutsättningarna för godkännande

I dag finns inte i svensk rätt några bestämmelser som möjliggör för en konsumentorganisation att utses till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan. Till följd av kraven i grupptalandirektivet behöver en sådan reglering införas. Vid genomförandet av kriterierna i artikel 4.3 bör förutsättningarna för godkännande anges i lagtexten. Bestämmelsen bör, med viss språklig och redaktionell justering av utredningens förslag, utformas i nära anslutning till direktivtexten på ett sådant sätt att det avsedda resultatet med regleringen uppnås.

Angående det som *Kammarkollegiet* föreslår om att ”stadgeenliga syfte” bör anges i stället för endast ”syfte”, när det gäller den verksamhet som enheten bedriver, menar regeringen att det tillräckligt tydligt framgår vad som avses utan att ”stadgeenliga syfte” används. Regeringen delar visserligen Kammarkollegiets synpunkt om att vissa av kriterierna för godkännande är otydliga på det sättet att det inte omedelbart framgår av dem hur varje situation som kan inträffa ska bedömas. Detta är dock en följd av grupptalandirektivets utformning. Var gränserna går i ett enskilt fall är en fråga för rättstillämpningen och ytterst EU-domstolen att bedöma.

Om den juridiska personens verksamhet är begränsad till ett visst sakområde ska ett godkännande begränsas i motsvarande mån, vilket bör framgå av lagen. En juridisk person kan alltså inte godkännas som enhet för att väcka talan inom områden som faller utanför syftet med dess verksamhet.

Grupptalandirektivet innehåller inte några bestämmelser om vad en begäran eller ansökan om godkännande som enhet för gränsöverskridande grupptalan ska innehålla. Regeringen delar utredningens uppfattning att detta inte bör detaljregleras i lag och att det räcker att det i lag framgår att den information som organisationen vill åberopa till stöd för att den uppfyller förutsättningarna för godkännande ska fogas till ansökan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan vid behov meddela verkställighetsföreskrifter om ansökans närmare innehåll.

Vilken myndighet bör vara beslutande myndighet?

När det gäller vem som bör tilldelas uppgiften att fatta beslut om att godkänna enheter för väckande av grupptalan behöver det övervägas om uppgiften bör anförtros en förvaltningsmyndighet eller domstol. Det arbete som uppgiften som beslutande myndighet innebär ligger enligt rege-

Prop. 2022/23:136 ringens mening utanför den rättskipande och rättsvårdande verksamhet som domstolarna bedriver. Uppgiften bör därför – till skillnad från vad *Näringslivets delegation för marknadsrätt, Svensk Försäkring, Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonörer* anser – inte utföras av domstol, utan i stället av en förvaltningsmyndighet. Det gäller även med beaktande av att det är vanligt förekommande att domstolar prövar en aktörs talerätt, vilket dessa remissinstanser påpekar.

De förvaltningsmyndigheter utredningen har övervägt för uppgiften som beslutande myndighet är Domstolsverket, Konsumentverket och Kammarkollegiet. Av dessa förordrar utredningen att Kammarkollegiet väljs. Utredningen konstaterar att Kammarkollegiet sedan tidigare är behörig att besluta bl.a. om vilka organ som ska utses till alternativa tvistlösningsorgan och utöva tillsyn över dessa enligt lagen om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden (se 8 b § förordningen [2007:824] med instruktion för Kammarkollegiet). Den uppgiften påminner om den som är aktuell med anledning av grupptalandirektivet.

I den nya lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen bör det anges att den beslutande myndigheten utses av regeringen. Regeringen har för avsikt att i en förordning ange vilken myndighet som ska vara beslutande myndighet.

Den nya uppgiften kan komma att innebära ny personuppgiftsbehandling hos den beslutande myndigheten. Även om det är juridiska personer som kan ansöka om att bli godkänd enhet kan det antas att ansökan kan komma att innehålla personuppgifter t.ex. i form av namn på företrädare för organisationen och kontaktuppgifter till dessa. Det är fråga om en begränsad personuppgiftsbehandling som inte innefattar några känsliga personuppgifter som ingår i de särskilda kategorier av personuppgifter som regleras i artikel 9 i EU:s dataskyddsförordning. Den föreslagna lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen utgör rättslig grund för behandling av personuppgifter i enlighet med artikel 6.1 i EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c). Behandlingen är dessutom nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse som ett led i den beslutande myndighetens myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Grunden för behandlingen är vidare fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3. Den nya behandlingen av personuppgifter är således förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Regeringen bedömer att det inte finns behov av någon särskild reglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma i fråga hos den beslutande myndigheten med anledning av den nya lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Den befintliga reglering som finns på området är således tillräcklig.

7.2 Godkännande av enheter för inhemska grupptalan

Regeringens förslag: En enhet ska kunna ansöka om att godkännas som enhet för inhemska grupptalan i förväg, på motsvarande sätt som en enhet för gränsöverskridande grupptalan. Samma förutsättningar för

godkännande ska gälla som för godkännande av enheter för gränsöverskridande gruppptalan. Ett godkännande ska få avse gränsöverskridande eller inhemsk gruppptalan eller båda. Av ansökan ska det framgå om enheten ansöker om att godkännas som enhet för gränsöverskridande eller inhemsk gruppptalan eller båda.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext är något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Näringslivets delegation för marknadsrätt, Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svenska Bankföreningen* och *Sveriges Annonsörer* instämmer i att samma krav bör ställas på svenska och utländska organisationer. De anser att möjligheten för en enskild organisation att väcka gruppptalan på ad hoc-basis bör begränsas så långt som möjligt för att säkerställa att endast organisationer som är lämpliga och agerar i gruppmedlemmarnas intresse kan väcka en sådan talan. Även *Svenskt Näringsliv* anser att det inte bör finnas en möjlighet att väcka gruppptalan på ad hoc-basis. *Uppsala universitet* pekar på att en talan som förs av en godkänd enhet också skulle kunna uppfylla kraven för en organisationstalan enligt lagen om gruppprättegång och att delvis olika effekter inträder beroende på vilket regelverk som talerätten grundas på. *Kammarkollegiet* ställer sig frågande till om det inte borde stå ”eller båda” när det gäller att godkännandet får avse gränsöverskridande gruppptalan eller inhemsk gruppptalan. Samma synpunkt gör sig enligt myndigheten gällande beträffande bestämmelsen om ansökan om godkännande.

Skälen för regeringens förslag

Direktivregleringen

När det gäller inhemsk gruppptalan och de kriterier som ska gälla för talerätten lämnar gruppptalandirektivet större valmöjligheter åt medlemsstaterna än för gränsöverskridande gruppptalan. Direktivet ställer inte upp krav på att enheter i förväg ska kunna begära att utses till godkända enheter för inhemsk gruppptalan. Medlemsstaterna får vidare tillämpa en ordning som innebär att en enhet godkänns på ad hoc-basis, dvs. godkänns för att väcka en specifik gruppptalan, om den uppfyller de krav för att väcka en gruppptalan som ställs upp i nationell rätt (artikel 4.6). I skäl 28 till direktivet anges att medlemsstaterna inte bör uppmanas att göra det möjligt att godkänna enheter på ad hoc-basis, men att medlemsstaterna även – eller som ett alternativ – ska kunna godkänna enheter på ad hoc-basis för en specifik inhemsk gruppptalan.

Om en medlemsstat inför en ordning med i förväg godkända enheter även för inhemsk gruppptalan står det medlemsstaterna fritt att avgöra vilka kriterier som ska tillämpas. Kriterierna måste dock vara förenliga med direktivets mål om att gruppptalan ska fungera ändamålsenligt och effektivt (artikel 4.4). Det anges uttryckligen i direktivet att en medlemsstat kan välja att tillämpa kriterierna för godkännande av enheter som ska kunna väcka en gränsöverskridande gruppptalan (artikel 4.5).

En stor del av rättsakterna i bilaga I till grupptalandirektivet är genomförda eller kompletteras i svensk rätt genom marknadsföringslagen eller lagstiftning som hänvisar till den lagens sanktionsbestämmelser (se redogörelsen i avsnitt 5.1.2 och 5.1.3). Vid överträdelse av sådana bestämmelser har konsumentorganisationer talerätt. En sammanslutning av konsumenter kan enligt 47 § marknadsföringslagen i dessa fall väcka talan om förbud eller åläggande. Frågan om godkännande av organisationens talerätt prövas i dessa fall i samband med talans väckande (ad hoc).

Vid överträdelse av avtalsvillkorlagen, som också omfattas av grupptalandirektivets tillämpningsområde, får en sammanslutning av konsumenter väcka talan om förbud om KO beslutar att inte väcka en sådan talan (4 § avtalsvillkorlagen). En talerätt som enbart är sekundär framstår som svåröfentlig med grupptalandirektivet. Vid genomförande av direktivet bör således konsumentorganisationer ges en primär talerätt.

Övriga rättsakter i bilaga I till grupptalandirektivet rör främst områden där olika förvaltningsmyndigheter och i ett fall ett statligt ägt bolag agerar och där tillsynsbeslut överklagas till förvaltningsdomstol eller mark- och miljödomstol. På dessa områden saknas helt regler som ger talerätt för konsumentorganisationer. Sådana regler måste alltså införas – i någon form – för att uppfylla kraven i grupptalandirektivet.

För det som i grupptalandirektivet benämns åtgärder för gottgörelse (t.ex. ersättning, prisavdrag eller hävning) har konsumentorganisationer rätt att väcka grupptalan enligt lagen om grupprättegång. En sådan s.k. organisationstalan får väckas av en ideell förening som i enlighet med sina stadgar tillvarar konsument- och löntagarintressen i tvister mellan konsumenter och en näringsidkare om någon vara, tjänst eller annan nytthet som näringsidkaren erbjuder till konsumenter (5 § lagen om grupprättegång). För att en grupptalan ska få tas upp till prövning krävs att vissa särskilda processförutsättningar är uppfyllda (8 §). En förutsättning är att kâranden med hänsyn till sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra en grupptalan och förhållandena i övrigt är lämpad att företräda gruppmedlemmarna i målet (8 § 5). Genom denna lämplighetsprövning prövas således bl.a. frågan om organisationens ekonomi (jfr kriterierna i grupptalandirektivet som uppställs för godkända enheter för gränsöverskridande talan). En ad hoc-prövning ska alltså göras av organisationens talerätt när en grupptalan väcks enligt lagen om grupprättegång.

Vissa av de kriterier som uppställs i grupptalandirektivet om godkännande av en enhet för gränsöverskridande grupptalan utgör således inte förutsättningar enligt svensk rätt för att en konsumentorganisation ska få föra talan om förbudsfröläggande eller en åtgärd för gottgörelse. Det gäller särskilt kravet på tolv månaders verksamhet och de detaljerade kraven på oberoende och offentliggörande av uppgifter om organisationen.

En reglering för godkännande av enheter vid inhemsk grupptalan

Som utredningen konstaterar är det en rimlig utgångspunkt att när det gäller godkännande av enheter för inhemsk grupptalan bibehålla befintliga talerättsregler. Det gäller särskilt om det kan ge vidare möjligheter att föra

talans än vad direktivet kräver. Detta ligger väl i linje med att grupptalans direktivet inte bör ersätta befintliga nationella processuella mekanismer som skyddar konsumenters kollektiva eller individuella intressen (se skäl 11 till direktivet).

Utredningen ser två alternativ som mest närliggande att överväga såvitt avser frågan om godkännande av enheter för inhemsk grupptalan. Det första alternativet är att vid inhemsk talan pröva talerätten för en organisation enbart på ad hoc-basis, i huvudsak enligt de sedan tidigare gällande kraven för att en organisation ska ha talerätt enligt lagen om grupprättegång och marknadsföringslagen. Det andra alternativet är att införa en möjlighet för en organisation att bli godkänd i förväg för väckande av inhemsk grupptalan enligt grupptalandirektivets kriterier, vid sidan av den talerätt efter ad hoc-prövning som gäller i dag. De nya regler om talerätt som behöver införas för de fall där organisationer i dag helt saknar talerätt behöver i så fall införas i form av godkännande i förväg. Regeringen instämmer i utredningens resonemang om att dessa två alternativ får anses vara de mest relevanta att överväga.

Ett genomförande i enlighet med det första alternativet skulle innebära att befintliga bestämmelser om godkännande av organisationers talerätt på ad hoc-basis skulle tillämpas. I situationer där organisationer i dag har talerätt skulle lagändringar således inte krävas. Däremot skulle det alternativet kräva lagändringar i form av talerättsregler för organisationer i de fall där sådan talerätt saknas i dag. Eftersom alternativet bygger på att godkännande i förväg inte ska gälla vid inhemsk grupptalan skulle det bli fråga om en ad hoc-prövning. Förfaranden med ad hoc-godkännanden är i och för sig inte otillåtet enligt grupptalandirektivet. Ett genomförande som bygger enbart på ad hoc-godkännanden för inhemsk grupptalan skulle dock innebära att svenska organisationer med intresse av att väcka inhemsk grupptalan enligt direktivet inte skulle ha möjlighet att få sin talerätt prövad i förväg på motsvarande sätt som organisationer från andra medlemsstater som har godkänts för gränsöverskridande talan. En sådan ordning väcker i viss utsträckning frågor ur ett likabehandlingsperspektiv.

Det andra alternativet utgör en kombination av det som följer av direktivet och nuvarande nationella talerättsbestämmelser. Organisationer ges en möjlighet att i förväg godkännas för väckande av inhemsk talan samtidigt som möjligheten till ad hoc-godkännande (dvs. en prövning av talerätten på sedvanligt sätt) kvarstår i sådana situationer där organisationer redan har talerätt. Ett sådant genomförande får, med beaktande bl.a. av utformningen av skäl 28 till direktivet, anses vara det alternativ som är mest förenligt med direktivets syfte och därmed ett lojalt genomförande av direktivet. Den lösningen innebär också att svenska och utländska konsumentorganisationer behandlas lika. Både att möjligheten till godkännande på ad hoc-basis inte bör vara alltför långtgående och att utländska och svenska organisationer bör behandlas lika är förhållanden som *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen*, *Sveriges Annonser* och *Svenskt Näringsliv* framhåller vikten av.

En fråga är hur en lösning med en möjlighet för en organisation att bli godkänd i förväg för väckande av inhemsk grupptalan skulle förhålla sig till den befintliga ad hoc-prövningen och om det skulle innebära svårigheter i den praktiska tillämpningen att en organisation kan ha rätt att med

Prop. 2022/23:136 stöd av olika bestämmelser föra talan enligt antingen marknadsföringslagen eller lagen om grupprättegång. *Uppsala universitet* pekar på den typen av problematik. Regeringen anser dock att risken för sådana svårigheter inte bör överdrivas. De nationella bestämmelserna om talerätt ska inte tillämpas när en godkänd enhet för talan med stöd av den nya lagen (se avsnitt 10.1). I övrigt bör de tillämpliga reglerna om förfarandet i lagen om grupprättegång respektive marknadsföringslagen gälla på samma sätt som när talan har väckts av någon annan än en godkänd enhet.

Om en enhet som var godkänd när talan väcktes efter en prövning av godkännandet upphör att vara godkänd får en prövning av organisationens rätt att föra talan göras enligt de tillämpliga ad hoc-reglerna, dvs. de sedvanliga talerättsreglerna. Den situationen kan inte anses vara mer komplicerad än vad som blir fallet när ett godkännande upphör för en enhet som för en gränsöverskridande grupptalan. När det gäller de situationer som omfattas av grupptalandirektivet och där organisationer i dag saknar talerätt bör ett godkännande i förväg utgöra det enda krav som uppställs för talerätten. Det innebär att inhemska och utländska organisationer behandlas lika även i detta avseende. Med en sådan modell innebär ett genomförande enligt det andra alternativet också en enkel och lättillämpad ordning.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att det är mest lämpligt att en enhet kan ansöka om att godkännas som enhet för inhemsk grupptalan i förväg, på motsvarande sätt som en enhet för gränsöverskridande grupptalan, och att samma förutsättningar bör gälla för godkännande vid inhemsk som vid gränsöverskridande grupptalan. Detta bör, med viss språklig justering av utredningens förslag, framgå av den nya lagen. Som *Kammarkollegiet* påpekar bör ”eller båda” av tydlighetsskäl läggas till när det gäller att ett godkännande kan avse gränsöverskridande eller inhemsk grupptalan. Detsamma gäller den information som ansökan ska innehålla och att det av den ska framgå vilken typ av grupptalan den avser.

7.3 Förvaltningsmyndigheter som godkända enheter

Regeringens förslag: Regeringen ska få utse en förvaltningsmyndighet till en godkänd enhet för väckande av grupptalan om en åtgärd för gottgörelse. Bestämmelserna om förutsättningar för godkännande, ansökans innehåll, en godkänd enhets informationsskyldighet, prövning av ett lämnat godkännande och återkallelse av ett godkännande ska då inte tillämpas.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ingen begränsning i möjligheten att utse en myndighet till någon viss form av grupptalan. Utredningen föreslår vidare en uttrycklig bestämmelse om att den beslutande myndigheten utan dröjsmål ska underrättas om ett beslut att utse en förvaltningsmyndighet till godkänd enhet eller att ändra ett sådant beslut.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Kammarrätten i Göteborg* anser att

det bör förtydligas att ett godkännande av regeringen får avse gränsöverskridande grupptalan eller inhemsk grupptalan.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 4.7 i grupptalandirektivet får medlemsstaterna utse offentliga organ till godkända enheter för att väcka grupptalan. Det står således medlemsstaterna fritt att avgöra om offentliga organ ska utses till godkända enheter eller inte. Medlemsstaterna får föreskriva att offentliga organ som redan har utsetts till godkända inrättningar enligt artikel 3 i förbudsföreläggandedirektivet ska förbli utsedda till godkända enheter vid tillämpningen av grupptalandirektivet. KO och Konsumentverket har genom beslut av regeringen utsetts till en sådan godkänd inrättning.

Vid gränsöverskridande grupptalan krävs att en förvaltningsmyndighet utses till godkänd enhet för att myndigheten ska få talerätt i andra medlemsstater. De myndigheter som kan komma i fråga för ett godkännande är de som bedriver tillsyn över efterlevnaden av bestämmelser som faller inom direktivets tillämpningsområde. Det bör ankomma på regeringen att bedöma och besluta om någon eller några av dessa ska utses till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan. Det finns dock inte skäl att utse en förvaltningsmyndighet till godkänd enhet för väckande av grupptalan om en åtgärd för förbudsföreläggande. I dessa fall finns det behöriga tillsynsmyndigheter med befogenhet att vidta åtgärder och det framstår som mindre lämpligt att en myndighet i egenskap av godkänd enhet skulle kunna ansöka om sådana åtgärder hos en annan myndighet. I stället anser regeringen, till skillnad från utredningen, att möjligheten att utse en förvaltningsmyndighet till en godkänd enhet bör begränsas till väckande av grupptalan om en åtgärd för gottgörelse.

Till skillnad från utredningen anser regeringen att det inte är lämpligt att införa någon särskild bestämmelse om att den beslutande myndigheten ska underrättas om regeringens beslut om att utse en förvaltningsmyndighet till godkänd enhet eller att ändra ett sådant beslut. Om regeringen beslutar att en myndighet ska vara godkänd enhet för väckande av grupptalan sker det genom föreskrifter i exempelvis förordningen med instruktion för myndigheten. Författningar som har beslutats av regeringen kungörs i Svensk författningssamling. En författning ska anses kungjord när den har publicerats i Svensk författningssamling på en särskild webbplats (1, 4 och 5 §§ lagen [1976:633] om kungörande av lagar och andra författningar). Mot denna bakgrund behövs det ingen bestämmelse om underrättelseskyldighet för regeringen i nu aktuell lag.

Som *Kammarrätten i Göteborg* påpekar kan ett godkännande av regeringen avse gränsöverskridande eller inhemsk grupptalan. Regeringen anser emellertid inte att det finns behov av att ange det i lagen.

7.4 Prövning av ett lämnat godkännande

Regeringens förslag: Den beslutande myndigheten ska vart femte år pröva om ett lämnat godkännande ska fortsätta att gälla. En prövning av ett godkännande ska också göras om det framkommer uppgifter som ger skäl att anta att en godkänd enhet inte längre uppfyller förutsättningarna för godkännande.

På begäran av den beslutande myndigheten ska en godkänd enhet ge in de uppgifter som behövs för prövningen av om ett godkännande ska fortsätta att gälla. Om den godkända enheten inte lämnar begärda uppgifter ska den beslutande myndigheten få förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande ska få förenas med vite.

Om de förhållanden som har legat till grund för ett beslut att godkänna en enhet ändras, ska den godkända enheten omedelbart underätta den beslutande myndigheten.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att prövningen av om ett lämnat godkännande ska fortsätta att gälla ska göras vart fjärde år från tidpunkten för godkännandet. Vidare är utredningens förslag till lagtext något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Sveriges advokatsamfund* förespråkar att en förnyad prövning bör ske vartannat år i stället för vart fjärde år, eftersom en mer frekvent tillsyn minskar risken för att en enhet inte är behörig i samband med att gruppstatan har väckts eller kommer att väckas. *Kammarkollegiet* anför att utredningens uttalanden om att varje förändring av någon betydelse ska anmälas, däremot inte helt marginella förändringar, och samtidigt att enheten inte själv ska göra någon bedömning av vilken påverkan förändringen kan ha för godkännandet är otydliga och till viss del motstridiga. Myndigheten ifrågasätter också om det ska bli några konsekvenser om information inte lämnas omedelbart och hur ett eventuellt tillsynsansvar ska se ut. Kammarkollegiet anser vidare att det vore önskvärt med ytterligare förtydliganden eller vägledning när det gäller vad som ska innefattas i begreppet ”ger skäl att anta”.

Skälen för regeringens förslag

Prövning av ett lämnat godkännande

Enligt artikel 5.3 i gruppstatandirektivet ska medlemsstaterna åtminstone vart femte år bedöma om godkända enheter för gränsöverskridande gruppstatan fortfarande uppfyller kriterierna i artikel 4.3. Medlemsstaterna ska enligt samma artikel säkerställa att den godkända enheten förlorar sin status om den inte längre uppfyller ett eller flera av kriterierna. Direktivet ställer således upp krav på att en prövning av ett lämnat godkännande ska göras med viss regelbundenhet. En sådan skyldighet ska därför införas i den nya lagen. Det står medlemsstaterna fritt att avgöra hur ofta prövningen ska göras, förutsatt att den görs åtminstone vart femte år.

En god kontroll av att förutsättningarna för godkännandet fortfarande gäller är av stor betydelse. Möjligheterna till prövning i andra situationer (som beskrivs vidare nedan) reducerar emellertid den risk som *Sveriges advokatsamfund* ser för att en enhet inte är behörig. Det finns därför enligt regeringen inte anledning att föreskriva en så kort tid för den prövningen som vartannat år på det sätt som *Sveriges advokatsamfund* förordar. Enligt regeringen saknas det skäl att föreskriva en kortare tid än de fem år som gruppstatandirektivet tillåter. Regeringen föreslår därför att den obligatoriska prövningen av om ett lämnat godkännande ska fortsätta att gälla ska göras vart femte år från tidpunkten för godkännandet.

För att säkerställa att en godkänd enhet fortsatt uppfyller kraven för godkännande bör enheten vara skyldig att omedelbart informera den beslutande myndigheten om något förhållande som har legat till grund för godkännandet ändras i något avseende som ger skäl att anta att enheten inte längre uppfyller förutsättningarna. Inkommer sådan information till den beslutande myndigheten ska den göra en prövning av godkännandet. Med anledning av *Kammarkollegiets* påpekande om betydelsen av vilken påverkan som en godkänd enhet själv bedömer att en förändring kan ha vill regeringen framhålla att bedömningen av om de ändrade förhållandena är sådana att de bör leda till en prövning av ett lämnat godkännande ska göras av den beslutande myndigheten. En godkänd enhet ska alltså inte själv pröva vilken betydelse en viss förändring kan ha, utan varje förändring avseende ett förhållande som har legat till grund för godkännandet ska anmälas till den beslutande myndigheten. Som Kammarkollegiet pekar på föreslås visserligen inte att någon sanktion kopplas direkt till den nu beskrivna informationsskyldigheten eller någon särskild ordning för tillsyn över den. Bestämmelsen är dock att se som en del i regleringen av förutsättningarna för en godkänd enhet att ha kvar sin ställning som godkänd enhet. För att uppfylla förutsättningarna för godkännande krävs bl.a. att enheten informerar om hur den uppfyller kriterierna för godkännande (se avsnitt 7.1 och 7.2) och som utvecklas nedan finns det flera olika källor genom vilka den beslutande myndigheten kan få information som leder till en prövning av ett godkännande. En godkänd enhet som inte uppfyller sin informationsskyldighet kan således komma att bedömas inte längre uppfylla förutsättningarna för godkännande enligt lagen.

Enligt grupp talandirektivet ska medlemsstaterna undersöka om en godkänd enhet för gränsöverskridande grupp talan uppfyller kriterierna, om en annan medlemsstat eller kommissionen ifrågasätter det (artikel 5.4). Om kommissionen eller en kontaktpunkt i en annan medlemsstat tar kontakt och väcker frågor om förhållandena avseende en enhet som den beslutande myndigheten har godkänt ska den alltså pröva om godkännandet ska kvarstå.

Utöver de situationer som har angetts hittills kan den beslutande myndigheten även på andra sätt få information eller förfrågningar som bör leda till en prövning av ett godkännande. En förfrågan om information avseende en i Sverige godkänd enhet skulle exempelvis kunna inkomma från en domstol såväl i Sverige som i en annan medlemsstat efter att en näringsidkare i en pågående process har ifrågasatt om den godkända enhet som för talan uppfyller kriterierna (jfr artikel 5.4 sista meningen). Om den lämnade informationen ger skäl att ifrågasätta att enheten uppfyller förutsättningarna för att vara godkänd bör den beslutande myndigheten vara skyldig att pröva om godkännandet ska fortsätta att gälla. Med anledning av vad Kammarkollegiet framhåller om behovet av förtydliganden eller vägledning vill regeringen peka på att formuleringar där ”skäl att anta” används är vanligt förekommande i lagtext och att det ger uttryck för ett förhållandevis lågt ställt krav. Bedömningen i det enskilda fallet får överlåtas åt rättstillämpningen.

För att den beslutande myndigheten ska kunna fullgöra sin uppgift att kontrollera om en enhet fortfarande uppfyller kriterierna för ett godkännande bör myndigheten kunna begära in de uppgifter från den godkända enheten som behövs för prövningen. Om en godkänd enhet inte lämnar de uppgifter som den beslutande myndigheten begärt får myndigheten ta ställning till om godkännandet ska återkallas utifrån tillgängligt underlag (se nedan i avsnitt 7.5). Trots detta kan det finnas behov av ett påtryckningsmedel för att få enheten att medverka genom att följa den beslutande myndighetens begäran om information. Regeringen föreslår därför att ett föreläggande om att lämna information ska få förenas med vite.

Lagrådet framhåller att det normala påtryckningsmedlet i den aktuella situationen är att föreläggandet ges vid påföljd att enhetens godkännande kan komma att återkallas. *Lagrådet* har dock viss förståelse för att den beslutande myndigheten ska använda sig av vitesföreläggande i första hand som påtryckning om det samtidigt pågår en process som den berörda enheten driver där man också måste ta hänsyn till tredjemans intressen. Mot den bakgrunden förordar *Lagrådet* att det övervägs om påtryckningsmedlet föreläggande förenat med vite ska begränsas till situationer där det pågår processer som den berörda enheten driver. Regeringen bedömer att någon sådan begränsning inte är nödvändig. Det kan överlätas åt den beslutande myndigheten att avgöra om omständigheterna i det enskilda fallet är sådana att föreläggande förenat med vite är påkallat.

7.5 Återkallelse av ett godkännande för väckande av grupptalan

Regeringens förslag: Den beslutande myndigheten ska återkalla ett godkännande för väckande av grupptalan när förutsättningarna för godkännande inte längre är uppfyllda, om en återkallelse inte är uppenbart olämplig.

Om ett godkännande att väcka gränsöverskridande grupptalan återkallas ska den beslutande myndigheten genast anmäla detta till Europeiska kommissionen. Kommissionen ska därefter underrättas så snart ett beslut om återkallelse har fått laga kraft.

Även när regeringen beslutar att en förvaltningsmyndighet inte längre ska vara godkänd enhet för att väcka gränsöverskridande grupptalan ska det anmälas till kommissionen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår en särskild bestämmelse om att myndigheten ska få bestämma att ett beslut om återkallelse av ett godkännande ska gälla omedelbart.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonörer* invänder mot utredningens resonemang om återkallelse och anser att dessa bör nyanseras så att det framgår att svarandens inställning till att fortsätta processen mot en

obehörig motpart ska tillmätas avgörande betydelse, oavsett i vilket skede av processen frågan uppkommer. Näringslivets delegation för marknadsrätt och Sveriges Annonssörer anser att det ska vara en domstol – som ofta prövar frågor om talerätt – och inte en förvaltningsmyndighet som beslutar om återkallelse.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 5.3 i gruppalandirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att den godkända enheten förlorar sin status om den inte längre uppfyller kriterierna i artikel 4.3. Av artikel 5.4 framgår att en återkallelse ska ske om det är lämpligt när en enhet inte längre uppfyller kriterierna. Den nya regleringen behöver därför innehålla bestämmelser om återkallelse av ett godkännande.

Uppgiften att fatta beslut om att godkänna enheter för gränsöverskridande gruppitalan bör enligt regeringens bedömning anförtröas en förvaltningsmyndighet (den beslutande myndigheten) och inte en domstol (se avsnitt 7.1). Det arbete som uppgiften innebär ligger nämligen utanför den rättskipande och rättsvårdande verksamhet som domstolarna bedriver. Samma resonemang gör sig enligt regeringen gällande när det gäller uppgiften att fatta beslut om att återkalla ett godkännande. Regeringen anser därför – till skillnad från *Näringslivets delegation för marknadsrätt och Sveriges Annonssörer* – att även frågan om återkallelse bör prövas av den beslutande myndigheten.

Eftersom gruppalandirektivet bygger på principen om ömsesidigt erkännande av talerätten för enheter som finns upptagna på kommissionens förteckning är det av vikt att medlemsstaterna säkerställer att godkända enheter uppfyller förutsättningarna för godkännande. Att det i direktivet föreskrivs att en återkallelse ska ske ”om det är lämpligt” indikerar dock att det bör finnas en viss möjlighet för den myndighet som beslutar om godkännande och om återkallelse att i det enskilda fallet bedöma om en återkallelse är nödvändig, trots att någon förutsättning brister. Huvudregeln bör dock vara att en återkallelse ska ske om kriterierna för godkännande inte längre är uppfyllda.

Regleringen om återkallelse bör utformas på så sätt att ett godkännande ska återkallas när en godkänd enhet inte längre uppfyller förutsättningarna för ett godkännande, om en återkallelse inte är uppenbart olämplig. Vid bedömningen av om en återkallelse skulle vara uppenbart olämplig ska det beaktas dels vilket eller vilka av kriterierna som den godkända enheten inte uppfyller och i vilken grad den brister, dels andra omständigheter som har betydelse för lämpligheten av en återkallelse. Ett exempel är att den godkända enheten har väckt talan och processen har kommit så långt att ett avgörande är nära förestående. I en sådan situation skulle en återkallelse av ett godkännande kunna få negativa konsekvenser för de som berörs, om det inte är möjligt att utse en annan godkänd enhet för att slutföra processen (se avsnitt 15.2). En helhetsbedömning måste dock alltid göras, där konsekvenserna för såväl de berörda konsumenterna som motparten beaktas. Det ligger i att en helhetsbedömning ska göras att en enskild omständighet inte i sig blir avgörande på det sätt som *Näringslivets delegation för marknadsrätt, Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svenska Bankföreningen, Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonssörer* framför när det gäller svarandens inställning till att fortsätta processen mot en obehörig motpart.

Om det beslutas att återkallelse inte ska ske på grund av en pågående rättegång finns det inte något som hindrar att frågan om återkallelse tas upp på nytt när rättegången är avslutad.

Med hänsyn till de konsekvenser en återkallelse kan få bör ett sådant beslut som huvudregel inte gälla omedelbart. Den beslutande myndigheten har dock möjlighet att i enskilda fall förordna att beslutet ska gälla omedelbart enligt 35 § förvaltningslagen, under de förutsättningar som anges där.

Ett beslut om återkallelse att väcka gränsöverskridande grupptalan ska genast anmälas till kommissionen. Eftersom ett beslut om återkallelse regelmässigt inte kommer att ha fått laga kraft vid anmälan bör det också införas en skyldighet att anmäla när ett sådant beslut har fått laga kraft. Även när regeringen beslutar att en förvaltningsmyndighet inte längre ska vara godkänd enhet för att väcka gränsöverskridande grupptalan ska det anmälas till kommissionen.

7.6 Nationell kontaktpunkt

Regeringens förslag: Den beslutande myndigheten ska vara nationell kontaktpunkt enligt grupptalandirektivet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaterna ska enligt grupptalandirektivet utse nationella kontaktpunkter för översändande och mottagande av förfrågningar av om en godkänd enhet uppfyller kriterierna i direktivet (artikel 5.5 och skäl 30). Om en sådan förfrågan inkommer ska enligt regeringens förslag en prövning av enhetens godkännande göras av den beslutande myndigheten (se avsnitt 7.4). Regeringen föreslår att den beslutande myndigheten också ska vara nationell kontaktpunkt.

7.7 Förteckning över godkända enheter

Regeringens förslag: Den beslutande myndigheten ska föra en förteckning över de enheter som har godkänts som enheter för väckande av grupptalan enligt den nya lagen. Förteckningen ska publiceras på myndighetens webbplats.

Den beslutande myndigheten ska till Europeiska kommissionen anmäla vilka organisationer och myndigheter som är godkända för att väcka gränsöverskridande grupptalan.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext är något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaterna är enligt artikel 5.1 i grupptalandirektivet skyldiga att överlämna en förteckning till kommissionen över de godkända enheter som har utsetts för ändamålet att väcka

gränsöverskridande grupptalan. Av förteckningen ska de godkända enheternas namn och stadgeenliga syfte framgå. Förteckningen ska lämnas senast den 26 december 2023. Kommissionen ska underrättas om de ändringar i förteckningen som görs därefter. Medlemsstaterna är skyldiga att offentliggöra förteckningen. Medlemsstaterna ska vidare säkerställa att uppgifter om de godkända enheter som har utsetts för ändamålet att väcka inhemsk grupptalan offentliggörs (artikel 5.2).

Regeringen bedömer att ansvaret för att föra en förteckning över de godkända enheter som får väcka gränsöverskridande grupptalan och överlämna den till kommissionen bör ligga på den beslutande myndigheten. Det är dessutom lämpligt att myndigheten för en förteckning över alla de enheter som har godkänts som enheter för väckande av grupptalan. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att uppgifterna om vilka organisationer och myndigheter som godkänts för att väcka grupptalan bör offentliggöras genom att de publiceras på den beslutande myndighetens webbplats. På så sätt blir information om vilka enheter som är godkända i Sverige för inhemsk respektive gränsöverskridande grupptalan lättillgänglig för såväl konsumenter och näringsidkare som domstolar och förvaltningsmyndigheter.

7.8 Överklagande av beslut om godkända enheter

Regeringens förslag: Beslut om godkännande av en enhet, föreläggande att lämna uppgifter eller att informera om grupptalan som har förenats med vite och beslut om återkallelse av ett godkännande ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att det bör förtydligas att möjligheten att överklaga gäller även när en ansökan om godkännande avslås. *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel* och *Svenskt Näringsliv* uppmärksammar att utredningen inte berör frågan om en svarande i en grupptalan har rätt att överklaga t.ex. ett beslut av den beslutande myndigheten om att inte återkalla ett godkännande av en godkänd enhet. *Svensk Försäkring* framhåller att frågan kan uppkomma inom ramen för en rättegång. *Svenska Bankföreningen* ansluter sig till dessa synpunkter. *Näringslivets delegation för marknadsrätt* och *Sveriges Annonser* anser att det ska vara möjligt för svaranden i en process att få till stånd en faktisk domstolsprövning av om käranden uppfyller kraven för att väcka grupptalan.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av avsnitt 7.1 föreslår regeringen att den myndighet som regeringen bestämmer ska anförtras uppgiften att fatta beslut om godkännande av enheter och återkallelse av sådana godkännanden. Dessa beslut är av sådant slag att de bör kunna överklagas. Det gäller särskilt när en enhet har fått avslag på sin ansökan om att bli en godkänd enhet och när en godkänd enhet har fått sitt godkännande återkallat. Även ett föreläggande att lämna uppgifter som har förenats med vite bör kunna överklagas. I enlighet med vad *Hovrätten för Nedre*

Prop. 2022/23:136 *Norrland* anför bör möjligheten att överklaga således omfatta beslut som innebär att en ansökan om godkännande avslås enligt regleringen av förutsättningarna för godkännande.

Av 41 § förvaltningslagen följer att ett beslut av en förvaltningsmyndighet får överklagas om det kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt. Bestämmelsen får anses innebära att det finns en rätt att överklaga för den berörda enheten i det stora flertalet av de situationer som har angetts. För att det inte ska råda något tvivel om omfattningen av överklaganderätten bör det dock tas in en bestämmelse i den nya lagen, som uttryckligen anger att dessa beslut, dvs. beslut om godkännande av en enhet, föreläggande att lämna uppgifter eller att informera om gruppitalan som har förenats med vite och beslut om återkallelse av ett godkännande, kan överklagas. Av bestämmelsen bör det även framgå att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten, vilket följer av 40 § andra stycket förvaltningslagen. *Lagrådet* anför att det skulle vara till hjälp för såväl enskilda som domstolar om det kunde utvecklas vilka som kan tänkas ha rätt att överklaga. Regeringen anser dock att det inte är nödvändigt att särskilt ange i lagen vem som får överklaga. Av 42 § förvaltningslagen följer att ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Någon avvikande eller kompletterande reglering behövs enligt regeringen inte. Det kan dock konstateras att myndighetens beslut om godkännande av en enhet, föreläggande att lämna uppgifter eller att informera om gruppitalan som har förenats med vite och beslut om återkallelse av ett godkännande angår den enhet som beslutet riktas mot. Den beslutande myndigheten föreslås inte få befogenhet att fatta några beslut som adresserar några andra rättssubjekt än de godkända enheterna. Att det kan finnas andra enskilda, fysiska eller juridiska personer, som har synpunkter på myndighetens beslut, t.ex. i fråga om huruvida ett godkännande ska återkallas eller inte, innebär inte i sig att de ska anses ha rätt att överklaga enligt 42 § förvaltningslagen.

Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svenskt Näringsliv och *Svenska Bankföreningen* lyfter frågan om en svarande i en gruppitalan har rätt att överklaga t.ex. ett beslut av den beslutande myndigheten om att inte återkalla ett godkännande. Även den bedömningen får göras med tillämpning av 42 § förvaltningslagen. Regeringen bedömer inte att det bör införas specialbestämmelser i lagen om gruppitalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen som ger motparten en sådan klagorätt. Regeringen anser heller inte att det behöver finnas sådana möjligheter att få till stånd en domstolsprövning, som *Näringslivets delegation för marknadsrätt* och *Sveriges Annonserer* efterlyser, inom ramen för en pågående gruppitalanprocess.

När det gäller övriga beslut som den beslutande myndigheten kan komma att fatta behövs ingen särskild bestämmelse om överklagande. I dessa fall får frågan om beslutens överklagbarhet avgöras med tillämpning av förvaltningslagen.

8 Rätten för godkända enheter att väcka grupptalan

Prop. 2022/23:136

Regeringens förslag: En enhet som finns upptagen i Europeiska kommissionens förteckning över godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan ska ha rätt att väcka en grupptalan i Sverige. En motsvarande talerätt ska ges till godkända enheter som finns upptagna i den nationella förteckningen över godkända enheter i fråga om inhemsk grupptalan.

Talerätten ska inte omfatta en talan som ligger utanför syftet med den godkända enhetens verksamhet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext är något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Artikel 6 i grupptalandirektivet innehåller bestämmelser om väckande av gränsöverskridande grupptalan. Enligt artikel 6.1 ska medlemsstaterna säkerställa att godkända enheter som på förhand har utsetts av en annan medlemsstat för ändamålet att väcka gränsöverskridande grupptalan kan väcka sådan grupptalan vid deras domstolar eller administrativa myndigheter. Medlemsstaterna ska säkerställa att godkända enheter har rätt att ansöka om åtminstone åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse (artikel 7.4). En grupptalan ska även få väckas av godkända enheter från olika medlemsstater i syfte att skydda kollektiva intressen för konsumenter i olika medlemsstater om den påstådda överträdelsen påverkar eller sannolikt kommer att påverka konsumenter i olika medlemsstater (artikel 6.2).

Som har behandlats i avsnitt 7.7 ska varje medlemsstat till kommissionen överlämna en förteckning över de godkända enheter som har utsetts (artikel 5.1). Domstolar och administrativa myndigheter ska godta denna förteckning som bevis på den godkända enhetens talerätt för att väcka gränsöverskridande grupptalan utan att det påverkar rätten för den domstol eller administrativa myndighet vid vilken talan väckts att pröva om den godkända enhetens stadgeenliga syfte berättigar att den väcker talan i ett specifikt fall (artikel 6.3).

Mot bakgrund av direktivets krav bör det i lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen införas en bestämmelse av innebörd att en enhet som finns upptagen i kommissionens förteckning över godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan ska ha rätt att väcka en grupptalan i Sverige. En motsvarande talerätt bör ges till godkända enheter som finns upptagna i den nationella förteckningen över godkända enheter i fråga om inhemsk grupptalan. Talerätten ska inte omfatta en talan som ligger utanför syftet med den godkända enhetens verksamhet.

9 Grupp talan om åtgärder för förbudsföreläggande

9.1 Godkända inrättningar enligt förbudsföreläggandedirektivet

Enligt förbudsföreläggandedirektivet (se avsnitt 4.1) skulle en medlemsstat, om en överträdelse hade sitt ursprung i den staten, säkerställa att varje godkänd inrättning från en annan medlemsstat där de intressen som skyddas av den godkända inrättningen påverkas av överträdelsen kunde ansöka om åtgärder för förbudsföreläggande (artikel 4.1). Vid ansökan skulle inrättningen visa att den fanns upptagen på den förteckning över godkända inrättningar som kommissionen förde och som publicerades i Europeiska gemenskapernas officiella tidning (artikel 4.1 och 4.3). Domstolarna eller de administrativa myndigheterna skulle godta förteckningen som bevis på den godkända inrättningens rättskapacitet. Det prövande organet skulle dock kunna granska om det syfte som uppbar den godkända inrättningen gav den rätt att föra talan i ett bestämt fall.

Medlemsstaterna skulle utse de domstolar eller administrativa myndigheter som skulle vara behöriga att besluta vid förfaranden som inleddes av sådana godkända inrättningar som fanns med på kommissionens lista om att meddela föreläggande om upphörande av eller förbud mot varje överträdelse (artikel 2.1 a). Med överträdelse avsågs varje handling som strider mot de direktiv som anges i förteckningen i bilagan, så som de införlivats i medlemsstaternas nationella rättsordningar och som skadar konsumenters kollektiva intressen (artikel 1.2).

Som har angetts i avsnitt 6 har förbudsföreläggandedirektivet huvudsakligen genomförts i svensk rätt genom talerättslagen. En talan enligt den lagen får avse åtgärder om förbud eller ålägganden vid vite enligt marknadsföringslagen, förbud vid vite enligt avtalsvillkorslagen eller utdömande av ett förelagt vite. Talan får även avse åläggande att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i radio och tv-lagen (3 §). En talan får väckas först efter att sökanden genom samråd försökt att få motparten att upphöra med den påstådda överträdelsen och denna inte upphört inom två veckor efter det att motparten har mottagit begäran om samråd (4 §).

Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol när det gäller talan om förbud och åläggande samt utdömande av vite medan Förvaltningsrätten i Stockholm prövar frågor om sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen (5 §).

I propositionen Talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer (prop. 2000/2001:34 s. 28–29) behandlas frågan om vilka åtgärder som en talan enligt lagen ska få avse. Regeringen bedömde, efter en jämförelse med de åtgärder som nämns i förbudsföreläggandedirektivet, att åtgärderna skulle begränsas till föreläggande om förbud mot överträdelsen eller åläggande om att lämna information samt till utdömande av förelagt vite till staten. Däremot bedömdes repressiva sanktioner i form av marknadsstörningsavgift enligt marknadsföringslagen och särskild avgift i radio- och tv-lagen falla utanför de

åtgärder som anges i direktivet, eftersom sådana sanktioner döms ut i efterhand till följd av en redan begången överträdelse. Regeringen ansåg därför av principiella skäl, främst likabehandling, att marknadsstömningsavgift inte skulle omfattas. Direktivet bedömdes dock inte hindra medlemsstaterna från att innefatta repressiva avgifter. När det gäller sanktionen särskild avgift enligt radio- och tv-lagen konstaterade regeringen att en sådan avgift är den enda påföljd som kan komma i fråga vid överträdelser av den lagen. Av dessa skäl ansåg regeringen att utländska organ även skulle kunna föra talan om utdömande av en särskild avgift vid överträdelser av vissa bestämmelser i radio- och tv-lagen.

Beträffande frågan om talan om överträdelser skulle prövas av domstol eller även i vissa fall av myndigheter konstaterade regeringen att talan om överträdelser av flertalet av de direktiv som anges i bilagan prövades av Marknadsdomstolen på talan av KO enligt marknadsföringslagen (se prop. 2000/2001:34 s. 21–22). Om ett fall är av mindre vikt får KO själv utfärda förbuds- och informationsförelägganden. En behandling av en överträdelse med ursprung i Sverige och med verkningar i ett annat land ansågs inte kunna betraktas som ett fall av mindre vikt. Enligt regeringen låg det därmed i linje med den dåvarande ordningen att endast göra domstol behörig att pröva en talan från utlandet. Därtill påtalades att det låg nära till hands att utse KO som ett godkänt organ som för Sveriges del skulle få föra en motsvarande talan i ett annat land. Det bedömdes mindre lämpligt att samma organ skulle kunna vara både godkänt organ och dömande instans, även om myndigheten bara är första instans med överklagandemöjlighet.

9.2 Grupptalandirektivets reglering av åtgärder för förbudsföreläggande

I artikel 8 i grupptalandirektivet regleras åtgärder för förbudsföreläggande. Medlemsstaterna ska säkerställa att åtgärder för förbudsföreläggande är tillgängliga i form av både provisoriska och slutliga åtgärder varigenom ett handlande som har bedömts utgöra en överträdelse enligt artikel 2.1 ska upphöra, eller om så är lämpligt, förbjudas (artikel 8.1). En slutlig åtgärd får, om det föreskrivs i nationell rätt, omfatta en åtgärd varigenom det fastställs att handlandet utgör en överträdelse som omfattas av artikel 2.1. En slutlig åtgärd får även omfatta en skyldighet att helt eller delvis offentliggöra beslutet om åtgärden, i en form som anses vara lämplig av domstolen eller den administrativa myndigheten, eller en skyldighet att offentliggöra ett beriktigande (artikel 8.2).

Det ställs i direktivet inga krav på att enskilda konsumenter ska uttrycka en önskan att företrädas av en godkänd enhet för att den ska kunna ansöka om en åtgärd för förbudsföreläggande. Den godkända enheten ska inte heller, för att få ansöka om åtgärder för förbudsföreläggande, vara skyldig att bevisa faktisk förlust eller skada som åsamkats de enskilda konsumenterna som berörs av en överträdelse enligt artikel 2.1, eller näringsidkarens uppsåt eller oaktsamhet (artikel 8.3).

Medlemsstaterna får i nationell rätt införa eller behålla bestämmelser enligt vilka en godkänd enhet får ansöka om en slutlig åtgärd för förbuds-

Prop. 2022/23:136 föreläggande endast efter att den har inlett samråd med den berörda näringsidkaren i syfte att få näringsidkaren att upphöra med överträdelsen enligt artikel 2.1 (artikel 8.4). Om näringsidkaren i ett sådant fall inte upphör med överträdelsen inom två veckor efter att ha tagit emot en begäran om samråd, ska den godkända enheten omedelbart få väcka grupptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande. Medlemsstaterna ska anmäla sådana bestämmelser till kommissionen, som ska säkerställa att uppgifterna offentliggörs.

9.3 Grupptalan vid domstol och förvaltningsmyndighet

Regeringens förslag: I frågor där en förvaltningsmyndighet har rätt att fatta beslut om åtgärder för förbuds föreläggande och där myndighetens beslut överklagas till förvaltningsdomstol eller mark- och miljödomstol, ska godkända enheter ha rätt att väcka grupptalan genom att ansöka hos förvaltningsmyndigheten om en åtgärd för förbuds föreläggande.

I fråga om överträdelser av övriga bestämmelser som omfattas av grupptalandirektivets tillämpningsområde, där saken prövas av domstol, ska godkända enheter ha rätt att väcka grupptalan vid domstol.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att den enhet som har ansökt om att en åtgärd ska beslutas ska ha rätt att överklaga ett beslut som innebär att någon åtgärd inte beslutas eller att åtgärden ska vara mindre omfattande än vad enheten ansökt om. Utredningen föreslår ingen särskild reglering för beslut som överklagas till mark- och miljödomstol. Utredningens förslag till lagtext är också annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom förslaget eller har inga invändningar mot det. *Läkemedelsverket* ser positivt på förslaget om att godkända enheter ska ges möjlighet att ansöka om åtgärder för förbuds föreläggande hos förvaltningsmyndigheter och anför att det kan bidra till att tillsynen förstärks genom att godkända enheter ges möjlighet att påtala överträdelser som skadar konsumenters kollektiva intressen. *Svensk Försäkring* ifrågasätter behovet av grupptalan i de fall efterlevnaden säkerställs genom tillsyn. I den mån direktivets genomförande ändå kan anses kräva grupptalan i sådana fall tillstyrker organisationen utredningens förslag att en godkänd enhet ges rätt att anhängiggöra ett ärende hos en förvaltningsmyndighet. *Svensk Handel* har liknande synpunkter.

Svensk Försäkring anför att någon rätt att överklaga ett beslut som går den godkända enheten emot inte följer av direktivet, och därför inte bör införas. Organisationen förordar vidare att det bör klargöras att särskilda bestämmelser om grupptalan vid förvaltningsmyndighet inte ger talerätt när marknadsrättsliga åtgärder är tillämpliga. *Svenska Bankföreningen* ansluter sig till dessa synpunkter.

Finansinspektionen framhåller att bestämmelsen i 4 § förvaltningslagen om att lagen är subsidiär i förhållande till andra lagar och förordningar

medför att den lagen ska tillämpas för det fall den avviker från förvaltningslagen och att det är nödvändigt att noga analysera hur den nya lagen förhåller sig till förvaltningslagens bestämmelser. Finansinspektionen uppmärksammar den rätt som en part har att enligt 10 § förvaltningslagen ta del av allt material som har tillförts ärendet. Myndigheten förespråkar att möjligheten för en godkänd enhet att genom sin ställning som part få tillgång till handlingar som i övrigt endast är tillgängliga för Finansinspektionen och den berörda näringsidkaren bör vara begränsad och att det bör övervägas att införa särskilda bestämmelser om sekretess som gäller i förhållande till godkända enheter.

Finansinspektionen avstyrker förslaget att en godkänd enhet ska ha rätt att överklaga ett beslut att inte meddela ett föreläggande eller förbud eller att meddela ett mindre omfattande sådant än vad enheten har begärt. Om det ändå bedöms att besluten ska kunna överklagas av den godkända enheten behöver det enligt Finansinspektionen klargöras om det ska bli fråga om en trepartsprocess i domstolen, där såväl den godkända enheten som tillsynsmyndigheten och den berörda näringsidkaren är parter. Enligt myndigheten kan det ifrågasättas om bestämmelserna om dröjsmålstan i 11 och 12 §§ förvaltningslagen ska vara tillämpliga.

Konsumentverket har liknande synpunkter som Finansinspektionen när det gäller partsställningen i domstol. Myndigheten anser vidare att utredningens förslag kan komma att medföra att godkända enheter bereds förtur till en tillsynsmyndighets resurser och kan leda till att av en myndighet prioriterade ärenden och överträdelse av mer brådsakande natur får stå tillbaka för de ärenden som den godkända enheten initierar. Det är vidare, enligt Konsumentverket, oklart hur långt myndighetens utrednings-skyldighet sträcker sig i ärenden som initieras av en godkänd enhet.

Kemikalieinspektionen avstyrker förslaget att myndigheten ska vara första instans för att pröva grupptalan om förbuds-föreläggande för överträdelse av CLP-förordningen. Enligt myndigheten bör mark- och miljödomstol i stället vara första instans för grupptalan avseende såväl förbud som gottgörelse, såvitt avser CLP-förordningen. Kemikalieinspektionen påpekar att dess beslut överklagas till mark- och miljödomstol och inte till förvaltningsdomstol.

Uppsala universitet motsätter sig inte att gruppbestämning inte ges samma avgörande roll för förvaltningsprocessens del som för processen vid grupptalan om gottgörelse, men anser att utredningen inte uppmärksammar frågan på ett tydligt sätt. Enligt universitetet bör det exempelvis klargöras om enskilda konsumenter också kan delta i en förvaltningsprocessuell talan som gruppledare och hur en talan fördd av en godkänd enhet ska förhålla sig till andra mål, t.ex. beträffande möjligheter till byte av part eller övertagande av talan, om någon av de taleberättigade inte kan eller önskar fullfölja en redan inledd talan. *Allmänna reklamationsnämnden* noterar att godkända enheter inte föreslås få rätt att göra en anmälan hos nämnden, men att det inte framgår hur detta förhåller sig till den behörighet att pröva tvister initierade genom grupptalan som nämnden har enligt 9 § förordningen (2015:739) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden.

Integritetsskyddsmyndigheten anför att det är en lämplig ordning att en grupptalan vid överträdelse av EU:s dataskyddsförordning endast kan väckas vid myndigheten och inte direkt vid domstol, men anser att det bör

Prop. 2022/23:136 komma till tydligare uttryck i lagtexten. Myndigheten efterlyser vidare ett förtydligande av om rätten att ansöka om förbuds föreläggande är en reglering i nationell rätt om att ge en organisation samma ställning som en klagande i artikel 77 i EU:s dataskyddsförordning (se artikel 80.2 i samma förordning). Integritetsskyddsmyndigheten efterfrågar även ett förtydligande av hur ett ärende som inleds genom en förbudstalan förhåller sig till EU:s dataskyddsförordnings reglering av dataskyddsmyndigheternas behörighet och hur myndigheterna sinsemellan ska samarbeta (artikel 56 och 60 i EU:s dataskyddsförordning, den s.k. OSS-mekanismen).

Skälen för regeringens förslag

I vissa fall är det mest lämpligt att talan om förbuds föreläggande förs i domstol

Enligt grupp talandirektivet åligger det medlemsstaterna att säkerställa att godkända enheter har talerätt i vissa avseenden, medan valfrihet råder i frågan om en talan ska kunna föras vid domstol eller anhängiggöras vid en förvaltningsmyndighet (se avsnitt 6).

Som framgår av redogörelsen för grupp talandirektivets tillämpningsområde i avsnitt 5 har en stor del av rättsakterna i bilaga I till direktivet genomförts eller kompletterats i svensk rätt genom marknadsföringslagen eller genom lagstiftning som hänvisar till marknadsföringslagens sanktionssystem. Enligt detta system gäller att en talan om förbuds föreläggande eller åläggande förs vid Patent- och marknadsdomstolen och att KO, en berörd näringsidkare och sammanslutningar av konsumenter, näringsidkare eller löntagare har rätt att väcka en sådan talan. KO får dessutom i vissa fall själv besluta om ett föreläggande eller åläggande. Motsvarande gäller för avtalsvillkorslagen. Även där har KO befogenhet att vidta åtgärder.

Det framstår som naturligt att talerätten för en godkänd enhet i dessa fall ska gälla vid domstol, i linje med det som redan gäller i dag. Denna rätt bör gälla vid sidan av den talerätt som följer av marknadsföringslagens sanktionssystem (se avsnitt 5.1.2).

I andra fall är det mest lämpligt att ansökan görs hos förvaltningsmyndighet

Tillämpningsområdet för de rättsakter i bilaga I till grupp talandirektivet som rör områden där en förvaltningsmyndighet har getts ett tillsynsansvar, och där myndighetens beslut överklagas till förvaltningsdomstol, omfattar ett stort antal tillsynsmyndigheter – bl.a. Läkemedelsverket, Transportstyrelsen, Post- och telestyrelsen och Finansinspektionen – och rör flera olika rättsområden (se redogörelsen i avsnitt 5). Tillsynsmyndigheterna har rätt att fatta beslut om förelägganden och förbud vid överträdelse av bestämmelser inom sina respektive tillsynsområden.

På dessa områden, som inte omfattas av förbuds föreläggandedirektivet, finns det inte några bestämmelser som ger en enskild rätt att föra en talan direkt vid domstol. Därmed finns det inte heller i dag några bestämmelser som reglerar ett förfarande av det slaget.

Frågan är hur den talerätt som grupp talandirektivet föreskriver ska regleras på dessa områden. Om en godkänd enhet skulle ges talerätt i

domstol även i dessa fall skulle helt nya bestämmelser om detta behöva införas. En sådan ordning – där en talan om åtgärder vid en överträdelse alltså skulle kunna väckas av en godkänd enhet vid förvaltningsdomstol som första instans – skulle avvika från vad som i huvudsak gäller i förvaltningsprocessen. Ett ärende vid förvaltningsdomstol inleds i regel genom ett överklagande av ett myndighetsbeslut. Grupptalandirektivets krav på talerätt för godkända enheter bör mot den bakgrunden uppfyllas på annat sätt än genom en talerätt direkt vid förvaltningsdomstol. Ett lämpligt sätt att tillgodose kravet på talerätt är att en godkänd enhet ges en uttrycklig rätt att, i de situationer som nu avses, ansöka hos en förvaltningsmyndighet om en åtgärd för förbuds föreläggande. Myndigheten ska vara skyldig att pröva om åtgärden ska vidtas. Som *Läkemedelsverket* påpekar kan den nu beskrivna ordningen förväntas bidra till att tillsynen förstärks. Till skillnad från *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel* och *Svenska Bankföreningen* anser regeringen att grupptalandirektivets utformning kräver att en sådan ordning införs även på områden där efterlevnaden i dag säkerställs genom myndigheternas tillsyn på sina respektive områden.

Rätten att anhängiggöra ett ärende bör framgå av den nya lagen. I övrigt bör förvaltningslagens bestämmelser om hur ett ärende inleds, beredning av ärenden och om myndighetens beslut i dessa fall kunna tillämpas på samma sätt som i andra ärenden hos förvaltningsmyndigheter.

Det framgår inte av grupptalandirektivet att det ska finnas en rätt för en godkänd enhet att överklaga ett slutligt avgörande av en grupptalan. Av skäl 12 till direktivet framgår att det är medlemsstaternas sak, i enlighet med principen om processrättslig autonomi, att fastställa regler om bl.a. vilka möjligheter till överklagande som är tillämpliga vid en grupptalan. Till skillnad från utredningen, och i likhet med *Svensk Försäkring* och *Finansinspektionen*, anser regeringen inte att det bör införas en särreglering som anger att en godkänd enhet har rätt att överklaga en tillsynsmyndighets beslut. Bedömningen av om ett sådant beslut är överklagbart och om en godkänd enhet har rätt att överklaga beslutet bör enligt regeringens mening avgöras med tillämpning av bestämmelserna om överklagande i 40–42 §§ förvaltningslagen. *Lagrådet* anser att tillämparen därigenom lämnas i osäkerhet om det ska finnas en rätt att överklaga eller inte och menar att frågan bör behandlas vidare i den fortsatta beredningen samt att frågan om partsställningen hos en förvaltningsdomstol om beslutet överklagas dit också bör kommenteras. Regeringen bedömer dock att dessa frågor lämpligen får avgöras med tillämpning av bestämmelserna i förvaltningslagen.

För att uppfylla grupptalandirektivets krav på talerätt vid inhemsk grupptalan (artikel 4) bör regleringen gälla även för enheter som har godkänts för väckande av inhemsk grupptalan (se avsnitt 7.2).

Sammantaget gör regeringen bedömningen att godkända enheter – vid sidan av den talerätt de har när marknadsföringslagen och lagen om grupprättegång kan tillämpas – ska ges rätt att få till stånd en prövning av om ett föreläggande ska meddelas mot en näringsidkare vid den förvaltningsmyndighet som är ansvarig för tillsynen över näringsidkaren.

Regeringen anser, till skillnad från bl.a. *Finansinspektionen*, att förvaltningslagens bestämmelser om myndigheternas handläggning bör kunna tillämpas vid grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande vid förvaltningsmyndighet. När det gäller den rätt till partsinsyn som följer av 10 §

Prop. 2022/23:136 förvaltningslagen, gäller den med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen. Regeringen anser inte att det finns skäl att göra ytterligare begränsningar.

Den föreslagna ordningen innebär att godkända enheter ges rätt att ta tillsynsmyndigheters resurser i anspråk. *Konsumentverket* befarar att det kan leda till att prioriterade och brådskande ärenden får stå tillbaka. Regeringen anser, till skillnad från Konsumentverket, att det inte finns någon större risk för att de godkända enheternas ansökningar i någon större utsträckning kommer att påverka tillsynsmyndigheternas befintliga verksamhet. Regeringens förslag innebär inte heller att ärenden som väcks genom gruppptalan ska ges någon särskild prioritet i förhållande till övrig verksamhet.

Som *Uppsala universitet* anför har inte frågan om vilka konsumenter som ingår i den grupp som kan sägas omfattas av en talan en avgörande betydelse för förvaltningsprocessens del (se avsnitt 10.4 nedan när det gäller talan om en åtgärd för gottgörelse). Regeringen anser inte att det finns anledning att särskilt reglera den typ av frågor som universitetet beskriver om bl.a. enskilda konsumenters möjligheter att delta i en förvaltningsprocessuell talan och hur en talan förd av en godkänd enhet ska förhålla sig till andra mål rörande samma frågor.

När det gäller det som *Kemikalieinspektionen* påpekar om beslut som överklagas till mark- och miljödomstol gör sig enligt regeringen samma skäl gällande som för beslut som överklagas till förvaltningsdomstol. Även i dessa fall framstår det som främmande att ansökan skulle göras direkt hos domstolen. Den mest lämpliga ordningen är därför också i dessa situationer att ansökan görs hos den behöriga myndigheten. Detta bör framgå uttryckligen av den nya lagen.

Den föreslagna utformningen av reglerna innebär enligt regeringen att det framgår på ett tydligt sätt var den aktuella typen av gruppptalan kan väckas och vem som är behörig att göra prövningen, på det sätt som *Integritetsskyddsmyndigheten* efterlyser. Myndigheten efterlyser även vissa förtydliganden av förhållandet mellan den nya lagen och EU:s dataskyddsförordning. I skäl 15 till gruppptalandirektivet klargörs att direktivet inte bör påverka de rättsakter som omfattas av tillämpningsområdet och därför inte bör ändra eller utvidga de definitioner som fastställs i de rättsakter som omfattas av tillämpningsområdet eller ersätta eventuella efterlevnadsmekanismer som dessa rättsakter skulle kunna innehålla. Som exempel anges i skälet att de efterlevnadsmekanismer som föreskrivs i eller grundar sig på EU:s dataskyddsförordning i tillämpliga fall fortfarande kan användas för att skydda konsumenternas kollektiva intressen. Artiklarna 56, 60 och 80 i EU:s dataskyddsförordning – som *Integritetsskyddsmyndigheten* framhåller – nämns inte uttryckligen, men av gruppptalandirektivet utformning, inklusive det nu redovisade skälet, kan slutsatsen dras att gruppptalandirektivet inte är avsett att påverka innebörden av hur de sedan tidigare existerande bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning kan tillämpas. Om gränsdragningsproblem skulle uppstå i ett enskilt fall är det en fråga för rättstillämpningen och ytterst EU-domstolen att bedöma.

Som *Allmänna reklamationsnämnden* framhåller finns det i 9 § förordningen med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden en bestämmelse om gruppptalan, enligt vilken myndigheten får pröva tvister mellan

en grupp konsumenter och en näringsidkare. Sådana tvister tas upp till prövning efter anmälan av KO eller, om KO har beslutat att inte göra någon anmälan, av en sammanslutning av konsumenter. Allmänna reklamationsnämnden är dock inte en sådan förvaltningsmyndighet som har rätt att fatta beslut om åtgärder för förbudsföreläggande och där myndighetens beslut överklagas till förvaltningsdomstol. Det kommer därför inte vara aktuellt för godkända enheter att anhängiggöra ärenden vid Allmänna reklamationsnämnden. Förslaget påverkar inte heller den befintliga möjligheten till grupptalan enligt förordningen med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden.

9.4 De åtgärder en godkänd enhet ska få ansöka om

Regeringens förslag: En godkänd enhet ska i domstol ha rätt att ansöka om åtgärder som innebär att en näringsidkare

- förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller åläggs att tillhandahålla tekniska hjälpmedel till konsumenter med stöd av avtalsvillkorslagen eller marknadsföringslagen,
- åläggs att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen för överträdelse av bestämmelser om annonser, sponsring och produktplacering i tv-sändning, beställ-tv och på videodelningsplattformar, eller
- förpliktas att betala vite vid en överträdelse av ett beslut enligt den första punkten.

En talan om att betala en särskild avgift enligt radio- och tv-lagen väcks vid Förvaltningsdomstolen i Stockholm. I övriga fall väcks talan vid Patent- och marknadsdomstolen.

En talan om utdömande av vite får föras av den som har fört talan om åtgärden eller av Konsumentombudsmannen.

En godkänd enhet ska ha rätt att hos en förvaltningsmyndighet ansöka om en åtgärd som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas att fortsätta med en överträdelse. Förvaltningsmyndigheten ska endast vara skyldig att pröva ansökningar om åtgärder som myndigheten har befogenhet att besluta om.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att bestämmelsen om grupptalan vid förvaltningsmyndighet ska hänvisa till regleringen om grupptalan vid domstol och endast omfatta åtgärder som överklagas till förvaltningsdomstol. Utredningen föreslår även att en grupptalan ska få avse ”annan jämförbar åtgärd” utöver de specifikt angivna åtgärderna. Utredningen föreslår vidare att om en förvaltningsmyndighet har beslutat om en åtgärd som har förenats med vite så ska även den enhet som ansökt om åtgärden ha rätt att ansöka om att vitet ska dömas ut.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslaget. *Näringslivets Regelnämnd* anför att tillägget av ”en därmed jämförbar åtgärd” innebär en överimplementering som inte har motiverats och vars konsekvenser inte ut-

Prop. 2022/23:136 retts. Även *Svensk Försäkring, Svensk Handel, Näringslivets delegation för marknadsrätt, Sveriges Annonser* och *Svenskt Näringsliv* anser att det saknas anledning att gå längre än direktivets ordalydelse och att ”jämförbara åtgärder” bör utgå ur lagtexten. Enligt *Svensk Försäkring* är återkallelse av ett tillstånd en åtgärd som aldrig ska kunna omfattas av gruppitalan och utrymmet för produktgripanden bör vara mycket begränsat. Inte heller finns det, enligt organisationen, anledning att åtgärder av repressiv karaktär, såsom sanktionsavgifter och marknadsstörningsavgift, ska kunna omfattas av förbudstalan av förevarande slag. *Svenska Bankföreningen* ansluter sig till dessa synpunkter.

Finansinspektionen anser att det vore lämpligare och tydligare att formulera bestämmelsen om vad gruppitalan vid förvaltningsmyndighet kan avse som en självständig bestämmelse, i stället för att låta den hänvisa tillbaka till den bestämmelse som gäller för talan i domstol. Myndigheten delar utredningens uppfattning om att en godkänd enhet inte ska kunna ansöka om återkallelse av tillstånd, varning eller föreläggande om att ansöka om tillstånd för viss verksamhet. I övrigt anser *Finansinspektionen* att utredningens förslag är otydligt när det gäller vilken typ av åtgärder som en godkänd enhet kan ansöka om hos en förvaltningsmyndighet och att det är nödvändigt att det förtydligas. *Finansinspektionen* avstyrker förslaget om att en godkänd enhet ska ha rätt att ansöka hos förvaltningsdomstol om att vitet ska dömas ut. Om det ändå bedöms att en sådan rätt ska införas krävs enligt myndigheten en grundligare analys av hur förslaget förhåller sig till viteslagens bestämmelser, rättspraxis på området och de förvaltningsprocessrättsliga konsekvenserna.

Förvaltningsrätten i Stockholm anser att det finns anledning att beakta eventuella effektivitetsmässiga fördelar med att enbart myndigheter ska ha rätt att ansöka om utdömande av vite. Domstolen påpekar att för det fall enbart en myndighet ska ha rätt att ansöka om utdömande av vite kan den godkända enheten säkerställas möjlighet att komma till tals genom en uttrycklig reglering om att förvaltningsrätten ska ge den godkända enheten möjlighet att yttra sig över ansökan, alternativt att myndigheten ska föreläggas att yttra sig.

Integritetsskyddsmyndigheten anser att det behövs förtydliganden av vilka korrigerande befogenheter i EU:s dataskyddsförordning som får användas. Vidare behöver det enligt *Integritetsskyddsmyndigheten* förtydligas om det bara är de korrigerande befogenheter som myndigheten ges i EU:s dataskyddsförordning som kan tillämpas i samband med talarätten att ansöka om förbuds föreläggande, eller om även de korrigerande befogenheter som finns i lagstiftning som har införts för att komplettera EU:s dataskyddsförordning kan tillämpas. Om *Integritetsskyddsmyndigheten* kan utöva dessa befogenheter är det, enligt myndigheten, också oklart om regleringen innebär att en godkänd enhet som har ansökt hos den om ett förbud som resulterat i ett vitesföreläggande har rätt att ansöka om att vitet ska dömas ut.

Myndigheten för press, radio och tv uppmärksammar att en särskild avgift enligt 17 kap. 5 a § radio- och tv-lagen får åläggas – av granskningsnämnden när ett beslut har fattats av regeringen och av Myndigheten för press, radio och tv i övriga fall – en leverantör av en medietjänst som inte följer ett beslut om tillgänglighet enligt 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen. Myndigheten påpekar att ett sådant beslut överklagas till allmän för-

valtningsdomstol och att utredningens förslag innebär att påförande av en sådan avgift kommer att omfattas av möjligheten att väcka grupptalan, vilket inte diskuteras av utredningen. Myndigheten för press, radio och tv anser vidare – mot bakgrund av att det i radio- och tv-lagen (19 kap. 4 §) anges att frågor om påförande av särskild avgift enligt 17 kap. 5 § prövas av Förvaltningsrätten i Stockholm på ansökan av granskningsnämnden för radio och tv – att radio- och tv-lagen behöver utvidgas med en hänvisning till den nya lagen, så att det blir tydligt att talan om påförande av en sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen kan väckas även enligt denna lag.

Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen) framför att det kan behöva klargöras om bestämmelserna i lagen om grupprättegång är tänkta att tillämpas även för en talan om förbudsföreläggande vid domstol eller om de särskilda regler som gäller enligt den materiella rätten för respektive sorts talan anses tillräckliga. *Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen)* anser att det kan finnas skäl att förtydliga att förslaget till 19 § i den nya lagen reglerar den godkända enhetens talerätt och inte domstols behörighet.

Skälen för regeringens förslag

Möjlighet att ansöka om åtgärder för förbudsföreläggande

Enligt artikel 8 i grupptalandirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att de åtgärder för förbudsföreläggande som avses med rätten att väcka grupptalan (artikel 7.1 och 7.4 a) är tillgängliga i form av provisoriska och slutliga åtgärder varigenom ett handlande som har bedömts utgöra en överträdelse enligt artikel 2.1 ska upphöra eller, om så är lämpligt, förbjudas. Med handlande avses varje handling eller underlåtenhet av en näringsidkare (artikel 3.8). En åtgärd för förbudsföreläggande kan innebära krav på att en näringsidkare vidtar vissa specifika åtgärder, såsom att tillhandahålla konsumenter information som tidigare har utelämnats i strid med en lagstadgad skyldighet (skäl 33 till direktivet). Det kan handla om såväl slutliga som provisoriska åtgärder (skäl 40 till direktivet).

Någon direkt definition eller tydlig avgränsning av begreppet ”åtgärder för förbudsföreläggande” ges inte i direktivet. Ordvalet, liksom direktivets utformning, tyder emellertid på att det ska vara fråga om framåtsyftande åtgärder för att ett visst faktiskt handlande eller en viss faktisk underlåtenhet ska upphöra. Att en åtgärd enligt direktivet också kan syfta till att få till stånd ett visst handlande av näringsidkaren framgår av det nyss nämnda skäl 33 till direktivet.

Sådana åtgärder som enligt svensk rätt betecknas som förelägganden och ålägganden får anses klart motsvara åtgärder för förbudsföreläggande. Det rör sig dels om förelägganden om förbud enligt marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen, dels om ålägganden att lämna information enligt marknadsföringslagen men också förelägganden och förbud vid överträdelser av annan lagstiftning som omfattas av grupptalandirektivets tillämpningsområde.

Av avsnitt 5 framgår vilka åtgärder som respektive tillsynsmyndighet får vidta vid en näringsidkares överträdelse av bestämmelser som omfattas av grupptalandirektivets tillämpningsområde. I majoriteten av de förvaltningsrättsliga lagarna anges att tillsynsmyndigheterna får meddela de före-

Prop. 2022/23:136 lägganden och förbud som behövs för att lagarna och de föreskrifter som har meddelats med stöd av dem ska efterlevas. Omfattningen av befogenheten att meddela förelägganden och förbud – det materiella tillämpningsområdet – motsvaras då i huvudsak av de skyldigheter som åvilar näringsidkarna enligt lagarna.

Ett föreläggande kan således innebära ett förbud mot ett visst agerande eller ett påbud om att lämna viss information till konsumenter eller att vidta en annan åtgärd. Att detta faller in under begreppen ”åtgärder för förbuds föreläggande” är alltså klart. Det finns också regler som innebär en skyldighet för en näringsidkare att tillhandahålla tekniska hjälpmedel som gör det möjligt att upptäcka vissa fel (jfr 25 § marknadsföringslagen). Ett åläggande som avser den skyldigheten måste också anses falla in under direktivets begrepp.

Det finns andra åtgärder som en tillsynsmyndighet vid näringsidkares överträdelse kan besluta om, som inte med självklarhet vare sig faller in under begreppen förelägganden eller ålägganden eller utanför. Vid överträdelse av bestämmelser på det finansiella området får Finansinspektionen exempelvis vid allvarigare överträdelse återkalla en näringsidkares tillstånd att bedriva verksamhet. Det kan visserligen sägas att en sådan åtgärd, precis som ett förbuds föreläggande, syftar till att få en överträdelse att upphöra och att det i praktiken kan vara en liten skillnad mellan ett förbud att fortsätta med en viss verksamhet och en återkallelse av ett tillstånd till viss verksamhet. En återkallelse av ett tillstånd har dock mera långtgående konsekvenser än ett förbuds föreläggande och passar därför, som *Finansinspektionen*, *Svensk Försäkring* och *Svenska Bankföreningen* anför, mindre väl in på begreppet. Ett föreläggande om att vidta en viss åtgärd och en återkallelse av tillstånd är också olika former av ingripande enligt de olika regelverken på finansmarknadsområdet. Återkallelse av ett tillstånd ska därför inte anses falla in under begreppet ”åtgärder för förbuds föreläggande” och utgör alltså inte en åtgärd som en godkänd enhet ska kunna ansöka om vid en näringsidkares överträdelse enligt direktivet. Detsamma bör gälla åtgärden att meddela en näringsidkare en varning, vilket kan ske när en återkallelse av ett tillstånd skulle vara alltför ingripande. Inte heller ett föreläggande om att ålägga en näringsidkare att ansöka om tillstånd för viss verksamhet som bedrivs bör omfattas av talerätten.

Även inom andra rättsområden som omfattas av direktivets tillämpningsområde finns det sanktionsåtgärder som inte med självklarhet faller in under begreppet ”åtgärder för förbuds föreläggande” eller utanför. Enligt produktsäkerhetslagstiftningen kan Konsumentverket vid överträdelse fatta beslut om återkallelse av en vara eller förbud att sälja en viss vara. Med hänsyn till att ett förbud mot försäljning av en vara är av framåt-syftande karaktär och i övrigt ligger väl i linje med sådana åtgärder som grupptalandirektivet tar sikte på bör det, till skillnad från vad *Svensk Försäkring* och *Svenska Bankföreningen* framför, anses falla in under begreppet. Även ett föreläggande om återkallelse av en produkt bör omfattas.

Förelägganden som tillsynsmyndigheterna har möjlighet att besluta om för att kunna genomföra sin tillsyn, t.ex. rätt att få tillträde till en näringsidkares lokaler eller rätt att få ta del av vissa handlingar, är däremot av en

annan karaktär. Sådana tillsynsbefogenheter kan inte sägas omfattas av vad som i direktivet avses med en åtgärd för förbudsföreläggande.

Regeringen anser inte att det är nödvändigt att göra en koppling till lagen om grupprättegång på samma sätt som föreslås för grupptalan om åtgärder för gottgörelse (se i den delen avsnitt 10.1). För den aktuella typen av talan får den materiella rätten för respektive sorts talan anses vara tillräcklig. Något behov av att förtydliga hur den nya lagen förhåller sig till lagen om grupprättegång, som *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen)* efterlyser, finns inte.

Särskild avgift enligt radio- och tv-lagen

Vissa överträdelser av lagstiftning som genomför eller kompletterar rättsakter i bilaga I till grupptalandirektivet kan endast leda till en sanktion i form av att en särskild avgift tas ut. Det gäller överträdelser av radio- och tv-lagens bestämmelser. De bestämmelser i AV-direktivet som omfattas av grupptalandirektivet är, enligt punkt 33 i bilagan, artiklarna 9–11, 19–26 och 28 b.

Grupptalandirektivet syftar till att säkerställa att överträdelser som skadar konsumenters kollektiva intressen upphör, liksom till att gottgöra förluster. Som har angetts ovan åstadkoms ett upphörande av en överträdelse närmast genom framåtsyftande åtgärder, såsom ett förbud mot viss marknadsföring eller ett åläggande att lämna viss information vid tillhandahållandet av en vara. Repressiva åtgärder i form av sanktionsavgifter eller andra straffliknande avgifter som döms ut i efterhand – såsom exempelvis marknadsstörningsavgift enligt marknadsföringslagen eller särskild avgift enligt radio- och tv-lagen – passar, som *Svensk försäkring* och *Svenska Bankföreningen* uppmärksammar, mindre väl in på de åtgärder som direktivet tar sikte på (se artikel 7 och 8). Motsvarande bedömning gjordes av regeringen vid införande av förbudsföreläggandedirektivet (se prop. 2000/2001:34 s. 28–29). Eftersom någon annan sanktion än särskild avgift inte fanns vid överträdelser av radio- och tv-lagens bestämmelser kom regeringen dock fram till att en enhet även skulle få väcka talan om utdömmande av en sådan avgift. Dessa förhållanden har inte ändrats sedan de övervägandena gjordes. Det finns enligt regeringen inte skäl att i samband med genomförandet av grupptalandirektivet ta bort den nu angivna talerätten. Till skillnad från *Myndigheten för press, radio och tv* anser regeringen inte att det finns anledning att införa en hänvisning i radio- och tv-lagen till den nya lagen.

Utdömmande av vite

Ett förbudsföreläggande eller ett åläggande som beslutas av en förvaltningsmyndighet kan i många fall förenas med vite. En talan om utdömmande av vite prövas i dessa fall av förvaltningsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet (6 § lagen [1985:206] om viten). Till skillnad från utredningen anser regeringen inte att talerätten för en godkänd enhet även ska omfatta rätten att ansöka om att ett förelagt vite ska dömas ut. I likhet med vad *Finansinspektionen* anser bedömer regeringen således att den godkända enheten inte bör ges rätt att vid förvaltningsdomstol väcka en talan om utdömmande av ett vite som beslutats av en förvaltningsmyndighet. Befintlig reglering i lagen om viten som

Prop. 2022/23:136 anger att det är den beslutande myndigheten som ska ansöka om utdömmande av vite ska gälla även i dessa fall.

Även beslut som innebär att en näringsidkare förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller åläggs att tillhandahålla tekniska hjälpmedel med stöd av avtalsvillkorslagen eller marknadsföringslagen kan förenas med vite. Talan om utdömmande av vite får i de fallen väckas av den som fört talan om åtgärden eller av KO (se 9 § avtalsvillkorslagen och 49 § marknadsföringslagen). På samma sätt bör även en godkänd enhet som fört talan om en sådan åtgärd inom ramen för en grupptalanprocess ha möjlighet att väcka talan om förpliktelse att betala vite vid överträdelse av beslutet. Den rätt som KO har att, vid sidan av den som har begärt vitesföreläggandet, väcka en talan om utdömmande av vite som har förelagts enligt marknadsföringslagen eller avtalsvillkorslagen bör gälla utan hinder av den föreslagna bestämmelsen.

Utformningen av lagregleringen

I talerättslagen anges uttryckligen vilka åtgärder en godkänd enhet får väcka talan om. En sådan utformning lämpar sig, som utredningen konstaterar, mindre väl vid genomförande av grupptalandirektivet eftersom tillämpningsområdet för närvarande utgörs av 68 rättsakter. En uppräknig av åtgärder på motsvarande sätt som har gjorts i talerättslagen skulle därför bli mycket omfattande. Till det kommer att den lösningen skulle bli opraktisk och i viss mån oförutsebar eftersom grupptalandirektivets tillämpningsområde kontinuerligt kommer att vara föremål för ändringar.

För att regleringen ska vara så ändamålsenlig som möjligt anser regeringen att det i lagen ska anges att en grupptalan i domstol får avse en åtgärd som innebär att en näringsidkare förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller åläggs att tillhandahålla tekniska hjälpmedel till konsumenter med stöd av avtalsvillkorslagen eller marknadsföringslagen. När en talan ska få avse särskild avgift eller annan liknande avgift bör detta framgå uttryckligen av lag. I lagen ska det alltså anges att en grupptalan i domstol får avse ett åläggande att betala särskild avgift enligt radio- och tv-lagen vid överträdelser av bestämmelser om produktplacering, sponsring och reklam i tv-sändning, beställ-tv och på videoplattformar. Den situation som *Myndigheten för press, radio och tv* uppmärksammar, att en särskild avgift enligt 17 kap. 5 a § radio- och tv-lagen får åläggas en leverantör av en medietjänst som inte följer ett beslut om tillgänglighet enligt 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen, genomför artikel 7 i AV-direktivet. Denna typ av beslut faller därmed utanför grupptalandirektivets tillämpningsområde. Regeringens förslag innebär alltså inte att en godkänd enhet har rätt att ansöka hos förvaltningsmyndighet om en sådan avgift som nu har beskrivits.

Som *Finansinspektionen* förordar bör bestämmelsen om vad en grupptalan vid förvaltningsmyndighet kan avse utformas som en självständig bestämmelse och inte hänvisa tillbaka till den bestämmelse som gäller för talan i domstol. För sådan grupptalan anser regeringen att det bör framgå av lagen att en godkänd enhet har rätt att ansöka hos en myndighet om en åtgärd som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas att fortsätta med en överträdelse. Därigenom används den terminologi som förekommer i grupptalandirektivet, vilket säkerställer ett korrekt genom-

förande av direktivet. Myndigheten ska endast vara skyldig att pröva ansökningar om åtgärder som myndigheten har befogenhet att besluta om, vilket bör framgå av lagen.

Utredningen föreslår att tillägget ”annan jämförbar åtgärd” ska användas för att täcka in åtgärder som inte faller in under begreppen föreläggande eller åläggande. Med den utformning av bestämmelsen som regeringen föreslår väger dessa argument inte lika tungt. Till det kommer att – som *Näringslivets Regelnämnd*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Sveriges Annonörer* och *Svenskt Näringsliv* är inne på – uttryckssättet är något oprecist och avviker från gruppptalandirektivets utformning. I likhet med dessa remissinstanser anser regeringen att det inte finns anledning att gå längre än direktivets ordalydelse när det gäller vad som omfattas av åtgärder för förbudsföreläggande.

Det är mot bakgrund av gruppptalandirektivets utformning inte görligt att, som Finansinspektionen och *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att det finns behov av, mer fullständigt beskriva vilka åtgärder som en godkänd enhet kan ansöka om hos en förvaltningsmyndighet. Som framgår av den nya lagens föreslagna tillämpningsområde omfattar den dock även bestämmelser som genomför eller kompletterar de rättsakter som omfattas av gruppptalandirektivets tillämpningsområde (se avsnitt 6), vilket *Integritetsskyddsmyndigheten* efterfrågat ett förtydligande kring. Den nya lagen om gruppptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen ger inte myndigheterna några nya befogenheter att vidta åtgärder om förbudsföreläggande. De beslut som myndigheterna kommer att kunna fatta med anledning av en ansökan från en godkänd enhet kan endast avse sådana åtgärder som myndigheten har befogenhet att besluta om. Så som redogjorts för tidigare anges i skäl 15 till gruppptalandirektivet att direktivet inte bör påverka de rättsakter som förtecknas i bilaga I och bör därför inte ersätta eventuella efterlevnadsmekanismer som dessa rättsakter skulle kunna innehålla (se avsnitt 9.3). Om gränsdragningsproblem skulle uppstå i ett enskilt fall om vad som faller innanför eller utanför det som avses med en åtgärd för förbudsföreläggande i gruppptalandirektivet är det en fråga för rättstillämpningen och ytterst EU-domstolen att bedöma.

Med den nu beskrivna utformningen av lagregleringen framgår det enligt regeringen på ett tydligt sätt vid vilken domstol respektive åtgärd för förbudsföreläggande väcks. Forumreglerna innebär ingen ändring i sak utan återspeglar vad som redan gäller för respektive område. Det finns därmed inte, så som *Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen)* efterfrågar, behov av några ytterligare klargöranden i detta avseende.

10 Gruppptalan om åtgärder för gottgörelse

10.1 De anspråk en godkänd enhet ska kunna väcka talan om

Regeringens förslag: En gruppptalan vid domstol om en åtgärd för gottgörelse ska få avse

- anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål, eller
- skadestånd enligt marknadsföringslagen.

Vid en sådan talan ska lagen om grupprättegång tillämpas med undantag för bestämmelserna om talerätt, bestämmelsen om kärandens lämplighet att företräda gruppmedlemmarna som förutsättning för att en gruppptalan ska få tas upp till prövning och bestämmelserna om byte av kärande.

När det gäller gruppptalan om skadestånd enligt marknadsföringslagen ska inte heller bestämmelsen om behörig domstol i lagen om grupprättegång tillämpas. Patent- och marknadsdomstolen ska vara behörig domstol att pröva en sådan talan.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Enligt utredningens förslag undantas inte bestämmelserna om byte av kärande i lagen om grupprättegång från tillämpningen vid en gruppptalan om gottgörelse.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Hovrätten för Nedre Norrland* uppmärksammar att 21 § lagen om grupprättegång hänvisar till 4–6 §§ i samma lag och överlämnar för övervägande om även denna bestämmelse bör undantas. *Konsumentverket* påtalar att gruppptalan avseende gottgörelse i Patent- och marknadsdomstolen bara kommer att kunna väckas under de förutsättningar som anges i 37 § marknadsföringslagen och att Patent- och marknadsdomstolen är exklusivt forum. Det kommer därför inte gå att inom ramen för en sådan talan även framställa krav om en åtgärd för gottgörelse som ska prövas av allmän domstol. Om en större grupp konsumenter drabbas av samma otillbörliga marknadsföringsåtgärd och den orsakar såväl ekonomisk skada enligt 37 § marknadsföringslagen som behov av t.ex. reparation eller hävning måste därmed talan föras i två olika domstolar. Konsumentverket ifrågasätter om direktivets syfte om en ändamålsenlig och effektiv processuell mekanism för gruppptalan om åtgärder för gottgörelse därmed är uppfyllt. *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen)* framhåller att det inte med enkelhet går att utläsa vilken domstol som är behörig i vilka frågor enligt utredningens förslag. Vidare anför domstolen att utredningens förslag ger intrycket att lagen om grupprättegång skulle vara tillämplig generellt för talan som förs enligt den nya lagen och att det med hänsyn till detta inte är i alla hänseenden tydligt hur den föreslagna lagen förhåller sig till lagen om grupprättegång.

Uppsala universitet påpekar att det förhållandet att bestämmelsen om att käranden med hänsyn till sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra en gruppptalan och förhållandena i övrigt ska vara lämpad

att företräda gruppmedlemmarna i målet i 8 § 5 lagen om grupprättegång inte ska tillämpas innebär att det inte kommer att göras någon bedömning av kopplingen mellan den godkända enheten och gruppen konsumenter i det enskilda fallet. Universitetet anser att en bedömning av kändans lämplighet i förhållande till hur gruppen sammansätts och organiseras bör ingå som ett led i bedömningen av gruppens lämplighet, som fortfarande ska göras enligt 8 § 1–4 lagen om grupprättegång.

Skälen för regeringens förslag

Åtgärder för gottgörelse

Godkända enheter ska enligt grupptalandirektivet, förutom en rätt att väcka grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande, ha möjlighet att väcka grupptalan om åtgärder för gottgörelse. Direktivet ställer således krav på att minst en processuell mekanism för grupptalan om åtgärder för gottgörelse ska finnas tillgänglig i varje medlemsstat (artikel 1.2 och skäl 7). Det står medlemsstaterna fritt att bestämma om den processuella mekanismen ska utformas som en del av en befintlig mekanism eller som en del av en ny processuell mekanism (skäl 11).

Genom en åtgärd för gottgörelse ska näringsidkaren åläggas att tillhandahålla berörda konsumenter avhjälpande åtgärder (artikel 9.1). Åtgärder för gottgörelse definieras i direktivet som en åtgärd som kräver att näringsidkaren tillhandahåller berörda konsumenter avhjälpande åtgärder såsom ersättning, reparation, byte, prisavdrag, hävande av avtal eller återbetalning av erlagt pris, beroende på vad som är lämpligt och på det sätt som är möjligt enligt unionsrätten eller nationell rätt (artikel 3.10).

Grupptalan enligt lagen om grupprättegång

I svensk rätt finns redan en processuell mekanism för grupptalan i lagen om grupprättegång. En grupprättegång får enligt lagen avse anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål (2 § första stycket). Lagen om grupprättegång är inte begränsad till något särskilt rättsområde. En grupptalan kan avse alla slags anspråk som prövas av allmän domstol. Enligt lagen om grupprättegång finns således en möjlighet att väcka talan om det som i grupptalandirektivet benämns som åtgärder för gottgörelse.

För att genomföra grupptalandirektivet bör en godkänd enhet ges rätt att väcka grupptalan om anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål. Vid en sådan talan ska lagen om grupprättegång tillämpas. Lagen om grupprättegång kommer dock inte att vara generellt tillämplig för talan som förs enligt den nya lagen, vilket *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen)* menar att utredningens förslag kan tolkas som. Eftersom godkända enheters talerätt kommer att regleras i lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen ska bestämmelserna om talerätt i lagen om grupprättegång inte tillämpas vid en sådan grupptalan. I lagen bör det av tydlighetsskäl anges att bestämmelserna om talerätt i 4–7 §§ lagen om grupprättegång inte ska tillämpas.

Medlemsstaterna är enligt grupptalandirektivet skyldiga att säkerställa att en godkänd enhet har rätt att väcka talan vid deras domstolar eller

Prop. 2022/23:136 administrativa myndigheter. De kriterier som en konsumentorganisation eller ett offentligt organ ska uppfylla för att godkännas som enhet framgår av direktivet och det är inte tillåtet för medlemsstaterna att uppställa andra kriterier för en godkänd enhets talerätt. Bestämmelsen i 8 § 5 lagen om grupprättegång, om kändandens lämplighet att företräda gruppmedlemmarna, ska alltså inte heller tillämpas. Sett i sin helhet är regelverket enligt regeringen väl avvägt och möjliggör den typ av bedömning av en grupps lämplighet som *Uppsala universitet* efterfrågar, samtidigt som kraven i grupptalandirektivet uppfylls.

Lagrådet uppmärksammar, i likhet med *Hovrätten för Nedre Norrland*, att bestämmelserna om talerätt i 4–7 §§ lagen om grupprättegång blir indirekt tillämpliga genom reglerna om byte av kändande i 21 § i samma lag och framhåller att det inte framgår hur reglerna om byte av kändande är tänkt att tillämpas vid en grupptalan enligt den nya lagen. Lagrådet föreslår att även 21 § lagen om grupprättegång undantas från tillämpningsområdet för en grupptalan om gottgörelse. Regeringen instämmer i dessa synpunkter och anser att 21 § lagen om grupprättegång bör undantas från tillämpningsområdet. Eftersom 22 §, som reglerar byte av kändande i andra fall, hänvisar till 21 § bör även den bestämmelsen undantas.

Skadestånd enligt 37 § marknadsföringslagen

I marknadsföringslagen finns i 37 § en särskild bestämmelse om skadestånd vid överträdelse av vissa förbud eller ålägganden. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud eller åläggande som har meddelats med stöd av 23, 24 eller 25 §, eller mot 7 §, eller mot 8 § och någon av bestämmelserna i 9, 10, 12–17 §§, eller mot någon av bestämmelserna i 18–22 a §§, eller mot någon av punkterna i bilaga I till direktivet om otillbörliga affärsmetoder (den s.k. svarta listan) ska ersätta den skada som därigenom uppkommer för en konsument eller någon annan näringsidkare. En sådan talan ska väckas vid Patent- och marknadsdomstolen (46 a §). Någon möjlighet att väcka en talan om skadestånd enligt 37 § marknadsföringslagen som en grupptalan finns inte. Det är över huvud taget inte möjligt att föra en talan som grundas på marknadsföringslagen som en grupprättegång, eftersom sådana tvister faller utanför tillämpningsområdet för lagen om grupprättegång (se prop. 2015/16:57 s. 143).

Enligt förarbetena till 37 § marknadsföringslagen (se prop. 1994/95:123 s. 108–109 och 178–179) är syftet med skadeståndet att reglerna ska verka förebyggande och ge goda förutsättningar för att ekonomiskt kompensera de som har lidit skada till följd av otillbörliga marknadsföringsåtgärder. Vidare framgår att bestämmelsen i första hand tar sikte på det utomobligatoriska området, dvs. situationer där det inte finns ett avtalsförhållande mellan parterna som kan grunda rätt till skadestånd. Därutöver framgår att skadeståndet endast avser ren förmögenhetsskada. I frågor om bl.a. uppsåt, oaktsamhet, adekvat kausalitet och bevisbörda gäller allmänna skadeståndsrättsliga principer. I förarbetena (se prop. 1994/95:123 s. 112 och 179) konstateras vidare att konsumenter i de flesta fall inte lider någon ersättningsgill skada i samband med otillbörlig marknadsföring. Som exempel på när skadestånd kan bli aktuellt anges att en konsument genom vilseledande reklam lockats att åka till ett försäljningsställe. Resekost-

naderna kan i ett sådant fall utgöra en ersättningsgill skada. Detsamma gäller eventuell förlorad arbetsinkomst för den tid som har lagts ned.

I situationer när en uppgift har påverkat en konsuments köp av en produkt eller tjänst, så att fel har uppkommit i avtalsrättslig mening, finns en möjlighet att väcka grupptalan om en åtgärd för gottgörelse i enlighet med bestämmelserna i lagen om grupprättegång.

Grupptalandirektivet innebär en skyldighet för medlemsstaterna att säkerställa att konsumenter har rätt att väcka grupptalan om åtgärder för gottgörelse vid överträdelser av bestämmelserna i bilagan till direktivet. Det finns ingen begränsning i direktivet till fall där det finns ett avtalsrättsligt förhållande. Utformningen av direktivet medför att godkända enheter behöver ges rätt att väcka grupptalan även om skadestånd enligt marknadsföringslagen. Vid en sådan grupptalan bör lagen om grupprättegång tillämpas, med undantag för 8 § 5, bestämmelserna om talerätt och om byte av kärke.

En talan om skadestånd enligt marknadsföringslagen prövas av Patent- och marknadsdomstolen, som i dag inte är behörig att pröva mål enligt lagen om grupprättegång. Vid bedömningen av var en grupptalan om skadestånd enligt marknadsföringslagen ska föras bör en utgångspunkt vara att behörighetsregeln är densamma när det är fråga om en grupptalan om sådant skadestånd som när det rör sig om en individuell talan. Att ändra behörighetsregeln för en talan enligt 37 § marknadsföringslagen – och låta en sådan tvist prövas av domstol som är behörig enligt vad som följer av reglerna om grupprättegång – skulle strida mot syftet att sammanföra marknadsrättsliga mål vid en domstol. Den lämpligaste lösningen är därför att Patent- och marknadsdomstolen blir behörig domstol att handlägga även en grupptalan om sådan ersättning. Vid en sådan talan kommer således inte 3 § lagen om grupprättegång om behörig domstol att tillämpas. När det gäller anspråk som tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål är det de allmänt gällande reglerna om behörig domstol som avgör var talan kan väckas, vilket *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen)* lyft behovet av klargöranden kring. Enligt regeringen finns det inte skäl att tynga lagtexten med att uttryckligen ange det i den nya lagen.

Som *Konsumentverket* beskriver skulle situationen kunna uppstå att en marknadsföringsåtgärd prövas både i allmän domstol och, i den del som avser skadestånd enligt 37 § marknadsföringslagen, i Patent- och marknadsdomstolen. Grupptalandirektivet ställer dock inte krav på att prövningen ska kunna ske inom ramen för en och samma talan. Det finns därför inte anledning att införa särskilda regler för den nu beskrivna situationen.

10.2 Gruppens bestämning

Regeringens bedömning: Den svenska regleringen i lagen om grupprättegång som innebär att gruppen avgränsas efter ett anmälningsförfarande (på engelska *opt in*) stämmer överens med artiklarna i grupptalandirektivet som handlar om gruppens bestämning. Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av direktivet i denna del.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Näringslivets delegation för marknadsrätt, Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svenska Bankföreningen, Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonser* instämmer av principiella och praktiska skäl i utredningens bedömning att lagförslaget ska bygga på opt in. De framhåller att det är en rättssäkerhetsfråga att inte dras in i en rättsprocess utan vetskap om den.

Konsumentverket anser att ett opt out-förfarande både ur ett rättsekonomiskt och rättssäkerhetsmässigt perspektiv hade varit att föredra, möjligen med en begränsning avseende skadebeloppet. Det skulle enligt myndigheten motverka risken för att konsumenter förlorar möjligheten att delta på grund av att anmälan kommer in för tidigt eller för sent och på ett bättre sätt värna de konsumenter som inte har möjlighet eller förmåga att vara aktiva på det sätt som det nuvarande systemet med opt in kräver. Även *Pensionärernas riksorganisation* förordar ett opt out-förfarande, för att direktivet ska få genomslag och fungera i en svensk kontext samt bidra till att en gruppitalan kan få så många deltagare som möjligt. *Sveriges Konsumenter* har liknande synpunkter och anför att ett opt out-förfarande i regel leder till större grupper, vilket stärker den enskildes rättsskydd. Enligt *Sveriges Konsumenter* är de skäl som utredningen har anfört inte tillräckligt starka för att inte öppna upp för en sådan ordning, utan möjligheterna för en sådan bör fortsätta utredas eller kartläggas, särskilt för de fall där det omtvistade beloppet är litet men berör många konsumenter och skadan för konsumentkollektivet som helhet därigenom blir stor.

Uppsala universitet instämmer i utredningens uppfattning att det finns flera goda skäl att i samband med införlivandet av direktivet överväga någon form av opt out-system och förordar att den genomgång som utredningen påtalar vidtas. *Kapatens* framhåller att opt out leder till större grupper och således större ersättningskrav än vad som annars blir fallet, vilket möjliggör nödvändig finansiering från kommersiella aktörer och stärker den enskildes rättsskydd. *Kapatens* pekar på att ett mycket litet antal grupprättegångar har drivits under den tjuogoårsperiod som lagen om grupprättegång har varit i kraft. För att tredjepartsfinansiering över huvud taget ska aktualiseras krävs enligt *Kapatens* att kravet är av stor omfattning och för att den nya lagen ska få någon verklig effekt och uppnå syftet med direktivet krävs att Sverige inför en opt out-modell som medför att grupperna och kraven blir mer omfattande och skapar intresse från kommersiella tredjepartsfinansiärer.

Skälen för regeringens bedömning: Grupptalandirektivet överlämnar i artikel 9.2 åt medlemsstaterna att välja om och hur – och i så fall i vilket skede – det ska krävas att konsumenter uttryckligen måste ange att de vill företrädas av den godkända enheten (på engelska *opt in*) eller om de konsumenter som omfattas av beskrivningen av gruppen ska ges automatisk grupptillhörighet, med eventuell möjlighet att begära utträde från gruppen (på engelska *opt out*). Om en gruppmedlem inte har sitt stadigvarande boende i det land där talan väcks ställer direktivet emellertid krav på ett anmälningsförfarande, dvs. opt in, för att en konsument ska bli bunden av ett beslut eller en dom i målet (artikel 9.3).

Lagen om grupprättegång bygger på en opt in-modell och svensk rätt är därmed i överensstämmelse med grupptalandirektivet. Utredningen har

dock övervägt om förslag ska lämnas om ett opt out-förfarande, i någon form, för grupp-talan som enbart omfattar gruppmedlemmar i Sverige. Den har konstaterat att det skulle kräva en ordentlig genomgång och analys av situationen på konsumentområdet, inkluderande samråd med såväl organisationer som företrädare konsumentintressen som näringslivsintressen. Enligt utredningen skulle ett antal avgränsningar av en opt out-ordning behöva övervägas, liksom vilken lagteknisk lösning som skulle väljas och hur rättssäkerhetsgarantierna skulle utformas. Utredningen har inte ansett att det har varit möjligt att göra detta inom ramen för den.

Som *Kapatens*, *Pensionärernas riksorganisation* och *Sveriges Konsumenter* anför som skäl för ett opt out-förfarande kan ett sådant i regel förväntas leda till större grupper, vilket förstärker den enskildes rättsskydd. Det gäller särskilt när många personer har ett anspråk som för var och en rör ett litet belopp. Genom att talan omfattar många anspråkshavare blir de processekonomiska vinsterna större. Risken för upprepat processande kan också förväntas minska, något som ökar svarandenas trygghet och minskar risken för motstridiga avgöranden. Sedan lagen om grupprättegång infördes har, som *Kapatens* påpekar, antalet grupprättegångar varit få till antalet. I likhet med vad *Kapatens*, *Konsumentverket*, *Pensionärernas riksorganisation*, *Sveriges Konsumenter* och *Uppsala universitet* anser kan det inte uteslutas att det opt in-förfarande som valdes kan vara en bidragande orsak till detta. Det talar i viss utsträckning för att någon form av opt out-förfarande bör övervägas på nytt. Som *Konsumentverket* beskriver skulle ett sådant förfarande också kunna medföra att konsumenter som inte har möjlighet eller förmåga att vara aktiva på det sätt som det nuvarande systemet med opt in kräver, får till stånd en prövning av sina anspråk. I linje med vad *Kapatens* anför skulle en opt out-modell också kunna förväntas i vissa fall skapa intresse från tredjepartsfinansiärer och därmed möjliggöra för konsumenter att få sina krav prövade i fall där så annars inte skulle ha blivit fallet.

Som anføres av *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonssörer* kan dock även argument mot ett opt out-förfarande anföras. Ett sådant motargument, som flera av dessa remissinstanser pekar på, är att personer riskerar att omfattas av en rättsprocess utan att veta om det. Under beredningen av lagen om grupprättegång förde flera remissinstanser också fram risken för missbruk genom att företaget utsätts för otillbörliga påtryckningar, på engelska *legal blackmail* (se prop. 2001/02:107 s. 29–31 och 137).

I och för sig får det sägas finnas fördelar med någon form av opt out-system. Regeringen delar dock utredningens uppfattning att det – till skillnad från vad *Sveriges Konsumenter* m.fl. remissinstanser anser – inte finns förutsättningar att införa ett sådant system i detta lagstiftningsärende. Detta gäller även om systemet skulle begränsas avseende skadebeloppet eller till fall där det omtvistade beloppet är litet men berör många konsumenter, som *Konsumentverket* respektive *Sveriges Konsumenter* föreslår.

Regeringens bedömning: Bestämmelserna i rättegångsbalken om pågående rättegång och om verkställighet i utsökningsbalken stämmer överens med grupptalandirektivets motsvarande reglering. Några lagändringar krävs därför inte vid genomförandet av direktivet i denna del.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Medlemsstaterna ska enligt grupptalandirektivet ha regler som innebär att konsumenter som företräds i en grupptalan inte ska kunna företrädas i annan grupptalan rörande samma sak och mot samma näringsidkare och inte heller kunna väcka individuell talan rörande samma sak och mot samma näringsidkare (artikel 9.4 första meningen). Regler ska även finnas för att säkerställa att konsumenter inte tar emot ersättning mer än en gång för samma sak mot samma näringsidkare (artikel 9.4 andra meningen).

Enligt 15 § lagen om grupprättegång ska en gruppmedlem likställas med part vid tillämpning av bl.a. rättegångsbalkens regler om pågående rättegång (litispensens). I 13 kap. 6 § rättegångsbalken anges att en ny talan angående en fråga som redan är föremål för rättegång mellan samma parter inte får tas upp till prövning. Eftersom en gruppmedlem likställs med part vid tillämpning av bestämmelsen hindrar en pågående individuell talan att saken prövas i en senare väckt grupptalan. Vidare är en pågående grupptalan rättegångshinder för att inleda en ny grupptalan eller en individuell talan angående samma sak och med samma parter eller gruppmedlemmar inblandade. Svensk rätt är således i överensstämmelse med artikel 9.4 första meningen.

I en pågående grupprättegång står det svaranden fritt att invända att betalning redan har skett till en gruppmedlem. Det utgör i så fall en bevisfråga, som får behandlas inom ramen för rättegången. Regelverket som gäller vid verkställighet säkerställer att en konsument inte kan ta emot ersättning flera gånger för samma sak från en näringsidkare. En fordran som har fastställs genom en dom eller ett beslut utgör en exekutionstitel som kan verkställas i enlighet med utsökningsbalkens bestämmelser. Om en näringsidkare har betalat efter det att en dom har vunnit laga kraft kan en invändning om betalning göras i verkställighetsärendet, vilket kan leda till att det finns hinder mot verkställighet. Det krävs inga ytterligare bestämmelser för att svensk rätt ska vara i överensstämmelse med direktivets krav såvitt avser artikel 9.4 andra meningen.

10.4 Beskrivning av gruppen

Regeringens bedömning: Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av grupptalandirektivets bestämmelse om beskrivning av den grupp konsumenter som har rätt att dra nytta av avhjälpande åtgärder.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Om en åtgärd för gottgörelse inte anger de enskilda konsumenter som har rätt att dra nytta av de avhjälpande åtgärder som föreskrivs genom åtgärden för gottgörelse ska den åtminstone beskriva den grupp konsumenter som har rätt att dra nytta av dessa avhjälpande åtgärder (artikel 9.5 i grupptalandirektivet).

Enligt lagen om grupprättegång ska gruppledningarna som huvudregel anges med namn och adress när talan väcks (9 § andra stycket). Uppgifterna får utelämnas om de inte behövs för målets handläggning. Gruppen måste dock beskrivas så att det blir möjligt för domstolen att urskilja en bestämd grupp (se prop. 2001/02:107 s. 47). Personer som har intresse i saken ska med utgångspunkt från gruppens beskrivning kunna utläsa om de genom en anmälan till domstolen kan komma att omfattas av grupptalan. Bestämmelsen stämmer överens med grupptalandirektivets krav i artikel 9.5.

Enligt 14 § lagen om grupprättegång ska en gruppledning som inte skriftligen inom den tid som rätten bestämmer har anmält till domstolen att han eller hon vill omfattas av grupptalan anses ha trätt ur gruppen. När tiden för anmälan har gått ut är den situation som anges i artikel 9.5 således inte aktuell längre, eftersom det då står klart vilka gruppledningar som ingår i gruppen.

10.5 Direkt tillgång till gottgörelsen

Regeringens bedömning: Förfarandet enligt lagen om grupprättegång motsvarar de krav som grupptalandirektivet ställer när det gäller tillgång till gottgörelsen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Medlemsstaterna ska säkerställa att konsumenter genom en åtgärd för gottgörelse har rätt att dra nytta av de avhjälpande åtgärder som tillhandahålls genom åtgärden utan att behöva väcka en separat talan (artikel 9.6 i grupptalandirektivet). Som ett exempel på ett krav på separat förfarande anges i skäl 50 till direktivet en skyldighet för konsumenten att väcka individuell talan vid en domstol eller administrativ myndighet om kvantifiering av skadan. Enligt samma skäl bör det dock vara möjligt att kräva att en konsument – för att få sina avhjälpande åtgärder – ska vidta vissa åtgärder, såsom att t.ex. ge sig till känna hos den enhet som ansvarar för att åtgärden för gottgörelse verkställs.

Enligt lagen om grupprättegång är det möjligt att väcka såväl en fullgörelse- som en fastställsetalan. Till skillnad från vid en fullgörelsetalan krävs i regel att ytterligare åtgärder vidtas för att käranden ska kunna dra nytta av avhjälpande åtgärder om en talan har förts som en fastställsetalan, dvs. en talan för att slå fast om det är fråga om ett visst rättsför-

Prop. 2022/23:136 hållande eller inte (jfr 13 kap. 2 § rättegångsbalken). Ett avgörande i fastställelsemålet kan t.ex. behöva följas av en ytterligare rättegång i form av en fullgörelsetalan.

En fullgörelsetalan lever upp till grupptalandirektivets krav i artikel 9.6. Även om en fastställsetalan i och för sig inte gör det krävs det enligt regeringens mening inte några lagändringar med anledning av artikel 9.6, eftersom det alltid finns möjlighet för en godkänd enhet att välja att föra en fullgörelsetalan. Om en godkänd enhet inte hade rätt att föra en fastställsetalan skulle det också leda till ett sämre skydd för konsumenterna när det är en godkänd enhet som väcker en grupptalan jämfört med andra fall av grupptalan.

10.6 Tidsfrister för att dra nytta av åtgärder för gottgörelse

Regeringens förslag: Om en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse har bifallits genom att ett belopp har tillerkänts gruppen med den godkända enheten som företrädare för gruppen ska den godkända enheten få bestämma en tidsfrist inom vilken var och en av gruppmedlemmarna kan göra anspråk på de medel som medlemmen har rätt till. Tidsfristen får inte vara kortare än tre månader och ska löpa från den dag den godkända enheten informerar gruppmedlemmen om att en utbetalning är aktuell och begär in de uppgifter som behövs för att betala ut medlen. En gruppmedlem som inte gör något anspråk inom tidsfristen ska förlora sin rätt till medlen.

Medel som en gruppmedlem inte har gjort anspråk på ska fördelas mellan övriga gruppmedlemmar, om utbetalningen kan ske i samband med att det belopp som en gruppmedlem har rätt till enligt domen betalas ut. Om så inte kan ske ska sådana medel fördelas mellan övriga gruppmedlemmar om beloppet uppgår till minst 100 kronor per gruppmedlem. Annars ska medlen tillfalla den godkända enheten.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext är annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Konsumentverket* delar utredningens uppfattning att eventuella överskott inte ska återbetalas till svaranden, eftersom det motsatta skulle minska skadeståndets preventiva funktion. Myndigheten anser att frågan om förenklad beräkning av skadestånd, s.k. schablonisering, bör utredas för att ytterligare stärka balansen mellan konsumenter och näringsidkare.

Sveriges Konsumenter har inga invändningar mot förslaget att en gruppmedlem som inte ger sig tillkänna inom den tre månader långa tidsfristen förlorar sin rätt till medlen. Organisationen anför att det dessutom skulle kunna vara i konsumentkollektivets intresse om fördelningen av medel som ingen gruppmedlem har gjort anspråk på även kan tillfalla en finansiär av en tvist, om en godkänd enhet vill träffa en sådan överenskommelse. Den föreslår att en godkänd enhet ska kunna komma överens med en finansiär om ett lägre baspris med tillägg för att finansiären kan tillgodo-

räkna sig överskjutande belopp som ingen enskild medlem gör anspråk på. *Kapatens* har liknande synpunkter och motsätter sig utredningens förslag samt anser att bestämmelsen bör utformas så att även en tredjeparts-finansiär ska kunna ta del av den del av gottgörelsen som ingen berättigad gruppmedlem gör anspråk på. Det skulle, enligt *Kapatens*, kunna göra att basersättningen till en tvistfinansiär vid framgång kan hållas nere och begränsa utrymmet för att konsumenter sätts i en situation som i själva verket är mer fördelaktig än vad konsumenten är berättigad till.

Näringslivets delegation för marknadsrätt, Näringslivets Regelnämnd, Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svenska Bankföreningen, Svenskt Näringsliv och *Sveriges Annonörer* ifrågasätter varför det skulle krävas särskilda regler om skadestånd som en gruppmedlem inte gör anspråk på. Enligt dem utgör ordningen ett avsteg från principen om att skadestånd ska ha en reparativ funktion och den ligger inte i linje med det som anges i direktivet som att straffskadestånd ska undvikas. Dessa remissinstanser anser att det inte har visats några bärande skäl för att införa sådana bestämmelser, i synnerhet som de bakomliggande direktivbestämmelserna är fakultativa. Svenskt Näringsliv framhåller att det finns en risk för att gruppmedlemmar kan göra en vinst genom att konsumenter avstår sitt skadestånd, vilket enligt organisationen framstår som svårmotiverat.

Skälen för regeringens förslag

Tidsfristen för att göra anspråk på medel

Grupptalandirektivet ställer i artikel 9.7 (se även skäl 51) krav på medlemsstaterna att fastställa eller behålla regler om tidsfrister, såsom preskriptionsfrister, för att enskilda konsumenter ska kunna dra nytta av åtgärder för gottgörelse. Medlemsstaterna får fastställa regler om användningen av utestående medel för gottgörelse som inte utnyttjas inom de fastställda tidsgränserna.

I svensk rätt finns inte – förutom allmänna bestämmelser om preskription – sedan tidigare bestämmelser om tidsfrister som en gruppmedlem efter en grupprättegång ska iakttä för att kunna dra nytta av åtgärder för gottgörelse. Eftersom gruppen bestäms enligt opt in-principen står det vid domens meddelande klart vilka gruppmedlemmar som omfattas av domen och vilka anspråk respektive gruppmedlem har. Hur domslutet utformas i fråga om vem svaranden ska betala till beror dock på hur käranden har utformat sin talan i målet.

Det mest närliggande sättet att formulera domslutet i en grupprättegång är att ange vad svaranden ska betala till var och en av gruppmedlemmarna i målet. En dom i en grupprättegång skiljer sig då inte från vad som gäller för andra domar. Om svaranden inte betalar kan var och en av gruppmedlemmarna begära verkställighet av domen. Den enda tidsfrist en gruppmedlem har att iakttä i en sådan situation är bestämmelserna om preskription i preskriptionslagen (1981:130), som rör förhållandet till svaranden.

Utredningen behandlar även den situationen att ett domslut kan behöva utformas på så sätt att svaranden förpliktas att betala ett visst belopp till käranden som företrädare för gruppen, som därefter har att fördela beloppet mellan gruppmedlemmarna enligt vad som framgår av domen.

I de flesta fall bör medlen kunna fördelas av den godkända enheten (käranden) utan större praktiska svårigheter, eftersom käranden har upp-

Prop. 2022/23:136 gifter om gruppmedlemmarna. Det kan dock inträffa att en gruppmedlem av olika anledningar inte går att nå. I en sådan situation krävs det enligt direktivet att det finns en bestämmelse om en tidsfrist som anger inom vilken tid en gruppmedlem måste kontakta den godkända enheten för att göra sitt anspråk gällande.

Det finns ingen lagreglering på andra områden med tidsfrister som är jämförbara med en sådan tidsfrist som grupptalandirektivet kräver. Ett möjligt alternativ är att låta den allmänna preskriptionstiden gälla även i förhållandet mellan den godkända enheten och gruppmedlemmarna. Det har dock den nackdelen att enheten kan bli ansvarig för att förvalta medel som ingen gör anspråk på under en lång tid. Även med en sådan ordning skulle det behöva regleras vad som ska hända med medlen när preskription har inträtt, i vart fall om de inte ska tillfalla den godkända enheten.

Vissertligen är det rimligt att kräva att en gruppmedlem, som har valt att omfattas av en grupptalan, agerar för att få del av medel som har tillerkänts gruppmedlemmarna efter en grupptalan. Det måste dock vara tydligt vad som krävs av honom eller henne. Sådan information bör ingå i de under rättelser som gruppmedlemmar ska få enligt 13 § lagen om grupprättegång.

En ytterligare utgångspunkt är att lagstiftningen inte alltför detaljerat bör reglera hur medlen ska vidarebefordras till gruppmedlemmarna. Om en godkänd enhet har getts rätten att föra en process för gruppmedlemmarnas räkning bör den också kunna ges förtroendet att hantera förfarandet efter en processvinst, så att medlen kommer gruppmedlemmarna till del.

Den godkända enheten bör alltså själv få avgöra hur utbetalningen ska göras och vilka tidsfrister i det enskilda fallet som ska gälla för en gruppmedlem att agera för att få del av de medel som enligt domen i förlängningen tillkommer honom eller henne. Däremot kan det finnas skäl att, som ett skydd för gruppmedlemmarna, i lag bestämma en viss minsta tidsfrist för agerandet. Det bör också anges vad som ska gälla för medel som ingen gör anspråk på.

En tidsfrist kan knappast börja löpa från dagen för dom eller laga kraft. Det är ju inte säkert att svaranden betalar direkt. Det är inte heller lämpligt att bestämma fristen med utgångspunkt i betalningen. I stället bör den börja löpa från det datum den godkända enheten informerar om att en utbetalning är aktuell och begär uppgifter från en gruppmedlem för att kunna genomföra utbetalningen. För att gruppmedlemmar som den godkända enheten inte har kunnat komma i kontakt med ska ha en praktisk möjlighet att kunna göra sitt anspråk gällande bör tiden inte få sättas kortare än tre månader. Som *Sveriges Konsumenter* är inne på framstår det som en lämplig tidsfrist.

Fördelning av medel som inte tagits i anspråk av en gruppmedlem

Frågan är då vad som ska hända med medel som gruppmedlemmar inte har gjort anspråk på inom den tidsfrist som den godkända enheten har bestämt. Medlemsstaterna får enligt grupptalandirektivet fastställa regler om användningen av sådana medel. Till skillnad från *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Näringslivets Regelrådet*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Annonssörer* anser regeringen att det finns skäl att införa särskilda regler

om medel som en gruppmedlem inte gör anspråk på. Som dessa remissinstanser påpekar framgår det av grupptalandirektivet att straffskadestånd ska undvikas (skäl 10 till direktivet). Att använda den möjlighet som uttryckligen föreskrivs i direktivet om användningen av utestående medel för gottgörelse kan dock inte anses vara i strid med denna ambition.

Som framgår i avsnitt 11.4 föreslår regeringen ingen modell med en fond som har till ändamål att finansiera grupprättegångar. De alternativ som kvarstår är att fördela medlen mellan resterande gruppmedlemmar, att återbetala beloppet till svaranden eller att låta den godkända enheten behålla beloppet.

Enligt regeringens mening, och i likhet med vad *Konsumentverket* anser, bör medlen inte återgå till svaranden. I de aktuella fallen finns en dom som slår fast att svaranden ska svara för en överträdelse som har drabbat gruppmedlemmarna, med det belopp som anges i domen. Att en gruppmedlem av någon anledning inte gör sitt anspråk gällande inom den tidsfrist som gäller innebär inte att svaranden bör ha rätt till den delen av det utdömda beloppet.

En naturligare lösning är att utestående medel fördelas mellan övriga gruppmedlemmar. Dessa har som grupp tillerkänts det av domstolen utdömda beloppet. Om en gruppmedlem av någon anledning inte har kunnat få sin andel utbetald är det därför rimligt att låta övriga gruppmedlemmar få dela på beloppet. Rör det sig om ett mycket litet belopp till var och en av gruppmedlemmarna kan det dock vara förenat med en alltför stor administrativ börda att fördela återstående medel.

Ett ytterligare tänkbart alternativ är att låta den godkända enheten behålla utestående medel. Enheten har ju lagt ned arbete på grupptalan och företräder konsumenters intressen på ett generellt plan. Ett sådant alternativ är dock mindre rimligt om det rör sig om utestående medel som uppgår till höga belopp.

Båda de nu angivna alternativen bygger på att gruppmedlemmarna när processen inletts har fått information om vad som gäller för att få del av medel och därmed kan anses ha godkänt ett sådant förfarande.

Vid en samlad bedömning anser regeringen att utestående medel i första hand ska fördelas mellan övriga gruppmedlemmar. Det gäller även med beaktande av att det ytterligare tillkommande beloppet för en konsument inte kan sägas ha en direkt reparativ funktion, vilket Näringslivets delegation för marknadsrätt m.fl. remissinstanser påpekar. Inte heller det förhållandet att gruppmedlemmar skulle kunna göra en viss vinst, på det sätt som Svenskt Näringsliv beskriver, medför någon annan slutsats än att det framstår som den bästa lösningen att medlen i första hand ska fördelas mellan övriga gruppmedlemmar. Enligt regeringens mening framstår en sådan ordning också som lämpligare än den typ av fördelning av medlen till en tvistfinansierare på det sätt som *Sveriges Konsumenter* och *Kapatens* förespråkar.

Det kan dock finnas situationer när undantag från den nu angivna principen bör gälla, t.ex. när det skulle bli fråga om att till en gruppmedlem fördela och betala ut ett mycket lågt belopp. Om kostnaden för att göra en utbetalning typiskt sett är högre än vad som skulle tillkomma gruppmedlemmen framstår det exempelvis inte som motiverat att kräva att den godkända enheten betalar ut medlen.

Betalning av utestående medel bör dock ofta kunna ske i samband med att det belopp som en gruppmedlem ska ha enligt domen betalas ut. Någon extra kostnad för utbetalning av utestående medel uppstår då inte. I den situationen kan utestående medel, som per gruppmedlem uppgår till ett lågt belopp, fördelas mellan övriga gruppmedlemmar utan extra kostnad. Detta blir bara aktuellt när den godkända enheten har bestämt en kort tidsfrist för gruppmedlemmarna att göra sina anspråk gällande. Utbetalningen till gruppmedlemmarna bör inte dröja längre än nödvändigt.

Det kan finnas situationer där den godkända enheten av olika anledningar bestämmer en längre tidsfrist för gruppmedlemmarna att iakttä för att göra sina anspråk gällande. Den godkända enheten bör i en sådan situation inte avvakta tidsfristens utgång innan den betalar ut medel till de gruppmedlemmar som gör anspråk på sina medel dessförinnan. Om det vid tidsfristens utgång finns utestående medel kommer dessa således att behöva betalas ut separat. Enligt regeringen ska utestående medel i en sådan situation därför endast betalas ut om beloppet per gruppmedlem uppgår till minst 100 kronor. Medel som understiger det beloppet bör i stället tillfalla käranden, dvs. den godkända enheten.

Inom ramen för detta lagstiftningsärende är det inte möjligt att genomföra en sådan utredning om förenklad beräkning av skadestånd som Konsumentverket förordar.

10.7 Inget krav på separat talan avseende överträdelsen

Regeringens bedömning: Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av grupptalandirektivets krav på att grupptalan ska kunna väckas utan att en överträdelse har fastställts på förhand genom separata förfaranden.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Godkända enheter ska kunna väcka grupptalan om en åtgärd för gottgörelse utan att en domstol eller administrativ myndighet genom separata förfaranden på förhand har fastställt en överträdelse enligt artikel 2.1 (artikel 9.8 i grupptalandirektivet). I artikel 2.1 anges tillämpningsområdet för direktivet.

En grupptalan enligt lagen om grupprättegång kan väckas utan att det dessförinnan har förts en separat talan avseende överträdelsen. Svensk rätt är således i överensstämmelse med artikel 9.8 i grupptalandirektivet. Några ändringar är därför inte nödvändiga för att tillgodose kraven i direktivet.

10.8 Rätt till ytterligare avhjälpande åtgärder

Regeringens bedömning: Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av grupptalandirektivets krav på att en

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Uppsala universitet* instämmer i utredningens bedömning att ytterligare avhjälpande åtgärder som är kumulativa och inte alternativa rättsföljder till den rättsföljd som grupptalan har avsett inte prekluderas. Formuleringen ”ytterligare avhjälpande åtgärder” kan dock, enligt universitetet, också omfatta situationer där det bara är en kvantitativ skillnad mellan den rättsföljd som döms ut och vad en enskild konsument kan vara berättigad till, avseende samma rättsföljd. Universitetet anser att det kan finnas fall där bedömningen av vad som är en och samma rättsföljd och vad som är en kumulativ rättsföljd (enligt 17 kap. 11 § rättegångsbalken) i vissa fall kan behöva ske med hänsyn till intresset av och möjligheten att begränsa en grupptalan.

Skälen för regeringens bedömning: De avhjälpande åtgärder som tillhandahålls genom åtgärder för gottgörelse inom ramen för en grupptalan ska inte påverka eventuella ytterligare avhjälpande åtgärder som konsumenterna har tillgång till enligt unionsrätten eller nationell rätt och som inte omfattades av den grupptalan (artikel 9.9 i grupptalandirektivet).

Ett avgörande enligt lagen om grupprättegång har rättskraft i förhållande till alla gruppmedlemmar som omfattas av avgörandet (29 § lagen om grupprättegång). Rättskraften innebär bl.a. att den sak som har avgjorts genom domen inte kan bli föremål för prövning i en ny rättegång. Domen har s.k. negativ rättskraft och utgör processhinder i en senare rättegång (17 kap. 11 § första och tredje styckena rättegångsbalken).

Frågan om gruppmedlemmar som genom en dom har tillerkänts avhjälpande åtgärder har rätt till ytterligare avhjälpande åtgärder får således avgöras utifrån en bedömning av den ursprungliga domens negativa rättskraft. Prövningen är beroende av vad som ska anses utgöra samma sak.

I rättsfallet NJA 1999 s. 520 konstaterade Högsta domstolen bl.a. att den negativa rättskraften omfattar den civilrättsliga rättsföljd som har blivit föremål för ett lagakraftvunnet domstolsavgörande samt alternativa och ekonomiskt likvärdiga rättsföljder. Rättskraften innebär därmed att om en köpare eller beställare väcker talan och yrkar hävning på grund av fel i varan eller tjänsten är det inte möjligt för denne att senare väcka en ny talan och begära prisavdrag avseende samma fel, oavsett om en saklig prövning av felet har skett i den första rättegången (se rättsfallet NJA 2012 s. 407, punkterna 18 och 19 med där angivna hänvisningar). Rättskraften hindrar t.ex. en ny talan om prisavdrag även när den tidigare talan om hävning har ogillats därför att yrkandet om hävning hade framställts för sent.

Det har således för domens rättskraft betydelse hur talan utformas i det aktuella målet. För det fall eventuella ytterligare avhjälpande åtgärder inte omfattas av den ursprungliga domens rättskraft står det envar fritt att göra sitt anspråk gällande i en ny process. Som *Uppsala universitet* påpekar har en grupptalan vissa särdrag i förhållande till en individuell talan. Den negativa rättskraftens omfattning har i hög utsträckning utvecklats i rättspraxis och det finns ett flertal avgöranden från Högsta domstolen på

Prop. 2022/23:136 området. Det bör även fortsättningsvis vara en fråga för rättstillämpningen att ta ställning till rättskraftsfrågor i enskilda fall.

Enligt regeringens bedömning behövs det inte några lagändringar såvitt gäller domens rättskraft med anledning av artikel 9.9 i grupptalandirektivet.

10.9 Finansiering av grupptalan om åtgärder för gottgörelse

Regeringens förslag: En grupptalan om åtgärder för gottgörelse ska inte få finansieras av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden. En tredje part som finansierar en sådan grupptalan ska inte få påverka de processuella beslut som den godkända enheten fattar på ett sätt som skadar gruppmedlemmarnas gemensamma intressen.

Om det finns anledning att misstänka att en grupptalan finansieras eller påverkas i strid med bestämmelsen ska domstolen förelägga den godkända enheten att redovisa hur talan har finansierats och om någon ändring har gjorts avseende finansieringen.

Domstolen ska kunna avvisa en grupptalan som finansieras eller påverkas i strid med bestämmelsen. Talerätten ska dock kvarstå om det med hänsyn till gruppmedlemmarnas och svarandens intressen bedöms vara lämpligt att processen fortsätter.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext är annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Nacka tingsrätt* väcker frågan om bestämmelsen bör formuleras på ett annat sätt än vad utredningen föreslår, för att underlätta förståelsen och tillämpningen av den. *Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen)* anser att det kan övervägas att förtydliga i lagtexten om det endast är i förhållande till en specifik grupptalan som en godkänd enhet förlorar sin talerätt.

Uppsala universitet efterfrågar ett bredare skydd mot intresse-motsättningar vid tredjepartsfinansiering. Universitetet uppmärksammar att direktivets artikel 10.1 innehåller en generell skrivning om att intressekonflikter ska förhindras, men att utredningens förslag endast motsvarar de punkter i artikel 10.2 som anger vad medlemsstaterna särskilt ska säkerställa, dvs. att godkända enheter inte utsätts för otillbörlig påverkan av tredje part på ett sätt som kan skada konsumenternas kollektiva intressen och att en grupptalan inte ska finansieras av en konkurrent till svaranden eller någon som är beroende av svaranden. Enligt universitetet bör bestämmelsen omfatta även andra typer av intressekonflikter, t.ex. de närmare villkoren för finansieringen eller beräkningen av proportionerna mellan ersättningen till finansören och den gottgörelse som konsumenterna erhåller. Universitetet framhåller att avtal om tvistfinansiering är komplexa och kan medföra risk för tvister och intressekonflikter mellan kändandeparten och finansören samt att högre ställda krav kan gynna sunda aktörer.

Kapatens påpekar att någon intressekonflikt i egentlig mening sällan eller aldrig torde uppkomma i samband med tredjepartsfinansiering av grupptalan, eftersom tvistfinansiären inte står i något uppdragsförhållande till den godkända enheten eller gruppmedlemmarna. Organisationen invänder mot att utredningens förslag är mer långtgående än direktivet eftersom direktivet anger att det ska säkerställas att processuella beslut inte otillbörligen påverkas av tredje part. Rekvisitet ”otillbörlig” bör enligt *Kapatens* läggas till i bestämmelsen.

Skälen för regeringens förslag: En grupptalan om åtgärder för gottgörelse som förs med stöd av direktivet kan finansieras av tredje part förutsatt att det är tillåtet enligt nationell rätt. Medlemsstaterna måste dock säkerställa att intressekonflikter förhindras och att en grupptalan som finansieras av tredje parter som har ett intresse av att grupptalan väcks, eller i resultatet av grupptalan, inte leder till att grupptalan avviker från skyddet av konsumenters kollektiva intressen (artikel 10.1).

Grupptalandirektivet föreskriver att domstolar – eller en administrativ myndighet i de medlemsstater det kan vara aktuellt – ska kunna agera inom ramen för en grupptalan som avser åtgärder för gottgörelse för att förhindra intressekonflikter på grund av finansiering av tredje part och att en sådan finansiering leder till att grupptalan avviker från skyddet av konsumenters kollektiva intressen (artikel 10.3). För svensk del blir denna plikt att agera enbart aktuell för domstolar.

Medlemsstaterna ska särskilt säkerställa att beslut som fattas av godkända enheter, inklusive beslut om förlikning, inte otillbörligen påverkas av tredje part på ett sätt som skulle vara till skada för gruppens kollektiva intressen (artikel 10.2 a). En otillbörlig påverkan från en finansiär skulle t.ex. kunna vara att finansiären utövar påverkan för att processen ska fortsätta, t.ex. i syfte att få högre ersättning eller någon annan fördel för egen del när det står klart att det ligger i konsumenternas intresse att ingå en förlikning. På motsvarande sätt skulle ett försök från finansiären att påverka ingåendet av ett förlikningsavtal för att snabbt få del av ersättning vara otillbörligt om det ligger i konsumenternas intresse att fortsätta processen. I många sådana fall torde dock intressena sammanfalla.

En grupptalan ska inte kunna väckas mot en svarande som är konkurrent till finansiären och inte heller mot en svarande som finansiären är beroende av (artikel 10.2 b). Det är fråga om två olika situationer. Finansiären får inte vara verksam på samma marknad som svaranden och får å andra sidan inte heller ingå i samma koncern som svaranden.

I svensk rätt finns inte några bestämmelser om tredjepartsfinansiering. Utgångspunkten är alltså att sådan finansiering är tillåten. Vid genomförande av direktivet krävs att bestämmelser införs som säkerställer att kraven i artiklarna 10.1 och 10.2 uppfylls. Det gäller även med beaktande av att det, som *Kapatens* för fram, i många fall kan tänkas inte förekomma någon intressekonflikt.

En bestämmelse om att en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse inte får finansieras av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden bör införas i den nya lagen. En bestämmelse som säkerställer att de beslut som fattas av godkända enheter inom ramen för en grupptalan, bl.a. beslut om förlikning, inte otillbörligen påverkas av en tredje part på ett sätt som skulle vara till skada för de kollektiva intressena hos de konsumenter som berörs av grupptalan, bör också införas.

Direktivet föreskriver vidare att domstolen ska ha befogenhet att bedöma efterlevnaden av det som följer av artikel 10.1 och 10.2, om det uppkommer berättigade tvivel i det avseendet. För detta ändamål ska godkända enheter lägga fram en finansiell översikt med en förteckning över de finansieringskällor som används till stöd för gruppptalan (artikel 10.3).

För att uppfylla direktivet i denna del bör det i den nya lagen införas en bestämmelse om att domstolen i ett mål om gruppptalan som avser gottgörelse ska förelägga käranden att redovisa uppgifter om finansieringen av gruppptalan om det har uppkommit berättigade tvivel kring finansieringens tillåtlighet. Kravet på berättigat tvivel bör i lagen uttryckas på ett sätt som motsvarar liknande krav i svensk rätt. Kravet bör formuleras som att ett föreläggande ska utfärdas om domstolen bedömer att det underlag som presenterats i målet innebär att det finns anledning att misstänka att finansieringen är otillåten.

Enligt artikel 10.4 i direktivet ska domstolar och administrativa myndigheter ha befogenhet att vidta lämpliga åtgärder, såsom att kräva att den godkända enheten ska vägra att ta emot finansieringen i fråga eller ändra den och, om så krävs, avvisa den godkända enhetens talerätt i en specifik gruppptalan. Om en godkänd enhets talerätt avvisas, ska det inte påverka rättigheterna för de konsumenter som berörs av den gruppptalan. Det finns således ett utrymme för medlemsstaterna att avgöra vilka åtgärder en domstol ska kunna vidta om finansieringen står i strid med bestämmelserna i direktivet.

En bestämmelse bör införas i den nya lagen som föreskriver att om en gruppptalan finansieras i strid med bestämmelserna i lagen ska den godkända enhetens talerätt ytterst kunna avvisas. Mot bakgrund av de negativa effekter ett beslut som leder till att en påbörjad gruppptalan måste avbrytas kan ha för de berörda konsumenterna bör den möjligheten tillgripas som en sista utväg. Den bör användas när det med hänsyn till gruppmedlemmarna eller till svaranden inte bör tillåtas att den godkända enheten fortsätter att driva processen på grund av att det förekommer otillåten finansiering eller otillåten påverkan. Andra alternativ att fortsätta processen bör övervägas, såsom att talan övertas av en annan kärande enligt reglerna i lagen om grupprättegång. Om det inte är möjligt blir följden att talan som sådan avvisas. Ett beslut om avvisning påverkar inte gruppmedlemmarnas materiella rättigheter och är därmed förenligt med gruppptalandirektivets krav i artikel 10.4.

Den ordning för finansiering som nu föreslås uppfyller enligt regeringen de krav som gruppptalandirektivet ställer. Det finns inte skäl att införa ytterligare krav på tredjepartsfinansiering på det sätt som *Uppsala universitet* förordar.

Som *Nacka tingsrätt* påpekar bör regleringen få en tydligare språklig utformning än i utredningens förslag, för att innebörden av den ska framgå på ett klarare sätt. Det finns dock enligt regeringen inte anledning att uttryckligen, som *Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen)* föreslår, i lagtexten ange att det endast är i förhållande till en specifik gruppptalan som en godkänd enhet förlorar sin talerätt. Att så är fallet framgår av regleringens utformning utan att det behöver anges särskilt. Inte heller är det nödvändigt att använda ordet "otillbörligen" på det sätt som *Kapatens* förordar. Att inte varje påverkan är otillåten framgår genom

att det endast är påverkan på ett sätt som är till skada för gruppmedlemmarnas gemensamma intressen som omfattas. Hur bestämmelserna närmare bör utformas utvecklas i författningskommentaren.

10.10 Förlikning avseende gottgörelse

Regeringens bedömning: Bestämmelsen om förlikning i lagen om grupprättegång motsvarar de krav som ställs upp i fråga om förlikningar i grupptalandirektivet. Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av genomförandet av direktivet i denna del.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Konsumentverket* anser att en reglering bör övervägas som ger enskilda konsumenter som berörs av en grupptalan en möjlighet att godta eller vägra att bli bunden av en förlikning, i enlighet med artikel 11.4 i grupptalandirektivet, särskilt i ljuset av att konsumenterna inte på annat sätt än att träda in som part i målet kan undvika att omfattas av en förlikning som konsumenten uppfattar som ofördelaktig eller av andra skäl motsätter sig.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt grupptalandirektivet bör kollektiva förlikningar, som syftar till att tillhandahålla konsumenter som har lidit skada gottgörelse, främjas inom ramen för grupptalan om åtgärder för gottgörelse (skäl 53). Parterna ska inför domstol eller administrativ myndighet få föreslå en förlikning, alternativt ska domstol eller administrativ myndighet, efter samråd med den godkända enheten och näringsidkaren, få uppmana den godkända enheten och näringsidkaren att nå en förlikning avseende gottgörelse inom en rimlig tidsfrist (artikel 11.1). Det ska vara möjligt att inte godkänna en förlikning om den strider mot bestämmelser i nationell rätt eller innehåller villkor som inte kan verkställas, med hänsyn till alla parter, i synnerhet de berörda konsumenternas, rättigheter och intressen. Medlemsstaterna får fastställa regler som ger domstolen eller den administrativa myndigheten rätt att vägra att godkänna en förlikning på den grunden att förlikningen är oskälig (artikel 11.2).

I skäl 55 till direktivet anges att förlikningar som nås inom ramen för en grupptalan om åtgärder för gottgörelse bör godkännas av den relevanta domstolen eller administrativa myndigheten om inte villkoren för förlikningen omöjliga kan verkställas eller förlikningen skulle strida mot tvingande bestämmelser i nationell rätt som är tillämpliga på grunden för talan och som inte kan frångås genom avtal till nackdel för konsumenter. Till exempel skulle en förlikning kunna strida mot tvingande bestämmelser i nationell rätt om den uttryckligen lämnar ett avtalsvillkor oförändrat som ger näringsidkaren ensamrätt att tolka varje annat villkor i det avtalet.

Om förlikningen inte godkänns ska rätten fortsätta att pröva den berörda grupptalan (artikel 11.3).

Bestämmelser om förlikning i en grupprättegång finns i 26 § lagen om grupprättegång. En förlikning som käranden ingår för en grupps räkning gäller enligt den paragrafen endast om rätten stadfäster den genom dom. Kravet på stadfästelse motsvarar direktivets krav på att förlikningar ska godkännas. Förlikningen ska enligt 26 § lagen om grupprättegång på

Prop. 2022/23:136 begäran av parterna stadfästas av rätten om den inte är diskriminerande mot vissa gruppmedlemmar eller på annat sätt är uppenbart oskälig. I förarbetena till bestämmelsen anges att en förlikning som innebär att gruppmedlemmarna uppenbart efterger sina rättigheter enligt en materiell rättsregel kan utgöra ett skäl att ifrågasätta förlikningen, särskilt om det är fråga om en tvingande civilrättslig regel (se prop. 2001/02:107 s. 166).

Regleringen i lagen om grupprättegång innebär enligt regeringens mening att direktivets krav på att en förlikning inte ska godkännas i vissa fall är uppfyllt. Prövningen av om en förlikning ska stadfästas innebär också att rätten ska bedöma om den innehåller otydligheter och om villkoren är formulerade så att domen med stadfästandet kan verkställas. Därigenom uppfylls även direktivets krav på att en förlikning inte ska godkännas om den innehåller villkor som inte kan verkställas. Direktivets krav i artikel 11.1, om att förlikning ska få initieras av parterna, uppfylls eftersom en stadfästelse endast kan ske på begäran av parterna.

Om rätten beslutar att inte godkänna en förlikning ska rätten enligt 11.3 i direktivet fortsätta att pröva den berörda grupptalan, vilket även blir följden i svensk rätt om rätten beslutar att inte stadfästa en förlikning enligt lagen om grupprättegång. Inga ändringar krävs därför i detta avseende. Inte heller krävs det några ändringar till följd av artikel 11.4 som föreskriver att godkända förlikningar ska vara bindande för den godkända enheten, näringsidkaren och de enskilda berörda konsumenterna. Enligt 29 § lagen om grupprättegång är en stadfästelse bindande för alla gruppmedlemmar.

Enligt artikel 11.4 får medlemsstaterna vidare ha regler som ger enskilda konsumenter som berörs av en grupptalan och av den efterföljande förlikningen möjlighet att godta eller vägra att bli bundna av förlikningar. En sådan bestämmelse finns i 49 § lagen om grupprättegång. Enligt den bestämmelsen ska gruppmedlemmarna underrättas om uppgörelsens innebörd innan förlikningen stadfästs av domstolen. De gruppmedlemmar som inte vill godta den aktuella förlikningen får därmed möjlighet att inträda som parter i rättegången och få sina anspråk prövade. Som *Konsumentverket* påpekar är det alltså den lösning som står till buds för en konsument som inte vill godta en förlikning. Regeringen anser att regleringen på ett tillräckligt sätt tillgodoser konsumenternas intressen och att det inte finns anledning att överväga den typ av alternativ i form av beloppsbegränsningar eller krav på samtycke från en majoritet av konsumenterna för att en förlikning ska komma till stånd som Konsumentverket framhåller.

Gottgörelse som erhålls genom en godkänd förlikning ska enligt artikel 11.5 inte påverka eventuella ytterligare avhjälpande åtgärder som konsumenter har tillgång till enligt unionsrätten eller nationell rätt och som inte var föremål för förlikningen. En stadfästelsedom utgör rättegångshinder mot en talan om samma sak som den som var föremål för prövning i det mål vari förlikningen träffades. Så länge som eventuella ytterligare avhjälpande åtgärder inte omfattas av stadfästelsedomens rättskraft påverkar förlikningen inte rätten att väcka talan om ytterligare åtgärder. Det krävs således inte några ändringar vid genomförandet av direktivet heller i detta avseende.

Regeringens bedömning: Lagen om grupprättegång motsvarar direktivet när det gäller fördelning av kostnader för en grupp talan om åtgärder för gottgörelse. Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av direktivet i denna del.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Nacka tingsrätt* framhåller att direktivet förefaller kräva dels att en kostnad har uppkommit till följd av avsiktligt eller vårdslöst beteende, dels att det är fråga om exceptionella omständigheter och att regleringen i 18 kap. 3 och 6 §§ rättegångsbalken enbart förutsätter försummelse för att ett ansvar för rättegångskostnader ska uppkomma. *Uppsala universitet* anför att om 34 § lagen om grupprättegång gäller i förfarandet har gruppmedlemmarna mot den godkända enheten vid vinst i målet ett sekundärt ansvar för rättegångskostnader som begränsas enbart av deras andel av processvinsten. Ordaydelsen av artikel 12.2 i direktivet ger, enligt universitetet, litet utrymme för utredningens tolkning. Universitetet ifrågasätter också om det finns anledning att skilja på gruppmedlemmarnas kostnadsansvar i förhållande till den godkända enheten och kostnadsansvaret i förhållande till motparten. Det pekar också på att det sekundära ansvaret för rättegångskostnader som följer av 34 § är betydligt mer långtgående än artikel 20.3 i direktivet. Universitetet anser att bedömningen av en tredjepartsfinansierad parts rättegångskostnad bör bygga på hur finansärens ansvar rent faktiskt ser ut i förhållande till en förlorande motparts ansvar.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 12.1 i direktivet ska den förlorande parten svara för den vinnande partens rättegångskostnad i en grupp talan. Bestämmelsen stämmer överens med den svenska regleringen på området. Rättegångsbalkens kostnadsregler för tvistemål gäller även i en grupprättegång, vilket innebär att den tappande parten som huvudregel ska stå för motpartens rättegångskostnad (jfr 18 kap. 1 § rättegångsbalken).

Enligt direktivet ska enskilda konsumenter som berörs av grupp talan inte betala kostnaderna för förfarandet, utom under exceptionella omständigheter, då en konsument kan åläggas att betala de kostnader som uppkommit till följd av den enskilda konsumentens avsiktliga eller vårdslösa beteende (artiklarna 12.2 och 12.3).

Enligt svensk rätt ansvarar en gruppmedlem som inte är part i målet som huvudregel inte för några rättegångskostnader (33 § lagen om grupprättegång). Undantag gäller dock för sådana kostnader som medlemmen har vållat genom någon åtgärd som avses i 18 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken (inledande av onödig rättegång) eller genom sådan vårdslöshet eller försummelse som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken. Regleringen motsvarar direktivets bestämmelser i artiklarna 12.2 och 12.3 i detta avseende. Det gäller även med beaktande av att, som *Nacka tingsrätt* påpekar, olika formuleringar används.

Därutöver är gruppmedlemmarna enligt 34 § lagen om grupprättegång, vid bifall av talan, skyldiga att ersätta kärandens rättegångskostnader om svaranden inte kan betala. Detsamma gäller merkostnader vid riskavtal som svaranden enligt 41 § inte ska förpliktas att betala. Varje gruppmedlem svarar dock endast för sin andel av kostnaderna och är inte skyldig att betala mer än som har kommit honom eller henne till godo genom rättegången.

Frågan är om bestämmelsen i 34 § lagen om grupprättegång är förenlig med artikel 12.2 eftersom den kan innebära att en gruppmedlem får stå för en del av kärandens ombudskostnader. *Uppsala universitet* anser att så inte är fallet. Svaret är avhängigt hur bestämmelsen i artikel 12.2 ska tolkas. Direktivets skäl 38, som behandlar bestämmelserna i artikel 12, ger inte någon närmare vägledning i detta avseende.

Enligt den svenska regleringen kan en gruppmedlem aldrig åläggas att betala svarandens rättegångskostnader. En sådan betalningsskyldighet kan enbart åläggas käranden (dvs. grupp företrädaren). Om käranden vinner målet kan emellertid gruppmedlemmarna ur de inprocessade medlen få bidra till extra ombudsarvode eller sådana ombudskostnader som svaranden inte förmår betala. Det kan dock aldrig bli fråga om att betala mer än vad som har influtit genom processen. En gruppmedlem kan således aldrig förlora ekonomiskt på en grupprättegång, oavsett utgången i målet. Extra ombudsarvode kan dessutom endast bli aktuellt för gruppmedlemmarna att betala om det finns ett riskavtal som har godkänts av rätten. Ett sådant avtal får endast godkännas om det är skäligt med hänsyn till sakens beskaffenhet.

Det ligger enligt regeringen närmast till hands att tolka artikel 12.2 så att en enskild konsument aldrig ska behöva betala ”ur egen ficka” för rättegången, vilket stämmer överens med den svenska regleringen. Den svenska regleringen gällande fördelning av kostnader får därmed anses vara förenlig med artikel 12 i direktivet. Några lagändringar är därför inte nödvändiga vid genomförandet av grupptalandirektivet i denna del.

Som Uppsala universitet påpekar finns det i artikel 20.3 i grupptalandirektivet en bestämmelse om rätt att begära att konsumenter som har uttryckt sin önskan att företrädas av en godkänd enhet inom ramen för en specifik grupptalan om åtgärder för gottgörelse betalar en inträdesavgift eller liknande avgift för att delta i en grupptalan (se vidare nedan i avsnitt 11.5). Den regleringen avser dock inte rättegångskostnader i egentlig mening och regeringen anser inte att den medför att regleringen i 34 § lagen om grupprättegång skulle vara oförenlig med grupptalandirektivet. Enligt regeringen finns det vid genomförandet av grupptalandirektivet inte skäl att, som Uppsala universitet föreslår, låta bedömningen av en tredje-partsfinansierad parts rättegångskostnad vara beroende av hur finansärens ansvar ser ut i förhållande till en förlorande motparts ansvar.

11.1 Bistånd till godkända enheter

Regeringens bedömning: Den befintliga regleringen om förfarandekostnader hindrar inte en godkänd enhet från att på ett effektivt sätt utöva sin rätt att väcka grupptalan enligt direktivet på sätt som krävs enligt grupptalandirektivet. Det är därmed inte nödvändigt att göra några ändringar för att genomföra direktivet i denna del.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot bedömningen. *Svensk Försäkring* instämmer i att det inte är nödvändigt med lagändringar för att genomföra direktivets bestämmelser om bistånd till godkända enheter.

Skälen för regeringens bedömning

Direktivregleringen

En förutsättning för att grupptalan ska vara effektiv som processform är att det finns ekonomiska förutsättningar för käranden att driva en sådan talan. Direktivet innehåller flera bestämmelser om finansiering av grupptalan och bistånd till godkända enheter. I artikel 10 finns bestämmelser som syftar till att förhindra intressekonflikter vid tredjepartsfinansiering och i artikel 12 finns bestämmelser om fördelning av rättegångskostnader. I artikel 20 finns bestämmelser om bistånd till godkända enheter.

Medlemsstaterna ska vidta eller behålla åtgärder i syfte att säkerställa att förfarandekostnaderna för grupptalan inte hindrar godkända enheter från att på ett effektivt sätt utöva sin rätt att ansöka om de åtgärder som avses i artikel 7 (artikel 20.1 och skäl 70). Sådana åtgärder får t.ex. utgöras av offentlig finansiering, inbegripet strukturellt stöd till godkända enheter, begränsning av tillämpliga domstolsavgifter eller administrativa avgifter eller tillgång till rättshjälp (artikel 20.2).

Medlemsstaterna får fastställa regler som ger godkända enheter rätt att begära att konsumenter som har uttryckt sin önskan att företrädas av en godkänd enhet inom ramen för en specifik grupptalan om åtgärder för gottgörelse betalar en blygsam inträdesavgift eller liknande avgift för att delta i den grupptalan (artikel 20.3).

Medlemsstaterna och kommissionen ska stödja och underlätta samarbete mellan godkända enheter samt utbytet och spridningen av deras bästa praxis och erfarenhet när det gäller att hantera gränsöverskridande överträdelse och inhemska överträdelse enligt artikel 2.1 (artikel 20.4).

Artikel 20 innebär inte att medlemsstaterna har någon skyldighet att finansiera grupptalan (skäl 70).

Svensk rätts överensstämmelse med artikel 20.1

En grupptalan enligt direktivet kommer enligt förslagen att inledas antingen vid domstol eller förvaltningsmyndighet, beroende på vad talan avser. En grupptalan som inleds vid förvaltningsmyndighet är en ny ordning. Regeringen föreslår inte att någon avgift ska betalas vid en sådan talan. En

Prop. 2022/23:136 grupptalan vid allmän förvaltningsdomstol är inte heller belagd med någon avgift.

En grupptalan enligt direktivet kommer i vissa fall att kunna väckas vid Patent- och marknadsdomstolen eller vid tingsrätt. Den som väcker en sådan talan måste betala en ansökningsavgift för att målet ska tas upp till prövning. Ansökningsavgiften uppgår i dag till 2 800 kronor (se bilagan till förordning [1987:452] om avgifter vid de allmänna domstolarna). Det tillkommer inga ytterligare avgifter för processen, inte heller i högre instans. Domstolarnas kostnad för handläggningen av mål bekostas således i stor utsträckning av staten.

Den största enskilda rättegångskostnadsposten för en part är i de flesta fall ombudsarvodet. Vid en grupptalan som inleds vid förvaltningsmyndighet, allmän förvaltningsdomstol eller Patent- och marknadsdomstolen finns inget krav på ombud. Det kommer således att vara möjligt för en godkänd enhet att på egen hand driva en process om förbudsföreläggande.

Vid en grupptalan om åtgärder för gottgörelse som förs enligt lagen om grupprättegång gäller däremot ombuds- och advokattvång. I syfte att minska kostnadsrisken för käranden i detta avseende finns en möjlighet för käranden att ingå s.k. riskavtal med ombudet (38–41 §§). Genom ett sådant avtal kan käranden och kärkeombudet komma överens om att ombudsarvodet kan avvika från normalarvodet i förhållande till utgången i processen. Ett riskavtal måste godkännas av rätten för att bli bindande för gruppmedlemmarna. Regeringen återkommer till riskavtal i avsnitt 11.6.

Genom den ovan beskrivna regleringen säkerställs att förfarandekostnaderna inte hindrar godkända enheter från att utöva sin rätt att väcka grupptalan enligt direktivet på det sätt som krävs enligt artikel 20.1. Det krävs därmed i och för sig inte några ändringar vid genomförandet av direktivet i denna del. Det bör dock övervägas om någon av de åtgärder som föreslås i artikel 20.2, eller andra åtgärder, ska införas i syfte att ytterligare underlätta för godkända enheter att väcka grupptalan enligt direktivet. Överväganden i denna del följer nedan.

11.2 Begränsningar av domstolsavgifter och administrativa avgifter

Regeringens bedömning: Några bestämmelser om begränsning av domstolsavgifter och administrativa avgifter för en grupptalan enligt direktivet bör inte införas.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: I artikel 20.2 i grupptalandirektivet anges begränsning av tillämpliga domstolsavgifter eller administrativa avgifter som exempel på åtgärder för att säkerställa att förfarandekostnaderna för grupptalan inte hindrar godkända enheter från att på ett effektivt sätt utöva sin rätt.

Den enda domstolsavgift som en godkänd enhet kommer att behöva betala för att väcka en grupptalan enligt direktivet är, som har redogjorts

för strax ovan, en ansökningsavgift om 2 800 kronor när talan väcks vid tingsrätt eller Patent- och marknadsdomstolen. Avgiften är låg i förhållande till övriga rättegångskostnader som uppkommer i en process. En begränsning av ansvaret för att betala domstolsavgifter skulle således inte ha någon betydelse för en godkänd enhets finansiella möjlighet att väcka grupptalan enligt direktivet. En begränsning av ansvaret för att betala domstolsavgifter behövs därför inte.

11.3 Tillgång till rättshjälp

Regeringens bedömning: Rätten till rättshjälp bör inte utvidgas till att omfatta godkända enheter som för talan enligt direktivet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: I artikel 20.2 i grupptalandirektivet anges tillgång till rättshjälp som ett exempel på en åtgärd för att säkerställa att förfarandekostnaderna för grupptalan inte hindrar godkända enheter från att på ett effektivt sätt utöva sin rätt.

Rättshjälp får enligt rättshjälplagen (1996:1619) beviljas i en rättslig angelägenhet och kan som huvudregel endast beviljas fysiska personer. En av förutsättningarna för rättshjälp är att den rättssökande har behov av rättsligt biträde (7 §). Det behovet har ansetts vara mindre i förvaltningsärenden eller vid förvaltningsdomstol (se t.ex. prop. 1996/97:9 s. 115).

Det skulle kunna övervägas att utvidga rätten till rättshjälp så att godkända enheter omfattas, i vart fall vid allmän domstol. Det skulle dock kräva relativt omfattande ändringar och skulle kunna föra med sig kostnader som inte är obetydliga. Med tanke på de begränsningar i rätten till rättshjälp som gäller för mera vardagliga och mindre omfattande tvister framstår en sådan ordning som svårmotiverad ur ett rättviseperspektiv. Rätten till rättshjälp bör således inte utvidgas till att omfatta godkända enheter vid grupptalan som väcks enligt grupptalandirektivet.

11.4 Offentliga fonder

Regeringens bedömning: Något offentligt stöd för att finansiera grupptalanprocesser bör inte införas.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: I artikel 20.2 i grupptalandirektivet anges offentlig finansiering, inbegripet strukturellt stöd till godkända enheter, som exempel på åtgärder för att säkerställa att förfarandekostnaderna för grupptalan inte hindrar godkända enheter från att på ett effektivt sätt utöva sin rätt.

I förarbetena till lagen om grupprättegång (se prop. 2001/02:107 s. 114–115) övervägdes om särskilda fonder skulle inrättas för att finansiera en

Prop. 2022/23:136 grupptalan. En fördel med en sådan finansiering bedömdes vara dels att den är allmän, dels att den även omfattar en vinnande motparts rättegångskostnader. Som skäl mot en sådan lösning framfördes de principiella invändningar som kan anföras mot att staten på ett sådant sätt garanterar endast den ena partens kostnader i en rättegång. Det konstaterades också att det enligt lagen skulle finnas en möjlighet, utöver enskild grupptalan och organisationstalan, att väcka offentlig grupptalan och att en sådan grupptalan i praktiken subventionerar genomdrivandet av gruppmedlemmarnas rätt. Det ansågs inte motiverat att därutöver, genom att inrätta fonder, öka det allmännas ekonomiska engagemang för att enskilda människor ska få igenom sina anspråk. Även förslaget om riskavtal beaktades i bedömningen.

De principiella betänkligheter mot att staten endast garanterar den ena partens kostnader och inte den andres, som framfördes i de tidigare förarbetena, gör sig fortfarande gällande. Till detta kommer att en finansieringslösning i form av statliga fonder skulle medföra en del administration. Hittills är grupptalan som taleform inte så frekvent förekommande. Även om de nya regler som grupptalandirektivet för med sig kan tänkas öka antalet något är det svårt att motivera en helt ny finansieringslösning och administration av den för dessa fall. Mot denna bakgrund bör det inte införas ett offentligt stöd i form av offentliga fonder, eller i någon annan form, för att finansiera grupptalanprocesser enligt direktivet.

11.5 Inträdesavgift för att delta i grupptalan

Regeringens bedömning: Det bör inte ges en möjlighet för godkända enheter att begära att en gruppmedlem betalar en inträdesavgift för att delta i grupptalan.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Svensk Handel* ifrågasätter varför det inte möjliggörs för godkända enheter att, inom ramen för en specifik grupptalan om åtgärder för gottgörelse, begära att konsumenter betalar en blygsam inträdesavgift eller liknande avgift för att delta i grupptalan. *Svenska Bankföreningen* ansluter sig till den synpunkten.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 20.3 i direktivet får medlemsstaterna fastställa regler som ger godkända enheter rätt att begära att konsumenter som har uttryckt sin önskan att företrädas av en godkänd enhet inom ramen för en specifik grupptalan om åtgärder för gottgörelse betalar en blygsam inträdesavgift eller liknande avgift för att delta i grupptalan. Någon sådan möjlighet finns inte i dagsläget i lagen om grupprättegång.

Bestämmelserna i lagen om grupprättegång om gruppmedlemmarnas kostnadsansvar bygger på att gruppmedlemmarna, som inte är parter, ska kunna få sina anspråk prövade utan egna ekonomiska uppoffringar. I samband med utvärderingen av lagen om grupprättegång övervägdes om det fanns skäl att göra ändringar gällande gruppmedlemmarnas ansvar för

rättegångskostnader, utan att någon ändring förslögs (se promemorian Utvärdering av lagen om grupprättegång, Ds 2008:74 s. 158).

Även en blygsam inträdesavgift skulle riskera att medföra att potentiella gruppmedlemmar inte vill omfattas av en grupptalan. Inträdesavgiften skulle i regel inte heller vara tillräcklig för att finansiera en grupptalan, ens om gruppen består av ett stort antal personer. Regeringen anser mot den bakgrunden, till skillnad från *Svensk Handel* och *Svenska Bankföreningen*, att en sådan lösning inte kan förväntas medföra sådana fördelar att det finns skäl att göra avsteg från principen att gruppmedlemmar inte ska behöva betala för att få sitt anspråk prövat.

11.6 Riskavtal

Regeringens bedömning: Bestämmelserna om riskavtal i lagen om grupprättegång bör inte ändras.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: När det gäller kärandens kostnader för rättegången är ombudsarvodet normalt den största enskilda rättegångskostnadsposten. Ombudskostnaderna kan i många fall bli ännu högre vid en grupptalan enligt lagen om grupprättegång än vid en individuell talan, eftersom en grupptalan i regel är mer tids- och arbetskrävande och då ombudet enligt huvudregeln ska vara advokat.

Enligt lagen om grupprättegång finns en möjlighet för käranden att minska kostnadsrisken genom att sluta riskavtal med ombudet. Genom ett riskavtal kan käranden och kärandeombudet komma överens om att ombudsarvodet kan avvika från normalarvodet i förhållande till utgången i processen. För att ett riskavtal ska bli giltigt gentemot gruppmedlemmarna krävs att det godkänns av domstolen (38 §). Ett riskavtal får bara godkännas om det är skäligt med hänsyn till sakens beskaffenhet (39 §).

Ledning för bedömningen av vad som är ett skäligt riskavtal har lämnats i förarbetena (se prop. 2001/02:107 s. 117–118 och 175). Vid prövningen av skäligheten kan exempelvis tvistefrågornas komplexitet, den ekonomiska risk som avtalet innebär för ombudet och huvudmannen samt tvisteföremålets värde beaktas. Det är tillåtet för ombudet att helt avstå från ersättning vid förlust. Vid fullt bifall till talan skulle det i vissa situationer kunna bedömas vara skäligt att ombudet tillåts att ta ut dubbelt eller till och med flerdubbelt arvode jämfört med normalt skäligt arvode. Ett arvode bör dock inte kunna bestämmas så högt att en medlem inte skulle få ut något eller endast en ringa del av sitt anspråk. Arvodet får inte baseras enbart på tvisteföremålets värde. Provisionsarvode som baseras på att ombudet får en viss procentsats av inprocessade medel får således inte förekomma. Som skäl mot att tillåta riskavtal med provisionsarvode anges i förarbetena att sådana avtal innebär en stor risk för intressekonflikter mellan ombudet och klienten, eftersom ombudet med ett sådant upplägg exempelvis kan lockas av att nå en snabb förlikning som ger ombudet hög timavkastning, trots att det kan finnas ett intresse för gruppmedlemmarna att få målet prövat i sak av domstol.

I utvärderingen av lagen om grupprättegång 2008 gjordes nya överväganden kring tillåtligheten av provisionsavtal (se Ds 2008:74 s. 173–178 och 198–200). Utredaren föreslog en ändring i 39 § lagen om grupprättegång som innebär att riskavtal med provisionsarvode i undantagsfall ska tillåtas om det finns särskilda skäl. Förslaget avstyrktes dock av bl.a. Sveriges advokatsamfund som, till skillnad från utredaren, ansåg att den föreslagna bestämmelsen inte var i överensstämmelse med de advokatetiska reglerna om riskavtal (se Sveriges advokatsamfunds remissvar dem 14 januari 2009 över Justitiedepartementets promemoria Utvärdering av lagen om grupprättegång, Ds 2008:74). Förslagen har inte lett till lagstiftning.

Sammantaget anser regeringen att det inte har kommit fram skäl som medför att det nu finns anledning att överväga ändringar i regleringen av riskavtal i lagen om grupprättegång.

11.7 En reglering för tredjepartsfinansiering

Regeringens förslag: En godkänd enhet som väcker en grupptalan om åtgärder för gottgörelse som finansieras av tredje part ska få ställa upp villkor som innebär att en gruppmedlem som anmäler sig till gruppen går med på att avstå en viss andel av processutfallet till förmån för finansören. Villkoret ska anges i en underrättelse till gruppmedlemmarna.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext är något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Sveriges Konsumenter* anför att tredjepartsfinansiering är en förutsättning för att en ideell organisation över huvud taget ska kunna driva en grupptalan. Organisationen framhåller att det dels är en trygghet för konsumenten att veta att oavsett om man vinner eller förlorar så kommer det inte att kosta något, dels riskerar inte konsumentorganisationen höga kostnader i form av egna eller motpartens rättegångskostnader. *Pensionärernas riksorganisation* framför liknade synpunkter och välkomnar möjligheten till tredjepartsfinansiering.

Uppsala universitet instämmer i att det inte finns anledning att förbjuda tredjepartsfinansiering, utan att i stället reglera kontrollen av och informationsskyldigheten beträffande sådan finansiering. Universitetet påpekar dock att den ersättning som betalas av gruppmedlemmarna till finansören vid vinst utgör en ekonomisk uppoffring, där konsumenten ur den fordran som tillkommer dem enligt den materiella rätten betalar för att få anspråket prövat. Det är enligt universitetet bra att det redan vid grupptalans inledning finns viss information om finansieringen, eftersom universitetet tolkar utredningens förslag som att det kan avse enhetens finansiering i allmänhet och inte finansieringen för att föra talan i en konkret grupprättegång. *Näringslivets delegation för marknadsrätt, Näringslivets Regelnämnd, Svensk Försäkring, Svensk Handel* och *Sveriges Annonserer* anser att frågan om tredjepartsfinansiering är komplex och inte lämpar sig för att tas upp inom ramen för genomförandet av ett direktiv, där det inte finns möjligheter att närmare överväga behov, risker och konsekvenser. De

framhåller att frågan dessutom är aktuell på EU-nivå. Svensk Handel pekar på vikten av skyddsåtgärder som förebygger missbruk och garanterar att parternas grundläggande processuella rättigheter respekteras i förfarandet. *Svenska Bankföreningen* ansluter sig till dessa synpunkter.

Sveriges advokatsamfund anför att utredningens slutsatser är svagt underbyggda, eftersom det inte finns något rättsligt hinder för en tredje part att endast finansiera delar av den rättsliga processen och exempelvis inte åta sig något ansvar för det fall en ekonomiskt svag kärandepart tappar målet och saknar möjlighet att ersätta svarandens rättegångskostnader. Samtidigt kan, påpekar samfundet, kärandesidan föra sin process med stöd av tredje part utan någon kostnadsrisk, vilket ökar risken för att svarandesidan kan tvingas ingå en förlikning, trots goda förutsättningar att nå framgång i tvisten, enbart för att svaranden annars riskerar att inte få ersättning för sina rättegångskostnader. Sveriges advokatsamfund anser att det bör övervägas om inte den tredje part som finansierar grupp-talan, och har rätt till del av eventuell vinst, även bör förbindas att medverka till att täcka kostnaderna för det fall käromålet ogillas.

Skälen för regeringens förslag: Lagen om grupprättegång har inte tillämpats i någon större utsträckning. Vid utvärderingen av lagen 2008 angavs att en förklaring till det är att finansieringen av en grupp-talan är problematisk och att risken att behöva stå för motpartens rättegångskostnad vid förlust har verkat avhållande från att väcka en sådan talan (se Ds 2008:74 s. 154 och 181).

Kärandens möjlighet att ingå riskavtal med ombudet enligt lagen om grupprättegång minskar förvisso kärandens risker för att tvingas betala sina ombudskostnader. Riskavtal har dock såvitt känt inte använts i någon högre utsträckning. Ett riskavtal minimerar inte heller kärandens risk för att vid förlust av talan behöva betala svarandens rättegångskostnader.

Det finns exempel på andra finansieringslösningar för att finansiera tvister än sådana som involverar det allmänna. Ett exempel är s.k. gräsrotsfinansiering, som förenklat innebär att många olika finansiärer betalar mindre belopp för ett visst projekt eller ändamål.

Ett annat exempel är s.k. tvistfinansiering eller tvistinvestering, vilket är en finansieringsform som innebär att en extern part finansierar alla eller delar av de kostnader som uppkommer med anledning av tvisten, mot rätten till en andel av processutfallet vid en framgångsrik talan. Om tvisten förloras bär finansiären de kostnader den har åtagit sig, vilket kan omfatta även motpartens rättegångskostnader. Tvistinvestering eller tvistfinansiering är, som har redogjorts för i avsnitt 10.9, tillåten enligt grupp-talandirektivet förutsatt att bestämmelserna i artikel 10 efterlevs. Finansieringsformen är oreglerad i Sverige och måste – som utredningen konstaterar – som huvudregel anses vara tillåten, oavsett om det handlar om en grupprättegång eller en rättegång enligt ordinarie tvistemålsregler. Den har dock hittills, såvitt känt, inte använts för att finansiera grupprättegångar i Sverige. Ett skäl till detta kan vara att lagen om grupprättegång inte innehåller någon mekanism som gör att käranden på ett enkelt sätt kan binda gruppmedlemmarna till ett sådant finansieringsarrangemang.

Det finns alltså inte några regler i svensk rätt som tar sikte på hur en part i en rättegång finansierar tvisten och anger några begränsningar för detta. Bestämmelserna om riskavtal i lagen om grupprättegång tangerar frågan,

Prop. 2022/23:136 men syftar närmast till att reglera förhållandet mellan ombudet och käranden i en grupprättegång. Någon inskränkning i avtalsfriheten i detta hänseende finns därmed inte. Det kan dock framstå som något otydligt vilket utrymme som finns att finansiera en grupptalan via någon form av överenskommelse med tredje man och vad som ska anses gälla i förhållande till gruppmedlemmarna. Som *Sveriges Konsumenter* och *Pensionärernas riksorganisation* anför kan det vara en förutsättning för att en organisation ska kunna driva en grupptalan.

För att underlätta för godkända enheter att finansiera en grupptalan enligt direktivet finns det, som *Uppsala universitet* anför, skäl att införa en ordning i den nya lagen som uttryckligen anger att en godkänd enhet kan villkora deltagandet i gruppen med att gruppmedlemmen vid vinst betalar en viss andel av vinsten till finansören. Därigenom finns det redan när grupptalan inleds information om finansieringen i linje med vad universitetet konstaterar. Det gäller även med beaktande av att den ersättning som betalas av en gruppmedlem är en ekonomisk uppoffring, på det sätt som Uppsala universitet beskriver.

Eftersom gruppen bestäms enligt ett opt in-förfarande kan en gruppmedlem aldrig bindas till ett sådant arrangemang utan vetskap om villkoret. Genom att villkoret måste framgå av underrättelsen till gruppmedlemmarna enligt 13 § lagen om grupprättegång ges varje person som anser sig passa in på beskrivningen av gruppen möjlighet att avgöra om han eller hon vill gå med på att få sitt anspråk prövat enligt de villkor som anges i underrättelsen. Genom att anmäla sig till gruppen accepterar gruppmedlemmen villkoren.

Lagen om grupprättegång bygger på principen att gruppmedlemmar som inte är parter ska få sina anspråk prövade utan egna ekonomiska uppoffringar. En modell med tredjepartsfinansiering innebär inte något avsteg från den principen. Finansören får endast betalt vid en processvinst och regleringen omfattar bara processer om en åtgärd för gottgörelse som rör ekonomisk ersättning. En gruppmedlem kommer aldrig att behöva betala något ur egen ficka för att få sitt anspråk prövat och står inte heller någon ekonomisk risk vid förlust. Konsumenten kan således aldrig förlora ekonomiskt på att ansluta sig till gruppen.

Det skulle kunna övervägas om den föreslagna bestämmelsen bör innehålla en begränsning av hur stor andel av processutfallet som ska få tillfalla finansören vid vinst. Avtalsfrihet får i dag anses råda och det finns därmed en möjlighet för käranden och en gruppmedlem att avtala om ersättning till en finansör utan inskränkningar. Med hänsyn till det begränsade ekonomiska ansvaret för en gruppmedlem finns det inte något behov av skydd genom att inskränka avtalsfriheten för medlemmarna. Det bör också beaktas att det i den godkända enhetens uppgift att föra talan för gruppmedlemmarnas räkning ligger ett ansvar att agera på ett sätt som står i överensstämmelse med medlemmarnas intressen. Dessutom gäller kravet i lagen om grupprättegång på att talan som regel ska föras med hjälp av ombud och att ombudet ska vara advokat. Med hänsyn till dessa förhållanden bör någon begränsning inte införas.

Twistinvestering är hittills, såvitt känt, inte så vanligt förekommande i Sverige. En risk med sådan finansiering skulle kunna vara att det leder till en ökad processbenägenhet, med ett ökat antal obefogade processer. Den risken bör dock inte överdrivas. Det är förenat med risker att finansiera en

grupptalan. Kommersiella aktörer som ingår avtal om sådan finansiering måste förväntas noga ha bedömt sannolikheten till framgång i processen, eftersom arrangemanget oftast innebär att finansiären vid förlust inte får någon ersättning alls och dessutom måste betala motpartens rättegångskostnader. Det finns således inte skäl att anta att tvistinvestering – när det tas i beaktande hur systemet för grupptalan föreslås utformas i sin helhet – skulle leda till en ökning av antalet obefogade processer. Inte heller är frågan enligt regeringen komplex och olämplig att tas upp i samband med genomförandet av grupptalandirektivet på det sätt som *Näringslivets delegation för marknadsrätt, Näringslivets Regelnämnd, Svensk Försäkring, Svensk Handel, Sveriges Annonssörer* och *Svenska Bankföreningen* anser.

En förutsättning för att sådan finansiering som nu har beskrivits ska vara tillåten är vidare att bestämmelserna i artikel 10, som syftar till att förhindra intressekonflikter och rättegångsmissbruk, följs. Förslagen i denna del framgår av avsnitt 10.9. De innebär att en tredje part inte får påverka de processuella beslut som den godkända enheten fattar om det skulle vara till skada för gruppmedlemmarnas intressen. Vidare får en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse inte finansieras av en konkurrent eller av någon som är beroende av näringsidkaren. Dessa begränsningar utgör ett gott skydd mot risken för att en tredjepartsfinansiär får ett oönskat inflytande över en grupptalan som är till nackdel för gruppmedlemmarna. Utgångspunkten bör vara att den godkända enheten har rätt att fatta de beslut om inledandet av en grupptalan som den anser är bäst för gruppen.

Kravet på underrättelse till gruppmedlemmarna och den bestämmelse om tredjepartsfinansiering som föreslås tillsammans med övriga regler i lagen om grupprättegång till skydd för gruppens medlemmar innebär enligt regeringen tillräckliga rättssäkerhetsgarantier i enlighet med vad *Näringslivets delegation för marknadsrätt* och *Sveriges advokatsamfund* m.fl. remissinstanser framhåller betydelsen av. Det även utan att det införs en sådan skyldighet för en tredje part som finansierar en grupptalan att medverka till att täcka kostnaderna för det fall käromålet ogillas som *Sveriges advokatsamfund* tar upp. Något sådan skyldighet finns inte i dag trots att, som har konstaterats, avtalsfrihet råder och det finns inte anledning att förutsätta att det förhållandet att en uttrycklig reglering nu införs på ett avgörande sätt påverkar de förhållanden som *Sveriges advokatsamfund* framhåller riskerna med.

12 Information om grupptalan

12.1 Godkända enheters informationsskyldighet

Regeringens förslag: En godkänd enhet ska på sin webbplats, eller på något motsvarande sätt, informera om en grupptalan som enheten avser att väcka, om en pågående grupptalan och om resultatet av en grupptalan.

Om den godkända enheten inte uppfyller informationsskyldigheten får den beslutande myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext innehåller ingen sanktionsmöjlighet och är något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Uppsala universitet* påpekar att som utredningens förslag är utformat finns ingen informationsskyldighet för godkända enheter som samtidigt är en förvaltningsmyndighet. Enligt universitetet finns det inget i direktivet som antyder att det skulle finnas möjlighet för medlemsstater att undanta en myndighet som utses till godkänd enhet från informationsskyldigheten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 13.1 i grupptalandirektivet ska medlemsstaterna fastställa regler som säkerställer att godkända enheter lämnar information, särskilt på sin webbplats, om pågående grupp-talan och resultatet av en slutförd grupp-talan. Informationen bör enligt skäl 58 till direktivet också gälla den godkända enhetens avsikt att väcka en grupp-talan. Informationen ska enligt samma skäl innefatta en förklaring på ett begripligt språk av föremålet för och de möjliga eller faktiska rättsliga följderna av grupp-talan, den godkända enhetens avsikt att väcka talan, en beskrivning av den grupp konsumenter som berörs av grupp-talan samt de nödvändiga åtgärder som berörda konsumenter behöver vidta, inbegripet skydd av nödvändiga bevis, för att konsumenter ska kunna dra nytta av åtgärder för förbudsföreläggande, åtgärder för gottgörelse eller godkända förlikningar enligt direktivet. Informationen bör vara adekvat och proportionell i förhållande till omständigheterna i ärendet.

Informationsskyldigheten enligt artikel 13.1 gäller för alla former av grupp-talan enligt direktivet.

Eftersom svensk rätt inte innehåller några bestämmelser om godkända enheters informationsskyldighet krävs det vid genomförandet av artikel 13.1 att sådana regler införs. Mot bakgrund av att det inte alltid kommer att finnas identifierbara konsumenter är det lämpligt att informationen ges på en webbplats eller motsvarande som enheten har eller tillskapar när den blir godkänd. Regeringen föreslår att det, med viss språklig justering av utredningens förslag, i den nya lagen ska tas in en bestämmelse av den innebörden och att informationskravet formuleras som en generell skyldighet för den som blir en godkänd enhet. Som *Uppsala universitet* påpekar behöver bestämmelsen utformas på ett sådant sätt att även en godkänd enhet som är en förvaltningsmyndighet omfattas av informations-skyldigheten.

Lagrådet uppmärksammar att regeln om godkända enheters informa-tionsskyldighet saknar sanktionsmöjlighet och anser att det därmed kan ifrågasättas om bestämmelsen uppfyller direktivets krav på att medlems-staterna ska säkerställa att enheterna tillhandahåller informationen i fråga. Enligt Lagrådet bör det i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägas hur detta krav kan uppfyllas, t.ex. genom en möjlighet att besluta om föreläggande förenat med vite. Regeringen delar Lagrådets synpunkter och anser att – även om det i princip får anses ligga i den godkända enhetens intresse att informera om en grupp-talan – det bör införas en möjlighet att

12.2 Information om slutliga avgöranden och godkända förlikningar

Regeringens förslag: En domstol eller förvaltningsmyndighet ska i en grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande, på yrkande av den godkända enheten, få besluta att den som åtgärden riktas mot på egen bekostnad ska vidta lämpliga åtgärder för att sprida informationen om avgörandet. Av beslutet ska det framgå på vilket sätt och inom vilken tid informationen ska lämnas. Ett sådant beslut ska få förenas med vite. En talan om utdömande av vite ska få föras av den godkända enhet som har fört talan om åtgärden.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag innehåller ingen bestämmelse om vem som får föra talan om utdömande av ett vite och förslaget till lagtext är något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Finansinspektionen* anser att det behövs en grundligare analys av förvaltningsmyndigheters eventuella skyldighet att ålägga näringsidkare att vidta åtgärder för att sprida information om ett slutligt beslut, mot bakgrund av att det i direktivet anges att domstolen eller myndigheten ”ska” ålägga näringsidkare att göra detta. Det bör enligt myndigheten klargöras exempelvis hur och med vilka medel den berörda näringsidkaren ska sprida informationen. Myndigheten framhåller att den enligt viss rörelsereglering har en skyldighet att publicera vissa avgöranden, t.ex. 5 a kap. 1 § förordningen (2007:572) om värdepappersmarknaden, och att det bör klargöras hur denna skyldighet förhåller sig till den nu aktuella. *Finansinspektionen* instämmer i att åläggande om att sprida information ska kräva ett yrkande. Myndigheten invänder vidare mot att ett eventuellt beslut i fråga om informations-spridning ska kunna överklagas av den godkända enheten. Enligt *Finansinspektionen* bör begreppet administrativ myndighet ersättas med förvaltningsmyndighet. Myndigheten anser vidare att svaranden inte är en korrekt benämning på den näringsidkare som blir föremål för ett föreläggande eller förbud från en förvaltningsmyndighet. *Kammarkollegiet* har liknande synpunkter när det gäller användningen av ”administrativ myndighet” i lagtexten. *Näringslivets Regelnämnd*, *Svensk Handel* och *Svenska Bankföreningen* förordar att näringsidkare av kostnadseffektivitetsskäl själva behöver kunna avgöra hur konsumenterna ska informeras, om det ska ske individuellt eller inte och i övrigt på vilket sätt.

Direktivet ställer krav på information om slutliga avgöranden och godkända förlikningar

Enligt artikel 13.3 första stycket i grupptalandirektivet ska en näringsidkare kunna åläggas av domstol eller administrativ myndighet att på egen bekostnad informera om ett slutligt beslut med anledning av en talan om åtgärder för förbudsföreläggande eller en talan om åtgärder för gottgörelse. Detsamma gäller avseende en förlikning som har ingåtts efter en talan om en åtgärd för gottgörelse. Sådan information ska enligt direktivet lämnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i ärendet och inom angivna tidsfrister. Skyldigheten att lämna information gäller inte om de berörda konsumenterna informeras om det slutliga beslutet eller den godkända förlikningen på annat sätt. Om nationell rätt föreskriver att den godkända enheten, domstolen eller den administrativa myndigheten ska tillhandahålla information om slutliga beslut och godkända förlikningar till de konsumenter som berörs av grupptalan bör näringsidkaren inte vara skyldig att tillhandahålla informationen en andra gång (skäl 62 till direktivet). Medlemsstaterna får införa regler om att näringsidkaren ska åläggas att lämna sådan information bara om den godkända enheten begär det (artikel 13.3 andra stycket).

I fråga om slutliga beslut om avvisande eller ogillande av grupptalan om åtgärder för gottgörelse gäller vad som anges om informationsskyldigheten för en näringsidkare i artikel 13.3 i tillämpliga delar för den godkända enheten (artikel 13.4).

Information vid grupptalan om åtgärder för gottgörelse

När det gäller grupptalan om åtgärder för gottgörelse finns det bestämmelser i svensk rätt som innebär att rätten ska underrätta berörda gruppmedlemmar om en dom eller ett slutligt beslut samt om en förlikning som begärs stadfäst (se 49 § lagen om grupprättegång). En part får föreläggas att ombesörja en underrättelse om det innebär betydande fördelar för handläggningen (50 §). Det finns därmed ingen skyldighet att vid genomförandet av artiklarna 13.3 och 13.4 i grupptalandirektivet införa bestämmelser som ålägger näringsidkare respektive godkända enheter att lämna samma information avseende en grupptalan om åtgärder för gottgörelse.

Information vid grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande

För grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande har en domstol i dag ingen skyldighet att underrätta berörda konsumenter om avgörandet i målet. Domstolen saknar i dessa situationer fullständig kännedom om vilka konsumenter som kan vara berörda av den överträdelse som talan avser. För att genomföra artikel 13.3 i grupptalandirektivet i denna del krävs det att en bestämmelse införs som innebär att en domstol eller myndighet ska kunna ålägga en näringsidkare att på egen bekostnad informera om ett avgörande i en grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

I en förbudsföreläggandeprocess saknar ofta den godkända enheten och näringsidkaren, precis som domstolen, kännedom om vilka konsumenter som berörs av en konstaterad överträdelse. För att berörda konsumenter ska få vetskap om avgörandet krävs det därför i många fall att information

om avgörandet offentliggörs. I många situationer är det sannolikt den godkända enheten – som i regel kan förväntas ha upparbetade kanaler för att lämna information till konsumenter – som lättast kan nå ut med information om avgörandet till berörda konsumenter. Om informationen lämnas på t.ex. webbplatser och sociala medier är sådan informations-spridning oftast inte heller förenad med några större kostnader. Det kan dock förekomma fall där information om avgörandet lämpligen kan lämnas via andra kanaler, t.ex. via annonsering i radio och TV, i syfte att nå berörda konsumenter. Sådana åtgärder är i regel förenade med kostnader.

Om avgörandet avser en överträdelse i en pågående avtals-situation, t.ex. i ett mål om ett oskäligt avtalsvillkor enligt avtalsvillkorlagen, där näringsidkaren har kontaktuppgifter till drabbade kunder, är det näringsidkaren som lättast kan informera om avgörandet. I en sådan situation kan individuell information till och med lämnas till berörda konsumenter genom brev eller e-post.

Eftersom en godkänd enhet företräder konsumentkollektivet bör en näringsidkare, som *Finansinspektionen* påpekar, endast åläggas att lämna information om enheten yrkar det. En godkänd enhet får därigenom en möjlighet att i varje enskilt fall bedöma om den information som enheten kommer att lämna är tillräcklig för att nå berörda konsumenter eller om den ska begära att näringsidkaren åläggs att lämna information om avgörandet. För att domstolen eller myndigheten ska ha ett bra underlag för sin bedömning av om ett åläggande ska meddelas bör den godkända enheten ange på vilket sätt näringsidkaren enligt enheten ska informera om avgörandet och inom vilken tidsfrist det ska ske. För det fall det finns en skyldighet för myndigheten att publicera avgörandet på sätt som *Finansinspektionen* beskriver så kan det innebära att det inte finns skäl att ålägga den som åtgärden riktas mot att sprida information om åtgärden.

Enligt grupp-talandirektivet ska information om avgörandet lämnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i ärendet och inom angivna tidsfrister. Inom den ramen och med hänsyn tagen till vad den godkända enhetens begäran omfattar finns det utrymme för näringsidkaren att bedöma på vilket sätt konsumenterna bör informeras, på det sätt som *Näringslivets Regelnämnd*, *Svensk Handel* och *Svenska Bankföreningen* understryker vikten av. Det ankommer dock ytterst på domstolen eller myndigheten att göra bedömningen av vad som är lämpligt. Mot bakgrund av direktivets utformning är det inte möjligt att därutöver, som *Finansinspektionen* förordar, mer i detalj ange hur och med vilka medel en berörd näringsidkare ska sprida informationen.

Enligt regeringen är denna analys tillräcklig på det sätt som *Finansinspektionen* efterlyser för att införa den skyldighet för näringsidkare som nu föreslås. Regeringen anser inte att det finns anledning att införa särskilda överklagandebestämmelser för den aktuella typen av ålägganden, en fråga som *Finansinspektionen* framhåller.

Som *Finansinspektionen* och *Kammarkollegiet* påpekar bör ”förvaltningsmyndigheten” användas i lagtexten i stället för ”den administrativa myndigheten”. I linje med vad *Finansinspektionen* anför bör vidare ”den som åtgärden riktas mot” användas i stället för ”svaranden”.

I artikel 19.1 b i direktivet anges att en underlåtenhet att följa ett åläggande enligt artikel 13.3 ska kunna medföra sanktioner. Vite anges i

Prop. 2022/23:136 skäl 69 till direktivet som ett exempel på en tillåten sanktion. För att uppfylla direktivets krav bör ett åläggande att lämna information få förenas med vite. *Lagrådet* påpekar att det varken av lagtexten eller författningskommentaren framgår om det krävs att enheten ska yrka att beslutet förenas med vite eller om domstolen självmant kan besluta i vitesfrågan. Enligt regeringen bör domstolen eller förvaltningsmyndigheten få bestämma om ett föreläggande att lämna information ska förenas med vite oavsett om den godkända enheten yrkar detta eller inte. En upplysning om detta bör införas i författningskommentaren. Vidare anser *Lagrådet* att om det är tänkt att den godkända enheten ska väcka talan om utdömande av vitet bör detta uttryckligen regleras i paragrafen. Enligt regeringen bör det vara den godkända enheten som ansöker om utdömande av vite i dessa fall. En reglering om detta bör därför, i enlighet med *Lagrådets* synpunkt, införas i lagen.

13 Elektroniska databaser

Regeringens bedömning: Några åtgärder behöver inte vidtas för att genomföra grupptalandirektivets bestämmelser om elektroniska databaser. Den elektroniska databas som Europeiska kommissionen kommer att upprätta bör vara tillräcklig för att underlätta samarbetet och erfarenhetsutbytet mellan godkända enheter på det sätt som avses i direktivet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt grupptalandirektivet får medlemsstaterna upprätta elektroniska databaser som är tillgängliga för allmänheten genom webbplatser, och som tillhandahåller information om de godkända enheter som på förhand utsetts för ändamålet att väcka inhemsk och gränsöverskridande grupptalan och allmän information om pågående och avslutade grupptalan (artikel 14.1). Om en medlemsstat väljer att upprätta en elektronisk databas ska den underrätta kommissionen om den internetadress på vilken databasen är tillgänglig (artikel 14.2).

Enligt artikel 20.4 i grupptalandirektivet har medlemsstaterna och kommissionen en skyldighet att stödja och underlätta samarbetet mellan godkända enheter samt utbytet och spridningen av deras bästa praxis och erfarenhet när det gäller att hantera gränsöverskridande överträdelse och inhemska överträdelse enligt artikel 2.1, där tillämpningsområdet för direktivet anges.

Kommissionen ska upprätta en elektronisk databas för all den kommunikation mellan medlemsstaterna och kommissionen som avses i artiklarna 5.1, 5.4 och 5.5 samt 23.2 och det samarbete mellan godkända enheter som avses i artikel 20.4 (artikel 14.3). Kommissionens databas ska vara direkt tillgänglig för dels nationella kontaktpunkter i artikel 5.5, dels domstolar och administrativa myndigheter, om så krävs enligt nationell rätt, dels de godkända enheter som utsetts av medlemsstaterna för att väcka inhemsk

grupptalan och gränsöverskridande grupptalan och dels kommissionen. Information som medlemsstater utbyter inom den elektroniska databasen och som gäller godkända enheter som utsetts för att väcka gränsöverskridande grupptalan ska vara offentliggjord.

En fördel med en nationell elektronisk databas vore att information om godkända enheter och pågående och avslutande grupptalan samlas på samma webbplats. Samtidigt skulle en databas vara förenad med kostnader, bl.a. för att upprätta och löpande uppdatera webbsidan kopplad till databasen. Det kan även ifrågasättas om det är nödvändigt med en nationell databas eftersom det sannolikt är förhållandevis få konsumentorganisationer som kommer att ansöka om att utses till godkända enheter. Information om vilka organisationer som har utsetts till godkända enheter kommer dessutom att finnas på den beslutande myndighetens webbplats. En databas med information om grupptalan enligt grupptalandirektivet skulle också kunna vara förvirrande för konsumenter, eftersom endast information om grupptalan som förs med stöd av lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen skulle finnas där, medan information om grupptalan som förs enligt andra regler, såsom lagen om grupprättegång, inte skulle omfattas. Sammantaget anser regeringen att fördelarna med en nationell databas inte överväger nackdelarna med upprättandet av en sådan. En nationell databas bör därför inte upprättas.

När det gäller det samarbete som direktivet föreskriver är, enligt regeringens bedömning, den databas som kommissionen kommer att upprätta tillräcklig för att underlätta för godkända enheters samarbete och erfarenhetsutbyte. Det krävs därför inte att några åtgärder vidtas med anledning av bestämmelserna i artikel 20.4.

14 Några ytterligare processuella frågor

14.1 Inget gemensamt förfarande för grupptalan om förbudsföreläggande och gottgörelse

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en möjlighet för godkända enheter att föra talan om förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse i samma förfarande.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Uppsala universitet* pekar på att den lagstiftningsteknik som utredningen föreslår innebär att det inte tas fasta på möjligheten i grupptalandirektivet att ge godkända enheter möjlighet att ansöka om förbudsföreläggande och gottgörelse genom en och samma grupptalan och föreskriva att dessa åtgärder ska utfärdas genom ett och samma beslut. Det kan, enligt universitetet, medföra processekonomiska nackdelar för konsumenterna eftersom godkända enheter i vissa situationer måste föra en talan inför både förvaltningsmyndighet/förvaltningsrätt och allmän domstol.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 7.5 i grupptalandirektivet får medlemsstaterna ge godkända enheter en möjlighet att ansöka om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse genom en och samma grupptalan, om det är lämpligt. Medlemsstaterna får föreskriva att dessa åtgärder ska utfärdas genom ett och samma beslut. Det är alltså frivilligt för medlemsstaterna att skapa en sådan möjlighet.

Enligt svensk lagstiftning följer de respektive förfarandena för åtgärder för förbuds föreläggande och gottgörelse olika regelverk och inleds vid olika domstolar och ibland vid en myndighet.

Förslagen till genomförande av grupptalandirektivet bygger på att bestämmelserna i den nya lagen som genomför direktivet så långt som möjligt ska anpassas till befintlig lagstiftning. En möjlighet att samtidigt föra talan om åtgärder för gottgörelse och förbuds föreläggande skulle avvika från befintlig systematik och innebära ett nytt synsätt som framstår som främmande i en svensk kontext. Dessa aspekter väger enligt regeringen tyngre än den potentiella nackdelen för konsumenter att i vissa fall behöva föra talan både inför förvaltningsmyndighet/förvaltningsrätt och domstol som *Uppsala universitet* framhåller. Den situation universitetet beskriver skulle visserligen kunna uppstå, men risken för att det skulle leda till större problem för konsumenter bör inte överdrivas. En möjlighet att ansöka om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse genom en och samma grupptalan bör därför inte införas.

14.2 Uppenbart ogrundade ärenden

Regeringens bedömning: Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av direktivets krav när det gäller uppenbart ogrundade ärenden.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser delar bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Finansinspektionen* ifrågasätter om det med stöd av gällande rätt är möjligt för myndigheten att avvisa eller på annat sätt ”ogilla” en ansökan därför att den bedöms vara uppenbart ogrundad. Myndigheten framhåller att 20 § förvaltningslagen inte kan tillämpas för att avslå en ansökan utan bara för att avvisa en sådan. Enligt *Finansinspektionen* fordras ytterligare analys när det gäller hur kravet i direktivet ska genomföras.

Skälen för regeringens bedömning: Medlemsstaterna ska enligt grupptalandirektivet säkerställa att domstolar och administrativa myndigheter kan fatta beslut om att ogilla uppenbart ogrundade ärenden så tidigt som möjligt i förfarandet i enlighet med nationell rätt (artikel 7.7). I skäl 39 till direktivet anges att medlemsstaterna bör anta nya regler eller tillämpa befintliga regler enligt nationell rätt så att domstolen eller den administrativa myndigheten kan fatta beslut om att ogilla uppenbart ogrundade ärenden så snart domstolen eller den administrativa myndigheten har mottagit de uppgifter som krävs för att motivera beslutet för att undvika rättegångsmisbruk. Medlemsstaterna bör enligt samma skäl inte vara skyldiga att införa särskilda regler för grupptalan och bör kunna

tillämpa allmänna processrättsliga regler, om dessa regler uppfyller målet att undvika rättegångsmissbruk.

Vid handläggningen av en talan om en åtgärd för gottgörelse enligt den nya lagen ska lagen om grupprättegång tillämpas. Enligt den sistnämnda lagen tillämpas bestämmelserna om tvistemål i rättegångsbalken med vissa undantag. Det innebär att rättegångsbalkens bestämmelser kommer att vara tillämpliga även vid en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse som väcks enligt den nya lagen. Motsvarande gäller för en grupptalan om åtgärder som avser förbud och åläggande enligt marknadsföringslagen som väcks vid Patent- och marknadsdomstolen (se 46 a och 59 §§ marknadsföringslagen). Enligt 42 kap. 5 § första stycket andra meningen rättegångsbalken får en domstol i tvistemål meddela dom utan att stämning utfärdats, om kärandens framställning inte innefattar laga skäl för käromålet eller om det annars är uppenbart att detta är ogrundat. Det innebär att direktivets krav i artikel 7.7 är säkerställt vid grupptalan om en åtgärd för gottgörelse och om åtgärder för förbudsföreläggande som inleds vid Patent- och marknadsdomstolen.

En grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande som inleds vid en förvaltningsmyndighet kommer att handläggas i enlighet med förvaltningslagens bestämmelser.

Ett ärende vid en förvaltningsmyndighet ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts (se 9 § förvaltningslagen). Som *Finansinspektionen* påpekar finns i 20 § förvaltningslagen en bestämmelse om brister i en framställning. Om en framställning är ofullständig eller oklar ska en myndighet i första hand hjälpa den enskilde till rätta inom ramen för sin allmänna service-skyldighet enligt 6 § andra stycket förvaltningslagen (20 § första stycket). En myndighet får besluta att förelägga den enskilde att avhjälpa en brist som finns kvar, om bristen medför att framställningen inte kan läggas till grund för en prövning i sak och i föreläggandet ska det anges att följden av att det inte följs kan bli att framställningen inte tas upp till prövning (20 § andra stycket).

I förarbetena till förvaltningslagen (prop. 2016/17:180 s. 136) framhålls att en myndighet alltid nogga måste överväga om en brist verkligen är av sådan betydelse att den hindrar att ett beslut i sak meddelas. Det torde enligt förarbetena i praktiken endast undantagsvis förekomma att en framställning är så bristfällig att den inte över huvud taget kan läggas till grund för en prövning i sak. Konsekvensen av att den enskilde, i förekommande fall vägledd av myndigheten, inte lyckas prestera ett underlag som är tillräckligt för att den enskilde ska nå framgång med sin framställning torde i normalfallet i stället vara att bristen leder till att framställningen avslås efter att prövning görs på befintligt material. Följs inte ett föreläggande att avhjälpa en brist som är av sådant slag att myndigheten är förhindrad att fatta beslut i saken, t.ex. om ett tvingande formkrav inte är uppfyllt, blir det naturliga resultatet i många fall enligt uttalandena i propositionen att myndigheten avslutar sin hantering av framställningen genom ett beslut att inte ta upp denna till prövning. I det enskilda fallet kan saken dock ha klarnat i sådan grad att en prövning i sak av framställningen ändå är möjlig. Det ansågs därför inte att det i förvaltningslagen skulle tas in någon bestämmelse som innebär en

Prop. 2022/23:136 skyldighet för myndigheten att fatta ett beslut om avvisning vid utebliven komplettering från den enskilde.

Om en ansökan om en åtgärd för förbuds föreläggande har brister bör myndigheten alltså anmoda den godkända enheten att komplettera ansökan. Kommer det inte in någon tillräcklig komplettering kan myndigheten normalt pröva ärendet i sak och avslå ansökan. Det finns således även i förvaltningsförfarandet en möjlighet att avslå en ogrundad talan i ett tidigt skede av processen. Reglerna får anses uppfylla kraven i artikel 7.7 i grupptalandirektivet och målet om att undvika rättegångsmissbruk. Dessa konstateranden uppfyller enligt regeringen kraven på analys av hur direktivet ska genomföras i den aktuella delen, i enlighet med vad Finansinspektionen efterlyser.

14.3 Verkningar av slutliga beslut

Regeringens bedömning: Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av grupptalandirektivets bestämmelse om verkningar av slutliga beslut.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Medlemsstaterna ska enligt grupptalandirektivet säkerställa att ett slutligt beslut av en domstol eller administrativ myndighet i en medlemsstat om att det har förekommit en överträdelse som skadar konsumenters kollektiva intressen kan användas av alla parter som bevis inom ramen för en annan talan om åtgärder för gottgörelse vid deras nationella domstolar eller administrativa myndigheter mot samma näringsidkare och med avseende på samma handlande, i enlighet med nationell rätt om bevisvärdering (artikel 15).

En grupptalan om åtgärder för gottgörelse kommer att föras i enlighet med lagen om grupprättegång. Rättegångsbalkens bestämmelser om bevisning och de principer som har utvecklats i anslutning till dem är då tillämpliga.

Enligt rättegångsbalken ska rätten efter en samvetsgrann prövning av allt som har förekommit avgöra vad som är bevisat i målet (35 kap. 1 §). Bestämmelsen anses ge uttryck för principen om fri bevisprövning, innefattande fri bevisföring och fri bevisvärdering. Principen om fri bevisföring innebär bl.a. att i stort sett alla bevismedel är tillåtna. Det är således möjligt att i en svensk process, enligt lagen om grupprättegång, åberopa en utländsk eller nationell dom eller ett slutligt beslut om åtgärder för förbuds föreläggande som bevis. Vilket bevisvärde en sådan dom eller slutligt beslut ska ha är det upp till den avgörande domstolen att bedöma i det enskilda fallet. Några bestämmelser behöver därför inte införas för att genomföra artikel 15 i grupptalandirektivet.

Regeringens förslag: En bestämmelse ska införas som föreskriver att en preskriptionstid som löper vid den tidpunkt som en grupptalan om förbudsföreläggande inleds, och som rör en fordran som grundar sig på den överträdelse som talan avser, ska löpa ut tidigast en månad efter det att grupptalan har avslutats genom ett avgörande som har fått laga kraft.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot dem. *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Sveriges Annonörer* och *Svenska Bankföreningen* framhåller att direktivet bygger på att en konsument kan ha intresse av att avvakta utgången av en förbudstalan utan att riskera att fordran preskriberas. Dessa remissinstanser delar det som utredningen uppmärksammar om att risken är teoretisk med hänsyn till den allmänna preskriptionstidens längd i Sverige och menar att direktivet därför kan anses genomfört och att de föreslagna bestämmelserna därmed inte behövs. *Sveriges advokatsamfund* anser inte att formuleringen ”tidigast en månad efter” är lämplig, eftersom den riskerar att medföra oklarheter för den tappande parten inom vilken tid som preskription de facto inträder. Vidare pekar Sveriges advokatsamfund på att en månad är en tämligen kort tid och föreslår en fast preskriptionstid på tre månader.

Skälen för regeringens förslag

Grupptalandirektivets reglering av preskriptionsfrister

Medlemsstaterna ska enligt grupptalandirektivet säkerställa att en pågående grupptalan om en åtgärd för förbudsföreläggande enligt artikel 8 leder till att de preskriptionsfrister som gäller för de konsumenter som berörs av den grupptalan skjuts upp eller avbryts, så att dessa konsumenter inte hindras från att senare väcka talan om åtgärder för gottgörelse avseende en överträdelse enligt artikel 2.1 på grund av att preskriptionsfrister har löpt ut medan grupptalan om dessa åtgärder för förbudsföreläggande pågick (artikel 16.1).

Vidare ska medlemsstaterna säkerställa att en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse som avses i artikel 9.1 leder till att de preskriptionsfrister som gäller för de konsumenter som berörs av den grupptalan skjuts upp eller avbryts (artikel 16.2). En talan om åtgärder för förbudsföreläggande har inte nödvändigtvis suspensiv verkan i förhållande till senare åtgärder för gottgörelse som skulle kunna följa av samma överträdelse. I skäl 65 anges att medlemsstaterna bör säkerställa att en pågående grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande leder till att de preskriptionsfrister som gäller skjuts upp eller avbryts avseende de konsumenter som berörs av grupptalan så att dessa konsumenter, oavsett om de agerar enskilt eller företräds av en godkänd enhet, inte hindras från att senare väcka talan om åtgärder för gottgörelse för överträdelsen på grund av att preskriptionsfrister har löpt ut medan grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande pågick.

Bestämmelser om preskription av fordringar finns i preskriptionslagen. Lagen gäller för alla slags krav, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet (1 §). Innehåller annan lag särskilda regler om preskription (specialpreskription) gäller dessa och inte preskriptionslagens regler.

En fordran preskriberas enligt huvudregeln i preskriptionslagen efter tio år (2 § första stycket). Ett undantag är att en näringsidkares fordran gentemot en konsument i regel preskriberas efter tre år (2 § andra stycket). För en konsuments fordran mot en näringsidkare gäller däremot den allmänna preskriptionstiden om tio år.

Enligt preskriptionslagen avbryts preskription om gäldenären utfäster betalning, betalar ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären (5 § 1). Preskription avbryts även genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären eller borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, hos Kronofogdemyndigheten eller i skiljeförfarande, konkursförfarande eller planförhandling under företagsrekonstruktion (5 § 2 och 3).

Preskription vid grupptalan om förbudsföreläggande

En talan om förbudsföreläggande tar sikte på att få en överträdelse att upphöra och innehåller varken uppgifter om vilka personer som berörs av överträdelsen eller fordringar som de eventuellt har på grund av denna. En talan om förbudsföreläggande har normalt ingen preskriptionsavbrytande verkan på det sätt som föreskrivs i artikel 16.1.

En talan om åtgärder för gottgörelse är inte avhängig en grupptalan om förbudsföreläggande. Det krävs således inte att utfallet av en talan om förbudsföreläggande avvaktas innan en talan om åtgärder för gottgörelse väcks. Det finns inte heller något hinder mot att en konsument, som anser sig ha ett anspråk på grund av en överträdelse som är föremål för en pågående talan om förbudsföreläggande, vidtar preskriptionsavbrytande åtgärder genom att skriftligen påminna näringsidkaren om sin fordran. Som artikel 16.1 får förstås är det dock själva talan om förbudsföreläggande som ska innebära att preskriptionsfrister skjuts upp eller avbryts. En konsument ska således kunna avvakta utfallet av en talan om förbudsföreläggande innan denne vidtar åtgärder, utan att riskera att fordringen preskriberas under tiden som talan om förbudsföreläggande pågår. Den situationen skulle också kunna inträffa att en konsument blir medveten om att denne har ett anspråk på grund av en överträdelse först efter att överträdelsen har konstaterats genom bifall till en talan om förbudsföreläggande.

Enligt skäl 65 till direktivet bör en godkänd enhet när den väcker talan om förbudsföreläggande på ett tillräckligt sätt definiera den grupp av konsumenter vars intressen berörs av den påstådda överträdelsen, som eventuellt skulle kunna ha anspråk som härrör från denna överträdelse och som skulle kunna påverkas av att preskriptionsfrister löper ut under en grupptalan. En sådan tillräckligt tydlig precisering av berörda konsumenter samt uppgifter om vilka fordringar dessa har på grund av överträdelsen torde i majoriteten av fallen inte vara möjlig för en godkänd enhet

att lämna. Enheten saknar i regel uppgifter om detta och har heller inte behov av några sådana uppgifter för att kunna föra en talan om förbuds-föreläggande. Det är inte heller ett krav enligt bestämmelserna i direktivet att lämna sådana uppgifter.

Även om en godkänd enhet i vissa mål på ett förhållandevis tydligt sätt skulle kunna definiera en grupp som berörs av överträdelsen, t.ex. alla konsumenter som har köpt en viss produkt, kvarstår problemet att den godkända enheten saknar uppgifter om vilka av dem som har fordringar på grund av överträdelsen. En gruppbeskrivning av berörda konsumenter i en väckt talan om förbuds-föreläggande är inte heller tillräcklig för att närings-idkaren ska kunna veta vilka fordringar som kan göras gällande. Det framstår därför som alltför långtgående att en talan om förbuds-föreläggande skulle leda till preskriptionsavbrott för sådana specificerade fordringar.

Grupptalandirektivet har ett stort tillämpningsområde. Majoriteten av de fordringar som kan vara aktuella i anslutning till direktivet faller under allmän preskription och har således en preskriptionstid på tio år. Den situation som artikel 16.1 syftar till att förhindra, dvs. att preskription av en fordran inträder under en pågående grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande, kommer således sannolikt att inträffa sällan, något som *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Sveriges Annonörer* och *Svenska Bankföreningen* påpekar. I något fall skulle dock en sådan situation kunna inträffa. En lagändring krävs därför, till skillnad från vad dessa remissinstanser anser, för att svensk rätt ska vara i överensstämmelse med artikel 16.1. Frågan är hur en sådan reglering bör utformas.

Ett alternativ skulle kunna vara en regel som föreskriver att en godkänd enhet, i den mån det går att definiera en grupp som berörs av överträdelsen, ska ha en skyldighet att informera de berörda konsumenterna och uppmana eller hjälpa dem att vidta en preskriptionsavbrytande åtgärd. Svensk Handel förespråkar den lösningen. Genom ett sådant förfarande skulle näringsidkaren få kännedom om vilka anspråk som görs gällande på grund av överträdelsen samtidigt som det säkerställs att konsumenter inte förlorar sin rätt att göra ett anspråk gällande på grund av preskription som inträder under förbuds-föreläggandeprocessens gång. Ett problem med en sådan bestämmelse är dock att det kan vara svårt för en godkänd enhet att nå ut till alla berörda konsumenter. Det är därför tveksamt om en sådan reglering skulle uppfylla kraven i artikel 16.1. Vidare skulle det kunna vara problematiskt för den godkända enheten att få tillräcklig information om fordringarna och därmed kunna vidta en åtgärd som leder till preskriptionsavbrott för dessa. En sådan ordning skulle dessutom riskera att bli administrativt betungande för en godkänd enhet. Till skillnad från Svensk Handel anser regeringen därför inte att bestämmelsen bör utformas på det sättet.

Ett bättre alternativ är en reglering som föreskriver att eventuella anspråk på grund av den överträdelse som talan avser – och som har en preskriptionstid som infaller under pågående process – ändå får göras gällande av en konsument en viss bestämd tid efter att processen har avslutats. Eftersom medlemsstaterna enligt artikel 16.1 ska säkerställa att preskription inte inträder medan en grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande pågår bör tiden räknas från det datum då målet avgörs

Prop. 2022/23:136 slutligt, dvs. det datum då avgörandet får laga kraft. Tiden bör lämpligen begränsas till en månad. Det finns enligt regeringen inte skäl att föreskriva en så lång tid som tre månader på det sätt som *Sveriges advokatsamfund* föreslår.

Bestämmelsen skulle inte innebära något regelrätt preskriptionsavbrott utan endast att preskriptionstiden för vissa fordringar förlängs. Liknande bestämmelser finns i lagen (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister (6 §) och lagen om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden (14 §). Regeringen föreslår att en sådan regel införs i den nya lagen och att den utformas med dessa bestämmelser som förebild.

En förutsättning för att preskriptionstiden ska förlängas är att fordran grundar sig på den överträdelse som grupptalan avser. Det krävs alltså en tydlig koppling mellan överträdelsen och den påstådda fordran. Vilka fordringar som avses kommer inte att stå klart under förbuds föreläggande-processens gång, eftersom fordringar i regel inte kan göras gällande i en sådan process. Frågan kommer således att aktualiseras först när en konsument åberopar en sådan fordran i förhållande till en näringsidkare som har varit svarande i processen. Om en åberopad fordran omfattas av bestämmelsen kommer ytterst att få avgöras i rättstillämpningen.

En ytterligare förutsättning för att bestämmelsen om förlängd preskriptionstid ska bli tillämplig är att preskriptionstiden för fordran löper när talan inleds. Om preskriptionstiden har löpt ut dessförinnan återuppväcks alltså inte tiden. Preskriptionstiden för en fordran kan inte heller förkortas genom bestämmelsen, vilket tydliggörs genom att det av bestämmelsen framgår att preskriptionstiden löper ut tidigast en månad efter det lagakraftvunna avgörandet. En fordran med en längre preskriptionstid påverkas alltså inte av bestämmelsen. Den valda formuleringen motsvarar, som har konstaterats, vad som har använts tidigare i andra liknande bestämmelser och regeringen anser, till skillnad från Sveriges advokatsamfund, att den formuleringen är den lämpligaste. Av formuleringen framgår på ett tillräckligt tydligt sätt för den tappande parten inom vilken tid som preskription inträder.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund en bestämmelse som innebär att en preskriptionstid som löper vid den tidpunkt som en grupptalan om förbuds föreläggande inleds, och som rör en fordran som grundar sig på den överträdelse som talan avser, ska löpa ut tidigast en månad efter det att grupptalan har avslutats genom ett avgörande som har fått laga kraft.

Preskription vid grupptalan om en åtgärd för gottgörelse

En grupptalan om en åtgärd för gottgörelse enligt lagen om grupprättegång väcks av en kärende för gruppmedlemmarnas räkning. Av talan framgår vilka gruppmedlemmar som talan avser och deras respektive anspråk. En gruppmedlem som inte skriftligen inom den tid som rätten bestämmer har anmält till domstolen att han eller hon vill omfattas av grupptalan ska anses ha trätt ur gruppen (14 §). Vem som slutligt kommer att ingå i gruppen står klart när tiden för anmälan enligt 14 § har löpt ut.

En grupptalan enligt lagen om grupprättegång medför att preskriptionstiden avbryts för de fordringar som omfattas av talan i enlighet med vad som följer av preskriptionslagen. Regleringen överensstämmer med direk-

14.5 Prozesseffektivitet

Regeringens bedömning: Det saknas behov av att införa särskilda bestämmelser med anledning av grupptalandirektivets krav på process-effektivitet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt grupptalandirektivet ska en grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande, såväl avseende provisoriska som slutliga åtgärder, handläggas med vederbörlig skyndsamhet (artikel 17.1). Mål om provisoriska åtgärder för förbudsföreläggande ska vidare, om det är lämpligt, handläggas vid ett summariskt förfarande (artikel 17.2). Vad som avses med vederbörlig skyndsamhet utvecklas inte närmare i direktivet, annat än att det i skäl 67 påpekas att en sådan grupp-talan bör handläggas med vederbörlig processeffektivitet och att behovet av effektivitet kan vara större om en överträdelse pågår.

Grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande som förs i enlighet med direktivet kommer enligt förslagen att handläggas antingen av Patent- och marknadsdomstolen eller av en förvaltningsmyndighet som första instans, beroende på vad talan avser.

Handläggningen vid en förvaltningsmyndighet styrs av förvaltningslagens bestämmelser. Enligt den lagen ska ett ärende handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts (9 §). Bestämmelsen ger uttryck för allmänna utgångspunkter för handläggningen, där bl.a. snabbheten ska balanseras mot berättigade krav på rättssäkerhet (se prop. 2016/17:180 s. 74–77).

Mål om åtgärder för förbudsföreläggande vid Patent- och marknadsdomstolen handläggs i enlighet med rättegångsbalkens bestämmelser om tvistemål där förlikning inte är tillåten (indispositiva tvistemål). I rättegångsbalken finns processuella bestämmelser som syftar till en effektiv handläggning, t.ex. att rätten ska driva förberedelsen i tvistemål med inriktning på ett snabbt avgörande av målet (42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken). För att främja snabbheten under förberedelsen av ett tvistemål är rätten vidare skyldig att upprätta en tidsplan för målets handläggning om det inte är obehövt på grund av målets beskaffenhet eller av något annat skäl (42 kap. 6 § fjärde stycket rättegångsbalken).

Av marknadsföringslagen följer även en möjlighet för käranden att framställa ett yrkande om förbud och åläggande interimistiskt. Ett sådant beslut innebär att förbudet eller åläggandet ska gälla fram till dess att målet avgörs slutligt (23 och 27 §§ marknadsföringslagen). Motsvarande möjlighet finns enligt 6 § avtalsvillkorlagen.

Befintliga bestämmelser får anses motsvara grupptalandirektivets krav på vederbörlig skyndsamhet vid handläggningen. Hur ett ärende eller mål lämpligen bör handläggas kommer utifrån gällande bestämmelser att avgöras med hänsyn tagen till omständigheterna i varje enskilt fall.

Prop. 2022/23:136 Det sagda innebär att ett mål som gäller en pågående överträdelse kan behöva handläggas med större skyndsamhet än ett mål om en överträdelse som redan har upphört. Det finns därtill möjligheter att få till stånd ett interimistiskt beslut, vilket säkerställer en ännu snabbare handläggning.

Grupptalandirektivets krav på att handläggningen av mål gällande åtgärder för förbudsfröreläggande ska ske med vederbörlig skyndsamhet kan inte anses innebära att det i lag behöver införas ett särskilt skyndsamhetskrav avseende sådana mål, dvs. att målen handläggs med förtur och prioriteras före andra måityper.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att artikel 17 inte medför något behov av lagändringar.

14.6 Framläggande av bevis

Regeringens bedömning: Genom bestämmelserna i rättegångsbalken om förelägganden att lägga fram ett skriftligt bevis (edition) och att tillhandahålla ett föremål för syn uppfyller svensk rätt grupptalandirektivets krav när det gäller framläggande av bevis för grupptalan om åtgärder för gottgörelse och grupptalan om åtgärder för förbudsfröreläggande som inleds vid domstol.

De processuella befogenheter som respektive förvaltningsmyndighet har för att begära in handlingar eller andra uppgifter och förvaltningsprocesslagens bestämmelser innebär att svensk rätt stämmer överens med direktivets krav på framläggande av bevis när det gäller en grupptalan som inleds vid förvaltningsmyndighet.

Svensk rätt uppfyller direktivets krav på att det ska finnas sanktioner när ett beslut om edition inte följs.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att en bestämmelse införs om att svaranden i en grupptalan om åtgärder för gottgörelse ska vara skyldig att lämna uppgifter om potentiella gruppmedlemmar till en godkänd enhet.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget och delar bedömningen eller har inte några invändningar mot dem. *Kapatens* tillstyrker utredningens förslag och anser att en bestämmelse som ger rätt för en godkänd enhet att få ut uppgifter om potentiella gruppmedlemmar i princip är en förutsättning för att grupprättegångar i någon utsträckning över huvud taget ska kunna föras. *Sveriges advokatsamfund* motsätter sig en ordning som går längre än vad direktivet kräver och avstyrker förslaget. Advokatsamfundet pekar på att det inte nödvändigtvis ligger i potentiella gruppmedlemmars intresse att delta i varje grupptalan som kan bli aktuell samt att kund- och personuppgifter utgör ekonomiskt värdefulla företagshemligheter för företaget som innehar uppgifterna och att dessa kan vara av känslig natur ur integritetssynpunkt.

Svensk Handel och *Svenska Bankföreningen*, framhåller vikten av att domstolen vid vilken grupptalan väcks noggrant bedömer behovet och omfattningen av samt proportionaliteten i förelägganden om att lägga fram bevis, i enlighet med nationell processrätt, med beaktande av skyddet av tredje parters legitima intressen och med förbehåll för tillämpliga unionsregler och nationella regler om sekretess.

Finansinspektionen anser att omfattningen av utredningsskyldigheten för förvaltningsmyndigheter och förvaltningsdomstolar i denna nya typ av ärenden bör klargöras och inte helt överlåtas till rättstillämpningen. Myndigheten framhåller att eftersom förelägganden som en godkänd enhet kan ansöka om blir betungande för den näringsidkare som är föremål för åtgärden bör samma bevisnivå gälla som för motsvarande beslut som tillsynsmyndigheten fattar utan föregående ansökan från en godkänd enhet. *Finansinspektionen* påpekar att en godkänd enhet även vid en gruppptalan som förs vid en förvaltningsmyndighet rimligen kan komma att begära att få ut handlingar med identitetsuppgifter, vilket bör analyseras närmare, bl.a. utifrån ett sekretess- och integritetsrättsligt perspektiv.

Nacka tingsrätt anför att utredningen förefaller utgå ifrån att 41 kap. rättegångsbalken kan tillämpas vid en begäran om edition även när talan inte har väckts och att det kan ifrågasättas om kapitlet är tillämpligt i sådana fall, om handlingarna inte utgör bevis på det sätt som föreskrivs i 41 kap. 1 §.

Skälen för regeringens bedömning

Grupptalandirektivets reglering om framläggande av bevis

Enligt grupptalandirektivet ska medlemsstaterna, om en godkänd enhet har lagt fram skämligen tillgängliga bevis som är tillräckliga för att ligga till grund för en gruppptalan, och har åberopat att ytterligare bevis kontrolleras av svaranden eller tredje part, om den godkända enheten begär det, säkerställa att domstolen eller den administrativa myndigheten kan beordra att sådan bevisning ska läggas fram av svaranden eller den tredje parten i enlighet med nationell processrätt, om inte annat följer av tillämpliga unionsregler och nationella regler om sekretess och proportionalitet (artikel 18 första meningen). Medlemsstaterna ska säkerställa att en domstol eller administrativ myndighet, om svaranden begär det, även kan beordra den godkända enheten eller en tredje part att lägga fram relevanta bevis i enlighet med nationell processrätt (artikel 18 andra meningen). I skäl 68 påtalas att behovet och omfattningen av och proportionaliteten i förelägganden om att lägga fram bevis noggrant bör bedömas av den domstol eller administrativa myndighet vid vilken gruppptalan väcks, i enlighet med nationell processrätt, med beaktande av skyddet av tredje parter legitima intressen och med förbehåll för tillämpliga unionsregler och nationella regler om sekretess.

Medlemsstaterna ska enligt artikel 19.1 b fastställa de regler om sanktioner som är tillämpliga på underlåtenhet eller vägran att följa bl.a. artikel 18. Vite är ett exempel på en sådan sanktion som medlemsstaterna enligt artikel 19.2 kan tillämpa vid en näringsidkares underlåtenhet eller vägran att följa ett editionsföreläggande (skäl 69 till direktivet).

Förelägganden om att lägga fram ett skriftligt bevis eller att tillhandahålla ett föremål för syn enligt rättegångsbalken

Artikel 18 i grupptalandirektivet innehåller bestämmelser som motsvarar reglerna om förelägganden att lägga fram ett skriftligt bevis (edition) och att tillhandahålla ett föremål för syn i svensk rätt. Den är tillämplig både vid en gruppptalan om åtgärder för gottgörelse och åtgärder för förbuds-

Prop. 2022/23:136 föreläggande. Artikelns syfte är att se till att edition i en pågående rättegång, s.k. processuell edition. Enligt sin ordalydelse är artikeln tillämplig på bevisning som svaranden eller tredje part ”kontrollerar” och som kan ”läggas fram”. Muntlig bevisning kan inte anses omfattas av artikeln, utan endast skriftlig bevisning och andra bevisföremål.

Bestämmelser om edition finns, såvitt gäller grupptalan som förs vid allmän domstol, i 38 kap. rättegångsbalken. Regleringen innebär att den som innehar en skriftlig handling vars innehåll kan antas ha betydelse som bevis är skyldig att ge in den till domstolen eller till annan som domstolen har anvisat (38 kap. 2 §). Vissa undantag från editionsplikten finns, bl.a. avseende handlingar som omfattas av bestämmelser om företagshemligheter.

Editionsplikten är inte begränsad till parterna i målet, utan även tredje man kan åläggas att förete skriftliga handlingar (jfr 38 kap. 7 §). Om någon är skyldig att förete en skriftlig handling får rätten förelägga honom eller henne att göra detta (38 kap. 4 §). Domstolen får förena ett sådant beslut med vite eller, om det anses vara lämpligare, förordna att beslutet ska verkställas genom Kronofogdemyndighetens försorg (38 kap. 5 §).

Ett editionsföreläggande meddelas i en pågående process. Ett föreläggande att förete ett skriftligt bevis anses också kunna ske i vissa fall innan en process har inletts (jfr 41 kap. rättegångsbalken). Som *Nacka tingsrätt* påpekar finns det dock begränsningar i tillämpningsområdet för 41 kap. rättegångsbalken.

En avvägning av parternas intressen – en proportionalitetsprövning – ska göras innan ett editionsyrkande bifalls.

När det gäller bevisning i form av föremål gäller i stället bestämmelserna i 39 kap. rättegångsbalken om syn. Enligt 39 kap. 5 § är den som innehar ett föremål som lämpligen kan flyttas till rätten, och som kan antas ha betydelse som bevis, skyldig att tillhandahålla det för syn. I fråga om förfarandet gäller i motsvarande mån det som är stadgat i 38 kap.

Bestämmelserna om skriftliga bevis i 38 kap. 1–5 och 7–9 §§ och om syn i 39 kap. 5 § gäller i tillämpliga delar även i mål som handläggs vid allmän förvaltningsdomstol (se 20 och 21 §§ förvaltningsprocesslagen).

Det finns således enligt svensk rätt en möjlighet för domstol att förelägga parterna i målet – såväl en kâränd som en svarand – och tredje man att förete skriftliga handlingar eller bevisföremål under vissa förutsättningar.

Edition och syn enligt svensk rätt förutsätter inte att kârändan (sökanden) har bevis som är tillräckliga för att ligga till grund för en grupptalan på det sätt som anges i direktivet. Det kan inte heller vara nödvändigt. Kravet på att edition bara kan avse en handling eller annat föremål som kan antas ha betydelse som bevis innebär att motpartens intressen beaktas. Att de svenska reglerna allmänt sett ger en mer långtgående rätt till edition och syn får anses ligga i linje med direktivets syfte att säkerställa att information som innehas av näringsidkaren kan bli tillgänglig för den godkända enheten.

Artikel 18 talar visserligen om bevis som ”kontrolleras” av svaranden (eller av tredje part) medan rättegångsbalkens regler talar om bevis som ”innehas”. Begreppen får dock i detta sammanhang anses motsvara varandra. Någon lagändring för att uppfylla direktivet i denna del krävs därför inte.

När det gäller handläggningen vid förvaltningsmyndighet finns inte några regler som motsvarar edition enligt rättegångsbalken. Det skulle kunna övervägas att – vid sidan av rätten att få till stånd en prövning av om en näringsidkare ska meddelas ett föreläggande eller åläggande – införa en möjlighet för en godkänd enhet att under handläggningen av den frågan få del av bevis som näringsidkaren innehar. Ett införande av en editionsplikt i dessa fall framstår dock som väl långtgående.

Förslaget till lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen innebär att en godkänd enhet i vissa fall kan inleda en grupptalan vid förvaltningsmyndigheter som också är tillsynsmyndigheter (se avsnitt 9.3). Sådana myndigheter har möjlighet att besluta om förelägganden för att genomföra sin tillsyn, t.ex. rätt att få del av en viss handling eller uppgift. Omfattningen av en myndighets utredningsbefogenheter framgår av den lagstiftning som styr respektive myndighets tillsynsverksamhet. En tillsynsmyndighets utredningsbefogenheter ger i och för sig inte den godkända enheten någon självständig rätt att få fram bevis som en näringsidkare kan inneha. En godkänd enhet som har inlett en grupptalan vid förvaltningsmyndighet kan dock begära att myndigheten ska förelägga näringsidkaren att inkomma med t.ex. en viss handling. Om tillsynsmyndigheten bedömer att en sådan handling behövs för att utreda en eventuell överträdelse kan den i regel, genom ett föreläggande förenat med vite, begära att näringsidkaren ska inkomma med detta. I samband med ett överklagande av ett slutligt beslut kommer en godkänd enhet även att ha möjlighet att begära edition i enlighet med förvaltningsprocesslagens bestämmelser.

Mot bakgrund av det anförda bedöms direktivets krav i artikel 18 vara uppfyllt även när det gäller grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande som inleds vid en förvaltningsmyndighet.

Med anledning av det *Finansinspektionen* anför om behovet av klargöranden av utredningsskyldigheten finns det anledning att betona att det alltså inte föreslås några nya bestämmelser. Således kommer prövningen av en fråga om utfående av handlingar och andra uppgifter att få göras enligt de befintliga regler som gäller för respektive tillsynsmyndighet på alla de områden som omfattas av grupptalandirektivets tillämpningsområde. Även om det till följd av den nya lagen kan komma att framställas delvis nya typer av framställningar om att få del av uppgifter eller handlingar är det inte möjligt att på förhand lämna en sådan utförlig vägledning som Finansinspektionen efterfrågar. Myndigheterna har att förhålla sig till de regler som i allmänhet gäller för dem.

Sanktioner när ett editionsföreläggande eller motsvarande inte följs

Som ovan anförts får ett editionsföreläggande enligt rättegångsbalkens bestämmelser förenas med vite. Även en förvaltningsmyndighets beslut att förelägga en näringsidkare att inkomma med t.ex. vissa handlingar i ett ärende får i regel förenas med vite. Svensk rätt får således anses vara i överensstämmelse med grupptalandirektivets krav på sanktioner i artikel 19 i denna del.

Vid tillämpning av de regler som finns sedan tidigare om förelägganden att lägga fram bevisning finns det utrymme att beakta sådana aspekter kring bl.a. proportionalitet som *Svensk Handel* och *Svenska Bankföreningen* framhåller vikten av.

En särskild fråga är om artikel 18 innebär ett krav på att bestämmelsen ska kunna tillämpas av en godkänd enhet i syfte att få ut uppgifter från svaranden om potentiella gruppmedlemmar i fråga om grupptalan om åtgärder för gottgörelse. Utredningen konstaterar att det inte är självklart att artikel 18 ska tolkas på så sätt att det krävs att en godkänd enhet ska kunna få ut uppgifter om potentiella gruppmedlemmar från svaranden, men föreslår en uttrycklig bestämmelse av den innebörden.

Frågan om editionsbestämmelserna i rättegångsbalken kan tillämpas av en kärande i syfte att få ut uppgifter från en svarande om potentiella gruppmedlemmar behandlas inte i förarbetena till lagen om grupprättegång. Svaret torde ytterst bero på hur käranden utformar sin talan och om de handlingar som begärs ut kan antas ha betydelse som bevis i rättegången eller inte.

Gruppmedlemmarna ska enligt lagen om grupprättegång som huvudregel anges med namn och adress i stämningsansökan. Sådana uppgifter får dock utelämnas om de inte behövs för målets handläggning (9 §). Genom undantagsbestämmelsen finns en möjlighet för en kärande att i vissa fall använda sig av en s.k. kollektiv gruppbeskrivning (t.ex. alla konsumenter som har haft ett visst elavtal med ett visst bolag under en viss tidsperiod). En förutsättning för att en sådan gruppbeskrivning ska tillåtas är dock att domstolen med stöd av beskrivningen kan bedöma om gruppen med hänsyn till storlek, avgränsning och i övrigt är lämpligt bestämd, vilket är en förutsättning för att grupptalan ska tas upp till prövning. Käranden kan således inte i förväg veta om en kollektiv gruppbeskrivning kommer att godtas av domstolen eller inte. Om gruppbeskrivningen inte godtas kommer käranden att behöva precisera gruppen.

Det framgår inte av ordalydelsen av artikel 18 i grupptalandirektivet att det krävs att en godkänd enhet ska kunna få ut uppgifter om potentiella gruppmedlemmar från svaranden. I stället handlar artikeln om framläggande av bevis. Regeringen bedömer, i likhet med *Sveriges advokatsamfund*, att en bestämmelse som uttryckligen tar sikte på att svaranden ska vara skyldig att lämna uppgifter om potentiella gruppmedlemmar till en godkänd enhet skulle innebära att Sverige går längre än vad direktivet kräver. De befintliga svenska bestämmelserna, vilka har beskrivits strax ovan, som i likhet med artikel 18 tar sikte på just bevisning är enligt regeringen tillräckliga för att uppfylla direktivets krav i denna del. Mot denna bakgrund bedömer regeringen, till skillnad från utredningen, att en bestämmelse som innebär att en godkänd enhet ska kunna få ut uppgifter om potentiella gruppmedlemmar från svaranden inte bör införas. *Kapatens* anför att det i princip är en förutsättning för att grupprättegångar ska kunna föras att en bestämmelse som ger rätt för en godkänd enhet att få ut uppgifter om potentiella gruppmedlemmar införs. Om det inte är möjligt att med tillämpning av befintliga regler få tillgång till uppgifter om potentiella gruppmedlemmar får det enligt regeringen i många fall emellertid förväntas finnas alternativa sätt att få kontakt med potentiella

15 Några handläggningsfrågor

15.1 Handläggningen när godkännandet av den enhet som för talan ifrågasätts

Regeringens förslag: Domstolen eller den förvaltningsmyndighet där en talan förs ska kontakta den nationella kontaktpunkten i den medlemsstat som har godkänt enheten för bedömning av frågan, om det under en rättegång om grupptalan enligt den nya lagen finns anledning att misstänka att en enhet inte uppfyller kriterierna för godkännande.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag till lagtext är något annorlunda utformat.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Konsumentverket* anser att den ordning som utredningen föreslår när det gäller kärandens behörighet att väcka grupptalan är väl avvägd. Enligt Konsumentverket skulle ytterligare möjligheter än de som följer av rådande och föreslagen ordning för svaranden att klaga på kärandens lämplighet som ombud fördröja och tynga domstolsprocessen. *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Näringslivets Regelnämnd*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenskt Näringsliv* förespråkar att svaranden ska ha möjlighet att få kärandens behörighet att väcka grupptalan prövad av domstolen i målet. Enligt dem följer en sådan rätt av direktivet. *Näringslivets Regelnämnd* anför att formuleringen om att domstolen ska agera om det finns "befogad anledning att misstänka" är en överimplementering som varken har motiverats eller konsekvensutretts. *Svensk Handel*, med instämmande av *Svenska Bankföreningen*, har liknande synpunkter och anser att direktivtexten bör respekteras och följas samt att domstolen eller myndigheten bör avgöra om det finns skäl att vilandeförklara målet eller ärendet i avvaktan på beskedet. Även *Svenskt Näringsliv* ifrågasätter utredningens förslag samt anför att det frångår direktivet och begränsar och försvårar svarandens rätt att få enheten prövad.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 5.4 i grupptalandirektivet ska en svarande näringsidkare ha rätt att väcka berättigade frågor hos domstolen eller den administrativa myndigheten om huruvida en godkänd enhet uppfyller de kriterier som förtecknas i artikel 4.3 (artikel 5.4 sista meningen). För att domstolen ska agera krävs att svaranden väcker berättigade frågor. Det måste alltså finnas en viss substans i ifrågasättandet.

För att genomföra direktivet i denna del, och för att det ska vara tydligt för domstolen respektive myndigheten hur den ska agera, bör en bestämmelse införas som föreskriver när en domstol eller en förvaltningsmyndighet ska vidta åtgärder för att kontrollera om den godkända enheten uppfyller kriterierna och vilka åtgärder som ska vidtas.

Om svaranden väcker berättigade frågor om huruvida enheten uppfyller kriterierna bör domstolen eller myndigheten vara skyldig att utreda frågan. Detta kan uttryckas som att om det finns anledning att misstänka att en enhet som har väckt grupptalan inte uppfyller kriterierna för godkännande så ska kontakt tas med den nationella kontaktpunkten i den medlemsstat där enheten är godkänd för en bedömning av frågan. En bestämmelse av denna innebörd bör tas in i lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Regeringen anser, till skillnad från *Näringslivets Regelnämnd* m.fl. remissinstanser, inte att det är fråga om en överimplementering eftersom det av grupptalandirektivet framgår att det ska vara fråga om berättigade frågor.

Det framgår inte entydigt av direktivet hur en myndighet eller domstol ska agera om svaranden väcker berättigade frågor om en enhet uppfyller kriterierna. Det skulle kunna övervägas att ge domstolen eller myndigheten rätt att avvisa talan direkt och inte behöva avvakta att den medlemsstat som godkänt enheten återkallar godkännandet. Eftersom grupptalandirektivet bygger på principen om ett ömsesidigt erkännande av godkända enheter är det dock tveksamt om en sådan lösning är förenlig med direktivet.

Det ömsesidiga erkännandet av godkända enheter innebär att domstolar och myndigheter ska godta att en enhet har talerätt så länge den finns med i kommissionens förteckning över godkända enheter och talan rymms inom syftet med den godkända enhetens verksamhet. Frågan om en godkänd enhet uppfyller kriterierna ska göras av den medlemsstat som har godkänt enheten (artikel 5.4). En bestämmelse som gör det möjligt för en myndighet eller domstol att avvisa en talan på grund av att en godkänd enhet inte uppfyller kriterierna för godkännande skulle innebära att domstolen eller myndigheten föregriper den prövning som den medlemsstat som har godkänt enheten har att göra. Ett sådant genomförande skulle riskera att stå i strid med direktivet och bör därför inte väljas.

Till skillnad från *Näringslivets delegation för marknadsrätt*, *Näringslivets Regelnämnd*, *Svensk Försäkring*, *Svensk Handel*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenskt Näringsliv* anser regeringen således inte att en sådan rätt till direkt prövning följer av grupptalandirektivet.

Den lösning som kvarstår är i stället en bestämmelse som innebär att domstolen eller den myndighet där talan förs ska överlämna frågan till den nationella kontaktpunkten i den medlemsstat som har godkänt enheten och avvakta kontaktpunktens besked i frågan om en eventuell återkallelse, om det under en grupptalanprocess finns anledning att misstänka att en godkänd enhet inte uppfyller kriterierna. I avvaktan på beskedet får domstolen eller myndigheten avgöra om det finns skäl att vilandeförklara målet eller ärendet. Regeringen delar *Konsumentverkets* uppfattning att den ordningen framstår som väl avvägd.

Kontakten bör ske via den elektroniska databas som kommissionen upprättar (artikel 14.3). Kommissionens databas ska enligt direktivet vara direkt tillgänglig för nationella kontaktpunkter, godkända enheter för grupptalan, kommissionen samt för domstolar och administrativa myndigheter i den utsträckning det är relevant (artikel 14.4). Det är, såvitt kan bedömas, inte fråga om en databas som behöver integreras i befintliga datasystem vid myndigheterna, utan en databas i form av en webbplats som nås genom inloggningsuppgifter.

15.2 Återkallelse av godkännande under pågående grupptalan

Prop. 2022/23:136

Regeringens förslag: Om den beslutande myndigheten återkallar ett godkännande av en enhet under en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse ska rätten kunna utse en annan godkänd enhet att föra talan vid domstolen. Om någon ny godkänd enhet inte utses, och om talan inte kan föras med stöd av annan lag, ska grupptalan avvisas.

Regeringens bedömning: Det behövs inga särskilda bestämmelser om förfarandet när godkännandet återkallas för en enhet under pågående grupptalan och någon annan godkänd enhet inte utses att föra talan. Om enheten har talerätt enligt andra nationella bestämmelser får processen fortsätta i enlighet med vad som följer av dessa.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ingen bestämmelse om förfarandet vid återkallelse av godkännande under pågående grupptalan om gottgörelse.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser delar bedömningen eller invänder inte mot den. *Näringslivets Regelnämnd*, *Svensk Handel* och *Svenska Bankföreningen* befarar att utredningens bedömning innebär mer allmänt hållna krav än vad som anges i direktivet och att det finns risk för kringgående av de förutsättningar för godkännande av enheter som ska gälla enligt direktivet. *Svensk Handel* anser att samma höga krav borde ställas i fall där en enhets godkännande återkallas för att inte missbruk ska kunna ske via t.ex. forumshopping, där parter försöker få talan väckt och prövad i det processland där lagvalsregler eller andra rättsregler som domstolen tillämpar är förmånligast för parten.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Om en enhets godkännande återkallas och den således tas bort från kommissionens förteckning över godkända enheter har enheten inte längre talerätt enligt den nya lagen. Det framgår motsatsvis av reglerna om talerätt för godkända enheter. I en sådan situation ska domstolen eller myndigheten i första hand pröva om enheten har talerätt enligt nationella talerättsbestämmelser. Vilken lagstiftning som då är tillämplig beror på vilken talan som enheten har väckt.

Lagrådet anför att det inte framgår klart vad som gäller för en grupptalan om gottgörelse i fråga om byte av kärke och förlust av talerätt när det inte kan utses någon ny kärke, med avseende på tillämpligheten av bestämmelserna i lagen om grupprättegång. *Lagrådet* förespråkar införandet av en särskild paragraf som reglerar vad som gäller när en enhets godkännande återkallas under pågående process. Regeringen instämmer i *Lagrådets* bedömning att det är lämpligt att i lagen tydliggöra vad som kan bli följderna av om ett godkännande av en enhet återkallas under en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse. Det bör framgå att vid återkallelse av ett godkännande under pågående process ska rätten kunna utse en annan godkänd enhet att föra talan vid domstolen. Om så sker kan grupptalan om gottgörelse fortsätta enligt lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Om någon ny godkänd enhet inte utses, och om talan inte kan föras med stöd av annan lag, ska grupptalan i stället avvisas. Om talan inte ska avvisas utan i stället kan föras vidare med

Prop. 2022/23:136 stöd av annan lag så är lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen inte längre tillämplig.

Om talan avser en åtgärd enligt lagen om grupprättegång ska talerättsfrågan prövas enligt den lagen. För att organisationen ska kunna fortsätta att föra talan måste den således uppfylla rekvisiten för en organisationstalan i 5 §. Även processförutsättningen i 8 § 5 om att käranden ska vara lämpad att företräda gruppmedlemmarna i målet ska uppfyllas. Om en organisation har fått sitt godkännande återkallat torde det i många fall innebära att organisationen inte är lämplig som kärande i målet. En bedömning måste dock göras i varje enskilt fall, där anledningen till återkallelsen bör ha stor betydelse. Hur domstolen ska agera vid återkallelse motsvarar vad som gäller vid otillåten finansiering enligt direktivet.

Är det fråga om en talan enligt marknadsföringslagen finns det inga motsvarande lämplighetskrav för en organisations talerätt. Frågan om organisationens talerätt prövas i enlighet med marknadsföringslagens bestämmelser. Om enheten inte har talerätt enligt marknadsföringslagen ska talan avvisas.

Om talan avser en sådan talan som inleds vid förvaltningsmyndighet och godkännandet återkallas ska talan avvisas eftersom organisationer inte har någon rätt att inleda en sådan process enligt några andra bestämmelser.

De överväganden som nu har redovisats är en följd av den övriga lagstiftning som finns i svensk rätt och en tillämpning av den när en part inte har talerätt enligt den nya lagen. Även om det inte kan bortses från den risk som *Näringslivets Regelnämnd*, *Svensk Handel* och *Svenska Bankföreningen* ser för att en part skulle kunna processa utan att uppfylla de krav för godkännande av enheter som följer av grupptalandirektivet är det en följd av den ordning som gäller redan i dag. Detsamma gäller för det som Svensk Handel befarar angående att en part väljer det mest förmånliga landet att processa i. Inom ramen för detta lagstiftningsärende finns det inte förutsättningar att ändra i dessa redan gällande regelverk på det sätt som ett tillgodoseende av dessa remissinstansers synpunkter skulle kräva. Någon lagreglering i denna del är enligt regeringen inte nödvändig.

16 Ändring av rättelsekaraktär i konsumentköplagen och en följdändring

Regeringens förslag: Hänvisningen i lagen om patent- och marknadsdomstolar till talerättslagen ska ersättas med en hänvisning till lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen.

Det ska även göras en ändring av rättelsekaraktär i konsumentköplagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens. Utredningen lämnar inte något förslag till ändring i konsumentköplagen.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: I 1 kap. 4 § 3 lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar finns en hänvisning till talerättslagen. Den hänvisningen behöver ändras till följd av den nya lagen om gruppatalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen, på så sätt att hänvisningen i stället görs till den lagen.

Sedan den 1 maj 2022 gäller den nya konsumentköplagen. I 9 kap. i den lagen finns bestämmelser om avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster. Det har uppmärksammats att hänvisningen i 9 kap. 1 § tredje stycket, som innehåller en bestämmelse om tillhandahållande av digitalt innehåll på ett fysiskt medium, till 2 kap. 1 och 2 §§, 3 § första stycket och 5 och 6 §§ i stället bör göras till 2 kap. 1–3, 5 och 6 §§. Lagtexten bör ändras i enlighet med detta.

17 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om gruppatalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen ska träda i kraft den 1 januari 2024. Vid samma tidpunkt ska lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer upphävas.

Äldre föreskrifter ska dock gälla om talan har väckts före ikraftträdandet.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har föreslagit att den nya lagen ska träda i kraft den 25 juni 2023.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Näringslivets delegation för marknadsrätt* och *Svensk Försäkring* påpekar att den allmänna preskriptionstiden på tio år medför att den retroaktiva tillämpningen blir särskilt långtgående för svensk del. Dessa remissinstanser och *Svensk Handel* anser att möjligheten att, enligt artikel 22.1 i gruppotalandirektivet, begränsa den preskriptionsavbrytande verkan av en gruppatalan enligt de nya bestämmelserna i fall där talan grundar sig på en överträdelse som har ägt rum före ikraftträdandet bör användas. *Svenska Bankföreningen* ansluter sig till dessa synpunkter. *Näringslivets Regelnämnd* har liknande synpunkter och anser att det förhållandet att begränsningen inte används innebär en överimplementering som varken har motiverats eller närmare utretts.

Skälen för regeringens förslag: Enligt gruppotalandirektivet ska medlemsstaterna senast den 25 december 2022 anta och offentliggöra de bestämmelser som är nödvändiga för att följa direktivet (artikel 24.1). Bestämmelserna som genomför direktivet ska tillämpas fr.o.m. den 25 juni 2023 (artikel 22.1). Den nya lagen som genomför direktivet bör därför träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid de återstående leden i lagstiftningsprocessen kan antas ta föreslås att ikraftträdandet sker den 1 januari 2024.

Enligt artikel 21 i grupptalandirektivet ska förbudsföreläggandedirektivet upphöra att gälla med verkan fr.o.m. den 25 juni 2023. Lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer, som genomför förbudsföreläggandedirektivet, ska därför upphävas genom den nya lagen.

Enligt en övergångsbestämmelse i artikel 22.2 i grupptalandirektivet ska medlemsstaterna tillämpa de bestämmelser i lagar och andra författningar som genomför förbudsföreläggandedirektivet på grupptalan som väckts före den 25 juni 2023. En övergångsbestämmelse bör därför införas i den nya lagen som innebär att äldre föreskrifter ska gälla om talan har väckts före ikraftträdandet. När det gäller möjligheten att enligt artikel 22.3 i grupptalandirektivet begränsa den preskriptionsavbrytande verkan av en grupptalan i fall där talan grundar sig på en överträdelse som har ägt rum före ikraftträdandet bedömer regeringen, till skillnad från bl.a. *Svensk Försäkring*, att några sådana regler inte bör införas.

18 Konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms medföra en förbättring för konsumenters tillgång till rättslig prövning och leda till en högre konsumentskyddsnivå. I förlängningen bör förslagen medföra att företag får starkare incitament att följa gällande regler, vilket ger bättre förutsättningar för en rättvis konkurrens och lika villkor för näringsidkare som är verksamma på den inre marknaden.

Förslagen bedöms medföra en viss kostnadsökning för den beslutande myndigheten samt begränsade kostnader för domstolarna och de förvaltningsmyndigheter hos vilka en godkänd enhet ska kunna inleda en grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Kostnadsökningarna kan finansieras inom befintliga ramar.

När det gäller företag kan förslagen leda till en viss ökning av grupptalan mot företag som bedriver verksamhet riktad till konsumenter inom ramen för direktivets tillämpningsområde. Förslaget om att en näringsidkare ska kunna åläggas att på egen bekostnad vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om ett avgörande i en grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande bedöms kunna medföra vissa begränsade kostnader för ett företag som förlorar en grupptalanprocess. Lagen bedöms inte medföra någon ökad risk för rättegångsmissbruk.

Förslagen bedöms inte ha någon påverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig i huvudsak bakom bedömningen eller har inte några invändningar mot den. *Kammarkollegiet* anför att inrättandet av en ny verksamhet är både kostsamt och resurskrävande. Myndigheten framhåller att även om själva efterfrågan av en tjänst inte förväntas bli så stor kräver införandet av en ny verksamhet omfattande arbete med planering, processkartläggning, conse-

kvens- och riskanalys, interna rutinbeskrivningar och systemutveckling, vilket är både kostsamt och resurskrävande.

Finansinspektionen påpekar att en möjlighet för t.ex. en konsumentorganisation att anhängiggöra och inta ställning som part i ärenden hos en tillsynsmyndighet innebär en stor principiell nyhet vars konsekvenser inte bör underskattas. Myndigheten bedömer att förslaget kan komma att påverka myndighetens prioriteringar på ett påtagligt sätt. De föreslagna rättigheterna för en godkänd enhet kan leda till att prioriterade uppgifter trängs undan. Myndigheten anser att det saknas en grundlig analys av konsekvenserna för den typ av verksamhet som den bedriver och förespråkar försiktighet när det gäller att ge konsumentorganisationer verktyg för att få till stånd beslut om att förbjuda en produkt av det slag som näringsidkarna under Finansinspektionens tillsyn tillhandahåller.

Förvaltningsrätten i Stockholm anför att alla beslut om godkännande av enheter kommer att överklagas till domstolen och att det skulle kunna innebära märkbara konsekvenser för dess verksamhet, i vart fall i samband med att regelverket träder i kraft. Förvaltningsrätten framhåller även att vitesmål har en straffliknande karaktär och ställer höga krav på rätts-säkerhet och omsorg från domstolens sida samt att de inte sällan är komplexa och tidskrävande. Även en mindre ökning av mål av detta slag kan enligt domstolen få noterbara konsekvenser för förvaltningsdomstolarna. Det kan enligt domstolen möjligen ifrågasättas om, som utredningen argumenterar för, antalet godkända enheter i sig talar för att regelverket kommer att få begränsade konsekvenser för förvaltningsdomstolarna.

Integritetsskyddsmyndigheten ser framför sig att ärenden som kan innebära att en personuppgiftsbehandling förbjuds eller inbegriper ålägganden för den personuppgiftsansvarige kommer att kräva omfattande utredning. Även om det blir fråga om ett fåtal ärenden kommer förslagen enligt Integritetsskyddsmyndigheten att innebära en resursåtgång som inte ryms inom ramen för myndighetens tilldelade budget.

Kammarrätten i Stockholm anför att, för det fall antalet mål skulle visa sig bli fler än ett mindre antal, den förutsätter en motsvarande resurstilldelning. *Kemikalieinspektionen* har liknande synpunkter och för fram att myndigheten behöver ett utökad anslag som motsvarar de kostnader som de utökade arbetsuppgifterna innebär om den utses till godkänd enhet. *Näringslivets Regelnämnd* anför att det i princip saknas en utredning av konsekvenserna i betänkandet, inte minst när det gäller konsekvenserna för företaget, och att kraven som följer av 15 a § kommittéförordningen inte är uppfyllda.

Skälen för regeringens bedömning

Alternativa lösningar för att uppnå det önskade resultatet

Grupptalandirektivet ställer krav på att det i varje medlemsstat ska finnas minst en processuell mekanism för grupptalan som gör det möjligt för godkända enheter att väcka talan om åtgärder för gottgörelse och åtgärder för förbuds föreläggande för konsumenters räkning artikel 1.2 och skäl 7. Medlemsstaterna får själva avgöra om de vill inrätta den processuella mekanismen som en del av en befintlig mekanism eller som en ny mekanism (skäl 11).

I enlighet med principen om medlemsstaternas processuella autonomi innehåller grupptalandirektivet inte heltäckande bestämmelser om det förfarande som ska användas vid en grupptalan. Det står medlemsstaterna fritt att t.ex. bedöma vilka förutsättningar som ska gälla för att en grupptalan ska godkännas eller vilka möjligheter till överklagande som ska finnas.

Svensk rätt är i flera delar sedan tidigare i överensstämmelse med direktivet. De nu aktuella förslagen är anpassade för att i möjligaste mån anknyta till befintliga regler. I den nya lag som föreslås hänvisas t.ex., med vissa undantag, till lagen om grupprättegång när det gäller handläggningen av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse.

I några frågor har alternativa lösningar övervägts. Det gäller t.ex. i frågan om konsumentorganisationer ska ha möjlighet att godkännas för inhemsk grupptalan i förväg på samma sätt som för gränsöverskridande grupptalan.

I ett par fall går förslagen längre än vad ordalydelsen i grupptalandirektivet kräver och lösningar som bedömts ligga bäst i linje med syftet bakom direktivet har valts. Det gäller frågan om rätt att få ut handlingar med identitetsuppgifter till potentiella gruppmedlemmar i en grupptalan om åtgärder för gottgörelse samt förslaget om en mekanism för att underlätta finansiering av grupptalan om gottgörelse.

Konsekvenser för enskilda

Förslagen innebär en förbättring av konsumenters tillgång till rättslig prövning. Godkända enheter kommer kunna väcka talan om både åtgärder för gottgörelse och för förbuds föreläggande för drabbade konsumenters räkning.

Ett viktigt syfte med grupptalandirektivet är också att näringsidkare ska avskräckas från att bryta mot de bestämmelser som omfattas av direktivet och att oseriösa näringsidkare ska få svårare att agera på marknaden. Detta stärker konsumentenskyddet ytterligare.

Konsekvenser för den beslutande myndigheten

Beslut som rör godkännande av enheter föreslås fattas av den myndighet som regeringen bestämmer. En förvaltningsmyndighet bör utses till beslutande myndighet när det gäller godkännande av enheter för såväl gränsöverskridande som inhemsk grupptalan, omprövning och återkallelse av godkännanden. I uppgiften ingår att upprätta en förteckning över godkända enheter och informera kommissionen om de enheter som har godkänts för gränsöverskridande grupptalan samt om eventuella återkallelser. Den beslutande myndigheten föreslås även vara nationell kontaktpunkt enligt grupptalandirektivet, vilket innebär att myndigheten kan få förfrågningar från kommissionen och andra medlemsstater om en enhet som myndigheten har godkänt. I likhet med vad *Kammarkollegiet* anför kan konstateras att myndigheten som utses till beslutande myndighet därigenom tillförs nya arbetsuppgifter som kommer att innebära en viss kostnadsökning för myndigheten.

Frågan hur stor kostnadsökningen blir är beroende av hur många konsumentorganisationer som kommer att ansöka om att godkännas som enhet för grupptalan. Det framstår som sannolikt att det främst är större konsumentorganisationer som kommer att ansöka om att godkännas som

enhet för grupptalan. Konsumentorganisationer har redan i dag rätt att väcka talan enligt marknadsföringslagen och lagen om grupprättegång och hittills har ytterst få sådana processer initierats av organisationer. Det talar i viss mån för att det kommer att vara ett fåtal konsumentorganisationer som ansöker om att godkännas som enhet för väckande av grupptalan.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att kostnadsökningen för den beslutande myndigheten kan finansieras inom ramen för befintligt anslag.

Konsekvenser för allmänna domstolar

Grupptalan om åtgärder för gottgörelse kommer enligt förslagen att väckas vid de tingsrätter som är behöriga att handlägga ärenden enligt lagen om grupprättegång. Vid handläggningen av målen ska lagen om grupprättegång tillämpas med vissa undantag och tillägg. Det finns sedan lagen om grupprättegång trädde i kraft 2003 en möjlighet för organisationer att väcka grupptalan om åtgärder för gottgörelse i Sverige. Grupptalan har dock inte väckts i någon större utsträckning och endast ett fåtal mål har väckts av organisationer.

Vissa bestämmelser föreslås i den nya lagen som syftar till att underlätta för organisationer att väcka grupptalan om gottgörelse enligt lagen. Exempelvis föreslås en uttrycklig mekanism för tredjepartsfinansiering. Även om förhoppningen är att den nya lagen ska leda till att det väcks grupptalan i fler fall bedömer regeringen att det fortfarande kommer att vara fråga om ett litet antal och att det inte kommer att påverka de allmänna domstolarnas resursbehov. Eventuella kostnadsökningar bedöms kunna finansieras inom ramen för befintligt anslag.

Konsekvenser för allmänna förvaltningsdomstolar

Den beslutande myndighetens beslut om godkännanden, förelägganden om uppgifter vid vite och återkallelser av ett godkännande enligt den nya lagen ska kunna överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets myndigheten är belägen (14 § lagen [1971:289] om allmänna förvaltningsdomstolar). Såsom *Förvaltningsrätten i Stockholm* påpekar kommer alltså alla överklaganden att prövas av en och samma förvaltningsrätt. Det är sannolikt ett fåtal organisationer som kommer att ansöka om ett godkännande, vilket innebär att det kommer att röra sig om ett begränsat antal beslut som kan komma att överklagas. Det är fråga om ett så litet antal ärenden att det inte kommer att påverka förvaltningsrättens resursbehov.

En talan om åtgärder för förbuds föreläggande föreslås i vissa fall inledas vid de förvaltningsmyndigheter som bevakar efterlevnaden av de bestämmelser som faller inom grupptalandirektivets tillämpningsområde. Förvaltningsmyndigheternas beslut kommer att överklagas till den förvaltningsrätt som är behörig att pröva överklaganden av beslut från respektive myndighet. En grupptalan vid förvaltningsmyndighet får endast inledas av godkända enheter. Eftersom endast ett fåtal organisationer beräknas ansöka om att godkännas som enheter för väckande av grupptalan kommer det inte att röra sig om någon större tillströmning av ärenden. *Kammarrätten i Stockholm* anför att för det fall antalet mål skulle visa sig bli fler än ett mindre antal så förutsätter den en motsvarande resurstilldelning. Prövningstillstånd krävs dock vid överklagande till kammar-

Prop. 2022/23:136 rätten. Mot denna bakgrund bör Förvaltningsdomstolarnas eventuella kostnadsökningar kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag.

Konsekvenser för patent- och marknadsdomstolarna

En grupp talan om åtgärder för förbudsföreläggande i den nya lagen ska vid överträdelse av det marknadsrättsliga regelverket väckas vid Patent- och marknadsdomstolen. Organisationer har enligt marknadsföringslagen redan rätt att väcka talan om förbud och ålägganden enligt lagen, vilket i praktiken sker ytterst sällan. Den nya lagen innebär att även överträdelse enligt avtalsvillkorlagen kommer att kunna väckas av organisationer. I de situationerna har de i dag möjlighet att väcka talan om KO har beslutat att inte väcka talan. Såvitt känt har denna möjlighet inte utnyttjats.

Enligt den nya lagen kommer godkända enheter få väcka grupp talan om åtgärder för gottgörelse gällande skadestånd enligt 37 § marknadsföringslagen vid Patent- och marknadsdomstolen. Det bedöms att en sådan grupp talan endast kommer att väckas i något enstaka fall.

Sammantaget bedömer regeringen att de kostnadsökningar som eventuellt skulle kunna uppstå kan finansieras inom ramen för befintliga anslag.

Konsekvenser för mark- och miljödomstolar

En grupp talan om åtgärder för förbudsföreläggande föreslås i vissa fall inledas vid Kemikalieinspektionen. Det gäller överträdelse av CLP-förordningen (se avsnitt 9.3). Kemikalieinspektionens beslut överklagas till mark- och miljödomstol.

En grupp talan vid Kemikalieinspektionen får endast inledas av godkända enheter. Eftersom endast ett fåtal organisationer beräknas ansöka om att godkännas som enheter för väckande av grupp talan kommer det inte att röra sig om någon större tillströmning av ärenden. Även mark- och miljödomstolarnas eventuella kostnadsökning bör därför kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag.

Konsekvenser för statliga förvaltningsmyndigheter

Förslagen innebär att en grupp talan i vissa fall ska få initieras vid den förvaltningsmyndighet som bedriver tillsyn över efterlevnaden av de regler som har överträtts. Som *Finansinspektionen* påpekar är detta en nyhet av principiell betydelse. Det är dock enbart godkända enheter som kommer att ha rätt att inleda en sådan talan. Förslagen innebär inte någon ändring i de olika myndigheternas tillsyn och det förekommer redan idag att en myndighet, efter anmälan, inleder ett ärende som kan leda till samma åtgärd som en godkänd enhet nu ges möjlighet att ansöka om. Skillnaden är att den godkända enheten ges partsställning i ärendet. Eftersom endast ett fåtal organisationer beräknas ansöka om att godkännas som enheter för väckande av grupp talan bedömer regeringen att det inte rör sig om något större antal ärenden. Det rör sig om ett så litet antal ärenden att det inte kommer att påverka berörda förvaltningsmyndigheters resursbehov. *Integritetsskyddsmyndigheten* anför att ärenden som kan leda till att en personuppgiftsbehandling förbjuds, och inbegriper ålägganden för den personuppgiftsansvarige, kommer att kräva omfattande utredning. Även om det inte kan uteslutas att enstaka ärenden kommer att initieras vid

myndigheten så finns det enligt regeringens mening inte anledning att anta att detta kommer att medföra annat än en begränsad kostnadsökning. Eventuella kostnadsökningar bör därmed kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag.

Konsekvenser för företag

Grupptalandirektivet innebär i korthet att medlemsstaterna har en skyldighet att säkerställa att det finns minst en processuell mekanism för grupptalan vid en näringsidkares överträdelser av de bestämmelser som omfattas av direktivets tillämpningsområde. Direktivet påverkar inte den materiella lagstiftning som omfattas av tillämpningsområdet. Det är således tillämpligt vid överträdelser av bestämmelser som företagen redan är skyldiga att följa.

Förslagen kan leda till en viss ökning av grupptalan mot företag som bedriver verksamhet riktad till konsumenter inom ramen för grupptalandirektivets tillämpningsområde, vilket också är syftet med det bakomliggande direktivet. Enligt regeringens bedömning finns det inte någon beaktansvärd risk för ett ökat antal obefogade processer. Direktivet och den lag som föreslås genomföra direktivet innehåller bestämmelser som syftar till att förhindra rättegångsmissbruk, t.ex. skyldigheten för en förlorande part att betala motpartens rättegångskostnader och förbud mot att finansiera en talan mot en konkurrent (se avsnitt 10.9). Det ställs även höga krav på en organisation för att den ska utses till godkänd enhet att väcka grupptalan.

Enligt förslagen ska en näringsidkare, på begäran av en godkänd enhet, kunna åläggas av domstol eller förvaltningsmyndighet att vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om ett slutligt avgörande i en grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Sådan information ska lämnas på näringsidkarens egen bekostnad. Bestämmelsen innebär en viss kostnad för ett företag som förlorar en grupptalanprocess.

Förslagen kan förväntas få vissa positiva konsekvenser för företagen. Medvetenheten om att godkända enheter kan komma att väcka talan vid överträdelser inom direktivets tillämpningsområde medför att företag får starkare incitament att följa gällande regler. Detta ger i sin tur bättre förutsättningar för en rättvis konkurrens och lika villkor för näringsidkare som är verksamma på den inre marknaden.

Det går inte att närmare precisera vilka företag som berörs av förslagen. De omfattar samtliga företag som bedriver verksamhet som riktar sig till konsumenter på områden som faller inom grupptalandirektivets tillämpningsområde. Som framgår av bilaga I till direktivet är tillämpningsområdet omfattande.

Konsekvenser i övrigt

Förslagen bedöms inte påverka kommuner och regioner eller ha någon betydelse för den kommunala självstyrelsen, brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet, för möjligheten att tillhandahålla offentlig service i olika delar av landet eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

De konsumenter som berörs av förslagen bedöms vara till lika stor del kvinnor som män. Det kan enligt regeringen inte sägas att någon av de

Prop. 2022/23:136 föreslagna bestämmelserna på grund av sin utformning träffar kvinnor och män olika. Förslagen bedöms därför inte heller ha någon påverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män.

19 Författningskommentar

19.1 Förslaget till lag om gruppitalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas i fråga om gruppitalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen i domstolar eller vid förvaltningsmyndigheter avseende överträdelse av

– bestämmelser i förordningar som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om gruppitalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022, och bestämmelser som kompletterar dessa, och

– bestämmelser som genomför direktiv som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828, i lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022.

Lagen tillämpas också i fråga om godkännande av enheter för att väcka sådan gruppitalan.

I paragrafen, som har utformats i linje med *Lagrådets* förslag, anges lagens tillämpningsområde och innehåll. En redogörelse för gruppitalandirektivets tillämpningsområde finns i avsnitt 5. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Av *första stycket* framgår att lagen tillämpas i fråga om gruppitalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Konsumenters kollektiva intressen definieras i artikel 3.3 i direktivet som konsumenters allmänna intresse och, i synnerhet vad gäller åtgärder för gottgörelse, en grupp konsumenters intressen.

En gruppitalan enligt lagen får avse överträdelse av bestämmelser i EU-förordningar som finns i bilaga I till direktivet, och bestämmelser som kompletterar dessa i svensk rätt samt överträdelse av de bestämmelser som genomför de direktiv som omfattas av gruppitalandirektivet. Tillämpningsområdet bestäms alltså av bilaga I till direktivet. Där finns ett stort antal direktiv och EU-förordningar angivna. Gemensamt för dem är att de innehåller bestämmelser som är avsedda att skydda konsumenters kollektiva intressen. Bilagan kan ändras genom att direktiv eller EU-förordningar läggs till eller tas bort. Hänvisningen till gruppitalandirektivet är utformad så att den avser direktivet i dess nuvarande lydelse, dvs. en s.k. statisk hänvisning. Den nya lagen omfattar inte överträdelse som faller utanför direktivets tillämpningsområde. Detta innebär att en gruppitalan enligt den nya lagen inte kommer att kunna inledas vid en kommunal förvaltningsmyndighet.

Av *andra stycket* framgår att lagen också tillämpas i fråga om godkännande av enheter för att väcka sådan gruppitalan som regleras i lagen.

Uttryck i lagen

2 § I denna lag avses med

- *gränsöverskridande grupptalan*: en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan EU-medlemsstat än den där den godkända enheten har godkänts,
- *inhemsk grupptalan*: en grupptalan som väcks i Sverige av en enhet som har godkänts här,
- *konsument*: en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet,
- *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person som handlar för ändamål som har samband med den egna näringsverksamheten,
- *åtgärd för gottgörelse*: en åtgärd som innebär att en näringsidkare tillhandahåller berörda konsumenter skadestånd, hävning av avtal, avhjälpande, prisavdrag, omleverans eller en liknande åtgärd som syftar till att kompensera för en överträdelse.

Paragrafen, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, innehåller definitioner av vissa uttryck som förekommer i lagen. Definitionerna grundar sig i huvudsak på artikel 3 i grupptalandirektivet. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Med *gränsöverskridande grupptalan* avses en grupptalan som väcks av en enhet i en annan medlemsstat än den där enheten godkändes (jfr artikel 3.7). En *inhemsk grupptalan* är en grupptalan som väcks i Sverige av en enhet som har godkänts här (jfr artikel 3.6). Med *konsument* avses en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet (jfr artikel 3.1). En *näringsidkare* är en fysisk eller juridisk person som handlar för ändamål som har samband med den egna näringsverksamheten (jfr artikel 3.2). Definitionerna av konsument och näringsidkare överensstämmer med de definitioner som finns i 1 kap. 2 § konsumentköplagen. En *åtgärd för gottgörelse* är en åtgärd som syftar till att kompensera för en överträdelse. En sådan åtgärd kan innebära att näringsidkaren tillhandahåller berörda konsumenter ersättning, prisavdrag, reparation, byte eller liknande åtgärd. Uppräkningen av åtgärder för gottgörelse avser inte att vara uttömmande utan är, i likhet med motsvarande uppräkning i artikel 3.10, en exemplifiering. Några nya civilrättsliga påföljder skapas inte genom regleringen. Alla de påföljder som enligt exempelvis 5 kap. 1 § konsumentköplagen kan bli aktuella om en vara är felaktig, dvs. avhjälpande, omleverans, prisavdrag, ersättning för att avhjälpa felet, hävning av köpet och skadestånd kan utgöra en åtgärd för gottgörelse.

Godkännande av enheter som får väcka grupptalan

Beslutande myndighet

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågor om godkännande av enheter enligt denna lag. Detta gäller dock inte beslut att utse en förvaltningsmyndighet enligt 9 §.

Paragrafen innehåller en upplysning om att regeringen bestämmer vilken myndighet som ska fatta beslut om godkännande av enheter. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

Av *första meningen* framgår att frågor om godkännande av enheter prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Av *andra meningen*

Prop. 2022/23:136 följer att detta inte gäller beslut enligt 9 § att utse en förvaltningsmyndighet till godkänd enhet. Sådana beslut fattas i stället av regeringen.

Förutsättningar för godkännande

4 § En svensk juridisk person ska efter ansökan godkännas som enhet för väckande av grupptalan enligt denna lag under förutsättning att den

1. bedriver verksamhet riktad till allmänheten i syfte att skydda konsumenters intressen och har bedrivit sådan verksamhet under minst tolv månader före ansökan,

2. inte är vinstdrivande,

3. inte är föremål för något insolvensförfarande eller har förklarats insolvent,

4. är oberoende och inte påverkas av andra än konsumenter och har regler för sin verksamhet som förebygger såväl inflytande från andra som intressekonflikter, och

5. offentliggör klar och begriplig information genom att publicera informationen på sin webbplats eller på något motsvarande sätt om

– hur den uppfyller kriterierna för godkännande i 1–4,

– hur den finansieras,

– sin organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, och

– sin verksamhet och dess syfte.

Godkännandet får avse gränsöverskridande eller inhemsk grupptalan eller båda. Om syftet med den juridiska personens verksamhet är begränsat ska godkännandet begränsas på motsvarande sätt.

I paragrafen anges förutsättningarna för att i Sverige utses till godkänd enhet för väckande av grupptalan. En grundläggande förutsättning för godkännande är att sökanden är en svensk juridisk person. Övriga förutsättningar anges i fem punkter, som i sak motsvaras av vad som anges i artikel 4.3 i grupptalandirektivet. Förutsättningarna gäller för såväl gränsöverskridande som inhemsk grupptalan. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

I *första punkten* anges att enheten ska bedriva verksamhet riktad till allmänheten i syfte att skydda konsumenters intressen och att den ska ha bedrivit sådan verksamhet under minst tolv månader före ansökan (jfr artikel 4.3 a och b). Syftet med verksamheten ska framgå av enhetens stadgar eller motsvarande dokument. Vad som ska anses utgöra verksamhet till skydd för konsumenters intressen bör inte bedömas alltför snävt. Det utgör inte något hinder att enheten har bedrivit eller bedriver annan verksamhet vid sidan av konsumentskyddsarbete.

I *andra punkten* finns ett krav på att enheten inte ska vara vinstdrivande (jfr artikel 4.3 c). Det innebär att det främst är verksamheter som bedrivs i form av ideella föreningar eller stiftelser som kan komma i fråga för godkännande.

Tredje punkten anger att enheten inte får vara föremål för något insolvensförfarande eller vara förklarad insolvent (jfr artikel 4.3 d). Det innebär att den inte får vara föremål för ett konkursförfarande eller försatt i konkurs. Som insolvensförfarande räknas också företagsrekonstruktion och F-skuldsanering (se 2 § lagen [2017:473] med kompletterande bestämmelser till 2015 års insolvensförordning).

Fjärde punkten innehåller en bestämmelse om att enheten ska vara oberoende och inte påverkas av andra än konsumenter och att den ska ha regler för sin verksamhet som förebygger inflytande från andra och intressekonflikter. Av artikel 4.3 e i direktivet framgår att det är särskilt

viktigt med ett oberoende från näringsidkare som kan ha ett ekonomiskt intresse av att en viss grupp talan väcks. Detsamma gäller för tredje parter som bidrar till finansieringen av enhetens verksamhet. Enheten ska därför ha interna regler för sin verksamhet som förbygger ett inflytande från andra som påverkar dess oberoende och som förebygger intressekonflikter mellan enheten, dess finansörer och konsumenters intressen.

I *femte punkten* ställs krav på att enheten ska offentliggöra information om hur den uppfyller kriterierna i punkterna 1–4 samt om hur den finansieras, om dess organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, och om dess verksamhet och syfte. Informationen ska vara klar och begriplig och publiceras på enhetens webbplats eller motsvarande (jfr artikel 4.3 f).

Av *andra stycket* framgår att ett godkännande får avse gränsöverskridande grupp talan, inhemsk grupp talan eller båda (jfr artikel 4.2). Det anges också att om syftet med den juridiska personens verksamhet är begränsat ska godkännandet begränsas på motsvarande sätt. Ett godkännande kan alltså inte ges som går utanför det syfte den juridiska personen har bestämt för sin verksamhet. Om syftet med verksamheten exempelvis är att tillvarata konsumenters intressen på området för elsäkerhet kan ett godkännande inte ges som omfattar finansiella tjänster.

Ansökans innehåll

5 § En ansökan om godkännande ska ges in till den beslutande myndigheten och innehålla sådan information som visar att sökanden uppfyller förutsättningarna i 4 §. Av ansökan ska det framgå om enheten ansöker om att godkännas som enhet för gränsöverskridande eller inhemsk grupp talan eller båda.

I paragrafen finns bestämmelser om hur en ansökan om godkännande av en enhet för väckande av grupp talan ska göras. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.2.

I paragrafen anges att en ansökan ska ges in till den beslutande myndigheten och innehålla sådan information som visar att sökanden uppfyller förutsättningarna i 4 §. Enheten ska ange om den vill bli godkänd för gränsöverskridande grupp talan, inhemsk grupp talan eller båda. Det är enheten som ska visa att den uppfyller förutsättningarna för godkännande.

Förvaltningslagens regler gäller vid handläggningen av en ansökan om godkännande. Det innebär bl.a. att den beslutande myndigheten har ett ansvar för att se till att ärendet blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver (se 23 § förvaltningslagen).

Skyldighet att informera om ändrade förhållanden

6 § Om de förhållanden som har legat till grund för ett beslut att godkänna en enhet ändras, ska den godkända enheten omedelbart underrätta den beslutande myndigheten.

I paragrafen finns en bestämmelse om skyldighet för godkända enheter att informera om ändrade förhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

En enhet som har blivit godkänd för väckande av grupp talan har enligt paragrafen en skyldighet att informera den beslutande myndigheten om det sker någon förändring rörande ett förhållande som har legat till grund för godkännandet. Det ska alltså vara fråga om förändringar som avser

Prop. 2022/23:136 något förhållande som anges i 4 §. Varje förändring av någon betydelse ska anmälas.

Prövning av ett lämnat godkännande

7 § Den beslutande myndigheten ska vart femte år pröva om ett godkännande ska fortsätta att gälla.

En prövning av ett godkännande ska också göras om det framkommer uppgifter som ger skäl att anta att en godkänd enhet inte längre uppfyller förutsättningarna för godkännande.

På begäran av den beslutande myndigheten ska en godkänd enhet ge in de uppgifter som behövs för prövningen av om ett godkännande ska fortsätta att gälla. Om den godkända enheten inte lämnar de uppgifter som begärts, får den beslutande myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I paragrafen finns bestämmelser som anger under vilka förutsättningar ett lämnat godkännande ska prövas. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Av *första stycket* framgår att en prövning av om ett godkännande ska fortsätta att gälla ska göras vart femte år. Intervallet ska räknas från tidpunkten för godkännandet.

I *andra stycket* anges att en prövning av ett godkännande också ska göras om det framkommer uppgifter som ger skäl att anta att en godkänd enhet inte längre uppfyller förutsättningarna för godkännande. Sådana uppgifter kan framkomma genom att en godkänd enhet i enlighet med 6 § lämnar information om ändrade förhållanden. Information kan också inkomma från andra medlemsstater eller kommissionen. En förfrågan kan också inkomma från en domstol såväl i Sverige som i en annan medlemsstat efter att en fråga om en enhet uppfyller förutsättningarna har uppkommit där i en pågående process. I sådana fall bör uppgifterna i regel anses vara av sådan karaktär att en ny prövning är påkallad, eftersom den utländska domstolen har bedömt att frågan är berättigad (se artikel 5.4 sista meningen i direktivet).

Enligt *tredje stycket* ska den godkända enheten på begäran av den beslutande myndigheten ge in de uppgifter som behövs för prövningen av ett lämnat godkännande. Inför den prövning som ska göras vart femte år bör myndigheten regelmässigt begära in ett aktuellt underlag som motsvarar det som legat till grund för godkännandet.

En prövning enligt paragrafen kan utmynna i att godkännandet består eller att godkännandet ska återkallas enligt 8 §. Det krävs inget särskilt beslut om förlängning av godkännandet enligt paragrafen. Det är endast när den beslutande myndigheten beslutar att återkalla godkännandet enligt 8 § som godkännandet upphör.

När en prövning av ett lämnat godkännande inleds får myndigheten i varje enskilt fall bedöma vilket slags information som bör begäras in från enheten och om det finns skäl att inhämta utredning från annat håll. Om det är aktuellt att återkalla ett godkännande kan det ha betydelse om den berörda enheten har väckt en grupptalan och hur långt framskriden processen är. Den berörda enheten bör informera om sådana förhållanden. Det kan finnas skäl att låta motparten i en sådan process yttra sig i frågan om en eventuell återkallelse.

Om enheten inte lämnar de uppgifter som begärts får den beslutade myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Om det pågår en process som den berörda enheten driver bör ett föreläggande om att lämna uppgifter regelmässigt förenas med vite, eftersom myndighetens prövning i dessa fall kan få betydelse för andra än den berörda enheten själv.

Återkallelse av ett godkännande

8 § Den beslutande myndigheten ska återkalla ett godkännande av en enhet om förutsättningarna för ett godkännande inte längre är uppfyllda, om inte en återkallelse är uppenbart olämplig.

I paragrafen regleras den beslutande myndighetens möjligheter att återkalla godkännandet av en enhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.

Huvudregeln är att ett godkännande ska återkallas när de förutsättningar som anges i 4 § inte längre är uppfyllda. En återkallelse kan dock underlåtas om det är uppenbart olämpligt att återkalla godkännandet. Att det ska vara uppenbart olämpligt innebär ett relativt högt ställt krav. Vid bedömningen bör det beaktas vilken eller vilka förutsättningar som brister och i vilken grad. Det är också av betydelse om den aktuella enheten har väckt en gruppitalan och om processen är långt framskriden. Den beslutande myndigheten får förelägga enheten att lämna information om en pågående process. Det kan också finnas skäl att låta motparten i en sådan process yttra sig i frågan om återkallelse.

Konsekvenserna av en återkallelse för de konsumenter som berörs av en pågående rättegång ska alltså beaktas, liksom om en återkallelse av godkännandet kan få en negativ påverkan för svaranden i en process. Om ett avgörande är nära förestående bör det krävas att bristerna är mycket allvarliga för att en återkallelse ska ske.

En helhetsbedömning av samtliga relevanta omständigheter ska alltid göras. Vid en sådan helhetsbedömning kan också eventuell underlåtenhet hos den aktuella enheten att lämna sådan information som efterfrågas vägas in.

Beslut att utse en förvaltningsmyndighet

9 § Regeringen får utse en förvaltningsmyndighet till en godkänd enhet för väckande av gruppitalan om en åtgärd för gottgörelse. Bestämmelserna i 4–8 §§ tillämpas inte i fråga om en sådan enhet.

I paragrafen regleras möjligheten att utse en förvaltningsmyndighet till godkänd enhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

I bestämmelsen anges att regeringen får utse en förvaltningsmyndighet att vara godkänd enhet för väckande av gruppitalan om en åtgärd för gottgörelse. Några närmare förutsättningar för ett sådant beslut anges inte i lagen. De förutsättningar som enligt 4 § gäller för att godkännas som enhet för väckande av gruppitalan enligt lagen ska inte tillämpas. Bestämmelserna om ansökans innehåll, en godkänd enhets informationsskyldighet, prövning av ett lämnat godkännande och återkallelse av ett godkännande gäller inte heller. Informationsskyldigheten för en godkänd enhet enligt 17 § gäller dock även för dessa enheter.

Prop. 2022/23:136 Möjligheten att utse en myndighet är begränsad till grupp-talan om en åtgärd för gottgörelse. Som exempel på myndigheter som kan komma i fråga kan nämnas myndigheter som har ett tillsynsansvar som faller inom direktivets tillämpningsområde.

Förteckning över godkända enheter

10 § Den beslutande myndigheten ska föra en förteckning över de enheter som har godkänts som enheter för väckande av grupp-talan enligt denna lag. Förteckningen ska publiceras på myndighetens webbplats.

I paragrafen regleras en skyldighet för den beslutande myndigheten att föra en förteckning över godkända enheter. Övervägandena finns i avsnitt 7.7.

Den beslutande myndigheten ska föra en förteckning över godkända enheter. Förteckningen ska inkludera de juridiska personer som myndigheten har godkänt och de förvaltningsmyndigheter som regeringen har utsett till godkänd enhet. Förteckningen ska omfatta den juridiska personens eller myndighetens namn och den juridiska personens stadgenliga syfte. Av 15 § följer att förteckningen har en direkt betydelse för en godkänd enhets talerätt.

Förteckningen ska publiceras på den beslutande myndighetens webbplats. Om ett godkännande återkallas ska enheten tas bort från förteckningen. Detsamma gäller om regeringen beslutar att en förvaltningsmyndighet inte längre ska vara godkänd enhet för väckande av grupp-talan.

Av 12 § framgår att enheter som har godkänts för gränsöverskridande grupp-talan också ska anmälas till kommissionen. Det ska göras av den beslutande myndigheten, som enligt 11 § också ska vara nationell kontaktpunkt.

Nationell kontaktpunkt

11 § Den beslutande myndigheten ska vara nationell kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828.

I paragrafen anges att den beslutande myndigheten också ska vara nationell kontaktpunkt enligt grupp-talandirektivet. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Kontaktpunkten ska vara mottagare av förfrågningar som kan komma från andra medlemsstater eller kommissionen om huruvida en godkänd enhet uppfyller kriterierna i direktivet för att vara godkänd.

Anmälan till Europeiska kommissionen

12 § Den beslutande myndigheten ska anmäla vilka enheter som är godkända som enheter för väckande av gränsöverskridande grupp-talan till Europeiska kommissionen.

I paragrafen föreskrivs att en anmälan ska göras till kommissionen av vilka enheter som är godkända för gränsöverskridande grupp-talan. Övervägandena finns i avsnitt 7.7.

Den beslutande myndigheten ska till kommissionen anmäla vilka enheter för väckande av gränsöverskridande grupptalan som har godkänts. Av anmälan ska den godkända enhetens namn och stadgeenliga syfte framgå (jfr artikel 5.1 i grupptalandirektivet). Det ska även framgå om ett beslut om godkännande är begränsat med hänsyn till det syfte som den juridiska personen har enligt sina stadgar eller motsvarande interna regler (jfr 4 §).

13 § Om ett godkännande att väcka gränsöverskridande grupptalan återkallas ska den beslutande myndigheten genast anmäla det till Europeiska kommissionen. Kommissionen ska därefter underrättas så snart ett beslut om återkallelse har fått laga kraft.

Även när regeringen beslutar att en förvaltningsmyndighet inte längre ska vara godkänd enhet för väckande av gränsöverskridande grupptalan ska det anmälas till kommissionen.

I paragrafen föreskrivs att anmälan ska göras till kommissionen av eventuella ändringar avseende de enheter som är godkända för gränsöverskridande grupptalan. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.

Ett godkännande av en enhet kan återkallas enligt bestämmelserna i 8 §. Om det sker avseende ett godkännande av en enhet att väcka gränsöverskridande grupptalan ska den beslutande myndigheten genast anmäla detta till kommissionen. Eftersom anmälan ska ske genast kommer beslutet om återkallelse regelmässigt inte ha fått laga kraft vid tidpunkten för anmälan. En ny anmälan ska därför göras till kommissionen när beslutet om återkallelse har fått laga kraft. En anmälan ska också göras om regeringen beslutar att en förvaltningsmyndighet inte längre ska vara godkänd enhet. I dessa fall kommer datumet för ikraftträdande att framgå av beslutet.

Överklagande av den beslutande myndighetens beslut

14 § Beslut enligt 4 § om godkännande av en enhet, föreläggande enligt 7 § som har förenats med vite, beslut enligt 8 § om återkallelse av ett godkännande och föreläggande enligt 17 § som har förenats med vite får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller regler om överklagande av beslut enligt lagens bestämmelser om godkännande av enheter som får väcka grupptalan. Rubriken närmast före paragrafen har i allt väsentligt utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 7.8.

I *första stycket* anges att beslut om godkännande av en enhet enligt 4 §, ett föreläggande enligt 7 § som har förenats med vite, ett beslut om återkallelse av ett godkännande enligt 8 § och föreläggande enligt 17 § som har förenats med vite får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Av 14 § andra stycket lagen om allmänna förvaltningsdomstolar följer att ett beslut ska överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets ärendet först prövats. Bestämmelsen ska inte tolkas motsatsvis på så sätt att andra beslut än de som anges i paragrafen inte får överklagas. Frågan om andra beslut som den beslutande myndigheten fattar kan överklagas får avgöras med tillämpning av 41 och 42 §§ förvaltningslagen.

Prop. 2022/23:136 I *andra stycket* ställs krav på prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Talerätt för godkända enheter

15 § En enhet som finns upptagen i Europeiska kommissionens förteckning över godkända enheter för gränsöverskridande grupp-talan har rätt att väcka en grupp-talan enligt 18, 19 eller 22 § i Sverige. Talerätten omfattar inte en talan som ligger utanför syftet med den godkända enhetens verksamhet.

Vad som sägs i första stycket gäller också en godkänd enhet för inhemsk grupp-talan som finns upptagen i den beslutande myndighetens förteckning enligt 10 §.

Paragrafen innehåller regler om talerätt för godkända enheter. Övervägan-dena finns i avsnitt 8.

I *första stycket* regleras talerätten för enheter som har godkänts för gränsöverskridande grupp-talan i någon medlemsstat och därmed finns upptagna i kommissionens förteckning över godkända enheter för gräns-överskridande grupp-talan. Sådana enheter har rätt att väcka en grupp-talan i Sverige i fråga om överträdelser inom ramen för grupp-talandirektivets tillämpningsområde. Tillämpningsområdet framgår av 1 §. Talerätten är begränsad till syftet med den verksamhet som den aktuella enheten bedriver, t.ex. att bevaka konsumentintresset på försäkringsområdet. Rätten att i det enskilda fallet föra talan omfattar inte en talan som ligger utanför detta syfte. I de flesta fall kommer denna begränsning att framgå av kommissionens förteckning.

I *andra stycket* regleras talerätten för enheter som har godkänts för inhemsk grupp-talan. Av den bestämmelsen följer att en enhet som har godkänts enligt det förfarande som anges i 5 §, och alltså uppfyller de krav som anges i 4 §, har rätt att väcka en grupp-talan i Sverige. En förutsättning för talerätten är att enheten ska finnas upptagen i den förteckning över godkända enheter som förs i Sverige. På samma sätt som i fråga om talerätt för gränsöverskridande grupp-talan omfattar den inte en talan som ligger utanför syftet med den aktuella enhetens verksamhet. Regleringen innebär att talerätten enligt lagen upphör om godkännandet har återkallats enligt 8 §. Enheten ska då tas bort från förteckningen.

Bestämmelserna i första och andra styckena innebär att någon annan prövning av talerätten än vad som där anges inte får göras när en godkänd enhet för en talan med stöd av lagen. Den prövning som ska göras är alltså att kontrollera om enheten finns på kommissionens eller den svenska beslutande myndighetens förteckning över godkända enheter och om den aktuella talan omfattas av godkännandet. Om godkännandet inte inne-fattar någon begränsning, men det är klart att den aktuella enhetens verk-samhet är begränsad till ett visst sakområde får domstolen pröva om den aktuella talan omfattas eller ligger utanför det syftet.

Det finns inget som hindrar att två eller flera enheter tillsammans väcker en grupp-talan, om det är förenligt med befintliga processrättsliga regler om bl.a. kumulation.

16 § Om det finns anledning att misstänka att en enhet som har väckt grupp-talan enligt denna lag inte uppfyller kriterierna för godkännande, ska domstolen eller förvaltningsmyndigheten hos vilken en grupp-talan har väckts kontakta den

I paragrafen finns bestämmelser om hur en domstol eller förvaltningsmyndighet ska agera om det i en pågående grupp-talan uppkommer frågor om en godkänd enhet uppfyller grupp-talandirektivets kriterier för godkännande. Övervägandena finns i avsnitt 15.1.

Enligt bestämmelsen ska domstolen eller myndigheten agera om det finns anledning att misstänka att den godkända enheten inte uppfyller kriterierna för godkännande. Ett ifrågasättande av om en godkänd enhet uppfyller kriterierna kommer sannolikt i regel att göras av svaranden. Domstolen har dock ett visst eget ansvar för att ta upp frågan.

Enbart ett påstående från svaranden är inte tillräckligt för att domstolen eller myndigheten ska ha en skyldighet att agera enligt bestämmelsen. Det bör i regel krävas att det lämnas uppgifter som objektivt ger stöd för att enheten inte uppfyller ett eller flera kriterier.

Om domstolen anser att det finns anledning att misstänka att enheten inte uppfyller ett eller flera kriterier ska domstolen ta kontakt med den nationella kontaktpunkten i den medlemsstat som har godkänt enheten och avvakta kontaktpunktens besked i fråga om en eventuell återkallelse. I avvaktan på beskedet får domstolen eller förvaltningsmyndigheten avgöra om det finns skäl att vilandeförklara målet eller annars avvakta med att avgöra ärendet.

Godkända enheters informationsskyldighet om en grupp-talan

17 § En godkänd enhet ska på sin webbplats, eller på något motsvarande sätt, informera om en grupp-talan som enheten avser att väcka, om en pågående grupp-talan och om resultatet av en grupp-talan.

Om den godkända enheten inte uppfyller informationsskyldigheten får den beslutande myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I paragrafen, som har placerats efter 16 § i enlighet med *Lagrådets* förslag, regleras godkända enheters informationsskyldighet avseende en grupp-talan som enheten avser att väcka eller har väckt och om resultatet av en grupp-talan. Rubriken närmast före paragrafen har utformats i linje med *Lagrådets* synpunkter. Övervägandena finns i avsnitt 12.1.

Informationen ska enligt *första stycket* lämnas på den godkända enhetens webbplats eller motsvarande. Enligt skäl 61 till grupp-talandirektivet kan informationen, utöver på den godkända enhetens eller näringsidkarens webbplats, t.ex. lämnas i nationella elektroniska databaser, i sociala medier, på internetbaserade marknadsplatser, eller i populära dagstidningar, inklusive dagstidningar som distribueras uteslutande med hjälp av elektroniska kommunikationsmedel. Avgörande är att enheten själv bestämmer vilken information som lämnas, att det framgår att det är enheten som svarar för informationen och att den är tillgänglig för dem som informationen är avsedd att nå.

Bestämmelsen är tillämplig både när det gäller grupp-talan om åtgärder för gottgörelse och åtgärder för förbuds-föreläggande. Vilken information som lämpligen bör lämnas får avgöras av den godkända enheten från fall till fall, utifrån vilket slag av talan det gäller. Information om en grupp-talan

Prop. 2022/23:136 som en enhet avser att väcka bör lämnas när det är klart att en talan kommer att väckas och vad den kommer att avse. Enheten behöver alltså inte lämna information innan planerna har tagit mer konkret form.

Enligt skäl 58 till direktivet bör informationen innefatta en förklaring av vad som är föremål för grupptalan och de möjliga eller faktiska rättsliga följderna av denna. Vidare bör informationen innehålla en beskrivning av den grupp konsumenter som berörs av grupptalan samt uppgifter om de åtgärder som berörda konsumenter måste vidta för att konsumenten ska kunna dra nytta av det som talan avser, såsom att säkra handlingar och annat som kan vara nödvändigt som bevis. Om informationen avser en godkänd enhets avsikt att väcka talan ska motsvarande information lämnas om den planerade talan. När det gäller resultatet av en grupptalan ska information lämnas om utfallet av prövningen i varje instans.

Om enheten inte informerar om en grupptalan på så sätt att informations-skyldigheten uppfylls får den beslutande myndigheten med stöd av *andra stycket* förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Bestämmelsen har utformats i linje med *Lagrådets* synpunkter.

Grupptalan om en åtgärd för förbudsföreläggande

Grupptalan vid förvaltningsmyndighet

18 § En godkänd enhet får ansöka hos en förvaltningsmyndighet om en åtgärd som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas att fortsätta med en överträdelse som omfattas av 1 §. Det gäller dock bara åtgärder som överklagas till en förvaltningsdomstol eller mark- och miljödomstol. Myndigheten är endast skyldig att pröva ansökningar om åtgärder som myndigheten har befogenhet att besluta om.

I paragrafen finns bestämmelser om grupptalan vid förvaltningsmyndighet om åtgärder för förbudsföreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 9.3 och 9.4.

Paragrafen ger en rätt för godkända enheter att inom grupptalandirektivets tillämpningsområde få till stånd en prövning vid förvaltningsmyndighet av om ett föreläggande ska beslutas som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas att fortsätta med en överträdelse. Denna rätt innebär att godkända enheter får ansöka hos en förvaltningsmyndighet med tillsynsansvar på området om att den ska besluta om en åtgärd som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas att fortsätta med en överträdelse som omfattas av 1 §. Myndigheten är dock endast skyldig att pröva om den åtgärd som ansökan avser ska beslutas om det är fråga om åtgärder som myndigheten har befogenhet att besluta om. Skyldigheten gäller bara ansökningar som ligger inom myndighetens ansvarsområde. Som exempel på åtgärder som talan kan avse kan nämnas ett föreläggande om att upphöra med ett agerande, t.ex. ett förbud mot att saluföra en viss produkt enligt produktsäkerhetslagen, eller ett påbud om att vidta en aktiv åtgärd, t.ex. att lämna viss information till konsumenter.

Genom avgränsningen till åtgärder som överklagas till förvaltningsdomstol eller mark- och miljödomstol utesluts de åtgärder som Konsu-

mentverket beslutar om och som överklagas till Patent- och marknadsdomstolen.

Förvaltningslagens bestämmelser om hur ett ärende inleds, om beredning av ärenden och om myndighetens beslut ska tillämpas på samma sätt som i andra ärenden hos förvaltningsmyndigheter. Den godkända enheten har ställning som part.

Grupptalan vid domstol

19 § En godkänd enhet får väcka talan i domstol om en åtgärd som innebär att en näringsidkare

1. förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller åläggs att tillhandahålla tekniska hjälpmedel till konsumenter med stöd av lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller marknadsföringslagen (2008:486),

2. åläggs att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen (2010:696) vid överträdelser av bestämmelser om produktplacering, sponsring och reklam i tv-sändning, beställ-tv och på videodelningsplattformar, eller

3. förpliktas att betala vite vid en överträdelse av ett beslut enligt 1.

En talan enligt första stycket 1 och 3 väcks vid Patent- och marknadsdomstolen. En talan enligt första stycket 2 väcks vid Förvaltningsrätten i Stockholm.

En talan om utdömande av vite enligt första stycket 3 får föras av den som har fört talan om åtgärden eller av Konsumentombudsmannen.

I paragrafen finns bestämmelser om grupptalan vid domstol om åtgärder för förbuds föreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Enligt *första stycket första punkten* kan en grupptalan enligt lagen avse förbuds förelägganden och ålägganden som kan beslutas enligt det marknadsrättsliga sanktionssystemet genom en direkt tillämpning eller på grund av en hänvisning till det systemet i författningar på andra rättsområden. Talan väcks enligt 46 a § marknadsföringslagen och 3 § avtalsvillkorslagen vid Patent- och marknadsdomstolen.

I *första stycket andra punkten* anges att en grupptalan enligt lagen också får avse en sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen vid överträdelser av bestämmelser om produktplacering, sponsring och reklam. Talan väcks enligt 19 kap. 4 § radio- och tv-lagen vid Förvaltningsrätten i Stockholm.

Av *första stycket tredje punkten* framgår att en grupptalan enligt lagen också får avse en talan om att vite ska utdömas på grund av överträdelser enligt första punkten. En sådan talan kommer alltså att ha föregåtts av en ansökan och ett beslut om föreläggande vid äventyr av vite enligt första punkten. Vid en talan enligt tredje punkten gäller bestämmelserna i lagen om viten, bl.a. i fråga om vem som prövar ansökan, om inte särskilda bestämmelser finns (se 6 § lagen om viten). Rätten för en godkänd enhet att ansöka om att vite ska dömas ut speglar regleringen i 49 § marknadsföringslagen och 9 § avtalsvillkorslagen. Dessa bestämmelser utgör ett avsteg från regleringen i lagen om viten som anger att det är den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet som får ansöka om att vite ska dömas ut.

I *andra stycket* anges vid vilka domstolar åtgärder för förbuds föreläggande väcks. Bestämmelsen har i allt väsentligt utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Prop. 2022/23:136 I tredje stycket klargörs att talan enligt tredje punkten inte kan föras av alla godkända enheter utan endast av den godkända enhet som fört talan om det ursprungliga föreläggandet. Vidare anges att även KO har rätt att väcka en talan om utdömande av vite i dessa fall (jfr 49 § marknadsföringslagen och 9 § avtalsvillkorslagen).

Preskription

20 § En preskriptionstid som löper när en grupptalan om en åtgärd enligt 18 § eller 19 § första stycket 1 inleds, och som rör en fordran som grundar sig på den överträdelse som talan avser, löper ut tidigast en månad efter att grupptalan har avslutats genom ett avgörande som har fått laga kraft.

I paragrafen regleras vilken inverkan en grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande har på preskriptionstider som löper för en gruppmedlems fordran som grundar sig på den överträdelse som talan avser. Övervägandena finns i avsnitt 14.4.

Av paragrafen följer att om en grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande inleds och en preskriptionsfrist löper för en fordran som grundas på den överträdelse som talan avser, preskriberas fordran tidigast en månad efter att grupptalan har avgjorts genom ett lagakraftvunnet avgörande.

En förutsättning för att bestämmelsen ska bli tillämplig är att fordran grundar sig på den överträdelse som grupptalan om förbudsföreläggande avser. Det ska alltså finnas en tydlig koppling mellan det anspråk som en konsument gör gällande och en näringsidkares underlåtenhet eller handlande som är föremål för talan.

En ytterligare förutsättning för att bestämmelsen ska tillämpas är att preskriptionstiden för en fordran inte har löpt ut när talan inleds. Om en preskriptionstid har löpt ut innan grupptalan inleddes, återuppväcks alltså inte tiden. En preskriptionstid för en fordran kan inte heller förkortas genom bestämmelsen, vilket följer av att preskriptionstiden löper ut tidigast en månad efter att förfarandet avslutats. En preskriptionstid för en fordran som löper ut senare än en månad efter det lagakraftvunna avgörandet påverkas alltså inte av bestämmelsen. Bestämmelsen aktualiseras därmed endast om preskriptionstiden löper när talan inleds och preskription skulle ha inträtt under förfarandets gång. I en sådan situation förlängs preskriptionstiden som längst med en månad efter att avgörandet har fått laga kraft.

Information om ett avgörande

21 § På yrkande av den godkända enheten får domstolen eller förvaltningsmyndigheten, när en talan förs om en åtgärd enligt 18 eller 19 §, besluta att den som åtgärden riktas mot på egen bekostnad ska vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om ett slutligt avgörande i målet eller ärendet. Av beslutet ska det framgå på vilket sätt och inom vilken tid informationen ska lämnas.

Ett sådant beslut får förenas med vite.

En talan om utdömande av vite får föras av den godkända enhet som har fört talan om åtgärden.

Paragrafen innehåller bestämmelser som innebär att en svarande näringsidkare kan åläggas att lämna information om domar och slutliga beslut i

en grupp talan om åtgärder för förbudsföreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

Enligt *första stycket* får domstolen, eller förvaltningsmyndigheten när det rör sig om en talan enligt 18 §, ålägga näringsidkaren att på egen bekostnad vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om avgörandet i målet eller ärendet. Beslutet får meddelas på yrkande av den godkända enheten. Det kan t.ex. bli aktuellt i situationer då den godkända enheten saknar information om vilka konsumenter som berörs av en överträdelse och då informationsspridningen är förenad med kostnader.

Genom uttrycket ”lämpliga åtgärder” markeras att domstolen eller myndigheten har möjlighet att anpassa åtgärderna som ska vidtas efter omständigheterna i det enskilda fallet, med de begränsningar som den godkända enhetens yrkande i målet eller ärendet ger. Om det i ett visst fall finns en särskilt reglerad informationsskyldighet eller skyldighet för myndigheten att publicera avgörandet (se t.ex. 5 a kap. 1 § förordningen om värdepappersmarknaden) kan även det påverka bedömningen.

Domstolens eller myndighetens beslut kan exempelvis innebära att näringsidkaren åläggs att informera om domen eller beslutet, t.ex. genom att återge hela eller delar av domen eller beslutet, i en eller flera tidningar, i sociala medier, radio eller TV. Om det avser en gränsöverskridande grupp talan kan beslutet innefatta att informationen ska lämnas på annat språk än svenska, t.ex. engelska. Om avgörandet avser en konstaterad överträdelse i exempelvis en pågående avtalssituation och näringsidkaren har kontaktuppgifter till berörda konsumenter, kan beslutet innebära att individuella underrättelser ska ske genom brev eller e-post.

I syfte att säkerställa att näringsidkaren följer åläggandet och för att säkerställa att kravet på sanktioner i artikel 19.1 b uppfylls, kan ett åläggande enligt *andra stycket* förenas med vite. Domstolen eller förvaltningsmyndigheten får bestämma att beslutet ska förenas med vite oavsett om den godkända enheten yrkar detta eller inte. De förfaranderegler som gäller i övrigt för den domstol eller förvaltningsmyndighet som handlägger målet eller ärendet reglerar också handläggningen vid utfärdandet av ett beslut om att vidta lämpliga åtgärder för att sprida information. Det innebär bl.a. att ett beslut som förenas med vite kan överklagas.

I *tredje stycket* anges att den godkända enhet som har fört talan om en åtgärd får föra talan om utdömande av vite om beslutet att informera om ett avgörande inte följs. Bestämmelsen har utformats i linje med *Lagrådets* synpunkter.

Grupptalan om en åtgärd för gottgörelse

Grupptalan vid domstol

22 § En grupp talan vid domstol om en åtgärd för gottgörelse enligt denna lag får avse

1. anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål, eller
2. skadeståndsanspråk enligt 37 § marknadsföringslagen (2008:486) som prövas av Patent- och marknadsdomstolen.

Vid en grupp talan enligt första stycket tillämpas lagen (2002:599) om grupp-rättegång med undantag för 4–7 §§, 8 § 5, 21 och 22 §§.

Paragrafen reglerar grupptalan om en åtgärd för gottgörelse. Tillämpningsområdet är begränsat till sådana överträdelser som avses i 1 §. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

Bestämmelsen i *första stycket första punkten* innebär att en grupptalan kan avse alla former av anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt regleringen i rättegångsbalken om tvistemål, vilket motsvarar det som gäller enligt lagen om grupprättegång, med undantag för miljömålen. Uttrycket ”åtgärd för gottgörelse” definieras i 2 § femte strecksatsen.

I *första stycket andra punkten* finns en särskild bestämmelse som anger att en grupptalan får föras om skadeståndsanspråk enligt 37 § marknadsföringslagen. Punkten innehåller även en behörighetsregel för Patent- och marknadsdomstolen. Den innebär att 3 § lagen om grupprättegång, som innehåller en bestämmelse om behöriga domstolar, inte ska tillämpas i de fallen. De tingsrätter som annars är behöriga enligt förordningen (2002:814) om behörighet för tingsrätter att handlägga mål enligt lagen (2002:599) om grupprättegång, m.m. kan alltså inte pröva en sådan grupptalan.

Av *andra stycket* framgår att lagen om grupprättegång ska tillämpas vid en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse, med undantag för bestämmelserna om talerätt (4–7 §§), den processförutsättning som rör käranden (8 § 5) och bestämmelserna om byte av kärande (21 och 22 §§). Det innebär att handläggningen av en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse kommer att ske enligt rättegångsbalkens bestämmelser om rättegången i tvistemål med de undantag som framgår av lagen om grupprättegång (se 2 § andra stycket nämnda lag).

Finansiering av en grupptalan

23 § Om en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse finansieras av en tredje part får en godkänd enhet som villkor för att en gruppmedlem ska omfattas av grupptalan föreskriva att en andel av vad gruppmedlemmen har tillerkänts i processen ska tillfalla finansören. Villkoret ska anges i underrättelsen till gruppmedlemmarna enligt 13 § lagen (2002:599) om grupprättegång.

I paragrafen finns regler om tredjepartsfinansiering av en grupptalan som avser gottgörelse. Övervägandena finns i avsnitt 11.7.

Bestämmelsen möjliggör för godkända enheter att vid en grupptalan som finansieras av tredje part ställa upp som villkor för att en gruppmedlem ska omfattas av talan att en andel av gruppmedlemmens eventuella vinst, dvs. vad gruppmedlemmen tillerkänns i processen, ska tillfalla finansören.

I *första meningen* anges att den godkända enheten, dvs. käranden, får ange som villkor för deltagande i gruppen att en andel av vad gruppmedlemmen har tillerkänts i processen ska tillfalla finansören. Av ordalydelsen följer att villkoret inte får innebära att gruppmedlemmens hela processvinst ska tillfalla finansören. Någon annan övre gräns finns inte.

Villkoret ska enligt *andra meningen* anges i den underrättelse som ska skickas till gruppmedlemmarna enligt 13 § lagen om grupprättegång. Det måste anges tydligt hur betalningsansvaret för gruppmedlemmen ser ut och under vilka förutsättningar det ska gälla.

24 § En grupptalan om en åtgärd för gottgörelse får inte finansieras av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden. En tredje part som finansierar en sådan grupptalan får inte påverka de processuella beslut som den godkända enheten fattar på ett sätt som skadar gruppmedlemmarnas gemensamma intressen.

Paragrafen reglerar villkor för tredjepartsfinansiering och skydd mot påverkan till nackdel för gruppmedlemmarna vid en grupptalan som avser gottgörelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.9.

Av *första meningen* framgår att en tredjepartsfinansiering inte är tillåten om den tilltänkta finansiären är en konkurrent till svaranden. Förbudet omfattar t.ex. den som är verksam på samma marknad som svaranden. Finansiären får inte heller vara beroende av svaranden genom att exempelvis ingå i samma koncern som denne.

Av *andra meningen* framgår att en tredje part som finansierar en grupptalan inte får påverka de processuella beslut som den godkända enheten fattar på ett sätt som skadar gruppmedlemmarnas gemensamma intressen. Bestämmelsen innebär att tredjepartsfinansiering som i och för sig är tillåten ändå kan anses otillåten, till följd av otillåten påverkan. En godkänd enhet har redan, enligt de förutsättningar som gäller för godkännande, en skyldighet att verka för konsumentintresset. Bestämmelsen i andra meningen gäller den mer specifika situationen när en utomstående finansiär kan ha intressen som inte sammanfaller med de berörda konsumenternas intressen. En otillbörlig påverkan från en finansiär skulle t.ex. kunna vara att finansiären verkar för att processen ska fortsätta, t.ex. i syfte att få högre ersättning eller någon annan fördel för egen del, trots att det står klart att det ligger i konsumenternas intresse att ingå en förlikning. På motsvarande sätt skulle ett försök från finansiären att påverka ingåendet av ett förlikningsavtal för att snabbt få del av ersättning vara otillbörligt om det ligger i konsumenternas intresse att fortsätta processen. I många sådana fall torde dock intressena sammanfalla.

25 § Om det finns anledning att misstänka att en tredje part finansierar eller påverkar en grupptalan i strid med 24 § ska domstolen förelägga den godkända enheten att redovisa hur talan har finansierats och om någon ändring har gjorts avseende finansieringen.

Om en grupptalan har finansierats eller påverkats i strid med 24 §, och den godkända enheten efter ett föreläggande inte vidtar tillräckliga åtgärder för att förändra finansieringen, har den godkända enheten inte längre talerätt enligt 15 §. Talerätten kvarstår dock om domstolen med hänsyn till gruppmedlemmarnas och svarandens intressen bedömer att det är lämpligt att processen fortsätter.

I paragrafen regleras följderna av en otillåten finansiering av en grupptalan som avser gottgörelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.9.

En finansiering är otillåten enligt 24 § om finansiären är konkurrent till svaranden eller beroende av svaranden, eller om finansiären påverkar de processuella beslut som den godkända enheten fattar på ett sätt som skadar gruppmedlemmarnas gemensamma intressen. Om domstolen har anledning att misstänka att en tredje part finansierar eller påverkar en grupptalan i strid med 24 § ska den enligt *första stycket* förelägga den godkända enheten att redovisa hur talan har finansierats och om någon ändring har gjorts avseende finansieringen. Normalt kan man anta att frågan om

Prop. 2022/23:136 otillåten finansiering väcks av svaranden. Enbart ett påstående från svaranden om otillåten finansiering är dock inte tillräckligt för att domstolen ska ha en skyldighet att agera. Det bör i regel krävas att det lämnas uppgifter som ger ett objektivt stöd för att det kan förekomma otillåten finansiering. Domstolen har dock ett visst eget ansvar för att ta upp frågan (se prop. 2001/02:107 s. 59).

Den information som den godkända enheten efter ett föreläggande förser domstolen med ska vara sådan att det är möjligt för domstolen att bedöma om en finansiär är konkurrent till svaranden eller beroende av svaranden, eller om finansiären otillbörligen skulle kunna påverka processuella beslut som den godkända enheten fattar i frågor som rör grupptalan. Om det visar sig att en grupptalan finansieras av en konkurrent eller av någon i beroendeställning till svaranden kan den godkända enheten reparera detta genom att inte ta emot finansieringen eller att på annat sätt justera finansieringsförhållandena. Detsamma gäller om finansiären utövat påverkan enligt 24 § andra meningen.

I *andra stycket* finns bestämmelser om upphörande av en godkänd enhets talerätt på grund av det sätt den finansieras på. Om en grupptalan har finansierats av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden, och den godkända enheten efter ett föreläggande enligt första stycket inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att förändra finansieringen, har enheten som utgångspunkt inte längre talerätt enligt 15 §. Detsamma gäller om det förekommer sådan påverkan av en tredje part som avses i 24 § andra meningen. När det gäller påverkanssituationen bör domstolen göra en bedömning av hur allvarlig påverkan är och om den är till skada för gruppmedlemmarnas intressen. Talerätten kvarstår dock i båda fallen om domstolen, med hänsyn till gruppmedlemmarnas eller svarandens intressen, bedömer att det är lämpligt att processen fortsätter. Vid den bedömningen ska domstolen, förutom allvaret i det otillåtna förfarandet, beakta vad processen rör och hur långt den har kommit. Om bedömningen utmynnar i att enheten inte längre har talerätt ska grupptalan avvisas enligt 26 §.

Återkallelse av godkännande under pågående grupptalan

26 § Om den beslutande myndigheten återkallar ett godkännande av en enhet under en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse, eller om den godkända enheten förlorar sin talerätt enligt 25 §, kan rätten utse en annan godkänd enhet att föra talan vid domstolen.

Om någon ny godkänd enhet inte utses, och om talan inte kan föras med stöd av annan lag, ska grupptalan avvisas.

I paragrafen, som har utformats i linje med *Lagrådets* synpunkter, regleras följderna av att ett godkännande av en enhet återkallas under en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse. Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

Om en enhets godkännande återkallas har enheten inte längre talerätt enligt lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Av *första stycket* följer att om ett godkännande av en enhet återkallas under en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse så kan rätten utse en annan godkänd enhet att föra talan. Ett sådant beslut kan

fattas endast om det finns en enhet som är villig att föra aktuell talan och vars godkännande omfattar sakfrågan som grupptalan avser.

I *andra stycket* anges att grupptalan ska avvisas om någon ny godkänd enhet inte utses och talan inte kan föras med stöd av annan lag. Detta innebär att domstolen innan den avvisar talan ska pröva om enheten har talerätt enligt andra nationella talerätsbestämmelser. Det blir i dessa fall en fråga om att processen övergår från att vara en grupptalan enligt denna lag till en process enligt någon annan lagstiftning. Vilken lagstiftning som då kan vara tillämplig beror på vilken typ av talan den godkända enheten har väckt.

Vidare har rätten en skyldighet att, innan talan avvisas, ge samtliga gruppmedlemmar möjlighet att yttra sig och, om de så önskar, träda in i rättegången och föra talan om sina anspråk. Detta följer av 23 och 24 §§ lagen om grupprättegång. Om en enskild gruppmedlem träder in i processen övergår den till att vara en process enligt rättegångsbalken, dvs. det är inte längre fråga om en grupptalan enligt denna lag (jfr prop. 2001/02:107 s. 79–81).

Av allmänna principer följer att den godkända enheten har rätt att överklaga ett beslut om att avvisa den grupptalan som enheten har väckt.

Anspråk på och utbetalning av medel

27 § Om en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse har bifallits genom att ett belopp har tillerkänts gruppen med den godkända enheten som företrädare för gruppen, får den godkända enheten bestämma en tidsfrist inom vilken var och en av gruppmedlemmarna kan göra anspråk på de medel som medlemmen har rätt till.

Tidsfristen får inte vara kortare än tre månader och ska löpa från den dag den godkända enheten informerar gruppmedlemmen om att en utbetalning är aktuell och begär in de uppgifter som behövs för att betala ut medlen. En gruppmedlem som inte har gjort något anspråk inom tidsfristen förlorar sin rätt till medlen.

I paragrafen finns bestämmelser om en rätt för den godkända enheten att bestämma en tidsfrist inom vilken gruppmedlemmarna måste göra anspråk på medel som har tillerkänts gruppen. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

Paragrafen reglerar situationen när en dom har inneburit helt eller delvis bifall till en grupptalan som har gått ut på att det yrkade beloppet ska betalas till käranden, dvs. den godkända enheten, som företrädare för gruppen. Det är då den godkända enhetens uppgift att se till att medlen kommer gruppmedlemmarna till del efter medlemmarnas andel.

Den godkända enheten har enligt *första stycket* rätt att bestämma en tidsfrist för gruppmedlemmarna att göra sin rätt gällande. Till skydd för medlemmarna finns i *andra stycket* en lägsta gräns för en sådan tidsfrist om tre månader. Fristen räknas för var och en av gruppmedlemmarna från den tidpunkt då den godkända enheten kontaktar medlemmen och informerar om att utbetalning är aktuell och begär att få de uppgifter som krävs för att göra utbetalningen. Några formella krav på informationen ställs inte. En gruppmedlem förlorar sin rätt till medlen om han eller hon inte gör något anspråk inom tidsfristen.

28 § Medel som en gruppmedlem inte har gjort anspråk på enligt 27 § ska fördelas mellan övriga gruppmedlemmar, om utbetalningen kan ske i samband med att det belopp som en gruppmedlem har rätt till enligt domen betalas ut. Om så inte

Prop. 2022/23:136 kan ske ska sådana medel fördelas mellan övriga gruppmedlemmar endast om beloppet uppgår till minst 100 kronor per gruppmedlem. I annat fall ska medlen tillfalla den godkända enheten.

I paragrafen regleras hur medel som en gruppmedlem inte gjort anspråk på inom tidsfristen i 27 § ska fördelas. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

Enligt *första meningen* ska den godkända enheten i första hand fördela kvarstående medel mellan övriga gruppmedlemmar i samband med att det belopp som varje gruppmedlem har rätt till enligt domen betalas ut. Om en sådan fördelning inte kan göras vid det tillfället ska kvarstående medel enligt *andra meningen* fördelas mellan övriga gruppmedlemmar vid ett senare tillfälle, men bara om beloppet per gruppmedlem uppgår till minst 100 kronor. Av *tredje meningen* följer att medel som understiger det beloppet i dessa fall tillfaller den godkända enheten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Genom lagen upphävs lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.
3. Äldre föreskrifter gäller fortfarande om talan har väckts före ikraftträdandet.

Enligt *punkt 1* träder lagändringarna i kraft den 1 januari 2024.

Av *punkt 2* framgår att lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer upphävs.

Av *punkt 3* följer att äldre bestämmelser gäller om talan har väckts före ikraftträdandet. Det innebär att en pågående talan kan slutföras med tillämpning av äldre bestämmelser.

Övervägandena finns i avsnitt 17.

19.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar

1 kap.

4 § Patent- och marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt det som föreskrivs i

1. lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, patentlagen (1967:837), lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar, lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. och växtförädlarrättslagen (1997:306),

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter, varumärkeslagen (2010:1877), lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister, lagen (2018:1653) om företagsnamn och lagen (2018:1654) om skydd för beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel,

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kom-

pletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964), lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, lagen (2020:514) med kompletterande bestämmelser till EU:s plattformsförordning och lagen (2023:000) om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen, och

4. annan lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens verksamhetsområde. Övervägandena finns i avsnitt 16.

Ändringen i *tredje punkten* innebär att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att handlägga mål och ärenden enligt vad som föreskrivs i lagen om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Den lagen ersätter lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande om talan har väckts före ikraftträdandet.

Enligt *punkt 1* ska lagändringarna träda i kraft den 1 januari 2024.

Av *punkt 2* framgår att den äldre lydelsen gäller om talan har väckts före ikraftträdandet. Det innebär att en pågående talan kan slutföras med tillämpning av äldre bestämmelser.

Övervägandena finns i avsnitt 17.

19.3 Förslaget till lag om ändring i konsumentköplagen (2022:260)

9 kap.

1 § Om tiden för tillhandahållande av det digitala innehållet eller den digitala tjänsten inte följer av avtalet, ska tillhandahållandet ske utan onödigt dröjsmål.

Ett digitalt innehåll är tillhandahålllet när konsumenten ges tillgång eller åtkomst till innehållet eller ett medel som är lämpligt för att få tillgång till eller ladda ned det. En digital tjänst är tillhandahållen när den görs tillgänglig för konsumenten.

För digitalt innehåll på ett fysiskt medium ska 2 kap. 1–3, 5 och 6 §§ tillämpas, i stället för det som anges i första och andra styckena.

Paragrafen reglerar tillhandahållande av ett digitalt innehåll eller en digital tjänst. Övervägandena finns i avsnitt 16.

I tredje stycket görs en rättelse på så sätt att hänvisningen till 2 kap. 1 och 2 §§, 3 § första stycket och 5 och 6 §§ ändras till att i stället avse 2 kap. 1–3, 5 och 6 §§.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Enligt ikraftträdandebestämmelsen träder lagändringarna i kraft den 1 januari 2024. Övervägandena finns i avsnitt 17.

I

(Lagstiftningsakter)

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2020/1828

av den 25 november 2020

om gruppaltal för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv
2009/22/EG

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 114,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽¹⁾,

med beaktande av Regionkommitténs yttrande ⁽²⁾,

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽³⁾, och

av följande skäl:

- (1) Globaliseringen och digitaliseringen har ökat risken för att ett stort antal konsumenter ska drabbas av samma olagliga metoder. Överträdelse av unionsrätten kan skada konsumenter. Utan effektiva medel för att få olagliga metoder att upphöra och för att gottgöra förluster för konsumenter försvagas konsumenternas förtroende för den inre marknaden.
- (2) Avsaknaden av effektiva medel för att säkerställa efterlevnaden av unionsrätt för konsumentskydd kan också leda till en snedvridning av den rättvisa konkurrensen mellan näringsidkare som begår överträdelse och näringsidkare som följer reglerna, vid antingen inhemsk eller gränsöverskridande verksamhet. Sådan snedvridning kan skapa hinder för en välfungerande inre marknad.
- (3) Enligt artikel 26.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) ska den inre marknaden omfattas av ett område utan inre gränser, där fri rörlighet för varor och tjänster säkerställs. Den inre marknaden bör ge konsumenter ett mervärde i form av högre kvalitet, större variation, rimliga priser och höga säkerhetsstandarder för varor och tjänster, och därigenom främja en hög konsumentskyddsnivå.
- (4) Enligt artikel 169.1 och 169.2 a i EUF-fördraget ska unionen bidra till att uppnå en hög konsumentskyddsnivå genom åtgärder som beslutas enligt artikel 114 i EUF-fördraget. Enligt artikel 38 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*) ska en hög konsumentskyddsnivå tryggas i unionens politik.

⁽¹⁾ EUT C 440, 6.12.2018, s. 66.

⁽²⁾ EUT C 461, 21.12.2018, s. 232.

⁽³⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 26 mars 2019 (ännu inte offentliggjord i EUT) och rådets ståndpunkt vid första behandlingen av den 4 november 2020 (ännu inte offentliggjord i EUT). Europaparlamentets ståndpunkt av den 24 november 2020 (ännu inte offentliggjord i EUT).

- (5) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/22/EG (*) gjorde det möjligt för godkända inrättningar att väcka gruppatalan som främst syftar till att stoppa eller förbjuda överträdelse av unionsrätten som är skadliga för konsumenters kollektiva intressen. Det direktivet har dock visat sig otillräckligt för att hantera de utmaningar som rör tillämpningen av konsumenträtt. För att öka möjligheterna att avskräcka från olagliga metoder och minska skadan för konsumenter på en allt mer globaliserad och digitaliserad marknadsplats är det nödvändigt att stärka processuella mekanismer för skyddet av konsumenters kollektiva intressen så att även åtgärder för förbuds- föreläggande liksom åtgärder för gottgörelse omfattas. Med hänsyn till det stora antal ändringar som krävs är det lämpligt att upphäva direktiv 2009/22/EG och ersätta det med det här direktivet.
- (6) Processuella mekanismer för gruppatalan, både om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse, är olikartade inom unionen och innebär olika skyddsnivåer för konsumenter. Dessutom saknar vissa medlemsstater för närvarande helt processuella mekanismer för gruppatalan om åtgärder för gottgörelse. Den situationen försvagar konsumenternas och företagens förtroende för den inre marknaden och deras förmåga att agera på den inre marknaden. Den snedvrider konkurrensen och hindrar en effektiv tillämpning av unionsrätten på konsumentskyddsområdet.
- (7) Detta direktiv syftar därför till att säkerställa att det på unionsnivå och nationell nivå finns minst en ändamålsenlig och effektiv processuell mekanism för gruppatalan om åtgärder för förbuds föreläggande och om åtgärder för gottgörelse tillgänglig för konsumenter i alla medlemsstater. Förekomsten av minst en sådan processuell mekanism för gruppatalan skulle stärka konsumenternas förtroende, stärka konsumenternas egenmakt så att de kan utöva sina rättigheter, bidra till rättvisare konkurrens och skapa lika villkor för näringsidkare som är verksamma på den inre marknaden.
- (8) Syftet med detta direktiv är att bidra till att den inre marknaden fungerar väl och till att uppnå en hög konsumentskyddsnivå genom att göra det möjligt för godkända enheter som företräder konsumenters kollektiva intressen att väcka gruppatalan både om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse mot näringsidkare som överträder bestämmelser i unionsrätten. Dessa godkända enheter bör kunna ansöka om att sådant agerande som utgör en överträdelse ska upphöra eller förbjudas samt om gottgörelse, enligt vad som är lämpligt och tillgängligt enligt unionsrätten eller nationell rätt, såsom ersättning, reparation eller prisavdrag.
- (9) En gruppatalan bör erbjuda ett ändamålsenligt och effektivt sätt att skydda konsumenters kollektiva intressen. Den bör göra det möjligt för godkända enheter att vidta åtgärder för att säkerställa att näringsidkare efterlever relevanta bestämmelser i unionsrätten och överbygga de hinder som konsumenter stöter på inom ramen för individuell talan, till exempel osäkerhet om sina rättigheter och om vilka processuella mekanismer som är tillgängliga, psykologisk ovilja att väcka talan och den negativa balansen mellan de förväntade kostnaderna jämfört med fördelarna med den individuella talan.
- (10) Det är viktigt att säkerställa den nödvändiga balansen mellan att förbättra konsumenters tillgång till rättslig prövning och tillhandahålla lämpliga skyddsmekanismer för näringsidkare för att undvika rättegångsmissbruk som på ett otillbörligt sätt skulle hindra företagens förmåga att verka på den inre marknaden. För att förhindra missbruk av gruppatalan bör utdelandet av straffskadestånd undvikas, och regler om vissa förfarandasppekter, såsom utseendet och finansieringen av godkända enheter, bör fastställas.
- (11) Detta direktiv bör inte ersätta befintliga nationella processuella mekanismer som skyddar konsumenters kollektiva eller individuella intressen. Med beaktande av deras rättsliga traditioner bör det överlåtas på medlemsstaterna att avgöra huruvida de ska utforma den processuella mekanism för gruppatalan som krävs enligt detta direktiv som en del av en befintlig eller som en del av en ny processuell mekanism för kollektiva åtgärder för förbuds föreläggande eller åtgärder för gottgörelse, eller som en separat processuell mekanism, förutsatt att minst en nationell processuell mekanism för gruppatalan är förenlig med detta direktiv. Detta direktiv bör exempelvis inte förhindra att medlemsstater antar lagstiftning om talan som syftar till att ansöka om bekräftelsebeslut vid en domstol eller administrativ myndighet även om det i detta direktiv inte fastställs några regler om sådan talan. Om det finns processuella mekanismer på nationell nivå utöver den processuella mekanism som krävs enligt detta direktiv bör den godkända enheten kunna välja vilken processuell mekanism som ska användas.
- (12) I enlighet med principen om processrättslig autonomi bör detta direktiv inte innehålla bestämmelser om varje aspekt av förfarandet vid gruppatalan. Det är följaktligen medlemsstaternas sak att fastställa regler om exempelvis tillätlighet, bevis eller vilka möjligheter till överklagande som är tillämpliga vid gruppatalan. Det bör till exempel vara medlemsstaterna som beslutar vilken grad av likhet mellan enskilda anspråk som krävs eller det lägsta antal

(*) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/22/EG av den 23 april 2009 om förbuds föreläggande för att skydda konsumenternas intressen (EUT L 110, 1.5.2009, s. 30).

konsumenter som ska omfattas av en gruppitalan om åtgärder för gottgörelse för att ett ärende ska tas upp till prövning som gruppitalan. Sådana nationella regler bör inte hindra att den processuella mekanismen för gruppitalan som krävs enligt detta direktiv fungerar effektivt. I enlighet med principen om icke-diskriminering bör de tillåtlighetskrav som är tillämpliga på specifika gränsöverskridande gruppitalan inte skilja sig från dem som tillämpas på specifika inhemska gruppitalan. Ett beslut om att en gruppitalan inte kan tas upp till prövning bör inte påverka rättigheterna för de konsumenter som berörs av talan.

- (13) Tillämpningsområdet för detta direktiv bör återspegla den senaste utvecklingen på konsumentskyddsområdet. Eftersom konsumenter nu är verksamma på en större och alltmer digitaliserad marknadsplats krävs det, för att en hög konsumentskyddsnivå ska uppnås, att områden såsom dataskydd, finansiella tjänster, resor och turism, energi och telekommunikationer omfattas av direktivet, utöver allmän konsumenträtt. Eftersom konsumenters efterfrågan på finansiella tjänster och investeringstjänster ökar är det särskilt viktigt att förbättra tillämpningen av konsumenträtten inom dessa områden. Konsumentmarknaden har också utvecklats på området för digitala tjänster, och det finns ett ökat behov av en effektivare tillämpning av konsumenträtten, inbegripet vad gäller dataskydd.
- (14) Detta direktiv bör omfatta överträdelse av de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I i den mån de bestämmelserna skyddar konsumenters intressen, oavsett om dessa konsumenter betecknas som konsument, resenärer, användare, kunder, icke-professionella investerare, icke-professionella kunder, registrerade eller något annat. Detta direktiv bör dock endast skydda intressena för fysiska personer som har skadats eller som kan skadas av dessa överträdelse om dessa personer är konsumenter enligt detta direktiv. Överträdelse som skadar fysiska personer som anses vara näringsidkare enligt detta direktiv bör inte omfattas av det.
- (15) Detta direktiv bör inte påverka de rättsakter som förtecknas i bilaga I och bör därför inte ändra eller utvidga de definitioner som fastställs i dessa rättsakter eller ersätta eventuella efterlevnadsmekanismer som dessa rättsakter skulle kunna innehålla. Exempelvis kan de efterlevnadsmekanismer som föreskrivs i eller grundar sig på Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 ⁽⁹⁾ i tillämpliga fall fortfarande användas för att skydda konsumenternas kollektiva intressen.
- (16) För att undvika tvivel bör tillämpningsområdet för detta direktiv fastställas så noggrant som möjligt i bilaga I. När de rättsakter som förtecknas i bilaga I innehåller bestämmelser som inte rör konsumentskydd bör det i bilaga I hänvisas till de specifika bestämmelser som skyddar konsumenters intressen. Sådana hänvisningar är inte alltid genomförbara på grund av vissa rättsakters struktur, särskilt när det gäller området för finansiella tjänster, inbegripet området för investeringstjänster.
- (17) För att säkerställa lämpliga motåtgärder vid överträdelse av unionsrätten, vilka utvecklas snabbt både till form och omfattning, bör lagstiftaren, varje gång som en ny unionsakt som är relevant för skyddet av konsumenternas kollektiva intressen antas, överväga huruvida bilaga I bör ändras för att den nya unionsakten ska omfattas av detta direktivs tillämpningsområde.
- (18) Medlemsstaterna bör förbli behöriga att göra bestämmelserna i detta direktiv tillämpliga på områden som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde. Medlemsstaterna bör exempelvis ha möjlighet att behålla eller införa nationell lagstiftning som motsvarar bestämmelserna i detta direktiv med avseende på tvister som inte omfattas av tillämpningsområdet för bilaga I.
- (19) Eftersom både rättsliga förfaranden och administrativa förfaranden på ett ändamålsenligt och effektivt sätt skulle kunna bidra till att skydda konsumenters kollektiva intressen är det upp till medlemsstaterna att avgöra huruvida en gruppitalan kan väckas i rättsliga förfaranden, administrativa förfaranden, eller båda dessa, beroende på det berörda rättsområdet eller den berörda ekonomiska sektorn. Detta bör inte påverka rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 47 i stadgan, enligt vilken medlemsstaterna ska säkerställa att konsumenter och näringsidkare har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, mot administrativa beslut som fattas med stöd av nationella bestämmelser som införlivar detta direktiv. Detta bör inbegripa en möjlighet för en part i en talan att erhålla ett beslut om att skjuta upp verkställigheten av det ifrågasatta beslutet i enlighet med nationell rätt.

⁽⁹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 4.5.2016, s. 1).

- (20) På grundval av direktiv 2009/22/EG bör detta direktiv omfatta både inhemska och gränsöverskridande överträdelser, särskilt när konsumenter som påverkas av en överträdelse vistas i andra medlemsstater än den medlemsstat där den näringsidkare som begått överträdelsen är etablerad. Det bör också omfatta överträdelser som har upphört innan grupptalan har väckts eller avslutats, eftersom det fortfarande kan vara nödvändigt att förhindra en uppreppning av handlandet genom att förbjuda det, fastställa att ett visst handlande utgjort en överträdelse eller underlätta för konsumenter att erhålla gottgörelse.
- (21) Detta direktiv bör varken påverka tillämpningen av internationellt privaträttsliga regler om behörighet, om erkännande och verkställighet av domar eller om tillämplig rätt, eller fastställa sådana regler. Befintliga unionsrättsliga instrument bör vara tillämpliga på den processuella mekanism för grupptalan som krävs enligt detta direktiv. I synnerhet bör Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007⁽⁶⁾, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 593/2008⁽⁷⁾ och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012⁽⁸⁾ tillämpas på den processuella mekanism för grupptalan som krävs enligt detta direktiv.
- (22) Det bör noteras att förordning (EU) nr 1215/2012 inte omfattar administrativa myndigheters behörighet eller erkännande eller verkställighet av sådana myndigheters beslut. Sådana frågor bör vara en fråga för nationell rätt.
- (23) När så är lämpligt skulle det, i enlighet med regler om internationell privaträtt, kunna vara möjligt för en godkänd enhet att väcka grupptalan i den medlemsstat där den har utsetts samt i en annan medlemsstat. Med utgångspunkt i direktiv 2009/22/EG bör det i detta direktiv göras åtskillnad mellan dessa två typer av grupptalan. När en godkänd enhet väcker grupptalan i en annan medlemsstat än den där den har utsetts bör denna grupptalan betraktas som en gränsöverskridande grupptalan. När en godkänd enhet väcker grupptalan i den medlemsstat i vilken den utsetts bör denna grupptalan betraktas som en inhemsk grupptalan, även om denna grupptalan väcks mot en näringsidkare med hemvist i en annan medlemsstat och även om konsumenter från flera medlemsstater företräds inom ramen för denna grupptalan. Den medlemsstat där grupptalan väcks bör vara det avgörande kriteriet för att bestämma vilken typ av grupptalan som har väckts. Därför bör en inhemsk grupptalan inte kunna bli en gränsöverskridande grupptalan under förfarandets gång, eller tvärtom.
- (24) I synnerhet bör konsumentorganisationer spela en aktiv roll när det gäller att säkerställa att relevanta bestämmelser i unionsrätten efterlevs. De bör alla betraktas som väl lämpade att ansöka om status som godkänd enhet i enlighet med nationell rätt. Beroende på nationella rättsliga traditioner skulle offentliga organ också kunna spela en aktiv roll när det gäller att säkerställa att relevanta bestämmelser i unionsrätten efterlevs genom att väcka grupptalan enligt detta direktiv.
- (25) Vad gäller gränsöverskridande grupptalan bör godkända enheter omfattas av samma kriterier för utseende i hela unionen. I synnerhet bör de vara juridiska personer som inrättats på vederbörligt sätt i enlighet med nationell rätt i den medlemsstat där de har utsetts, ha en viss grad av stabilitet och nivå av verksamhet riktad till allmänheten, vara av icke-vinstdrivande natur och ha ett legitimt intresse, mot bakgrund av sitt stadgeenliga syfte, av att skydda konsumenters intressen, enligt vad som föreskrivs i unionsrätten. Godkända enheter bör inte vara föremål för insolvensförfaranden eller ha förklarats insolventa. De bör vara oberoende och bör inte påverkas av personer som inte är konsumenter som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupptalan, och i synnerhet inte av näringsidkare eller hedgefonder, inbegripet vid finansiering från tredje parter. Godkända enheter bör ha fastställt förfaranden som förhindrar såväl sådant inflytande som för att förebygga intressekonflikter mellan dem själva, finansierarna och konsumenters intressen. De bör på lämpligt sätt, på ett enkelt och begripligt språk, och särskilt på sina webbplatser, offentliggöra information som visar att de uppfyller kriterierna för att utses till godkänd enhet samt allmän information om källorna till deras finansiering i allmänhet samt om sin organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, sitt stadgeenliga syfte och sin verksamhet.

⁽⁶⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007 av den 11 juli 2007 om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser (Rom II) (EUT L 199, 31.7.2007, s. 40).

⁽⁷⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 593/2008 av den 17 juni 2008 om tillämplig lag för avtalsförpliktelser (Rom I) (EUT L 177, 4.7.2008, s. 6).

⁽⁸⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttsens område (EUT L 351, 20.12.2012, s. 1).

- (26) Medlemsstaterna bör ha möjlighet att fritt fastställa kriterierna för utseende av godkända enheter för inhemsk gruppitalan i enlighet med nationell rätt. Medlemsstaterna bör dock även kunna tillämpa de kriterier för utseende som fastställs i detta direktiv för utseende av godkända enheter för gränsöverskridande gruppitalan vad gäller godkända enheter som endast utsetts med avseende på inhemsk gruppitalan.
- (27) Kriterier som gäller för utseende av godkända enheter vid inhemsk eller gränsöverskridande gruppitalan bör inte hindra att gruppitalan fungerar effektivt enligt vad som föreskrivs i detta direktiv.
- (28) Medlemsstaterna bör kunna utse godkända enheter i förväg för ändamålet att väcka gruppitalan. Detta direktiv bör inte uppmana medlemsstaterna att göra det möjligt att utse godkända enheter på ad hoc-basis. Vad gäller inhemsk gruppitalan bör medlemsstaterna emellertid även eller som alternativt kunna utse godkända enheter på ad hoc-basis för en specifik inhemsk gruppitalan. Den domstol eller administrativa myndighet vid vilken talan väckts bör kunna utse sådana enheter, inbegripet och i tillämpliga fall genom godtagande. Vid gränsöverskridande gruppitalan behövs emellertid gemensamma skyddsmekanismer. Därför bör godkända enheter som har utsetts på ad hoc-basis inte få väcka gränsöverskridande gruppitalan.
- (29) Det bör vara upp till den utseende medlemsstaten att säkerställa att en enhet uppfyller kriterierna för att utses till godkänd enhet för gränsöverskridande gruppitalan, bedöma huruvida den godkända enheten fortfarande uppfyller kriterierna för utseende och vid behov återkalla utseendet av den godkända enheten. Medlemsstaterna bör åtminstone vart femte år bedöma huruvida godkända enheter fortfarande uppfyller kriterierna för utseende.
- (30) Vid frågor om huruvida en godkänd enhet uppfyller kriterierna för utseende bör den medlemsstat som utsåg den godkända enheten undersöka saken och, om så är lämpligt, återkalla utseendet av den godkända enheten. Medlemsstaterna bör utse nationella kontaktpunkter för översändande och mottagande av förfrågningar om undersökningar.
- (31) Medlemsstaterna bör säkerställa att godkända enheter som har utsetts för gränsöverskridande gruppitalan i en annan medlemsstat kan väcka sådan gruppitalan vid deras domstolar eller administrativa myndigheter. Vidare bör godkända enheter från olika medlemsstater kunna ansluta sig till en och samma gruppitalan vid ett enda forum, med förbehåll för relevanta regler om behörighet. Detta bör inte påverka rätten för den domstol eller administrativa myndighet vid vilken talan väckts att undersöka om det är lämpligt att pröva denna gruppitalan som en och samma gruppitalan.
- (32) Det ömsesidiga erkännandet av att godkända enheter som utsetts för gränsöverskridande gruppitalan har talerätt bör säkerställas. Dessa godkända enheters identitet bör meddelas kommissionen, och kommissionen bör sammanställa en förteckning över dessa godkända enheter och offentliggöra den förteckningen. Att den godkända enhet som väcker gruppitalan återfinns på förteckningen bör utgöra bevis på dess talerätt. Detta bör inte påverka rätten för domstolen eller den administrativa myndigheten att granska huruvida den godkända enhetens stadgeenliga syfte berättigar att den väcker talan i ett specifikt ärende.
- (33) Åtgärder för förbuds föreläggande syftar till att skydda konsumenters kollektiva intressen oavsett om någon faktisk förlust eller skada har åsamkats enskilda konsumenter. Åtgärder för förbuds föreläggande kan innebära krav på att näringsidkare vidtar specifika åtgärder, såsom att tillhandahålla konsumenter information som tidigare har utelämnats i strid med en lagstadgad skyldighet. Ett beslut om åtgärder för förbuds föreläggande bör inte vara beroende av huruvida handlandet var uppsåtligt eller oaksamt.
- (34) När den godkända enheten väcker gruppitalan bör den lämna tillräckliga uppgifter om de konsumenter som berörs av gruppitalan till domstolen eller den administrativa myndigheten. De uppgifterna bör ge domstolen eller den administrativa myndigheten möjlighet att fastställa om den har behörighet och fastställa tillämplig rätt. Vid talan om skadeståndsgrundande händelse skulle denna skyldighet innebära att domstolen eller den administrativa myndigheten informeras om den plats där den skada som drabbar konsumenterna inträffade eller kan inträffa. Detaljnivån i de uppgifter som krävs skulle kunna variera beroende på den åtgärd som den godkända enheten ansöker om och huruvida en mekanism för deltagande eller för icke-deltagande är tillämplig. När gruppitalan om åtgärder för förbuds föreläggande väcks skulle dessutom ett eventuellt uppskjutande eller avbrytande av preskriptionsfrister som är tillämpliga på efterföljande anspråk om gottgörelse kräva att den godkända enheten lämnar tillräckliga uppgifter om den grupp av konsumenter som berörs av gruppitalan.

- (35) Medlemsstaterna bör säkerställa att godkända enheter kan ansöka om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse. Medlemsstaterna bör, för att säkerställa processeffektiviteten vid grupptalan, kunna besluta att godkända enheter får ansöka om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse inom ramen för en och samma grupptalan eller inom ramen för separata grupptalan. När det gäller åtgärder som begärs inom ramen för en och samma grupptalan bör godkända enheter ha möjlighet att ansöka om alla relevanta åtgärder vid tiden för grupptalans väckande eller att först ansöka om relevanta åtgärder för förbuds föreläggande och därefter, om så är lämpligt, ansöka om åtgärder för gottgörelse.
- (36) En godkänd enhet som väcker grupptalan enligt detta direktiv bör ansöka om relevanta åtgärder, inbegripet åtgärder för gottgörelse, till förmån för de konsumenterna som påverkas av en överträdelse och för deras räkning. Den godkända enheten bör ha de processuella rättigheter och skyldigheter som käranden i förfarandet har. Medlemsstaterna bör ha rätt att ge enskilda konsumenterna som berörs av grupptalan vissa rättigheter inom ramen för grupptalan, men dessa individuella konsumenterna bör inte vara käranden i förfarandet. Enskilda konsumenterna bör inte i något fall kunna ingripa i de beslut i procedurfrågor som fattas av de godkända enheterna, enskilt begära bevis inom ramen för förfarandet eller enskilt överklaga beslut i procedurfrågor av den domstol eller administrativa myndighet vid vilken grupptalan väcks. Enskilda konsumenterna bör inte heller ha processuella skyldigheter inom ramen för grupptalan eller bära kostnaderna för förfarandet, utom under exceptionella omständigheter.
- (37) De konsumenterna som berörs av en grupptalan bör dock ha rätt att dra nytta av den grupptalan. Vid grupptalan om åtgärder för gottgörelse bör fördelarna utgöras av avhjälpan åtgärder, såsom ersättning, reparation, byte, prisavdrag, hävande av avtal eller återbetalning av det erlagda priset. Vid grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande skulle fördelen för de berörda konsumenterna vara att det handlande som utgör en överträdelse upphör eller förbjuds.
- (38) Vid grupptalan om åtgärder för gottgörelse bör den förlorande parten betala de kostnader för förfarandet som uppkommit för den vinnande parten, i enlighet med de villkor och undantag som föreskrivs i nationell rätt. Domstolen eller den administrativa myndigheten bör dock inte ålägga den förlorande parten att betala kostnaderna i den utsträckning som dessa kostnader uppkommit i onödan. Enskilda konsumenterna som berörs av en grupptalan bör inte betala kostnaderna för förfarandet. Under exceptionella omständigheter bör det dock vara möjligt att ålägga enskilda konsumenterna som berörs av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse att betala de kostnader för förfarandet som uppkommit till följd av dessa enskilda konsumenternas avsiktliga eller vårdslösa beteende, till exempel en förlängning av förfarandet på grund av rättsstridigt beteende. Kostnaderna för förfarandet bör till exempel omfattas av kostnader som uppkommit till följd av att endera parten företräddes av en jurist eller annan rättstillämpare eller kostnader som uppkommit till följd av delgivning eller översättning av handlingar.
- (39) För att undvika rättegångsmissbruk bör medlemsstaterna anta nya regler eller tillämpa befintliga regler enligt nationell rätt så att domstolen eller den administrativa myndigheten kan fatta beslut om att ogilla uppenbart orgrundade ärenden så snart domstolen eller den administrativa myndigheten har mottagit de uppgifter som krävs för att motivera beslutet. Medlemsstaterna bör inte vara skyldiga att införa särskilda regler för grupptalan och bör kunna tillämpa allmänna processrättsliga regler, om dessa regler uppfyller målet att undvika rättegångsmissbruk.
- (40) Åtgärder för förbuds föreläggande bör omfatta slutliga och provisoriska åtgärder. Provisoriska åtgärder skulle kunna omfatta interimistiska åtgärder, försiktighetsåtgärder och förebyggande åtgärder för att få ett pågående handlande att upphöra eller för att förbjuda ett handlande som ännu inte har ägt rum, men där det finns en risk för att det skulle orsaka allvarlig eller oåterkallelig skada för konsumenterna. Åtgärder för förbuds föreläggande skulle också kunna omfatta åtgärder som förklarar att ett visst handlande utgör en överträdelse, i fall där handlandet upphörde innan grupptalan väcktes men där det fortfarande finns ett behov av att fastställa att handlandet utgjorde en överträdelse, till exempel för att underlätta uppföljningsåtgärder för åtgärder för gottgörelse. Åtgärder för förbuds föreläggande skulle dessutom kunna utgöras av en skyldighet för den näringsidkaren som gjort sig skyldig till överträdelsen att helt eller delvis offentliggöra det beslut som har fattats av domstolen eller den administrativa myndigheten om åtgärden i sådan form som anses lämplig, eller att offentliggöra ett beriktigande.
- (41) Medlemsstaterna bör på grundval av direktiv 2009/22/EG kunna kräva att en godkänd enhet som avser att väcka grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande på förhand samråder med den berörda näringsidkaren, så att denne får möjlighet att upphöra med den överträdelsen som skulle vara föremålet för grupptalan. Medlemsstaterna

bör kunna kräva att detta föregående samråd sker tillsammans med ett oberoende offentligt organ, som de utser. Om medlemsstaterna har bestämt att föregående samråd ska äga rum bör en frist om två veckor sättas ut från det att begäran om samråd tagits emot, och om överträdelsen inte har upphört inom fristen, bör sökanden ha rätt att omedelbart väcka grupptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande vid den behöriga domstolen eller administrativa myndigheten. Sådana krav skulle kunna tillämpas även på grupptalan om åtgärder för gottgörelse, i enlighet med nationell rätt.

- (42) Detta direktiv bör föreskriva en processuell mekanism som inte påverkar de regler som fastställer konsumenters materiella rätt till avtalsenliga och utomobligatoriska avhjälpande åtgärder om deras intressen har skadats genom en överträdelse, såsom rätten till skadestånd, hävande av avtal, återbetalning, byte, reparation eller prisavdrag, beroende på vad som är lämpligt och på det sätt som är möjligt enligt unionsrätten eller nationell rätt. En grupptalan om åtgärder för gottgörelse enligt detta direktiv bör endast kunna väckas om unionsrätten eller nationell rätt föreskriver sådana materiella rättigheter. Detta direktiv bör inte göra det möjligt att ålägga den näringsidkare som gjort sig skyldig till överträdelsen straffskadestånd, i enlighet med nationell rätt.
- (43) Konsumenter som berörs av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse bör, efter att grupptalan väckts, ha tillräckliga möjligheter att uttrycka om de önskar företrädas av den godkända enheten i den specifika grupptalan eller inte och om de önskar dra nytta av relevanta resultat av den grupptalan eller inte. För att på bästa sätt ta hänsyn till sina rättsliga traditioner bör medlemsstaterna föreskriva en mekanism för deltagande eller en mekanism för icke-deltagande, eller en kombination av båda dessa. I en mekanism för deltagande bör konsumenter vara skyldiga att uttryckligen uttrycka sin önskan att företrädas av den godkända enheten inom ramen för grupptalan om åtgärder för gottgörelse. I en mekanism för icke-deltagande bör konsumenterna vara skyldiga att uttryckligen uttrycka sin önskan att inte företrädas av den godkända enheten inom ramen för grupptalan om åtgärder för gottgörelse. Medlemsstaterna bör kunna bestämma i vilket skede av förfarandet som enskilda konsumenter kan utöva rätten att delta eller inte delta i en grupptalan.
- (44) Medlemsstater som föreskriver en mekanism för deltagande bör kunna kräva att vissa konsumenter ska välja att delta i grupptalan om åtgärder för gottgörelse innan grupptalan väcks, förutsatt att andra konsumenter också har möjlighet att välja att delta efter det att grupptalan har väckts.
- (45) För att säkerställa sund rättskipning och undvika oförenliga domar bör emellertid en mekanism för deltagande krävas avseende grupptalan om åtgärder för gottgörelse när de konsumenter som berörs av överträdelsen inte har sin stadigvarande bosättning i medlemsstaten för den domstol eller administrativa myndighet vid vilken grupptalan väcks. I sådana situationer bör konsumenterna vara skyldiga att uttryckligen uttrycka sin önskan att företrädas i denna grupptalan för att resultatet av grupptalan ska vara bindande för dem.
- (46) Om konsumenter uttryckligen eller underförstått uttrycker sin önskan att företrädas av en godkänd enhet inom ramen för en grupptalan om åtgärder för gottgörelse bör de, oavsett om grupptalan väcks inom ramen för en mekanism för deltagande eller en mekanism för icke-deltagande, inte längre kunna företrädas i andra grupptalan rörande samma sak och mot samma näringsidkare eller väcka individuell talan rörande samma sak och mot samma näringsidkare. Detta bör dock inte gälla om en konsument som uttryckligen eller underförstått har uttryckt sin önskan att företrädas inom ramen för en grupptalan om åtgärder för gottgörelse senare väljer att inte delta i denna grupptalan i enlighet med nationell rätt, till exempel om en konsument senare vägrar att bli bunden av en förlikning.
- (47) Av skyndsamhets- och effektivitetsskäl bör medlemsstaterna, i enlighet med nationell rätt, även kunna ge konsumenter möjlighet att direkt dra nytta av en åtgärd för gottgörelse efter det att den har utfärdats, utan krav avseende föregående deltagande i grupptalan.
- (48) Medlemsstaterna bör fastställa regler för samordning av grupptalan, individuell talan som väcks av konsumenter och annan talan som avser skydd av konsumenters individuella och kollektiva intressen enligt unionsrätten och nationell rätt. Åtgärder för förbuds föreläggande som utfärdats enligt detta direktiv bör inte påverka individuella talan om åtgärder för gottgörelse som väcks av konsumenter som lidit skada på grund av det handlande som är föremål för åtgärderna för förbuds föreläggande.
- (49) Medlemsstaterna bör kräva att godkända enheter ska tillhandahålla tillräcklig information till stöd för grupptalan om åtgärder för gottgörelse, inbegripet en beskrivning av den grupp konsumenter som berörs av överträdelsen och de sakfrågor och rättsliga frågor som grupptalan ska behandla. Den godkända enheten bör inte vara skyldig att individuellt identifiera varje konsument som berörs av grupptalan för att inleda grupptalan. Vid grupptalan om åtgärder för gottgörelse bör domstolen eller den administrativa myndigheten så tidigt som möjligt i förfarandet kontrollera huruvida ärendet lämpar sig för att väckas som grupptalan, med hänsyn till överträdelsens art och karaktären av de skador som åsamkats de berörda konsumenterna.

- (50) Åtgärder för gottgörelse bör identifiera de enskilda konsumenterna, eller åtminstone beskriva den konsumentgrupp som har rätt till de avhjälpande åtgärder som erbjuds genom dessa åtgärder för gottgörelse, och, i tillämpliga fall, ange kvantifieringsmetoden för skador och de relevanta steg som konsumenter och näringsidkare ska ta för genomförande av de avhjälpande åtgärderna. Konsumenter som har rätt till avhjälpande åtgärder bör kunna dra nytta av dessa avhjälpande åtgärder utan att behöva inleda separata förfaranden. Till exempel innebär ett krav på separat förfarande en skyldighet för konsumenten att väcka individuell talan vid en domstol eller administrativ myndighet om kvantifiering av skadan. Däremot bör det vara möjligt enligt detta direktiv att kräva att en konsument, för att erhålla sina avhjälpande åtgärder, ska ta vissa steg, såsom att ge sig till känna hos en enhet som ansvarar för att åtgärden för gottgörelse verkställs.
- (51) Medlemsstaterna bör fastställa eller behålla regler om tidsfrister, såsom preskriptionsfrister eller andra tidsfrister för att enskilda konsumenter ska kunna utöva sin rätt att dra nytta av åtgärderna för gottgörelse. Medlemsstaterna bör kunna fastställa regler om användningen av utestående medel för gottgörelse som inte utnyttjades inom de fastställda tidsfristerna.
- (52) Godkända enheter bör inför domstolar eller administrativa myndigheter vara fullständigt transparenta vad gäller källan till finansieringen av deras verksamheter i allmänhet och vad gäller källan till de medel som stöder en specifik gruppitalan om åtgärder för gottgörelse. Detta är nödvändigt för att domstolar eller administrativa myndigheter ska kunna bedöma om finansieringen från tredje part, i den utsträckning sådan är tillåten enligt nationell rätt, uppfyller de villkor som föreskrivs i detta direktiv, om det föreligger en intressekonflikt mellan tredjepartsfinansiären och den godkända enheten som utgör en risk för rättegångsmissbruk, och om finansieringen från en tredje part som har ett ekonomiskt intresse i väckandet av gruppitalan om åtgärder för gottgörelse eller i resultatet av den skulle innebära att gruppitalan avviker från skyddet av konsumenters kollektiva intressen. De uppgifter som den godkända enheten förser en domstol eller administrativ myndighet med bör göra det möjligt för domstolen eller den administrativa myndigheten att bedöma huruvida den tredje parten skulle kunna påverka beslut i procedurförfrågor som den godkända enheten fattar inom ramen för gruppitalan på ett otillbörligt sätt, inbegripet beslut om förlikning, på ett sätt som skulle vara till skada för de berörda konsumenternas kollektiva intressen, och att bedöma huruvida den tredje parten finansierar en gruppitalan om åtgärder för gottgörelse mot en svarande som är en konkurrent till den tredjepartsfinansiären eller mot en svarande som tredjepartsfinansiären är beroende av. Direktfinansiering av en specifik gruppitalan som tillhandahålls av en näringsidkare som är verksam på samma marknad som svaranden bör anses innebära en intressekonflikt eftersom konkurrenten skulle kunna ha ett ekonomiskt intresse i resultatet av gruppitalan som inte skulle vara detsamma som konsumenternas intresse.
- Indirekt finansiering av en gruppitalan av organisationer som finansieras genom lika stora bidrag från deras medlemmar eller genom donationer, inbegripet näringsidkares donationer inom ramen för initiativ som avser företagets sociala ansvar eller gräsrotsfinansiering, bör anses vara kvalificerad för tredjepartsfinansiering, förutsatt att tredjepartsfinansieringen uppfyller kraven på öppenhet, oberoende och avsaknad av intressekonflikter. Om intressekonflikter konstateras bör domstolen eller den administrativa myndigheten ha befogenhet att vidta lämpliga åtgärder, såsom att kräva att den godkända enheten ska vägra att ta emot finansieringen i fråga eller ändra den och, om så krävs, avvisa den godkända enhetens talerätt eller förklara att en specifik gruppitalan om åtgärder för gottgörelse inte kan tas upp till prövning. Ett sådant avisande eller en sådan förklaring bör inte påverka rättigheterna för de konsumenter som berörs av gruppitalan.
- (53) Kollektiva förlikningar som syftar till att tillhandahålla konsumenter som har lidit skada gottgörelse bör främjas inom ramen för gruppitalan om åtgärder för gottgörelse.
- (54) Domstolen eller den administrativa myndigheten bör kunna uppmana näringsidkaren och den godkända enhet som väckte gruppitalan om åtgärder för gottgörelse att inleda förhandlingar i syfte att nå en förlikning om den gottgörelse som ska tillhandahållas de konsumenter som berörs av gruppitalan.
- (55) Förlikningar som nås inom ramen för en gruppitalan om åtgärder för gottgörelse bör godkännas av den relevanta domstolen eller administrativa myndigheten om inte villkoren för förlikningen omöjliga kan verkställas eller förlikningen skulle strida mot tvingande bestämmelser i nationell rätt som är tillämpliga på grunden för talan och som inte kan frångås genom avtal till nackdel för konsumenter. Till exempel skulle en förlikning kunna strida mot tvingande bestämmelser i nationell rätt om den uttryckligen lämnar ett avtalsvillkor oförändrat som ger näringsidkaren ensamrätt att tolka varje annat villkor i det avtalet.
- (56) Medlemsstaterna bör kunna fastställa regler som gör det möjligt för en domstol eller administrativ myndighet att även vägra att godkänna en förlikning när domstolen eller den administrativa myndigheten anser att förlikningen är oskälig.

- (57) Godkända förlikningar bör vara bindande för den godkända enheten, näringsidkaren och de enskilda konsumenter som berörs. Medlemsstaterna bör emellertid kunna fastställa regler enligt vilka de enskilda konsumenter som berörs ges möjlighet att godta en förlikning eller vägra att bli bundna av den.
- (58) För att en gruppitalan ska nå framgång är det av avgörande betydelse att säkerställa att konsumenter informeras om den. Godkända enheter bör på sina webbplatser informera konsumenter om gruppitalan som de har beslutat att väcka vid en domstol eller administrativ myndighet, det aktuella läget avseende gruppitalan som de har väckt och resultatet av sådana gruppitalan, så att konsumenterna kan fatta ett välgrundat beslut om huruvida de vill delta i en gruppitalan och vidta nödvändiga åtgärder i rätt tid. Informationen som de godkända enheterna måste tillhandahålla konsumenter bör, beroende på vad som är relevant och lämpligt, innefatta en förklaring, på ett begripligt språk, av föremålet för och de möjliga eller faktiska rättsliga följderna av gruppitalan, den godkända enhetens avsikt att väcka talan, en beskrivning av den grupp konsumenter som berörs av gruppitalan samt de nödvändiga åtgärder som berörda konsumenter måste vidta, inbegripet skydd av nödvändiga bevis, för att konsumenten ska kunna dra nytta av de åtgärder för förbuds föreläggande, åtgärder för gottgörelse eller godkända förlikningar som föreskrivs i detta direktiv. Sådan information bör vara adekvat och proportionell i förhållande till omständigheterna i ärendet.
- (59) Utan att det påverkar skyldigheten för godkända enheter att tillhandahålla information, bör de berörda konsumenterna informeras om pågående gruppitalan om åtgärder för gottgörelse så att de uttryckligen eller underförstått kan uttrycka sin önskan att företrädas i gruppitalan. Medlemsstaterna bör göra detta möjligt genom att fastställa lämpliga regler om spridning av information om gruppitalan till konsumenter. Det bör vara upp till medlemsstaterna att besluta vem som ska ansvara för att sprida den informationen.
- (60) Konsumenterna bör också informeras om slutliga beslut som föreskriver åtgärder för förbuds föreläggande, åtgärder för gottgörelse eller godkända förlikningar, om deras rättigheter efter det att en överträdelse har fastställts och eventuella efterföljande åtgärder som de konsumenter som berörs av gruppitalan måste vidta, särskilt för att erhålla gottgörelse. De anseenderisker som är förknippade med spridningen av information om överträdelsen är också viktiga när det gäller att avskräcka näringsidkare från att kränka konsumenters rättigheter.
- (61) För att vara effektiv bör informationen om pågående gruppitalan och avslutade gruppitalan vara adekvat och proportionell i förhållande till omständigheterna i ärendet. Sådan information skulle till exempel kunna tillhandahållas på den godkända enhetens eller näringsidkarens webbplats, i nationella elektroniska databaser, i sociala medier, på internetbaserade marknadsplatser, eller i populära dagstidningar, inklusive dagstidningar som distribueras uteslutande med hjälp av elektroniska kommunikationsmedel. Om så är möjligt och lämpligt bör konsumenter informeras individuellt genom ett brev som levereras på elektronisk väg eller i pappersform. Sådan information bör på begäran tillhandahållas i ett format som är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning.
- (62) Det bör åligga den näringsidkare som begår en överträdelse att på egen bekostnad informera alla berörda konsumenter om de slutliga åtgärderna för förbuds föreläggande och de slutliga åtgärderna för gottgörelse. Näringsidkaren bör också informera konsumenterna om varje förlikning som godkänts av en domstol eller administrativ myndighet. Medlemsstaterna bör kunna fastställa regler enligt vilka en sådan skyldighet är avhängig av en begäran från den godkända enheten. Om den godkända enheten, domstolen eller den administrativa myndigheten enligt nationell rätt ska tillhandahålla information om slutliga beslut och godkända förlikningar till de konsumenter som berörs av gruppitalan bör näringsidkaren inte vara skyldig att tillhandahålla denna information en andra gång. Det bör vara upp till den godkända enheten att informera de berörda konsumenterna om slutliga beslut om avvisande eller ogillande av gruppitalan om åtgärder för gottgörelse.
- (63) Medlemsstaterna bör kunna upprätta nationella elektroniska databaser som är tillgängliga för allmänheten genom webbplatser som tillhandahåller information om de godkända enheter som på förhand utsetts för ändamålet att väcka inhemsk gruppitalan och gränsöverskridande gruppitalan och allmän information om pågående och avslutade gruppitalan.
- (64) Medlemsstaterna bör säkerställa att det slutliga beslutet av en domstol eller administrativ myndighet i en medlemsstat om att det föreligger en överträdelse som skadar konsumenters kollektiva intressen kan användas av alla parter som bevis inom ramen för en annan talan om åtgärder för gottgörelse mot samma näringsidkare och med avseende på samma handlande vid deras domstolar eller administrativa myndigheter. I enlighet med rättsväsendets oberoende och den fria bevisvärderingen bör detta inte påverka nationell rätt om bevisvärdering.

- (65) Preskriptionsfrister skjuts vanligtvis upp när en talan väcks. Talan om åtgärder för förbuds föreläggande har emellertid inte nödvändigtvis suspensiv verkan i förhållande till senare åtgärder för gottgörelse som skulle kunna följa av samma överträdelse. Medlemsstaterna bör därför säkerställa att en pågående grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande leder till att de preskriptionsfrister som gäller skjuts upp eller avbryts med avseende på de konsumenter som berörs av grupptalan så att dessa konsumenter, oavsett om de agerar enskilt eller företräds av en godkänd enhet, inte hindras från att senare väcka talan om åtgärder för gottgörelse för den påstådda överträdelsen på grund av att preskriptionsfrister har löpt ut medan grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande pågick. När den godkända enheten väcker grupptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande bör den på ett tillräckligt sätt definiera den grupp av konsumenter vars intressen berörs av den påstådda överträdelsen, som eventuellt skulle kunna ha ett anspråk som härrör från denna överträdelse och som skulle kunna påverkas av att preskriptionsfrister löper ut under den grupptalan. För att undvika tvivel bör även en pågående grupptalan om en åtgärd för gottgörelse få till följd att de preskriptionsfrister som gäller för de konsumenter som berörs av denna grupptalan skjuts upp eller avbryts.
- (66) För att säkerställa rättssäkerhet bör uppskjutandet eller avbrytandet av preskriptionsfrister som införs i enlighet med detta direktiv endast vara tillämpligt på anspråk om gottgörelse som grundar sig på överträdelser som inträffat på eller efter den 25 juni 2023. Detta bör inte hindra att nationella bestämmelser om uppskjutande eller avbrytande av preskriptionsfrister som redan var tillämpliga före den 25 juni 2023 tillämpas på anspråk om gottgörelse som grundas på överträdelser som inträffade före det datumet.
- (67) Grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande bör handläggas med vederbörlig processeffektivitet. Om en överträdelse pågår kan behovet av effektivitet vara större. Grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande med provisorisk verkan bör när så är lämpligt handläggas genom ett summariskt förfarande för att förhindra att överträdelsen orsakar skada eller ytterligare skada.
- (68) Bevis är avgörande för att fastställa huruvida en grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande eller åtgärder för gottgörelse är välgrundad. Förhållanden mellan näringsidkare och konsumenter kännetecknas dock ofta av informationsasymmetri, och nödvändiga bevis kan innehas enbart av näringsidkaren, vilket gör dem otillgängliga för den godkända enheten. Godkända enheter bör därför ha rätt att begära att domstolen eller den administrativa myndigheten ska förelägga näringsidkaren att lägga fram bevis som är av relevans för deras anspråk. Å andra sidan bör näringsidkaren med beaktande av principen om jämlikhet i medel ha en liknande rätt att begära bevis som kontrolleras av den godkända enheten. Behovet och omfattningen av och proportionaliteten i förelägganden om att lägga fram bevis bör noggrant bedömas av den domstol eller administrativa myndighet vid vilken grupptalan väcks, i enlighet med nationell processrätt, med beaktande av skyddet av tredje parter legitima intressen och med förbehåll för tillämpliga unionsregler och nationella regler om sekretess.
- (69) För att säkerställa ändamålsenligheten avseende grupptalan bör näringsidkare som begår överträdelser åläggas effektiva, avskräckande och proportionella sanktioner för underlåtenhet eller vägran att följa en åtgärd för förbuds föreläggande. Medlemsstaterna bör säkerställa att dessa sanktioner kan ta formen av böter, till exempel, villkorliga böter, periodiska betalningar eller viten. Det bör också finnas sanktioner för underlåtenhet eller vägran att följa ett föreläggande om att lämna information till berörda konsumenter om slutliga beslut eller förlikningar eller för underlåtenhet eller vägran att lägga fram bevis. Det bör också vara möjligt att tillämpa andra typer av sanktioner, till exempel förfarandeåtgärder, vid vägran att följa ett föreläggande om att lägga fram bevis.
- (70) Med beaktande av att grupptalan syftar till att främja allmänintresset genom att skydda konsumenters kollektiva intressen, bör medlemsstaterna behålla eller vidta åtgärder i syfte att säkerställa att godkända enheter inte hindras från att väcka grupptalan enligt detta direktiv på grund av de kostnader som är förknippade med förfarandena. Sådana åtgärder skulle kunna innefatta att begränsa tillämpliga domstolsavgifter eller administrativa avgifter, att ge de godkända enheterna tillgång till rättshjälp, om det är nödvändigt, eller bevilja godkända enheter offentliga medel för att väcka grupptalan, inbegripet strukturellt stöd eller andra stödmetoder. Medlemsstaterna bör dock inte vara skyldiga att finansiera grupptalan.
- (71) Samarbete och utbyte av information mellan godkända enheter från olika medlemsstater har visat sig vara användbart, i synnerhet för att hantera gränsöverskridande överträdelser. Det finns ett behov av att fortsätta kapacitetsuppbyggnads- och samarbetsåtgärder och att utvidga dem till att omfatta ett större antal godkända enheter i hela unionen i syfte att öka användningen av grupptalan med gränsöverskridande följder.

- (72) I syfte att utvärdera detta direktiv bör medlemsstaterna lämna uppgifter till kommissionen om gruppitalan som väcks enligt detta direktiv. Medlemsstaterna bör tillhandahålla uppgifter om antalet och typen av gruppitalan som slutförts vid någon av deras domstolar eller administrativa myndigheter. Uppgifter bör även lämnas om resultaten av gruppitalan, exempelvis huruvida de kunde tas upp till prövning och huruvida de var framgångsrika eller ledde till en godkänd förlikning. I syfte att minska den administrativa börda som det innebär för medlemsstaterna att fullgöra dessa skyldigheter bör det räcka att lämna allmän information till kommissionen om typen av överträdelse och om parterna, i synnerhet vad gäller åtgärder för förbudsframläggande. Vad gäller parterna bör det till exempel räcka att informera kommissionen om huruvida den godkända enheten var en konsumentorganisation eller ett offentligt organ, och om näringsidkarens affärsområde, exempelvis finansiella tjänster. Alternativt bör medlemsstaterna kunna lämna kopior av relevanta beslut eller förlikningar till kommissionen. Specifika identitetsuppgifter avseende de konsumenter som berörs av gruppitalan bör inte tillhandahållas.
- (73) Kommissionen bör utarbeta en rapport som vid behov åtföljs av ett lagförslag och som innehåller en bedömning av huruvida gränsöverskridande gruppitalan bäst kan hanteras på unionsnivå genom att inrätta en europeisk ombudsman för gruppitalan om åtgärder för förbudsframläggande och åtgärder för gottgörelse.
- (74) Detta direktiv står i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns särskilt i stadgan. Detta direktiv bör således tolkas och tillämpas i överensstämmelse med dessa rättigheter och principer, inklusive dem som rör rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol samt rätten till försvar.
- (75) Vad gäller miljö rätt tar detta direktiv hänsyn till Förenta nationernas ekonomiska kommission för Europas konvention av den 25 juni 1998 om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (*Arhuskonventionen*).
- (76) Eftersom målen för detta direktiv, nämligen att säkerställa att en mekanism för gruppitalan för skydd av konsumenters kollektiva intressen är tillgänglig i alla medlemsstater i syfte att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå och bidra till en väl fungerande inre marknad, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna, utan snarare, på grund av de gränsöverskridande följderna av överträdelser, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.
- (77) I enlighet med den gemensamma politiska förklaringen av den 28 september 2011 från medlemsstaterna och kommissionen om förklarande dokument (*), har medlemsstaterna åtagit sig att, när det är berättigat, låta anmälan av införlivandeåtgärder åtföljas av ett eller flera dokument som förklarar förhållandet mellan de olika delarna i direktivet och motsvarande delar i de nationella instrumenten för införlivande. Lagstiftaren anser att det är motiverat att sådana dokument översänds avseende detta direktiv.
- (78) Det är lämpligt att fastställa regler för detta direktivs tillämplighet i tiden.
- (79) Direktiv 2009/22/EG bör därför upphöra att gälla.

(*) EUT C 369, 17.12.2011, s. 14.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL 1

INNEHÅLL, TILLÄMPNINGSSOMRÅDE OCH DEFINITIONER

Artikel 1

Innehåll och syfte

1. I detta direktiv fastställs regler för att säkerställa att en mekanism för gruppitalan för skydd av konsumenters kollektiva intressen är tillgänglig i alla medlemsstater, samtidigt som lämpliga skyddsåtgärder tillhandahålls för att undvika rättegångsmissbruk. Syftet med detta direktiv är att uppnå en hög konsumentskyddsnivå och att därigenom bidra till en väl fungerande inre marknad genom att tillnära vissa aspekter av medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller gruppitalan. För detta ändamål syftar detta direktiv också till att förbättra konsumenters tillgång till rättslig prövning.
2. Detta direktiv hindrar inte medlemsstaterna från att anta eller behålla processuella medel för skydd av konsumenters kollektiva intressen på nationell nivå. Medlemsstaterna ska emellertid säkerställa att minst en processuell mekanism som gör det möjligt för godkända enheter att väcka gruppitalan om både åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse är förenlig med detta direktiv. Genomförandet av detta direktiv får inte utgöra grund för att minska konsumentskyddet på de områden som omfattas av tillämpningsområdena för de rättsakter som förtecknas i bilaga I.
3. Godkända enheter ska fritt kunna välja vilket som helst av de processuella medel som står till deras förfogande enligt unionsrätt eller nationell rätt som skyddar konsumenters kollektiva intressen.

Artikel 2

Tillämpningsområde

1. Detta direktiv är tillämpligt på gruppitalan som väcks med avseende på näringsidkares överträdelse av de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I, inbegripet sådana bestämmelser som har införlivats i nationell rätt, som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen. Detta direktiv ska inte påverka de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I. Det är tillämpligt på inhemska och gränsöverskridande överträdelse, inbegripet när dessa överträdelse har upphört innan gruppitalan väcktes eller när dessa överträdelse har upphört innan gruppitalan avslutades.
2. Detta direktiv påverkar inte regler i unionsrätten eller nationell rätt om avtalsenliga och utomobligatoriska avhjäljande åtgärder som konsumenter har tillgång till vad gäller de överträdelse som avses i punkt 1.
3. Detta direktiv påverkar inte tillämpningen av unionsregler om internationell privaträtt, särskilt regler som rör behörighet och erkännande och verkställighet av domar på privaträttsens område samt regler om tillämplig rätt för avtalsförpliktelser och utomobligatoriska förpliktelser.

Artikel 3

Definitioner

I detta direktiv gäller följande definitioner:

1. *konsument*: en fysisk person som agerar för ändamål som faller utanför den personens näringsverksamhet, affärsverksamhet, hantverk eller yrke.
2. *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person, oavsett om den är privatägdd eller offentligägdd, som handlar för ändamål som faller inom ramen för den personens näringsverksamhet, affärsverksamhet, hantverk eller yrke, inbegripet genom en annan person som handlar i den personens namn eller på den personens vägnar.
3. *konsumenters kollektiva intressen*: konsumenters allmänna intresse och, i synnerhet vad gäller åtgärder för gottgörelse, en grupp konsumenters intressen.

4. *godkänd enhet*: en organisation eller ett offentligt organ som företräder konsumenters intressen och som av en medlemsstat har utsetts till godkänd enhet för att väcka grupptalan i enlighet med detta direktiv.
5. *grupptalan*: en talan för att skydda konsumenters kollektiva intressen som väcks av en godkänd enhet i egenskap av kärke på konsumenters vägnar för att ansöka om en åtgärd för förbudsföreläggande, en åtgärd för gottgörelse eller båda dessa.
6. *inhemsk grupptalan*: en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i den medlemsstat där den godkända enheten utsågs.
7. *gränsöverskridande grupptalan*: en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan medlemsstat än den där den godkända enheten utsågs.
8. *handlande*: varje handling eller underlåtenhet av en näringsidkare.
9. *slutligt beslut*: ett beslut av en domstol eller administrativ myndighet i en medlemsstat som inte kan eller inte längre kan bli föremål för förnyad prövning genom ordinära rättsmedel.
10. *åtgärd för gottgörelse*: en åtgärd som kräver att näringsidkaren tillhandahåller berörda konsumenter avhjälpande åtgärder, såsom ersättning, reparation, byte, prisavdrag, hävande av avtal eller återbetalning av erlagt pris, beroende på vad som är lämpligt och på det sätt som är möjligt enligt unionsrätten eller nationell rätt.

KAPITEL 2

GRUPPTALAN

Artikel 4

Godkända enheter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att grupptalan enligt detta direktiv kan väckas av godkända enheter som har utsetts av medlemsstaterna för detta ändamål.
2. Medlemsstaterna ska säkerställa att enheter, i synnerhet konsumentorganisationer, inbegripet konsumentorganisationer som företräder medlemmar från fler än en medlemsstat, har rätt att utses till godkända enheter för att väcka inhemsk grupptalan, gränsöverskridande grupptalan, eller båda dessa.
3. Medlemsstaterna ska utse en enhet som avses i punkt 2 och som har lämnat in en begäran om utseende till godkänd enhet för att väcka gränsöverskridande grupptalan, om den enheten uppfyller samtliga följande kriterier:
 - a) Den är en juridisk person som inrättats i enlighet med den nationella rätten i den utseende medlemsstaten och som kan påvisa tolv månader av faktisk verksamhet riktad till allmänheten på området för skydd av konsumenters intressen före sin begäran om utseende.
 - b) Dess stadgeenliga syfte visar att den har ett berättigat intresse av att skydda konsumenters intressen enligt de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I.
 - c) Den är av icke vinstdrivande natur.
 - d) Den är inte föremål för insolvensförfaranden och har inte förklarats insolvent.
 - e) Den är oberoende och påverkas inte av personer som inte är konsumenter, i synnerhet inte av näringsidkare, som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupptalan, inbegripet i fall av finansiering från tredje parter, och den har för detta ändamål fastställt förfaranden för att förebygga såväl sådant inflytande som för att förebygga intressekonflikter mellan den själv, dess finansärer och konsumenters intressen.
 - f) Den offentliggör på lämpligt sätt och på ett enkelt och begripligt språk, särskilt på sin webbplats, information som visar att enheten uppfyller de kriterier som förtecknas i leden a–e samt information om källorna till dess finansiering i allmänhet, dess organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, dess stadgeenliga syfte och dess verksamhet.
4. Medlemsstaterna ska säkerställa att de kriterier som de tillämpar för att utse en enhet till godkänd enhet för att väcka inhemsk grupptalan är förenliga med målen för detta direktiv för att göra att sådan grupptalan fungerar ändamålsenligt och effektivt.
5. Medlemsstaterna får besluta att de kriterier som förtecknas i punkt 3 även ska tillämpas på utseendet av godkända enheter för att väcka inhemsk grupptalan.

6. Medlemsstaterna får utse en enhet till godkänd enhet på ad hoc-basis för att väcka en specifik inhemsk gruppitalan, på begäran av den enheten om den uppfyller de kriterier för utseende till godkänd enhet som föreskrivs i nationell rätt.
7. Utan hinder av vad som sägs i punkterna 3 och 4 får medlemsstaterna utse offentliga organ till godkända enheter för att väcka gruppitalan. Medlemsstaterna får föreskriva att offentliga organ som redan har utsetts till godkända inrättningar enligt artikel 3 i direktiv 2009/22/EG ska förbli utsedda till godkända enheter vid tillämpningen av detta direktiv.

Artikel 5

Information om och övervakning av godkända enheter

1. Varje medlemsstat ska till kommissionen överlämna en förteckning över de godkända enheter som den i förväg har utsett för ändamålet att väcka gränsöverskridande gruppitalan, inbegripet dessa godkända enheters namn och stadgenliga syfte, senast den 26 december 2023. Varje medlemsstat ska underrätta kommissionen vid ändringar i den förteckningen. Medlemsstaterna ska offentliggöra denna förteckning.

Kommissionen ska sammanställa en förteckning över dessa godkända enheter och offentliggöra den. Kommissionen ska uppdatera den förteckningen när kommissionen underrättas om ändringar i medlemsstaternas förteckningar över godkända enheter.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att uppgifter om de godkända enheter som på förhand har utsetts för ändamålet att väcka inhemsk gruppitalan offentliggörs.

3. Åtminstone vart femte år ska medlemsstaterna bedöma om godkända enheter fortfarande uppfyller de kriterier som förtecknas i artikel 4.3. Medlemsstaterna ska säkerställa att den godkända enheten förlorar sin status om den inte längre uppfyller ett eller flera av de kriterierna.

4. Om en medlemsstat eller kommissionen väcker frågor om huruvida en godkänd enhet uppfyller de kriterier som förtecknas i artikel 4.3, ska den medlemsstat som utsåg den godkända enheten i fråga undersöka saken. Om så är lämpligt ska medlemsstaterna återkalla utseendet av den godkända enheten om den inte längre uppfyller ett eller flera av de kriterierna. Den svarande näringsidkaren i en gruppitalan ska ha rätt att väcka berättigade frågor hos domstolen eller den administrativa myndigheten om huruvida en godkänd enhet uppfyller de kriterier som förtecknas i artikel 4.3.

5. Medlemsstaterna ska utse nationella kontaktpunkter för tillämpningen av punkt 4 och ska underrätta kommissionen om dessa kontaktpunkters namn och kontaktppgifter. Kommissionen ska sammanställa en förteckning över dessa kontaktpunkter och göra denna förteckning tillgänglig för medlemsstaterna.

Artikel 6

Väckande av gränsöverskridande gruppitalan

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att godkända enheter som på förhand utsetts i en annan medlemsstat för ändamålet att väcka gränsöverskridande gruppitalan kan väcka sådan gruppitalan vid deras domstolar eller administrativa myndigheter.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att gruppitalan, i de fall då den påstådda överträdelse av unionsrätten som avses i artikel 2.1 påverkar eller sannolikt kommer att påverka konsumenter i olika medlemsstater, får väckas vid domstolen eller den administrativa myndigheten i en medlemsstat av flera godkända enheter från olika medlemsstater, i syfte att skydda kollektiva intressen för konsumenter i olika medlemsstater.

3. Domstolar och administrativa myndigheter ska godta den förteckning som avses i artikel 5.1 som bevis på den godkända enhetens talerätt för att väcka gränsöverskridande gruppitalan utan att det påverkar rätten för den domstol eller administrativa myndighet vid vilken talan väckts att pröva om den godkända enhetens stadgenliga syfte berättigar att den väcker talan i ett specifikt fall.

Artikel 7

Grupptalan

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att grupptalan enligt detta direktiv kan väckas vid deras domstolar eller administrativa myndigheter av godkända enheter som har utsetts i enlighet med artikel 4.
2. När grupptalan väcks ska den godkända enheten förse domstolen eller den administrativa myndigheten med tillräckliga uppgifter om de konsumenter som berörs av grupptalan.
3. Domstolarna eller de administrativa myndigheterna ska bedöma huruvida en särskild grupptalan kan tas upp till prövning i enlighet med detta direktiv och nationell rätt.
4. Medlemsstaterna ska säkerställa att godkända enheter har rätt att ansöka om åtminstone följande åtgärder:
 - a) Åtgärder för förbuds föreläggande.
 - b) Åtgärder för gottgörelse.
5. Medlemsstaterna får ge godkända enheter möjlighet att ansöka om de åtgärder som avses i punkt 4 genom en och samma grupptalan, om så är lämpligt. Medlemsstaterna får föreskriva att dessa åtgärder ska utfärdas genom ett och samma beslut.
6. Medlemsstaterna ska säkerställa att konsumenters intressen inom grupptalan företräds av godkända enheter och att dessa godkända enheter har de rättigheter och skyldigheter som en kärande i förfarandet ska ha. De konsumenter som berörs av en grupptalan ska ha rätt att dra nytta av de åtgärder som avses i punkt 4.
7. Medlemsstaterna ska säkerställa att domstolar eller administrativa myndigheter kan fatta beslut om att ogilla uppenbart ogrundade ärenden så tidigt som möjligt i förfarandet i enlighet med nationell rätt.

Artikel 8

Åtgärder för förbuds föreläggande

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att åtgärder för förbuds föreläggande som avses i artikel 7.4 a är tillgängliga i form av
 - a) en provisorisk åtgärd varigenom ett handlande som har bedömts utgöra en överträdelse enligt artikel 2.1 ska upphöra eller, om så är lämpligt, förbjudas,
 - b) en slutlig åtgärd varigenom ett handlande som har bedömts utgöra en överträdelse enligt artikel 2.1 ska upphöra eller, om så är lämpligt, förbjudas.
2. En åtgärd som avses i punkt 1 b får, om så föreskrivs i nationell rätt, omfatta
 - a) en åtgärd varigenom det fastställs att handlandet utgör en överträdelse enligt artikel 2.1, och
 - b) en skyldighet att helt eller delvis offentliggöra beslutet om åtgärden, i en form som anses vara lämplig av domstolen eller den administrativa myndigheten, eller en skyldighet att offentliggöra ett beriktigande.
3. För att en godkänd enhet ska kunna ansöka om en åtgärd för förbuds föreläggande ska enskilda konsumenter inte vara ålagda att uttrycka sin önskan att företrädas av den godkända enheten. Den godkända enheten ska inte vara skyldig att bevisa
 - a) faktisk förlust eller skada som åsamkats de enskilda konsumenter som berörs av överträdelsen enligt artikel 2.1, eller
 - b) näringsidkarens uppsåt eller oaktsamhet.
4. Medlemsstaterna får införa bestämmelser i nationell rätt eller behålla bestämmelser i nationell rätt enligt vilka en godkänd enhet får ansöka om åtgärder för förbuds föreläggande som avses i punkt 1 b endast efter att den har inlett samråd med den berörda näringsidkaren i syfte att få den näringsidkaren att upphöra med överträdelsen enligt artikel 2.1. Om näringsidkaren inte upphör med överträdelsen inom två veckor efter att ha tagit emot en begäran om samråd, får den godkända enheten omedelbart väcka grupptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande.

Medlemsstaterna ska till kommissionen anmäla sådana bestämmelser i nationell rätt. Kommissionen ska säkerställa att dessa uppgifter är offentliggjorda.

Artikel 9

Åtgärder för gottgörelse

1. Genom en åtgärd för gottgörelse ska näringsidkaren åläggas att tillhandahålla berörda konsumenter avhjälpande åtgärder, såsom ersättning, reparation, byte, prisavdrag, hävande av avtal eller återbetalning av erlagt pris, beroende på vad som är lämpligt och på det sätt som är möjligt enligt unionsrätten eller nationell rätt.
2. Medlemsstaterna ska fastställa regler om hur och i vilket skede av en gruppitalan om åtgärder för gottgörelse de enskilda konsumenter som berörs av den gruppitalan uttryckligen eller underförstått, inom lämplig tidsfrist efter att gruppitalan väckts, ska uttrycka sin önskan att företrädas av den godkända enheten i den gruppitalan eller inte och att vara bundna av resultatet av gruppitalan eller inte.
3. Utan hinder av vad som sägs i punkt 2 ska medlemsstaterna säkerställa att enskilda konsumenter som inte har stadigvarande bosättning i medlemsstaten för den domstol eller administrativa myndighet där en gruppitalan har väckts uttryckligen måste uttrycka sin önskan att företrädas i den gruppitalan för att resultatet av gruppitalan ska vara bindande för dessa konsumenter.
4. Medlemsstaterna ska fastställa regler för att säkerställa att konsumenter som uttryckligen eller underförstått har uttryckt sin önskan att företrädas i en gruppitalan inte ska kunna företrädas i annan gruppitalan rörande samma sak och mot samma näringsidkare och inte heller kunna väcka individuell talan rörande samma sak och mot samma näringsidkare. Medlemsstaterna ska också fastställa regler för att säkerställa att konsumenter inte tar emot ersättning mer än en gång för samma sak mot samma näringsidkare.
5. Om en åtgärd för gottgörelse inte anger enskilda konsumenter som har rätt att dra nytta av de avhjälpande åtgärder som föreskrivs genom åtgärden för gottgörelse, ska den åtminstone beskriva den grupp konsumenter som har rätt att dra nytta av dessa avhjälpande åtgärder.
6. Medlemsstaterna ska säkerställa att konsumenter genom en åtgärd för gottgörelse har rätt att dra nytta av de avhjälpande åtgärder som tillhandahålls genom den åtgärden för gottgörelse utan att behöva väcka en separat talan.
7. Medlemsstaterna ska fastställa eller behålla regler om tidsfrister för att enskilda konsumenter ska kunna dra nytta av åtgärder för gottgörelse. Medlemsstaterna får fastställa regler om användningen av utestående medel för gottgörelse som inte utnyttjas inom de fastställda tidsgränserna.
8. Medlemsstaterna ska säkerställa att godkända enheter kan väcka gruppitalan om en åtgärd för gottgörelse utan att det krävs att en domstol eller administrativ myndighet genom separata förfaranden på förhand har fastställt en överträdelse enligt artikel 2.1.
9. De avhjälpande åtgärder som tillhandahålls genom åtgärder för gottgörelse inom ramen för en gruppitalan ska inte påverka eventuella ytterligare avhjälpande åtgärder som konsumenter har tillgång till enligt unionsrätten eller nationell rätt och som inte omfattades av den gruppitalan.

Artikel 10

Finansiering av gruppitalan om åtgärder för gottgörelse

1. Medlemsstaterna ska, när en gruppitalan om åtgärder för gottgörelse finansieras av en tredje part, i den utsträckning detta är tillåtet i enlighet med nationell rätt, säkerställa att intressekonflikter förhindras och att finansiering från tredje parter som har ett ekonomiskt intresse i att gruppitalan om åtgärder för gottgörelse väcks eller i resultatet av gruppitalan om åtgärder för gottgörelse inte leder till att gruppitalan avviker från skyddet av konsumenters kollektiva intressen.
2. Vid tillämpning av punkt 1 ska medlemsstaterna särskilt säkerställa att
 - a) de beslut som fattas av godkända enheter inom ramen för en gruppitalan, inbegripet beslut om förlikning, inte otillbörligen påverkas av en tredje part på ett sätt som skulle vara till skada för de kollektiva intressena hos de konsumenter som berörs av gruppitalan,

b) grupptalan inte väcks mot en svarande som är en konkurrent till finansären eller mot en svarande som finansären är beroende av.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att domstolar eller administrativa myndigheter inom ramen för grupptalan om åtgärder för gottgörelse har befogenhet att bedöma efterlevnaden av punkterna 1 och 2, om det uppkommer berättigade tvivel i det avseendet. För detta ändamål ska godkända enheter för domstolen eller den administrativa myndigheten lägga fram en finansiell översikt med en förteckning över de finansieringskällor som används till stöd för grupptalan.

4. Medlemsstaterna ska vid tillämpning av punkterna 1 och 2 säkerställa att domstolar eller administrativa myndigheter har befogenhet att vidta lämpliga åtgärder, såsom att kräva att den godkända enheten ska vägra att ta emot finansieringen i fråga eller ändra den och, om så krävs, avvisa den godkända enhetens talerätt i en specifik grupptalan. Om en godkänd enhets talerätt avvisas i en specifik grupptalan, ska detta avvisande inte påverka rättigheterna för de konsument som berörs av den grupptalan.

Artikel 11

Förlikning avseende gottgörelse

1. I syfte att godkänna förlikningar ska medlemsstaterna säkerställa att, inom ramen för en grupptalan om åtgärder för gottgörelse,

a) den godkända enheten och näringsidkaren gemensamt får föreslå domstolen eller den administrativa myndigheten en förlikning avseende gottgörelse för de berörda konsumenterna, eller

b) domstolen eller den administrativa myndigheten, efter samråd med den godkända enheten och näringsidkaren, får uppmana den godkända enheten och näringsidkaren att nå en förlikning avseende gottgörelse inom en rimlig tidsfrist.

2. Förlikningar som avses i punkt 1 ska granskas av domstolen eller den administrativa myndigheten. Domstolen eller den administrativa myndigheten ska bedöma huruvida den måste vägra att godkänna en förlikning som strider mot tvingande bestämmelser i nationell rätt eller innehåller villkor som inte kan verkställas, med hänsyn till alla parter, i synnerhet de berörda konsumenternas, rättigheter och intressen. Medlemsstaterna får fastställa regler som ger domstolen eller den administrativa myndigheten rätt att vägra att godkänna en förlikning på den grunden att förlikningen är oskälig.

3. Om domstolen eller den administrativa myndigheten inte godkänner förlikningen ska den fortsätta att pröva den berörda grupptalan.

4. Godkända förlikningar ska vara bindande för den godkända enheten, näringsidkaren och de enskilda berörda konsumenterna.

Medlemsstaterna får fastställa regler som ger enskilda konsument som berörs av en grupptalan och av den efterföljande förlikningen möjlighet att godta eller vägra att bli bundna av förlikningar som avses i punkt 1.

5. Gottgörelse som erhålls genom en godkänd förlikning i enlighet med punkt 2 ska inte påverka eventuella ytterligare avhjälpan åtgärder som konsument har tillgång till enligt unionsrätten eller nationell rätt och som inte var föremålet för den förlikningen.

Artikel 12

Fördelning av kostnader för en grupptalan om åtgärder för gottgörelse

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att den förlorande parten i en grupptalan om åtgärder för gottgörelse är skyldig att betala den vinnande partens kostnader för förfarandet, i enlighet med de villkor och undantag som föreskrivs i nationell rätt som är tillämplig på domstolsförfaranden i allmänhet.

2. Enskilda konsument som berörs av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse ska inte betala kostnaderna för förfarandet.

3. Genom undantag från punkt 2 kan dock, under exceptionella omständigheter en enskild konsument som berörs av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse åläggas att betala de kostnader för förfarandet som uppkommit till följd av den enskilda konsumentens avsiktliga eller vårdlösa beteende.

Artikel 13

Information om grupptalan

1. Medlemsstaterna ska fastställa regler som säkerställer att godkända enheter tillhandahåller information, särskilt på sin webbplats, om

- a) de grupptalan som de har beslutat att väcka vid en domstol eller administrativ myndighet,
- b) det aktuella läget avseende de grupptalan som de har väckt vid en domstol eller administrativ myndighet, och
- c) resultatet av de grupptalan som avses i leden a och b.

2. Medlemsstaterna ska fastställa regler för att säkerställa att de konsumenter som berörs av en pågående grupptalan om åtgärder för gottgörelse i rätt tid och på lämpligt sätt får information om grupptalan, så att dessa konsumenter uttryckligen eller underförstått ska kunna uttrycka sin önskan att företrädas i den grupptalan enligt artikel 9.2.

3. Utan att det påverkar den information som avses i punkterna 1 och 2 i denna artikel ska domstolen eller den administrativa myndigheten ålägga näringsidkaren att på egen bekostnad informera de konsumenter som berörs av grupptalan om slutliga beslut som föreskriver de åtgärder som avses i artikel 7 och om godkända förlikningar som avses i artikel 11, på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i ärendet och inom angivna tidsfrister, inbegripet, när så är lämpligt, att alla berörda konsumenter informeras individuellt. Denna skyldighet ska inte gälla om de berörda konsumenterna informeras om det slutliga beslutet eller den godkända förlikningen på annat sätt.

Medlemsstaterna får fastställa regler enligt vilka näringsidkaren endast är skyldig att tillhandahålla konsumenter sådan information om den godkända enheten begär det.

4. De informationskrav som avses i punkt 3 ska i tillämpliga delar gälla den godkända enheten vad gäller slutliga beslut om avvisande eller ogillande av grupptalan om åtgärder för gottgörelse.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att den vinnande parten kan få ersättning för de kostnader som avser tillhandahållande av information till konsumenter inom ramen för grupptalan, i enlighet med artikel 12.1.

Artikel 14

Elektroniska databaser

1. Medlemsstaterna får upprätta nationella elektroniska databaser som är tillgängliga för allmänheten genom webbplatser och som tillhandahåller information om de godkända enheter som på förhand utsetts för ändamålet att väcka inhemsk och gränsöverskridande grupptalan och allmän information om pågående och avslutade grupptalan.

2. Om en medlemsstat upprättar en elektronisk databas enligt punkt 1 ska den underrätta kommissionen om den internetadress på vilken den elektroniska databasen är tillgänglig.

3. Kommissionen ska upprätta och upprätthålla en elektronisk databas för

- a) all den kommunikation mellan medlemsstaterna och kommissionen som avses i artiklarna 5.1, 5.4 och 5.5 samt 23.2, och
- b) det samarbete mellan godkända enheter som avses i artikel 20.4.

4. Den elektroniska databas som avses i punkt 3 i denna artikel ska, i den utsträckning det är relevant, vara direkt tillgänglig för

- a) de nationella kontaktpunkter som avses i artikel 5.5,
- b) domstolar och administrativa myndigheter, om så krävs enligt nationell rätt,
- c) de godkända enheter som utsetts av medlemsstaterna för att väcka inhemsk grupptalan och gränsöverskridande grupptalan, och
- d) kommissionen.

Information som medlemsstaterna utbyter inom den elektroniska databas som avses i punkt 3 i denna artikel och som gäller godkända enheter som utsetts för att väcka gränsöverskridande grupptalan som avses i artikel 5.1 ska vara offentliggjord.

Artikel 15

Verkningar av slutliga beslut

Medlemsstaterna ska säkerställa att det slutliga beslutet av en domstol eller administrativ myndighet i en medlemsstat om att det förekommit en överträdelse som skadar konsumenters kollektiva intressen kan användas av alla parter som bevis inom ramen för en annan talan om åtgärder för gottgörelse vid deras nationella domstolar eller administrativa myndigheter mot samma näringsidkare och med avseende på samma handlande, i enlighet med nationell rätt om bevisvärdering.

Artikel 16

Preskriptionsfrister

1. I enlighet med nationell rätt ska medlemsstaterna säkerställa att en pågående gruppitalan om en åtgärd för förbudsföreläggande som avses i artikel 8 leder till att de preskriptionsfrister som gäller för de konsumenter som berörs av den gruppitalan skjuts upp eller avbryts, så att dessa konsumenter inte hindras från att senare väcka talan om åtgärder för gottgörelse avseende den påstådda överträdelsen enligt artikel 2.1 på grund av att de tillämpliga preskriptionsfristerna har löpt ut medan gruppitalan om dessa åtgärder för förbudsföreläggande pågick.

2. Medlemsstaterna ska även säkerställa att en pågående gruppitalan om en åtgärd för gottgörelse som avses i artikel 9.1 leder till att de preskriptionsfrister som gäller för de konsumenter som berörs av den gruppitalan skjuts upp eller avbryts.

Artikel 17

Processeffektivitet

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att gruppitalan om åtgärder för förbudsföreläggande som avses i artikel 8 handläggs med vederbörlig skyndsamhet.

2. Gruppitalan om åtgärder för förbudsföreläggande som avses i artikel 8.1 a ska, om så är lämpligt, handläggas genom ett summariskt förfarande.

Artikel 18

Framläggande av bevis

Medlemsstaterna ska, om en godkänd enhet har lagt fram skäligen tillgängliga bevis som är tillräckliga för att ligga till grund för en gruppitalan, och har åberopat att ytterligare bevis kontrolleras av svaranden eller av en tredje part, om den godkända enheten begär det, säkerställa att domstolen eller den administrativa myndigheten kan beordra att sådan bevisning ska läggas fram av svaranden eller den tredje parten i enlighet med nationell processrätt, om inte annat följer av tillämpliga unionsregler och nationella regler om sekretess och proportionalitet. Medlemsstaterna ska säkerställa att en domstol eller administrativ myndighet, om svaranden begär det, även kan beordra den godkända enheten eller en tredje part att lägga fram relevanta bevis i enlighet med nationell processrätt.

Artikel 19

Sanktioner

1. Medlemsstaterna ska fastställa de regler om sanktioner som är tillämpliga på underlåtenhet eller vägran att följa

- a) en åtgärd för förbudsföreläggande som avses i artikel 8.1 eller 8.2 b, eller
- b) skyldigheter som avses i artikel 13.3 eller 18.

Medlemsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att dessa regler genomförs. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att sanktionerna bland annat kan ta formen av böter.

Artikel 20

Bistånd till godkända enheter

1. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder i syfte att säkerställa att förfarandekostnaderna för grupptalan inte hindrar godkända enheter från att på ett effektivt sätt utöva sin rätt att ansöka om de åtgärder som avses i artikel 7.
2. De åtgärder som avses i punkt 1 får till exempel utgöras av offentlig finansiering, inbegripet strukturellt stöd till godkända enheter, begränsning av tillämpliga domstolsavgifter eller administrativa avgifter, eller tillgång till rättshjälp.
3. Medlemsstaterna får fastställa regler som ger godkända enheter rätt att begära att konsumenter som har uttryckt sin önskan att företrädas av en godkänd enhet inom ramen för en specifik grupptalan om åtgärder för gottgörelse betalar en blygsam inträdesavgift eller liknande avgift för att delta i den grupptalan.
4. Medlemsstaterna och kommissionen ska stödja och underlätta samarbete mellan godkända enheter samt utbytet och spridningen av deras bästa praxis och erfarenhet när det gäller att hantera gränsöverskridande överträdelser och inhemska överträdelser enligt artikel 2.1.

KAPITEL 3

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 21

Upphävande

Direktiv 2009/22/EG ska upphöra att gälla med verkan från och med den 25 juni 2023, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 22.2 i detta direktiv.

Hänvisningar till det upphävda direktivet ska anses som hänvisningar till det här direktivet och läsas i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga II.

Artikel 22

Övergångsbestämmelser

1. Medlemsstaterna ska tillämpa de bestämmelser i lagar och andra författningar som införlivar detta direktiv på grupptalan som väcks på eller efter den 25 juni 2023.
2. Medlemsstaterna ska tillämpa de bestämmelser i lagar och andra författningar som införlivar direktiv 2009/22/EG på grupptalan som väcks före den 25 juni 2023.
3. Medlemsstaterna ska säkerställa att bestämmelser i lagar och andra författningar om uppskjutande eller avbrytande av preskriptionsfrister genom vilka artikel 16 införlivas endast är tillämpliga på anspråk om gottgörelse som grundas på överträdelser som avses i artikel 2.1 vilka inträffat på eller efter den 25 juni 2023. Detta ska inte hindra att nationella bestämmelser om uppskjutande eller avbrytande av preskriptionsfrister som var tillämpliga före den 25 juni 2023 tillämpas på anspråk om gottgörelse som grundas på överträdelser som avses i artikel 2.1 som inträffade före det datumet.

Artikel 23

Övervakning och utvärdering

1. Tidigast den 26 juni 2028 ska kommissionen genomföra en utvärdering av detta direktiv och lägga fram en rapport om de viktigaste resultaten för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. Utvärderingen ska genomföras i enlighet med kommissionens riktlinjer om bättre lagstiftning. I rapporten ska kommissionen särskilt bedöma direktivets tillämpningsområde som fastställs i artikel 2 och bilaga I samt det här direktivets funktion och ändamålsenlighet i gränsöverskridande situationer, inbegripet i fråga om rättsssäkerhet.

2. Medlemsstaterna ska för första gången senast den 26 juni 2027 och därefter årligen förse kommissionen med följande information som krävs för utarbetandet av den rapport som avses i punkt 1:

- a) Antalet och typen av gruppitalan som har slutförts vid någon av deras domstolar eller administrativa myndigheter.
- b) Typen av överträdelse enligt artikel 2.1 och parterna i dessa gruppitalan.
- c) Resultatet av dessa gruppitalan.

3. Senast den 26 juni 2028 ska kommissionen genomföra en utvärdering av huruvida gränsöverskridande gruppitalan bäst kan hanteras på unionsnivå genom att en europeisk ombudsman för gruppitalan om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse inrättas, och lägga fram en rapport om de viktigaste resultaten för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, vid behov åtföljd av ett lagförslag.

Artikel 24

Införlivande

1. Medlemsstaterna ska senast den 25 december 2022 anta och offentliggöra de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De ska genast underrätta kommissionen om detta.

De ska tillämpa dessa bestämmelser från och med den 25 juni 2023.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Metoderna för att göra en sådan hänvisning ska fastställas av medlemsstaterna.

2. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 25

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 26

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdad i Bryssel 25 november 2020.

På Europaparlamentets vägnar
D. M. SASSOLI
Ordförande

På rådets vägnar
M. ROTH
Ordförande

BILAGA I

FÖRTECKNING ÖVER DE UNIONSRÄTTSLIGA BESTÄMMELSER SOM AVSES I ARTIKEL 2.1

1. Rådets direktiv 85/374/EEG av den 25 juli 1985 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister (EGT L 210, 7.8.1985, s. 29).
2. Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 21.4.1993, s. 29).
3. Rådets förordning (EG) nr 2027/97 av den 9 oktober 1997 om lufttrafikföretags skadeståndsansvar avseende lufttransport av passagerare och deras bagage (EGT L 285, 17.10.1997, s. 1).
4. Europaparlamentets och rådets direktiv 98/6/EG av den 16 februari 1998 om konsumentskydd i samband med prismärkning av varor som erbjuds konsumenterna (EGT L 80, 18.3.1998, s. 27).
5. Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, 7.7.1999, s. 12).
6. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informations-samhällets tjänster, särskilt den elektroniska handeln, på den inre marknaden (*direktiv om elektronisk handel*) (EGT L 178, 17.7.2000, s. 1); artiklarna 5–7, 10 och 11.
7. Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/83/EG av den 6 november 2001 om upprättande av gemenskapsregler för humanläkemedel (EGT L 311, 28.11.2001, s. 67); artiklarna 86–90, 98 och 100.
8. Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/95/EG av den 3 december 2001 om allmän produktsäkerhet (EGT L 11, 15.1.2002, s. 4); artiklarna 3 och 5.
9. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (*direktiv om samhällsomfattande tjänster*) (EGT L 108, 24.4.2002, s. 51); artikel 10 och kapitel IV.
10. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (*direktiv om integritet och elektronisk kommunikation*) (EGT L 201, 31.7.2002, s. 37); artiklarna 4–8 och 13.
11. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/65/EG av den 23 september 2002 om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenterna och om ändring av rådets direktiv 90/619/EEG samt direktiven 97/7/EG och 98/27/EG (EGT L 271, 9.10.2002, s. 16).
12. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet (EGT L 31, 1.2.2002, s. 1).
13. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91 (EUT L 46, 17.2.2004, s. 1).
14. Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (*direktiv om otillbörliga affärsmetoder*) (EUT L 149, 11.6.2005, s. 22).
15. Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/114/EG av den 12 december 2006 om vilseledande och jämförande reklam (EUT L 376, 27.12.2006, s. 21).
16. Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden (EUT L 376, 27.12.2006, s. 36); artiklarna 20 och 22.
17. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 av den 5 juli 2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet (EUT L 204, 26.7.2006, s. 1).
18. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1371/2007 av den 23 oktober 2007 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer (EUT L 315, 3.12.2007, s. 14).
19. Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 22.5.2008, s. 66).

20. Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/122/EG av den 14 januari 2009 om konsumentskydd vid vissa aspekter av avtal om tidsdelat boende, långfristiga semesterprodukter, återförsäljning och byte (EUT L 33, 3.2.2009, s. 10).
21. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen (EUT L 293, 31.10.2008, s. 3): artikel 23.
22. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 (EUT L 353, 31.12.2008, s. 1): artiklarna 1–35.
23. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG av den 13 juli 2009 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) (EUT L 302, 17.11.2009, s. 32).
24. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (EUT L 211, 14.8.2009, s. 55): artikel 3 och bilaga I.
25. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG (EUT L 211, 14.8.2009, s. 94): artikel 3 och bilaga I.
26. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG (EUT L 267, 10.10.2009, s. 7).
27. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter (EUT L 285, 31.10.2009, s. 10): artikel 14 och bilaga I.
28. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II) (EUT L 335, 17.12.2009, s. 1): artiklarna 183–186.
29. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 392/2009 av den 23 april 2009 om transportörens skadeståndsansvar i samband med olyckor vid passagerarbefordran till sjöss (EUT L 131, 28.5.2009, s. 24).
30. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 924/2009 av den 16 september 2009 om gränsöverskridande betalningar i gemenskapen och om upphävande av förordning (EG) nr 2560/2001 (EUT L 266, 9.10.2009, s. 11).
31. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1222/2009 av den 25 november 2009 om märkning av däck vad gäller drivmedelseffektivitet och andra väsentliga parametrar (EUT L 342, 22.12.2009, s. 46): artiklarna 4–6.
32. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1223/2009 av den 30 november 2009 om kosmetiska produkter (EUT L 342, 22.12.2009, s. 59): artiklarna 3–8 och 19–21.
33. Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktiv om audiovisuella medietjänster) (EUT L 95, 15.4.2010, s. 1): artiklarna 9–11, 19–26 och 28b.
34. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 66/2010 av den 25 november 2009 om ett EU-miljömärke (EUT L 27, 30.1.2010, s. 1): artiklarna 9–10.
35. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1177/2010 av den 24 november 2010 om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (EUT L 334, 17.12.2010, s. 1).
36. Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU av den 8 juni 2011 om förvaltare av alternativa investeringsfonder samt om ändring av direktiv 2003/41/EG och 2009/65/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 1095/2010 (EUT L 174, 1.7.2011, s. 1).
37. Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG (EUT L 304, 22.11.2011, s. 64).

38. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 av den 16 februari 2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (EUT L 55, 28.2.2011, s. 1).
39. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna, och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 1924/2006 och (EG) nr 1925/2006 samt om upphävande av kommissionens direktiv 87/250/EEG, rådets direktiv 90/496/EEG, kommissionens direktiv 1999/10/EG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/13/EG, kommissionens direktiv 2002/67/EG och 2008/5/EG samt kommissionens förordning (EG) nr 608/2004 (EUT L 304, 22.11.2011, s. 18).
40. Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet, om ändring av direktiven 2009/125/EG och 2010/30/EU och om upphävande av direktiven 2004/8/EG och 2006/32/EG (EUT L 315, 14.11.2012, s. 1): artiklarna 9–11a.
41. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012 av den 14 mars 2012 om antagande av tekniska och affärsmässiga krav för betalningar och autogireringar i euro och om ändring av förordning (EG) nr 924/2009 (EUT L 94, 30.3.2012, s. 22).
42. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 531/2012 av den 13 juni 2012 om roaming i allmänna mobilnät i unionen (EUT L 172, 30.6.2012, s. 10).
43. Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/11/EU av den 21 maj 2013 om alternativ tvistlösning vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG (direktivet om alternativ tvistlösning) (EUT L 165, 18.6.2013, s. 63): artikel 13.
44. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 524/2013 av den 21 maj 2013 om tvistlösning online vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG (förordningen om tvistlösning online vid konsumenttvister) (EUT L 165, 18.6.2013, s. 1): artikel 14.
45. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU av den 4 februari 2014 om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet och om ändring av direktiven 2008/48/EG och 2013/36/EU och förordning (EU) nr 1093/2010 (EUT L 60, 28.2.2014, s. 34).
46. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/31/EU av den 26 februari 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av icke-automatiska vågar (EUT L 96, 29.3.2014, s. 107).
47. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/35/EU av den 26 februari 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av elektrisk utrustning avsedd för användning inom vissa spänningsgränser (EUT L 96, 29.3.2014, s. 357).
48. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU (EUT L 173, 12.6.2014, s. 349): artiklarna 23–29.
49. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner (EUT L 257, 28.8.2014, s. 214).
50. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1286/2014 av den 26 november 2014 om faktablad för paketerade och försäkringsbaserade investeringsprodukter för icke-professionella investerare (PRIIP-produkter) (EUT L 352, 9.12.2014, s. 1).
51. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 av den 29 april 2015 om europeiska långsiktiga investeringsfonder (EUT L 123, 19.5.2015, s. 98).
52. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/2120 av den 25 november 2015 om åtgärder rörande en öppen internetanslutning och slutkundsavgifter för reglerad kommunikation inom EU och om ändring av direktiv 2002/22/EG och förordning (EU) nr 531/2012 (EUT L 310, 26.11.2015, s. 1).
53. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG (EUT L 326, 11.12.2015, s. 1).

54. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (EUT L 337, 23.12.2015, s. 35).
55. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 av den 20 januari 2016 om försäkringsdistribution (EUT L 26, 2.2.2016, s. 19); artiklarna 17–24 och 28–30.
56. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 4.5.2016, s. 1).
57. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/745 av den 5 april 2017 om medicintekniska produkter, om ändring av direktiv 2001/83/EG, förordning (EG) nr 178/2002 och förordning (EG) nr 1223/2009 och om upphävande av rådets direktiv 90/385/EEG och 93/42/EEG (EUT L 117, 5.5.2017, s. 1): kapitel II.
58. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/746 av den 5 april 2017 om medicintekniska produkter för *in vitro*-diagnostik och om upphävande av direktiv 98/79/EG och kommissionens beslut 2010/227/EU (EUT L 117, 5.5.2017, s. 176): kapitel II.
59. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1128 av den 14 juni 2017 om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden (EUT L 168, 30.6.2017, s. 1).
60. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1129 av den 14 juni 2017 om prospekt som ska offentliggöras när värdepapper erbjuds till allmänheten eller tas upp till handel på en reglerad marknad, och om upphävande av direktiv 2003/71/EG (EUT L 168, 30.6.2017, s. 12).
61. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1131 av den 14 juni 2017 om penningmarknadsfonder (EUT L 169, 30.6.2017, s. 8).
62. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1369 av den 4 juli 2017 om fastställande av en ram för energimärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU (EUT L 198, 28.7.2017, s. 1): artiklarna 3–6.
63. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/302 av den 28 februari 2018 om åtgärder mot omotiverad geoblockering och andra former av diskriminering på grund av kunders nationalitet, bosättningsort eller etableringsort på den inre marknaden och om ändring av förordningarna (EG) nr 2006/2004 och (EU) 2017/2394 samt direktiv 2009/22/EG (EUT L 60 I, 2.3.2018, s. 1): artiklarna 3–5.
64. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (EUT L 321, 17.12.2018, s. 36): artiklarna 88 och 98–116 samt bilagorna VI och VIII.
65. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/770 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster (EUT L 136, 22.5.2019, s. 1).
66. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor, om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv 2009/22/EG samt om upphävande av direktiv 1999/44/EG (EUT L 136, 22.5.2019, s. 28).

BILAGA II

JÄMFÖRELSETABELL

Direktiv 2009/22/EG	Detta direktiv
Artikel 1.1	Artikel 1.1
Artikel 1.2	Artikel 2.1
–	Artikel 2.2
–	Artikel 3
Artikel 2.1	Artikel 7.1 Artikel 7.4 a
–	Artikel 7.2 och 7.3 Artikel 7.4 b Artikel 7.5, 7.6 och 7.7
Artikel 2.1 a	Artikel 7.4 a Artikel 8.1 Artikel 17
Artikel 2.1 b	Artikel 7.4 a Artikel 8.2 b Artikel 13.1 c Artikel 13.3
–	Artikel 8.2 a
–	Artikel 8.3
Artikel 2.1 c	Artikel 19
Artikel 2.2	Artikel 2.3
Artikel 3	Artikel 3.4 Artikel 4.1 och 4.2 Artikel 4.3 a och b Artikel 4.6 och 4.7
–	Artikel 4.3 c, d, e och f Artikel 4.4 och 4.5
–	Artikel 5.2, 5.3, 5.4 och 5.5
Artikel 4.1	Artikel 6
Artikel 4.2 och 4.3	Artikel 5.1
Artikel 5	Artikel 8.4
–	Artikel 9
–	Artikel 10
–	Artikel 11
–	Artikel 12
–	Artikel 13.1 a och b Artikel 13.2, 13.4 och 13.5
–	Artikel 14
–	Artikel 15
–	Artikel 16
–	Artikel 18

Direktiv 2009/22/EG	Detta direktiv
Artikel 6	Artikel 23
Artikel 7	Artikel 1.2 och 1.3
Artikel 8	Artikel 24
–	Artikel 20
Artikel 9	Artikel 21
–	Artikel 22
Artikel 10	Artikel 25
Artikel 11	Artikel 26

Sammanfattning av betänkandet Skydd för konsumenters kollektiva intressen – genomförande av EU:s grupptalandirektiv (SOU 2022:42)

Prop. 2022/23:136
Bilaga 2

Uppdraget

Den 25 november 2020 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG (nedan grupptalandirektivet). De bestämmelser som genomför direktivet ska börja tillämpas den 25 juni 2023. Utredningen har haft i uppdrag att ta ställning till hur direktivet ska genomföras i Sverige. I uppdraget har ingått att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet, förklara och tydliggöra bestämmelserna och begreppen i direktivet, redovisa för- och nackdelar med de olika alternativ som finns att genomföra direktivet och föreslå nödvändiga författningsändringar och vid behov andra åtgärder.

Utredningens förslag

Allmänt om grupptalandirektivet

Syftet med grupptalandirektivet är bl.a. att uppnå en hög konsument-skyddsnivå och att förbättra konsumenters tillgång till rättslig prövning. Det ska säkerställas genom att det i alla medlemsstater ska finnas ett förfarande som gör det möjligt för s.k. godkända enheter att väcka grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen mot näringsidkare som brutit mot de rättsakter som framgår av bilaga I till direktivet. Bilagan innehåller ett stort antal EU-rättsakter avseende bl.a. marknadsföring, avtalsvillkor, finansiella tjänster, transport, läkemedel, dataskydd och energi. Bilagan kommer att uppdateras kontinuerligt och rättsakter kan både komma att tas bort och läggas till.

Med en godkänd enhet avses en organisation eller ett offentligt organ som företräder konsumenters intressen och som av en medlemsstat har utsetts till godkänd enhet för att väcka grupptalan i enlighet med direktivet. Enheter ska ha rätt att godkännas för gränsöverskridande grupptalan, inhemsk grupptalan eller båda. Med gränsöverskridande grupptalan avses en grupptalan som väcks av en enhet i en annan medlemsstat än den där enheten godkändes. En inhemsk grupptalan är en grupptalan som väcks av en enhet i den medlemsstat som har godkänt enheten.

Godkännandet av enheter för gränsöverskridande grupptalan ska ske i förväg. I direktivet uppställs vissa kriterier som en organisation måste uppfylla för att godkännas för gränsöverskridande grupptalan. Organisationen ska bl.a. ha en viss grad av stabilitet, vara oberoende och av icke vinstdrivande natur. Medlemsstaterna får också utse offentliga organ för att väcka grupptalan enligt direktivet. För sådana organ uppställs inga kriterier för godkännande i direktivet.

När det gäller inhemsk grupptalan får medlemsstaterna välja att godkänna enheter i förväg eller i samband med en specifik talan (ad hoc). Medlemsstaterna får välja vilka kriterier som ska gälla för godkännande av sådana enheter. Samma kriterier får tillämpas som för godkännande av en enhet för gränsöverskridande grupptalan.

Medlemsstaterna ska enligt direktivet säkerställa att godkända enheter har rätt att ansöka om åtminstone åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse. En grupptalan om förbudsföreläggande avser en åtgärd varigenom ett handlande som utgör en överträdelse upphör eller förbjuds medan en grupptalan om åtgärd för gottgörelse syftar till att ge konsumenter rätt till t.ex. skadestånd, återbetalning, byte, reparation, prisavdrag eller till att häva avtal.

Genomförandet av direktivet ska ske genom en ny lag

I betänkandet konstateras att svensk rätt i stora delar redan är i överensstämmelse med grupptalandirektivet. Det finns redan en möjlighet för konsumentorganisationer att väcka grupptalan om åtgärder för gottgörelse enligt lagen om grupprättegång. Konsumentorganisationer har också möjlighet att väcka talan om förbud och ålägganden enligt marknadsföringslagen. Vid överträdelser av flera av bestämmelserna som faller inom direktivets tillämpningsområde saknar organisationer dock talerätt i dag. En sådan talerätt måste införas vid genomförande av direktivet. Vid genomförandet av direktivet krävs det vidare att det införs bestämmelser som gör det möjligt för organisationer att ansöka om att godkännas som enheter för väckande av gränsöverskridande grupptalan i förväg. Därtill kräver genomförandet av direktivet en del ytterligare författningsändringar.

Utredningen föreslår att direktivet ska genomföras genom bestämmelser som tas in i en ny lag – lag om godkännande av enheter och om rätt att väcka grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen. Lagen har två delar. Den första delen innehåller bestämmelser om godkännande av enheter som ska ha rätt att väcka talan enligt grupptalandirektivet och om förnyad prövning och återkallelse av sådana godkännanden. Den andra delen innehåller kompletterande regler för förfarandet vid de olika former av grupptalan som ska kunna föras enligt lagen.

Godkännande av enheter

Förutsättningarna för godkännande ska framgå av lagen och motsvarar de kriterier som anges i direktivet. Ett godkännande i förväg ska kunna ges för såväl gränsöverskridande som inhemsk grupptalan. Samma förutsättningar för godkännande ska gälla i båda fallen. För att komma i fråga för godkännande ska sökanden vara en svensk juridisk person. Den får inte vara vinstdrivande och ska ha till syfte att skydda konsumenters intressen. Den ska vidare ha bedrivit verksamhet riktad till allmänheten under tolv månader före ansökan. Därutöver gäller att den inte får vara föremål för ett insolvensförfarande eller vara försatt i konkurs. Den ska också vara oberoende och ska lämna information bl.a. om sin verksamhet, finansiering och sin organisationsstruktur.

Utredningen föreslår att Kammarkollegiet ska vara beslutande myndighet när det gäller frågor om godkännande av enheter. Kammarkollegiet ska föra en förteckning över enheter som har godkänts enligt lagen. De enheter som har godkänts för gränsöverskridande gruppitalan ska anmälas till Europeiska kommissionen.

Vart fjärde år ska Kammarkollegiet göra en förnyad prövning av om en godkänd enhet fortfarande uppfyller förutsättningarna för godkännande. Därutöver ska en förnyad prövning av godkännandet göras i vissa särskilt angivna situationer, bl.a. om enheten anmäler till myndigheten att förhållanden som har legat till grund för godkännandet har ändrats eller om en annan medlemsstat eller kommissionen väcker frågor som ger skäl att anta att enheten inte längre uppfyller förutsättningarna för godkännande. En enhet ska kunna föreläggas att lämna de uppgifter som behövs för den förnyade prövningen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Om en enhet inte längre uppfyller kriterierna för ett godkännande ska godkännandet återkallas, om en sådan återkallelse inte är olämplig. Det ska särskilt beaktas om återkallelsen av ett godkännande skulle få negativa konsekvenser för en pågående process där enheten för talan.

Regeringen har enligt den nya lagen rätt att utse förvaltningsmyndigheter till godkända enheter. Bestämmelserna i lagen om förutsättningarna och förfarandet kring godkännandet m.m. gäller inte i den situationen.

Grupptalan enligt den nya lagen

En godkänd enhet – som finns upptagen i kommissionens förteckning över godkända enheter – ska ha rätt att väcka en gränsöverskridande gruppitalan enligt lagen i fråga om överträdelser som faller inom ramen för gruppitalandirektivets tillämpningsområde. Motsvarande rätt ska gälla för enheter som finns med i Kammarkollegiets förteckning över godkända enheter för inhemsk gruppitalan. Talerätten är begränsad till syftet med den verksamhet den godkända enheten bedriver, t.ex. att bevaka konsumentintresset på försäkringsområdet. Någon annan prövning av talerätten ska inte göras när en talan förs med stöd av den nya lagen. Den nya lagen innebär inte någon begränsning av den talerätt som kan finnas i övrigt enligt nationell rätt.

En gruppitalan enligt lagen får avse dels det direktivet benämner åtgärder för förbuds föreläggande, dels det som kallas åtgärder för gottgörelse.

En gruppitalan av det förstnämnda slaget kan inte avse alla sanktioner som är tillgängliga enligt den aktuella lagstiftningen. En talan enligt lagen får enligt utredningens förslag avse åtgärder som innebär att en näringsidkare förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller tillhandahålla tekniska hjälpmedel till konsumenter, eller annan jämförbar åtgärd. Den närmare avgränsningen av vilka av de åtgärder som är tillgängliga enligt den lagstiftning som innefattas i gruppitalandirektivets tillämpningsområde får avgöras i rättstillämpningen.

Grupptalan får också avse utdömande av vite som har förelagts efter en talan enligt lagen. En gruppitalan får enligt en uttrycklig bestämmelse därutöver avse ett åläggande att betala en särskild avgift enligt radio- och tv-lagen.

En gruppitalan om åtgärder för förbuds föreläggande enligt lagen ska kunna föras vid domstol eller, på vissa områden, genom en ansökan till en

förvaltningsmyndighet vars beslut om sådana åtgärder överklagas till förvaltningsdomstol. Myndigheten har i de fallen en skyldighet att pröva om åtgärden ska vidtas.

Det regleras inte i den nya lagen vid vilken domstol en talan om förbuds föreläggande ska väckas. Detta följer i stället av vad som gäller enligt den materiella lagstiftningen på det område som överträdelsen avser. Detsamma gäller i fråga om förfarandet. Vissa särskilda frågor regleras dock i lagen.

En ansökan hos en förvaltningsmyndighet ska göras hos den myndighet som har tillsynsansvar inom det område som överträdelsen avser. Bestämmelserna i förvaltningslagen ska tillämpas på handläggningen av ärendet. Den enhet som har ansökt om åtgärden har rätt att överklaga det beslut som myndigheten fattar, om prövningen leder till att något föreläggande eller förbud inte meddelas eller att åtgärden blir mindre omfattande än vad enheten har begärt. Rätten för en godkänd enhet att på detta sätt få till stånd en prövning av om en viss åtgärd ska vidtas innebär en nyhet. Genom den ordning som föreslås uppnås syftet med gruppalandirektivet på de områden där förvaltningsmyndigheter beslutar om åtgärder inom ramen för sitt tillsynsansvar och där någon rätt för enskilda att vända sig direkt till domstol inte finns i dag.

Lagen innehåller vissa kompletterande bestämmelser vid grupptalan om förbuds föreläggande. Bland annat föreslås att en domstol eller förvaltningsmyndighet på begäran av en godkänd enhet ska få ålägga en näringsidkare att på egen bekostnad vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om ett slutligt avgörande. Lagen innehåller också en bestämmelse som innebär att en preskriptionsfrist som löper för en fordran som grundas på den överträdelse som grupptalan om förbuds föreläggande avser och som preskriberas under pågående grupptalan löper ut tidigast en månad efter det att avgörandet för grupptalan vann laga kraft.

En grupptalan om åtgärder för gottgörelse enligt lagen får avse alla anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt regleringen i rättegångsbalken om tvistemål. En sådan talan väcks vid de domstolar som är behöriga att handlägga mål enligt lagen om grupprättegång. En grupptalan om gottgörelse enligt lagen får också föras om skadestånd enligt 37 § marknadsföringslagen. En sådan grupptalan ska väckas vid Patent- och marknadsdomstolen.

Vid en grupptalan om gottgörelse enligt den nya lagen ska bestämmelserna i lagen om grupprättegång tillämpas med vissa undantag. Den nya lagen innehåller vissa kompletterande bestämmelser, t.ex. avseende tredjepartsfinansiering och edition av handlingar med identitetsuppgifter om potentiella gruppmedlemmar.

För att i viss mån underlätta möjligheterna att finansiera en grupptalan om gottgörelse föreslår utredningen en mekanism för tredjepartsfinansiering som uttryckligen anger att en godkänd enhet kan besluta att ett villkor för deltagande i gruppen är att en andel av gruppmedlemmens vinst i processen ska tillfalla finansären. Villkoret ska anges i den under rättelse som ska skickas till gruppmedlemmarna och det måste vara tydligt hur betalningsansvar ser ut och under vilka förutsättningar det gäller.

Den nya lagen innehåller även en bestämmelse som syftar till att förhindra intressekonflikter vid tredjepartsfinansiering. En tredjepartsfinansär får inte påverka de processuella beslut som den godkända

enheten fattar till skada för gruppmedlemmarnas gemensamma intressen. En grupptalan får inte heller finansieras av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden.

Om det finns befogad anledning att misstänka att en tredje part påverkar den godkända enhetens beslut i strid med bestämmelsen eller att finansieringen är otillåten ska domstolen förelägga den godkända enheten att redovisa hur talan har finansierats. Om en grupptalan har finansierats i strid med bestämmelsen och om enheten efter domstolens föreläggande inte har ändrat finansieringen har den godkända enheten inte längre talerätt enligt lagen. Talerätten kvarstår dock om det med hänsyn till gruppmedlemmarnas eller svarandens intressen är bättre att processen fortsätter.

I syfte att underlätta för godkända enheter att samla ihop en grupp som kan komma att omfattas av grupptalan om gottgörelse föreslår utredningen att reglerna om edition i 38 kap. rättegångsbalken ska tillämpas om en godkänd enhet som har väckt eller avser att väcka en grupptalan om gottgörelse begär att få ut handlingar med identitetsuppgifter om potentiella gruppmedlemmar från en motpart eller en motpart som enheten avser att väcka talan mot.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 25 juni 2023. Samtidigt upphör lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer att gälla. Äldre rätt ska tillämpas på en talan som har väckts före den 25 juni 2023.

Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om godkännande av enheter och om rätt att väcka grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Härigenom föreskrivs följande

Lagens innehåll

1 § Genom denna lag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG (grupptalandirektivet).

2 § Lagen innehåller bestämmelser om godkännande av enheter för väckande av grupptalan enligt grupptalandirektivet och om förnyad prövning och återkallelse av ett sådan godkännande. Den innehåller också bestämmelser om rätten för godkända enheter att väcka en grupptalan enligt denna lag.

Godkännande av enheter

Beslutande myndighet

3 § Beslut som rör godkännande av enheter enligt denna lag fattas av den myndighet som regeringen bestämmer. Detta gäller dock inte beslut att utse en förvaltningsmyndighet enligt 10 §.

Förutsättningar för godkännande

4 § En svensk juridisk person ska efter ansökan godkännas som enhet för väckande av grupptalan enligt denna lag under förutsättning att

1. den har bedrivit verksamhet riktad till allmänheten till skydd för konsumenters intressen, under tolv månader före ansökan,

2. syftet med verksamheten är att skydda konsumenters intressen,

3. den inte är vinstdrivande,

4. den inte är föremål för något insolvensförfarande eller har förklarats insolvent,

5. den är oberoende och inte påverkas av andra än konsumenter och att den har regler för sin verksamhet som förebygger såväl inflytande från andra som intressekonflikter, och

6. den informerar om hur den uppfyller kriterierna för godkännande samt om hur den finansieras, om dess organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, och om dess stadgeenliga syfte och dess verksamhet.

Godkännandet får avse gränsöverskridande grupptalan eller inhemsk grupptalan. Om syftet med den juridiska personens verksamhet är begränsat ska godkännandet begränsas på motsvarande sätt.

Ansökan om godkännande

5 § En ansökan om godkännande ska ges in till den beslutande myndigheten och innehålla den information enheten vill åberopa för att visa att den uppfyller förutsättningarna i 4 §. Av ansökan ska framgå om enheten ansöker om att godkännas som enhet för gränsöverskridande gruppitalan eller inhemsk gruppitalan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ansökans närmare innehåll.

Information från en godkänd enhet

6 § En godkänd enhet ska omedelbart informera den beslutande myndigheten om förhållanden ändras som har legat till grund för godkännandet.

7 § En godkänd enhet ska på sin webbplats eller motsvarande informera om en gruppitalan som enheten avser att väcka, om pågående gruppitalan och om resultatet av en gruppitalan.

Förnyad prövning av ett godkännande

8 § Den beslutande myndigheten ska, vart fjärde år göra en förnyad prövning av om ett godkännande ska fortsätta att gälla.

Därutöver ska en förnyad prövning göras

1. om enheten underrättar myndigheten om att förhållanden som har legat till grund för godkännandet av enheten har ändrats,

2. om en annan medlemsstat eller kommissionen väcker frågor om en godkänd enhet för gränsöverskridande gruppitalan som ger skäl att anta att enheten inte längre uppfyller förutsättningarna, eller

3. om det framkommer uppgifter som ger skäl att anta att en godkänd enhet inte längre uppfyller förutsättningarna.

En godkänd enhet ska på begäran av den beslutande myndigheten ge in de uppgifter som behövs för den förnyade prövningen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Återkallelse av ett godkännande

9 § Den beslutande myndigheten ska återkalla ett godkännande av en enhet när förutsättningarna för ett godkännande inte längre är uppfyllda, om en återkallelse inte är uppenbart olämplig.

Den beslutande myndigheten får bestämma att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart.

Förvaltningsmyndighet kan utses

10 § Regeringen får utse en förvaltningsmyndighet till godkänd enhet. Bestämmelserna i 4–9 §§ tillämpas inte i fråga om en sådan enhet.

Den beslutande myndigheten i 3 § ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut att utse en förvaltningsmyndighet till godkänd enhet eller att ändra ett sådant beslut.

11 § Den beslutande myndigheten ska föra en förteckning över de enheter som har godkänts enligt denna lag. Förteckningen ska publiceras på myndighetens webbplats. Återkallas ett godkännande av en enhet, eller sker motsvarande ändring beträffande en förvaltningsmyndighet, ska enheten tas bort från förteckningen.

Nationell kontaktpunkt

12 § Den beslutande myndigheten ska vara nationell kontaktpunkt enligt grupptalandirektivet.

Anmälan till Europeiska kommissionen

13 § Den beslutande myndigheten ska anmäla vilka enheter som enligt denna lag har godkänts som enheter för väckande av gränsöverskridande grupptalan till Europeiska kommissionen.

14 § Återkallas ett godkännande enligt 9 §, eller görs motsvarande ändring beträffande en förvaltningsmyndighet, ska den beslutande myndigheten genast anmäla det till kommissionen. Av anmälan ska framgå om beslutet har vunnit laga kraft eller inte. Har beslutet inte vunnit laga kraft ska en ny anmälan till kommissionen göras så snart det har skett.

Överklagande

15 § Beslut enligt 4 § om godkännande av enhet, föreläggande enligt 8 § som har förenats med vite och beslut enligt 9 § om återkallelse av ett godkännande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Grupptalan enligt denna lag

Tillämpningsområdet för grupptalan enligt denna lag

16 § En grupptalan enligt denna lag får avse överträdelse av de unionsrättsliga bestämmelser som finns i bilaga I till grupptalandirektivet, inklusive de bestämmelser som genomför eller kompletterar dessa.

Talerätt för godkända enheter

17 § En enhet som finns upptagen i kommissionens förteckning över godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan har rätt att väcka en grupptalan i Sverige. Talerätten omfattar inte en talan som ligger utanför syftet med den godkända enhetens verksamhet.

Vad som sägs i första stycket gäller också en godkänd enhet för inhemsk grupptalan som finns upptagen i den beslutande myndighetens förteckning enligt 11 §.

Det som annars gäller i fråga om talerätt för organisationer tillämpas inte när en godkänd enhet för talan med stöd av första eller andra stycket.

18 § Om det finns befogad anledning att misstänka att en enhet som har väckt grupptalan enligt denna lag inte uppfyller kriterierna för godkännande ska domstolen eller den administrativa myndigheten kontakta

den nationella kontaktpunkten i den medlemsstat som har godkänt enheten för en bedömning av frågan.

Prop. 2022/23:136
Bilaga 3

Vad grupptalan vid domstol får avse

19 § En grupptalan vid domstol enligt denna lag får avse en åtgärd som innebär att en näringsidkare

1. förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller tillhandahålla tekniska hjälpmedel till konsumenter, eller annan jämförbar åtgärd,

2. åläggs att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen (2010:696), eller

3. förpliktas att betala vite vid överträdelse av ett beslut enligt 1.

En talan om förpliktelse att betala vite enligt 3 får endast föras av den som har fört talan om åtgärden. Om ett vite har förelagts enligt marknadsföringslagen (2008:486) har Konsumentombudsmannen också rätt att föra en sådan talan.

20 § En grupptalan vid domstol enligt denna lag får också avse

1. anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål, eller

2. skadestånd enligt 37 § marknadsföringslagen (2008:486).

Vid en grupptalan enligt första stycket tillämpas lagen (2002:599) om grupprättegång med undantag för 4–7 § och 8 § 5. Behörig domstol vid en grupptalan enligt första stycket 2 är Patent- och marknadsdomstolen.

Finansiering av en grupptalan enligt 20 §

21 § En godkänd enhet får, om en grupptalan enligt 20 § finansieras av en tredje part, som villkor för att en gruppmedlem ska omfattas av grupptalan föreskriva att en andel av gruppmedlemmens vinst ska tillfalla finansören. Villkoret ska anges i underrättelsen till gruppmedlemmarna enligt 13 § lagen (2002:599) om grupprättegång.

22 § När en grupptalan enligt 20 § finansieras av en tredje part får denne inte påverka de processuella beslut som den godkända enheten fattar till skada för gruppmedlemmarnas gemensamma intressen. En sådan grupptalan får inte finansieras av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden.

Om det finns befogad anledning att misstänka att en tredje part påverkar den godkända enhetens beslut i strid med första stycket eller att finansieringen är otillåten ska domstolen förelägga den godkända enheten att redovisa hur talan har finansierats och om någon ändring har gjorts avseende finansieringen.

Har en grupptalan finansierats i strid med första stycket andra meningen och har den godkända enheten efter ett föreläggande enligt andra stycket inte vidtagit någon åtgärd för att förändra finansieringen har den godkända enheten inte längre talerätt enligt 17 §. Detsamma ska gälla om det förekommer sådan påverkan av en tredje part som avses i första stycket. Talerätten kvarstår dock om det med hänsyn till gruppmedlemmarnas och svarandens intressen är bättre att processen fortsätter.

Grupptalan vid förvaltningsmyndighet

23 § En godkänd enhet har rätt att ansöka hos en förvaltningsmyndighet om att en åtgärd som avses i 19 § 1 och som överklagas till förvaltningsdomstol ska beslutas. Myndigheten är skyldig att pröva om åtgärden ska beslutas, när det är fråga om en åtgärd som myndigheten kan besluta om.

Den enhet som har ansökt om att en åtgärd ska beslutas har rätt att överklaga ett beslut som innebär att någon åtgärd inte beslutas eller att åtgärden är mindre omfattande än enheten ansökt om.

Utdömande av vite efter ett föreläggande enligt 23 §

24 § När en åtgärd har beslutats efter en ansökan enligt 23 § och förenats med vite, har även den enhet som ansökt om åtgärden rätt att ansöka om att vitet ska dömas ut. När en sådan ansökan har gjorts ska den förvaltningsmyndighet som har beslutat om föreläggandet, eller prövat frågan i första instans, ges tillfälle att yttra sig.

Edition av handlingar om potentiella gruppledmedlemmar

25 § Oavsett om handlingarna kan antas ha betydelse som bevis ska bestämmelserna i 38 kap. rättegångsbalken tillämpas när en godkänd enhet som har väckt, eller avser att väcka, en grupptalan enligt 20 §, begär att få ut handlingar med identitetsuppgifter om personer som kan omfattas av den grupp som talan avser eller kommer att avse.

En skyldighet att förete sådana handlingar gäller dock endast den godkända enhetens motpart eller den som enheten avser att väcka en grupptalan enligt 20 § mot.

Preskription vid talan om åtgärd enligt 19 § 1

26 § En preskriptionstid som löper när en grupptalan om en åtgärd som avses i 19 § 1 inleds, och som rör en fordran som grundar sig på den överträdelse som talan avser, löper ut tidigast en månad efter det att grupptalan har avslutats genom ett avgörande som har vunnit laga kraft.

Information om avgörande efter talan om åtgärd enligt 19 §

27 § På yrkande av den godkända enheten får domstolen eller den administrativa myndigheten, när en talan förs om en åtgärd enligt 19 §, ålägga svaranden att på egen bekostnad vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om ett slutligt avgörande i målet eller ärendet. Av åläggandet ska framgå på vilket sätt samt inom vilken tid informationen ska lämnas.

Ett åläggande enligt första stycket får förenas med vite.

Utbetalning av medel för gottgörelse

28 § Har en grupptalan som avser gottgörelse bifallits genom att det belopp gruppen har rätt till tillerkänts den godkända enheten som företrädare för gruppen, får den godkända enheten bestämma en tidsfrist inom vilken var och en av gruppledmedlemmarna kan göra anspråk på de medel som medlemmen har rätt till. Tidsfristen får inte vara kortare än tre månader och ska löpa från den dag den godkända enheten informerar

gruppmedlemmen om att en utbetalning är aktuell och begär in de uppgifter som behövs för att betala ut medlen.

Om en gruppmedlem inte ger sig till känna inom tidsfristen förlorar den sin rätt till medlen. Medel som gruppmedlemmar inte har gjort anspråk på fördelas mellan övriga gruppmedlemmar om utbetalningen av medlen kan ske i samband med att det belopp som en gruppmedlem har rätt till enligt domen betalas ut. I annat fall ska sådana medel fördelas mellan övriga gruppmedlemmar endast om beloppet uppgår till minst 100 kronor per gruppmedlem och i övrigt tillfalla den godkända enheten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.
 2. Genom lagen upphävs lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.
 3. Äldre bestämmelser gäller om talan har väckts före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §

Patent och marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt det som föreskrivs i

1. lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, patentlagen (1967:837), lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar, lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. och växtförädlarrättslagen (1997:306),

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter, varumärkeslagen (2010:1877), lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister, lagen (2018:1653) om företagsnamn och lagen (2018:1654) om skydd för beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel,

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (2000:1175) om *talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer*, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964), lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och lagen (2020:514) med

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (2023:000) om *godkännande av enheter och om rätt att väcka grupp-talan till skydd för konsumenters kollektiva intressen*, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964), lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och lagen

kompletterande bestämmelser till (2020:514) med kompletterande Prop. 2022/23:136
EU:s plattformsförordning, och bestämmelser till EU:s platt- Bilaga 3
formsförordning, och

4. annan lag.

1. Denna lag träder i kraft den 25 juni 2023.
2. Den äldre lydelsen gäller om talan har väckts före ikraftträdandet.

Förteckning över remissinstanserna

Remissyttranden över betänkandet har lämnats av Affärsverket svenska kraftnät, Allmänna reklamationsnämnden, Domstolsverket, Elsäkerhetsverket, Energimarknadsinspektionen, Finansinspektionen, Fondbolagens förening, Funktionsrätt Sverige, Förvaltningsrätten i Karlstad, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Uppsala, Göta hovrätt, Göteborgs universitet (juridiska institutionen), Hovrätten för Nedre Norrland, Integritetsskyddsmyndigheten, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Stockholm, Kemikalieinspektionen, Komerskollegium, Konkurrensverket, Konsumentverket, Livsmedelsverket, Läkemedelverket, Malmö tingsrätt, Myndigheten för press, radio och tv, Nacka tingsrätt, Naturvårdsverket, Näringslivets Delegation för Marknadsrätt, Näringslivets Regelnämnd, Pensionärernas riksorganisation, Post- och telestyrelsen, Regelrådet, Sparbankernas Riksförbund, Statens energimyndighet, Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen), Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen), Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svensk Sjöfart, Svenska Bankföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Annonsörer, Sveriges Konsumenter, Tillväxtverket, Transportstyrelsen, Tåg företagen, Umeå tingsrätt, Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden) och Vänersborgs tingsrätt.

Yttranden har också kommit in från Kapatens och Elöverkänsligas Riksförbund.

Ekonomistyrningsverket, Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige, Företagarna, Konsumenternas Bank- och finansbyrå, Konsumenternas Energimarknadsbyrå, Konsumenternas Försäkringsbyrå, Konsumentföreningen Stockholm, Konsumentvägledarnas förening, Miljömärkning Sverige Aktiebolag, Resenärsforum, Riksförbundet Attention, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS), Småföretagarnas Riksförbund, SPF Seniorerna, Svensk Värdepappersmarknad, Svenska Naturskyddsföreningen, Sveriges Marknadsförbund och Telekområdgivarna har bjudits in att yttra sig, men har avstått från att lämna synpunkter på förslagen i betänkandet eller inte svarat på remissen.

En sammanställning av bestämmelser i gruppalandirektivet och bestämmelser i föreslagen svensk lagstiftning.

<i>Gruppalandirektivet</i>	<i>Ny lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen</i>
1.1	1 §
1.2	18, 19 och 22 §§
1.3	15, 18, 19 och 22 §§
2	1 §
3.1	2 §
3.2	2 §
3.3	Ingen motsvarighet ¹
3.4	Ingen motsvarighet
3.5	Ingen motsvarighet
3.6	2 §
3.7	2 §
3.8	Ingen motsvarighet
3.9	Ingen motsvarighet
3.10	2 §
4.1	15 §
4.2	4, 5 och 15 §§
4.3.a	4 § första stycket 1
4.3.b	4 § första stycket 1
4.3.c	4 § första stycket 2
4.3.d	4 § första stycket 3
4.3.e	4 § första stycket 4
4.3.f	4 § första stycket 5
4.4	4 och 5 §§
4.5	4 § andra stycket
4.6	Ingen motsvarighet
4.7	9 §
5.1	12 och 13 §§
5.2	10 §
5.3	6–8 och 16 §§
5.4	6–8 och 16 §§
5.5	11 §
6.1	15 § första stycket
6.2	15 § första stycket
6.3	15 § första stycket och 16 §
7.1	15, 18, 19 och 22 §§
7.2	Ingen motsvarighet
7.3	18, 19 och 22 §§
7.4.a	18 och 19 §§

¹ Om det antecknas ”ingen motsvarighet” i högerspalten är bedömningen att ingen genomförandeåtgärd i form av lagstiftning behövs.

Prop. 2022/23:136	7.4.b	22 §
Bilaga 5	7.5	Ingen motsvarighet
	7.6	15, 27 och 28 §§
	7.7	Ingen motsvarighet
	8.1	18 och 19 §§
	8.2.a	Ingen motsvarighet
	8.2.b	21 §
	8.3	Ingen motsvarighet
	8.4	Ingen motsvarighet
	9.1	22 §
	9.2	Ingen motsvarighet
	9.3	Ingen motsvarighet
	9.4	Ingen motsvarighet
	9.5	Ingen motsvarighet
	9.6	Ingen motsvarighet
	9.7	27 och 28 §§
	9.8	Ingen motsvarighet
	9.9	Ingen motsvarighet
	10.1	24 och 25 §§
	10.2.a	24 och 25 §§
	10.2.b	24 och 25 §§
	10.3	25 § första stycket
	10.4	25 § andra stycket
	11	Ingen motsvarighet
	12	Ingen motsvarighet
	13.1	17 §
	13.2	Ingen motsvarighet
	13.3	Ingen motsvarighet
	13.4	Ingen motsvarighet
	13.5	Ingen motsvarighet
	14	Ingen motsvarighet
	15	Ingen motsvarighet
	16.1	20 §
	16.2	Ingen motsvarighet
	17	Ingen motsvarighet
	18	Ingen motsvarighet
	19	21 §§
	20	Ingen motsvarighet
	21	Ikraftträdande- och övergångs- bestämmelser
	22	Ikraftträdande- och övergångs- bestämmelser
	23	Ingen motsvarighet
	24	Ikraftträdande- och övergångs- bestämmelser

Förslag till lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Härigenom föreskrivs¹ följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas i fråga om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen i domstolar eller vid förvaltningsmyndigheter avseende överträdelser av de unionsrättsliga bestämmelser som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022, inklusive de bestämmelser som genomför eller kompletterar dessa, och i fråga om godkännande av enheter för att väcka sådan grupptalan.

Uttryck i lagen

2 § I denna lag avses med

– *gränsöverskridande grupptalan*: en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan EU-medlemsstat än den där den godkända enheten har godkänts,

– *inhemsk grupptalan*: en grupptalan som väcks i Sverige av en enhet som har godkänts här,

– *konsument*: en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet,

– *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person som handlar för ändamål som har samband med den egna näringsverksamheten,

– *åtgärd för gottgörelse*: en åtgärd som innebär att en näringsidkare tillhandahåller berörda konsumenter skadestånd, avhjälpande, prisavdrag, omleverans eller en liknande åtgärd som syftar till att kompensera för en överträdelse.

Godkännande av enheter som får väcka grupptalan

Beslutande myndighet

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågor om godkännande av enheter enligt denna lag. Detta gäller dock inte beslut att utse en förvaltningsmyndighet enligt 10 §.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG.

4 § En svensk juridisk person ska efter ansökan godkännas som enhet för väckande av grupptalan enligt denna lag under förutsättning att den

1. bedriver verksamhet riktad till allmänheten i syfte att skydda konsumenters intressen och har bedrivit sådan verksamhet under minst tolv månader före ansökan,

2. inte är vinstdrivande,

3. inte är föremål för något insolvensförfarande eller har förklarats insolvent,

4. är oberoende och inte påverkas av andra än konsumenter och har regler för sin verksamhet som förebygger såväl inflytande från andra som intressekonflikter, och

5. offentliggör klar och begriplig information genom att publicera informationen på sin webbplats eller på något motsvarande sätt om

– hur den uppfyller kriterierna för godkännande i 1–4,

– hur den finansieras,

– sin organisations-, lednings- och medlemsskapsstruktur, och

– sin verksamhet och dess syfte.

Godkännandet får avse gränsöverskridande eller inhemsk grupptalan eller båda. Om syftet med den juridiska personens verksamhet är begränsat ska godkännandet begränsas på motsvarande sätt.

Ansökans innehåll

5 § En ansökan om godkännande ska ges in till den beslutande myndigheten och innehålla sådan information som visar att sökanden uppfyller förutsättningarna i 4 §. Av ansökan ska det framgå om enheten ansöker om att godkännas som enhet för gränsöverskridande eller inhemsk grupptalan eller båda.

En godkänd enhets informationsskyldighet

6 § Om de förhållanden som har legat till grund för ett beslut att godkänna en enhet ändras, ska den godkända enheten omedelbart underrätta den beslutande myndigheten.

7 § En godkänd enhet ska på sin webbplats, eller på något motsvarande sätt, informera om en grupptalan som enheten avser att väcka, om en pågående grupptalan och om resultatet av en grupptalan.

Prövning av ett lämnat godkännande

8 § Den beslutande myndigheten ska vart femte år pröva om ett godkännande ska fortsätta att gälla.

En prövning av ett godkännande ska också göras om det framkommer uppgifter som ger skäl att anta att en godkänd enhet inte längre uppfyller förutsättningarna för godkännande.

På begäran av den beslutande myndigheten ska en godkänd enhet ge in de uppgifter som behövs för prövningen av om ett godkännande ska fortsätta att gälla. Om den godkända enheten inte lämnar de uppgifter som begärs, får den beslutande myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Återkallelse av ett godkännande

9 § Den beslutande myndigheten ska återkalla ett godkännande av en enhet om förutsättningarna för ett godkännande inte längre är uppfyllda, om inte en återkallelse är uppenbart olämplig.

Beslut att utse en förvaltningsmyndighet

10 § Regeringen får utse en förvaltningsmyndighet till en godkänd enhet för väckande av grupptalan om en åtgärd för gottgörelse. Bestämmelserna i 4–6, 8 och 9 §§ tillämpas inte i fråga om en sådan enhet.

Förteckning över godkända enheter

11 § Den beslutande myndigheten ska föra en förteckning över de enheter som har godkänts som enheter för väckande av grupptalan enligt denna lag. Förteckningen ska publiceras på myndighetens webbplats.

Nationell kontaktpunkt

12 § Den beslutande myndigheten ska vara nationell kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828.

Anmälan till Europeiska kommissionen

13 § Den beslutande myndigheten ska anmäla vilka enheter som är godkända som enheter för väckande av gränsöverskridande grupptalan till Europeiska kommissionen.

14 § Om ett godkännande att väcka gränsöverskridande grupptalan återkallas ska den beslutande myndigheten genast anmäla det till Europeiska kommissionen. Kommissionen ska därefter underrättas så snart ett beslut om återkallelse har fått laga kraft.

Även när regeringen beslutar att en förvaltningsmyndighet inte längre ska vara godkänd enhet för väckande av gränsöverskridande grupptalan ska det anmälas till kommissionen.

Överklagande

15 § Beslut enligt 4 § om godkännande av en enhet, föreläggande enligt 8 § som har förenats med vite och beslut enligt 9 § om återkallelse av ett godkännande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Talerätt för godkända enheter

16 § En enhet som finns upptagen i Europeiska kommissionens förteckning över godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan har rätt att väcka en grupptalan enligt 18, 19 eller 22 § i Sverige. Talerätten omfattar inte en talan som ligger utanför syftet med den godkända enhetens verksamhet.

Vad som sägs i första stycket gäller också en godkänd enhet för inhemsk grupptalan som finns upptagen i den beslutande myndighetens förteckning enligt 11 §.

17 § Om det finns anledning att misstänka att en enhet som har väckt grupptalan enligt denna lag inte uppfyller kriterierna för godkännande, ska domstolen eller förvaltningsmyndigheten hos vilken en grupptalan har väckts kontakta den nationella kontaktpunkten i den medlemsstat som har godkänt enheten för en bedömning av frågan.

Grupptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande

Grupptalan vid förvaltningsmyndighet

18 § En godkänd enhet får ansöka hos en förvaltningsmyndighet om en åtgärd som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas att fortsätta med en överträdelse som omfattas av 1 §. Det gäller dock bara åtgärder som överklagas till en förvaltningsdomstol eller mark- och miljödomstol. Myndigheten är endast skyldig att pröva ansökningar om åtgärder som myndigheten har befogenhet att besluta om.

Grupptalan vid domstol

19 § En godkänd enhet får väcka talan i domstol om en åtgärd som innebär att en näringsidkare

1. förbjuds att fortsätta med en överträdelse, åläggs att lämna information eller åläggs att tillhandahålla tekniska hjälpmedel till konsumenter med stöd av lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller marknadsföringslagen (2008:486),

2. åläggs att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen (2010:696) vid överträdelse av bestämmelser om produktplacering, sponsring och reklam i tv-sändning, beställ-tv och på videodelningsplattformar, eller

3. förpliktas att betala vite vid en överträdelse av ett beslut enligt 1.

En talan om förpliktelse att betala vite enligt 3 får endast föras av den som har fört talan om åtgärden eller av Konsumentombudsmannen.

Preskription

20 § En preskriptionstid som löper när en grupptalan om en åtgärd enligt 18 § eller 19 § första stycket 1 inleds, och som rör en fordran som grundar sig på den överträdelse som talan avser, löper ut tidigast en månad efter att grupptalan har avslutats genom ett avgörande som har fått laga kraft.

Information om ett avgörande

21 § På yrkande av den godkända enheten får domstolen eller förvaltningsmyndigheten, när en talan förs om en åtgärd enligt 18 eller 19 §, besluta att den som åtgärden riktas mot på egen bekostnad ska vidta lämpliga åtgärder för att sprida information om ett slutligt avgörande i målet eller ärendet. Av beslutet ska det framgå på vilket sätt och inom vilken tid informationen ska lämnas.

Ett sådant beslut får förenas med vite.

Grupptalan vid domstol

22 § En grupptalan vid domstol om en åtgärd för gottgörelse enligt denna lag får avse

1. anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål, eller

2. skadeståndsanspråk enligt 37 § marknadsföringslagen (2008:486) som prövas av Patent- och marknadsdomstolen.

Vid en grupptalan enligt första stycket tillämpas lagen (2002:599) om grupprättegång med undantag för 4–7 §§ och 8 § 5.

Finansiering av en grupptalan

23 § Om en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse finansieras av en tredje part får en godkänd enhet som villkor för att en gruppmedlem ska omfattas av grupptalan föreskriva att en andel av vad gruppmedlemmen har tillerkänts i processen ska tillfalla finansiären. Villkoret ska anges i underrättelsen till gruppmedlemmarna enligt 13 § lagen (2002:599) om grupprättegång.

24 § En grupptalan om en åtgärd för gottgörelse får inte finansieras av en konkurrent till svaranden eller av någon som är beroende av svaranden. En tredje part som finansierar en sådan grupptalan får inte påverka de processuella beslut som den godkända enheten fattar på ett sätt som skadar gruppmedlemmarnas gemensamma intressen.

25 § Om det finns anledning att misstänka att en tredje part finansierar eller påverkar en grupptalan i strid med 24 § ska domstolen förelägga den godkända enheten att redovisa hur talan har finansierats och om någon ändring har gjorts avseende finansieringen.

Om en grupptalan har finansierats eller påverkats i strid med 24 §, och den godkända enheten efter ett föreläggande inte vidtar tillräckliga åtgärder för att förändra finansieringen, har den godkända enheten inte längre talerätt enligt 16 §. Talerätten kvarstår dock om domstolen med hänsyn till gruppmedlemmarnas och svarandens intressen bedömer att det är lämpligt att processen fortsätter.

Anspråk på och utbetalning av medel

26 § Om en grupptalan om en åtgärd för gottgörelse har bifallits genom att ett belopp har tillerkänts gruppen med den godkända enheten som företrädare för gruppen, får den godkända enheten bestämma en tidsfrist inom vilken var och en av gruppmedlemmarna kan göra anspråk på de medel som medlemmen har rätt till.

Tidsfristen får inte vara kortare än tre månader och ska löpa från den dag den godkända enheten informerar gruppmedlemmen om att en utbetalning är aktuell och begär in de uppgifter som behövs för att betala ut medlen. En gruppmedlem som inte har gjort något anspråk inom tidsfristen förlorar sin rätt till medlen.

27 § Medel som en gruppmedlem inte har gjort anspråk på enligt 26 § ska fördelas mellan övriga gruppmedlemmar, om utbetalningen kan ske i samband med att det belopp som en gruppmedlem har rätt till enligt domen betalas ut. Om så inte kan ske ska sådana medel fördelas mellan övriga gruppmedlemmar endast om beloppet uppgår till minst 100 kronor per gruppmedlem. I annat fall ska medlen tillfalla den godkända enheten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Genom lagen upphävs lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.
3. Äldre föreskrifter gäller fortfarande om talan har väckts före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.
4 §¹

Patent- och marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt det som föreskrivs i

1. lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, patentlagen (1967:837), lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar, lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. och växtförädlarrättslagen (1997:306),

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter, varumärkeslagen (2010:1877), lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister, lagen (2018:1653) om företagsnamn och lagen (2018:1654) om skydd för beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel,

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, *lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer*, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964), lagen (2016:977) om

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964), lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, lagen (2020:514) med kompletterande bestämmelser till

¹ Senaste lydelse 2020:515.

Prop. 2022/23:136
Bilaga 6

kollektiv förvaltning av upphovs-
rätt och lagen (2020:514) med
kompletterande bestämmelser till
EU:s plattformsförordning, och
4. annan lag.

EU:s plattformsförordning och
lagen (2023:000) om grupptalan
till skydd för konsumenters kollektiva
intressen, och

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande om talan har väckts före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 1 § konsumentköplagen (2022:260) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

1 §

Om tiden för tillhandahållande av det digitala innehållet eller den digitala tjänsten inte följer av avtalet, ska tillhandahållandet ske utan onödigt dröjsmål.

Ett digitalt innehåll är tillhandahållet när konsumenten ges tillgång eller åtkomst till innehållet eller ett medel som är lämpligt för att få tillgång till eller ladda ned det. En digital tjänst är tillhandahållen när den görs tillgänglig för konsumenten.

För digitalt innehåll på ett fysiskt medium ska 2 kap. 1 och 2 §§, 3 § första stycket och 5 och 6 §§ tillämpas, i stället för det som anges i första och andra styckena.	För digitalt innehåll på ett fysiskt medium ska 2 kap. 1–3, 5 och 6 §§ tillämpas, i stället för det som anges i första och andra styckena.
--	--

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2023-05-29

Närvarande: Justitierådet Mahmut Baran, f.d. justitierådet Mari Andersson och justitierådet Stefan Reimer

Grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

Enligt en lagrådsremiss den 11 maj 2023 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen,
2. lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar,
3. lag om ändring i konsumentköplagen (2022:260).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Karin Hassel.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen

1 §

Den föreslagna lagen ska genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG (nedan grupptalansdirektivet eller direktivet).

I paragrafen anges att lagen tillämpas i fråga om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen i domstolar eller vid förvaltningsmyndigheter avseende överträdelse av de unionsrättsliga bestämmelser som omfattas av direktivet, inklusive de bestämmelser som genomför eller kompletterar dessa.

I artikel 2 i grupptalansdirektivet avgränsas tillämpningsområdet för direktivet enligt följande. Detta direktiv är tillämpligt på grupptalan som väcks med avseende på näringsidkares överträdelse av de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I, inbegripet sådana bestämmelser som har införlivats i nationell rätt, som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen.

I paragrafen anges som framgått att lagen, förutom unionsrättsliga bestämmelser som omfattas av grupptalansdirektivet, även ska tillämpas vid överträdelse av de bestämmelser som genomför eller kompletterar dem. Bilagan till grupptalansdirektivet upptar såväl förordningar som direktiv.

En EU-förordning är direkt tillämplig. Den nationella lagstiftaren behöver alltså inte vidta någon lagstiftningsåtgärd. En sådan rättsakt kompletteras dock normalt med bl.a. förfaranderegler som säkerställer att bestämmelserna i den kan tillämpas effektivt. Den föreslagna paragrafen,

såvitt gäller förordningar och kompletterande bestämmelser till dem, ger därför inte upphov till några betänkligheter.

Ett stort antal rättsakter som finns i bilaga I till grupptalandsdirektivet utgörs emellertid av direktiv. En sådan rättsakt är riktad mot medlemsstaterna med krav på att den ska införlivas så att det resultat som avses med rättsakten kan uppnås. Den är alltså inte direkt tillämplig. Bestämmelserna i ett direktiv i sig – till skillnad från bestämmelser i en förordning – kan inte heller skapa några skyldigheter för enskilda. För att bestämmelserna i en sådan rättsakt ska skapa skyldigheter för en enskild måste den alltså införlivas i svensk rätt. En annan sak är att ett direktiv kan ge enskilda rättigheter när det inte har genomförts korrekt eller det över huvud taget inte har införlivats.

Avgränsningen av lagens tillämpningsområde genom hänvisningen till unionsrättsliga bestämmelser som finns i direktiv inklusive de bestämmelser som genomför dem ger intryck av att lagen ska tillämpas vid överträdelse av såväl bestämmelser i direktiven i fråga som bestämmelser i svensk rätt som genomför dem. Eftersom utgångspunkten är att ett direktiv är korrekt genomfört innebär hänvisningen rent strikt att lagen ska tillämpas parallellt på överträdelse av två regelverk med samma innebörd.

Det kan vidare tilläggas att en näringsidkare är skyldig att följa de nationella bestämmelser som genomför ett direktiv och inte bestämmelserna i direktivet eftersom bestämmelser i en rättsakt av det sistnämnda slaget, som framgått, inte skapar några skyldigheter för en enskild. En överträdelse som en näringsidkare gör sig skyldig till kommer därför bara att avse en nationell rättsakt som genomför det bakomliggande direktivet. En annan sak är att den nationella bestämmelsen vid bedömningen av om en överträdelse skett ska tolkas i ljuset av direktivet. En bestämmelse i ett direktiv kan alltså inte ges direkt effekt för att utträna om det har skett en överträdelse av den.

Det kan vidare tilläggas att en förvaltningsmyndighet eller en domstol inte kommer att tillämpa bestämmelserna i ett direktiv som omfattas av tillämpningsområdet för grupptalandsdirektivet utan i stället ska tillämpa det regelverk som genomför det. Inte heller i förhållande till förvaltningsmyndigheter och domstolar uppfyller det remitterade förslagets hänvisning till bestämmelser i direktiv alltså någon funktion. Det ger dock intryck av att de även i sin helhet ska tillämpa bestämmelserna i ett direktiv när det ska bedömas om det har skett en överträdelse.

Lagrådet anser att syftet med grupptalandsdirektivet kan uppnås om tillämpningsområdet för den föreslagna lagen – såvitt gäller direktiv – begränsas till bestämmelser i svensk rätt som genomför direktiven i bilagan, jfr 1 § lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.

Mot bakgrund av det anförda föreslår Lagrådet att 1 § ges följande lydelse. Lagrådet anser att lagtexten blir mer lättläst om den delas in i två stycken.

Denna lag tillämpas i fråga om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen i domstolar eller vid förvaltningsmyndigheter avseende överträdelse av

- bestämmelser i förordningar som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan

för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022, och bestämmelser som kompletterar dessa, och

- bestämmelser som genomför direktiv som omfattas av samma direktiv.

Lagen tillämpas också i fråga om godkännande av enheter för att väcka sådan grupptalan.

2 §

I paragrafen definieras bl.a. åtgärd för gottgörelse. Enligt artikel 3 i grupptalansdirektivet och enligt vad som anges i författningskommentaren ska även hävning av avtal omfattas av uttrycket. Det framstår som tveksamt om hävningspåföljden kan inordnas under formuleringen ”liknande åtgärd som syftar till att kompensera för en överträdelse”. Hävning av avtal bör därför föras in i den inledande uppräknigen. Förslagsvis enligt följande.

- *åtgärd för gottgörelse*: en åtgärd som innebär att en näringsidkare tillhandahåller berörda konsumenter skadestånd, hävning av avtal, avhjälpande ...

7 §

Paragrafen har placerats under rubriken ”Godkännande av enheter som får väcka grupptalan”. I paragrafen föreskrivs att en godkänd enhet ska på sin webbplats, eller på något motsvarande sätt, informera om en grupptalan som enheten avser att väcka, om en pågående grupptalan och om resultatet av en grupptalan. Paragrafen har alltså inte något att göra med godkännandet av en enhet. Det bör därför övervägas att flytta den till en annan del av lagen, t.ex. efter de bestämmelser som reglerar godkända enheters rätt att väcka talan (dvs. efter den föreslagna 17 §), antingen under en egen rubrik eller under en gemensam rubrik före den föreslagna 16 § som skulle kunna lyda ”Godkända enheters talerätt och informationskyldighet”.

Det kan vidare noteras att paragrafen genomför artikel 13.1 i grupptalansdirektivet där det slås fast att medlemsstaterna ska fastställa regler som säkerställer att godkända enheter tillhandahåller information, särskilt på sin webbplats, om sådana frågor om grupptalan som har tagits in här i 7 §.

Bestämmelsen i paragrafen saknar emellertid sanktionsmöjligheter och det kan därför ifrågasättas om bestämmelsen uppfyller direktivets krav på att det ska säkerställas att enheter tillhandahåller informationen i fråga. Det bör i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägas hur detta krav kan uppfyllas, t.ex. genom att förvaltningsmyndigheten eller domstolen förelägger enheten vid vite att fullgöra sin informationskyldighet.

8 §

I paragrafen finns bestämmelser som anger när och under vilka förutsättningar ett lämnat godkännande ska prövas för att bedöma om det fortfarande ska gälla.

Bestämmelserna i paragrafen ger intryck av att en omprövning enligt den leder till en fastställelse av statusen som godkänd enhet eller en återkallelse av godkännandet med stöd av den. Det upplystes vid föredragningen att en prövning enligt denna paragraf ska mynna ut i att det inte vidtas någon åtgärd eller kan föranleda att godkännandet återkallas med stöd av 9 §.

Det bör klarläggas i författningskommentaren hur beslutsgången vid en prövning enligt denna paragraf och efterföljande återkallelse enligt 9 § ska ske.

Av paragrafens tredje stycke framgår att en godkänd enhet på begäran av den beslutande myndigheten ska ge in de uppgifter som behövs för prövningen av om ett godkännande ska fortsätta att gälla. Om den godkända enheten inte lämnar de uppgifter som begärts, får den beslutande myndigheten förelägga enheten att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I författningskommentaren anges att ett föreläggande om att lämna uppgifter regelmässigt bör förenas med vite om det pågår en process som den berörda enheten driver, eftersom myndighetens prövning i dessa fall kan få betydelse för andra än den berörda enheten själv. Bestämmelsen innebär således att den beslutande myndigheten alltid får tillgripa vitesföreläggande om den godkända enheten inte efterkommer ett föreläggande.

Genom det regelverk som är i fråga skapas ett system där en organisation ges statusen som part i ett ärende eller ett mål. Det handlar alltså om en form av en processuell förmån som getts organisationen. Tanken är att använda vitesföreläggande för att få organisationen att visa att den fortfarande uppfyller förutsättningarna för godkännande, dvs. för att bibehålla den processuella förmånen.

Det normala påtryckningsmedlet i en sådan situation – dvs. när en enhet anmodas att visa att den fortfarande uppfyller kriterierna för att ha talerätt – är att föreläggandet ges vid påföljd att enhetens status som godkänd enhet annars kan komma att gå förlorad.

Det kan vidare tilläggas att påtryckningsmedlet återkallelse av en enhets status som godkänd enhet enligt 9 § alltid står till den beslutande myndighetens förfogande och kan tillgripas oavsett om myndigheten tidigare har använt sig av ett vitesföreläggande för att få in ett fullgott beslutsunderlag eller ej. Ytterst är det således återkallelse som den beslutande myndigheten måste använda sig av om enheten inte efterkommer en begäran. Om myndigheten använder sig av det verktyget faller syftet med vitesföreläggandet, vilket innebär att vitet inte kan dömas ut.

Lagrådet har dock viss förståelse för att den beslutande myndigheten ska använda sig av vitesföreläggande i första hand som påtryckning om det samtidigt pågår en process som den berörda enheten driver där man också måste ta hänsyn till tredje parts intressen.

Mot bakgrund av det sagda förordar Lagrådet att det övervägs under det fortsatta lagstiftningsarbetet om påtryckningsmedlet föreläggande förenat med vite ska begränsas till situationer där det pågår processer som den berörda enheten driver.

Av paragrafen framgår att ett beslut enligt 4 § om godkännande av en enhet, ett föreläggande enligt 8 § som har förenats med vite och ett beslut enligt 9 § om återkallelse av ett godkännande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Paragrafen står under rubriken ”Godkännande av enheter som får väcka grupptalan” och har sedan underrubriken ”Överklagande”. För att tydliggöra att denna paragraf reglerar överklaganden av beslut endast i samband med godkännandeprocessen och alltså inte enligt de följande paragraferna skulle rubriken kunna lyda ”Överklagande av den beslutande myndighetens avgöranden”.

Paragrafen ger vidare intryck av att andra beslut än de som räknas upp där inte får överklagas. Av såväl allmänmotiveringen som författningskommentaren tydliggörs dock att så inte är tanken, utan att frågan om huruvida andra beslut av den beslutande myndigheten får överklagas ska avgöras med tillämpning av 41 och 42 §§ förvaltningslagen. Paragrafen har tagits med för att det inte ska råda något tvivel om att de uppräknade besluten ska få överklagas.

I allmänmotiveringen anförs att det inte är nödvändigt att ange särskilt i lagtexten vem som får överklaga, utan det får avgöras med tillämpning av 42 § förvaltningslagen, där det framgår att ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Det är självklart riktigt, men det skulle vara till hjälp för såväl enskilda som domstolar om regeringen i den kommande propositionen kunde utveckla vilka som kan tänkas ha rätt att överklaga. Vissa remissinstanser har t.ex. väckt frågan om en svarande i en grupptalan har rätt att överklaga ett beslut av den beslutande myndigheten om att inte återkalla ett godkännande. Om svaranden har en sådan rätt kan svaranden då bli motpart om det är den godkända enheten som överklagar en återkallelse.

16 §

Paragrafen innehåller regler om talerätt för godkända enheter. I första stycket regleras talerätten för enheter som har godkänts för gränsöverskridande grupptalan i någon medlemsstat och därmed finns upptagna i kommissionens förteckning över godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan. I andra stycket regleras talerätten för enheter som har godkänts för inhemsk grupptalan. En förutsättning för talerätten är att enheten ska finnas i den förteckning över godkända enheter som förs i Sverige.

Varken det remitterade förslaget eller det bakomliggande direktivet innehåller något påbud för eller något förbud mot att två eller flera godkända enheter kan ges talerätt i en och samma grupptalan. Det kan t.ex. vara fråga om en grupptalan där en enhet som är godkänd i en annan medlemsstat för gränsöverskridande grupptalan och en svensk godkänd enhet för inhemsk grupptalan agerar tillsammans som kärande mot samma svarande. En sådan möjlighet nämns inte i remissen. Lagrådet kan inte se att det skulle finnas några skäl mot att en sådan gemensam talan väcks. Detta bör uppmärksammas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Paragrafen ger en rätt för en godkänd enhet att få till stånd en prövning vid en förvaltningsmyndighet av om ett föreläggande ska beslutas som innebär att en näringsidkare ska upphöra med eller förbjudas fortsätta med en överträdelse.

Det föreslås inte någon reglering av om en myndighets beslut enligt denna paragraf ska kunna överklagas. I utredningens förslag fanns en bestämmelse som gav den godkända enheten rätt att överklaga ett sådant beslut som innebär att någon åtgärd inte beslutas eller att åtgärden är mindre omfattande än enheten ansökt om. Utredningen anförde att eftersom den godkända enheten kommer att få ställning som part hos myndigheten kommer den ha rätt att överklaga myndighetens beslut till förvaltningsdomstol, om det har gått enheten emot (jfr 40–42 §§ förvaltningslagen). Utredningen lade emellertid till att omfattningen av rätten att överklaga inte framstår som given och för att det inte ska råda några tvivel föreslogs därför att det i lagtexten uttryckligen ska anges att den ansökande enheten ska ha rätt att överklaga beslutet. I lagrådsremissen uttalas att det inte bör införas en särreglering som anger att en godkänd enhet har rätt att överklaga en myndighets beslut. Den frågan får, enligt lagrådsremissen, i stället avgöras med tillämpning av bestämmelserna i förvaltningslagen. Tillämparen lämnas därför i ovisshet om det ska finnas en rätt att överklaga eller ej. Frågan bör behandlas vidare i den fortsatta beredningen. Liksom när det gäller bestämmelsen i 15 § är det viktigt att också kommentera frågan om partsställningen hos en förvaltningsdomstol om beslutet överklagas dit; blir den ansökande enheten automatiskt motpart om näringsidkaren överklagar beslutet?

19 §

I paragrafen finns regler för vad en grupptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande vid domstol får avse. I författningskommentaren anges med hänvisning till bestämmelser i 46 a § marknadsföringslagen och 3 § avtalsvillkorlagen att en talan enligt punkten 1 ska väckas vid Patent- och marknadsdomstolen och att en talan enligt punkten 2 med hänvisning till en bestämmelse i 19 kap. 4 § radio- och tv-lagen ska väckas vid Förvaltningsrätten i Stockholm. Sistnämnda bestämmelse avser dock påförande av avgift efter ansökan av granskningsnämnden. För att undvika oklarheter bör därför 19 § i förslaget kompletteras med forumbestämmelser som direkt pekar ut vilka domstolar som är behöriga.

Förslagsvis görs detta genom ett nytt andra stycke med följande lydelse.

En talan enligt 1 och en talan om utdömande av vite enligt 3 väcks vid Patent- och marknadsdomstolen. En talan enligt 2 väcks vid Förvaltningsrätten i Stockholm.

Det nuvarande andra stycket flyttas och blir ett tredje stycke.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att den som åtgärden riktas mot, näringsidkaren, på yrkande av en godkänd enhet kan åläggas att lämna information om domar och slutliga beslut i en grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande. Av andra stycket framgår att beslutet får förenas med vite.

Varken av lagtexten eller av författningskommentaren framgår om det krävs att enheten ska yrka att beslutet förenas med vite eller om domstolen själv kan besluta i vitesfrågan.

En annan fråga är vad som gäller beträffande utdömande av vite. Enligt 6 § lagen om viten prövas frågor om utdömande av viten normalt av förvaltningsrätt på ansökan av den myndighet som utfärdat vitesföreläggandet. Eftersom det för ett beslut om informationsläggande enligt den nu aktuella paragrafen krävs yrkande från den part som väckt talan, enheten, framstår det normala förfarandet enligt 6 § lagen om viten för utdömande av vite, som svårförenligt med systemet i övrigt, även i de fall det rör sig om beslut av förvaltningsmyndighet enligt 18 §.

Om det är tänkt att parten, dvs. enheten, ska väcka talan om utdömande av vitet, bör detta uttryckligen regleras i paragrafen på motsvarande sätt som i 19 § andra stycket (tredje stycket enligt Lagrådets förslag).

22 §

I paragrafen anges att en grupptalan vid domstol enligt denna lag om en åtgärd för gottgörelse i huvudsak ska regleras i enlighet med bestämmelserna i lagen om grupprättegång. Undantag gäller endast för bestämmelserna om talerätt i 4–7 §§ i den lagen och för en särskild processförutsättning som rör käranden enligt 8 § 5 samma lag.

Det innebär att bl.a. reglerna om byte av kärke enligt 21 § första stycket lagen om grupprättegång och förlust av talerätt när det inte kan utses någon ny kärke enligt 21 § andra stycket samma lag blir tillämpliga. Vad som i så fall gäller för en grupptalan enligt den föreslagna lagen klargörs emellertid inte i författningskommentaren till den nu aktuella paragrafen. Till det kommer att vid byte av kärke så blir bestämmelserna om talerätt i 4–7 §§ indirekt tillämpliga trots att de särskilt undantagits i den nu aktuella paragrafen.

En lösning kan vara att även undanta 21 § i lagen om grupprättegång och att införa en särskild paragraf som reglerar vad som gäller när en enhets godkännande återkallas under pågående process.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 juli 2023

Närvarande: statsrådet Busch, ordförande, och statsråden Jonson, Strömmer, Roswall, M Persson, Wykman, Kullgren, Liljestränd

Föredragande: statsrådet Wykman

Regeringen beslutar proposition 2022/23:136 Gruppitalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen